

Regeringens proposition

1988/89:23

om produktsäkerhetslag

Prop.
1988/89:23

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 13 oktober 1988.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Margot Wallström

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en produktsäkerhetslag, som syftar till att motverka att farliga varor och tjänster orsakar person- eller egendomsskador. Med farliga varor eller tjänster avses framför allt sådana som är förenade med risker, vilka antingen framstår som onödiga med hänsyn till möjliga skyddsåtgärder eller som är svåra att förutse för brukarna. Lagen tar i huvudsak sikte på varor och tjänster som näringsidkare tillhandahåller konsumenterna.

Lagen bygger på att näringsidkarna i första hand frivilligt skall vidta de åtgärder som lagen anvisar. För att betona detta finns en bestämmelse om att en tillsynsmyndighet i det enskilda fallet bör ta upp förhandlingar med en näringsidkare som tillhandahåller farliga varor eller tjänster om vilka åtgärder som denne skall vidta för att undanröja skaderisken.

Leder förhandlingarna inte till en uppgörelse, får myndigheten överväga att få till stånd ett åläggande eller förbud med stöd av lagen.

En näringsidkare skall enligt förslaget kunna åläggas att lämna säkerhetsinformation, förbjudas att tillhandahålla varor och tjänster (säljförbud), åläggas att lämna varningsinformation och åläggas att återkalla varor och tjänster (återkallelse). Varningsinformation och återkallelse är nyheter i svensk lagstiftning, medan reglerna om säkerhetsinformation och säljförbud i huvudsak har förts över från marknadsföringslagen.

Om en näringsidkare tillhandahåller en vara eller en tjänst utan att lämna information, som har särskild betydelse för att förebygga att varan eller tjänsten orsakar person- eller egendomsskador, skall han enligt förslaget kunna åläggas att lämna säkerhetsinformation, när han i fortsättningen tillhandahåller den.

En näringsidkare som tillhandahåller varor eller tjänster, som medför

särskild risk för person- eller egendomsskador, skall vidare kunna förbjudas att fortsätta med detta, dvs. få säljförbud.

I syfte att skydda dem som redan har förvärvat farliga varor eller tjänster, som medför särskild risk för skada på person eller egendom, skall en näringsidkare kunna åläggas att lämna varningsinformation.

Om en näringsidkare har överlåtit en vara eller utfört en tjänst, som medför särskild risk för skada på person eller egendom, skall han slutligen kunna åläggas att återkalla den från brukarna.

Återkallelse av varor föreslås kunna ske i tre olika former, nämligen som rättelse, utbyte eller återgång. Rättelse innebär att det fel hos varan som skaderisken hänför sig till avhjälps. Vid utbyte återgår den riskabla varan till näringsidkaren, som i gengäld får leverera en annan, felfri vara av samma eller motsvarande slag. Återgång innebär att näringsidkaren tar tillbaka den farliga varan och lämnar ekonomisk ersättning för den. I fråga om tjänster kan endast rättelse eller ersättning för rättelse komma i fråga.

Enligt förslaget skall näringsidkaren vid återkallelse lämna de berörda brukarna ett erbjudande om att vidta en viss åtgärd och ange villkoren för åtgärden. Villkoren skall vara sådana att erbjudandet kan förväntas bli allmänt accepterat, men får inte bli oskäligt betungande för näringsidkaren. Återkallelserbjudanden skall fullgöras utan väsentliga kostnader eller olägenheter för dem som utnyttjar erbjudandena. Rättelse och utbyte skall ske inom skälig tid och bör alltså företas så skyndsamt som möjligt.

Om en återkallad vara är särskilt farlig eller riskerna med den är särskilt stora, föreslås att näringsidkaren skall kunna åläggas att förstöra den.

Förslaget anger en tioårig preskriptionsfrist för möjligheten att ge ett åläggande om återkallelse, men inte någon preskriptionsfrist i fråga om möjligheten att föreskriva om varningsinformation.

Tillsynen av efterlevnaden av lagen skall utövas av konsumentverket i fråga om varor och tjänster som inte är specialreglerade. För varor och tjänster av det senare slaget skall vederbörande specialmyndighet vara tillsynsmyndighet.

Om tillsynsmyndigheten inte genom förhandlingar kan förmå en näringsidkare att vidta erforderliga säkerhetsåtgärder, kan myndigheten vända sig till konsumentombudsmannen med begäran om att frågan förs till marknadsdomstolen. Delar konsumentombudsmannen tillsynsmyndighetens uppfattning, skall han ansöka hos marknadsdomstolen om åläggande eller förbud enligt lagen. Marknadsdomstolens beslut kan inte överklagas.

Den speciallagstiftning som finns beträffande produktsäkerhet på olika varu- och tjänsteområden förblir enligt förslaget gällande vid sidan av produktsäkerhetslagens generella bestämmelser. Ett åläggande eller förbud enligt produktsäkerhetslagen får inte meddelas i den mån det i speciallagstiftningen, eller i beslut av en tillsynsmyndighet, har meddelats bestämmelser om varan eller tjänsten med samma ändamål som åläggandet eller förbudet.

Vissa följdändringar behöver göras i marknadsföringslagen, lagen om marknadsdomstol m. m., konsumentköplagen och konsumenttjänstlagen.

Den föreslagna lagstiftningen har notifierats i GATT och EFTA. EG har inte kommenterat förslaget. I EG finns ännu ej något förslag till gemenskapslagstiftning på produktsäkerhetens område men arbete pågår rörande utformningen av sådant förslag. En bedömning av förutsättningarna för harmonisering måste därför tills vidare anstå.

Lagarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1989.

Lagförslaget i denna proposition har granskats av lagrådet. Propositionen innehåller därför tre huvuddelar: lagrådsremissen (s. 21), lagrådets yttrande (s. 216) och föredragande statsrådets ställningstagande till lagrådets synpunkter (s. 220).

Den som vill ta del av samtliga skäl för lagförslaget måste därför läsa alla tre delarna.

1 Förslag till Produktsäkerhetslag

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § Denna lag har till ändamål att motverka att varor och tjänster orsakar skada på person eller egendom. För detta ändamål får en näringsidkare

1. åläggas att lämna *säkerhetsinformation*,
2. förbjudas att tillhandahålla varor och tjänster (*säljförbud*),
3. åläggas att lämna *varningsinformation*,
4. åläggas att återkalla varor och tjänster (*återkallelse*).

Lagen tillämpas i fråga om varor och tjänster som tillhandahålls i näringsverksamhet och som konsumenterna inte obetydligt omfattning utnyttjar eller kan komma att utnyttja för enskilt bruk.

2 § Vad som sägs i denna lag om tillhandahållande och överlåtelse av en vara gäller även erbjudande om och upplåtelse av nyttjanderätt till en vara.

3 § Ett åläggande eller ett förbud enligt denna lag får inte meddelas i den mån det i annan författning eller i beslut av myndighet har meddelats särskilda bestämmelser om varan eller tjänsten med samma ändamål som åläggandet eller förbudet skulle fylla.

4 § Konsumentverket utövar tillsyn över att denna lag och föreskrifter som har meddelats med stöd av den efterlevs. En myndighet, som enligt annan författning skall se till att regler om produktsäkerhet i fråga om vissa varor eller tjänster efterlevs, är dock tillsynsmyndighet även enligt denna lag och föreskrifter som har meddelats med stöd av den.

En fråga om åläggande eller förbud enligt denna lag får alltid väckas hos konsumentverket. Om verket inte är tillsynsmyndighet beträffande den vara eller tjänst som frågan gäller, skall frågan, om den inte är uppenbart ogrundad, överlämnas till tillsynsmyndigheten.

Åläggande om säkerhetsinformation

5 § Tillhandahåller en näringsidkare en vara eller en tjänst, utan att lämna information som har särskild betydelse för att förebygga att varan eller tjänsten orsakar skada på person eller egendom, kan marknadsdomstolen ålägga honom att lämna sådan information. Åläggandet får även avse annan liknande vara eller tjänst med samma skaderisk.

Åläggandet får innebära att informationen skall

1. lämnas genom märkning på varan eller den egendom som tjänsten avser eller i bruksanvisning som medföljer varan eller egendomen,
2. tillhandahållas i annan form på säljställen,
3. lämnas i annonser eller andra framställningar som näringsidkaren använder vid marknadsföringen,
4. lämnas i viss form till konsument som begär det.

6 § Tillhandahåller en näringsidkare en vara eller en tjänst som medför särskild risk för skada på person eller egendom, kan marknadsdomstolen förbjuda honom att fortsätta med det. Förbudet får även avse annan liknande vara eller tjänst med samma skaderisk.

Åläggande om varningsinformation

7 § Har en näringsidkare överlåtit en vara eller utfört en tjänst som medför särskild risk för skada på person eller egendom, kan marknadsdomstolen ålägga honom att informera om skaderisken och om hur den skall förebyggas. Sådan information skall lämnas till dem som innehar varan eller som tjänsten utförts åt eller som innehar den egendom som tjänsten avsett.

Informationen skall lämnas på sådant sätt att den kan antas komma till de berördas kännedom, genom direkta meddelanden, annonser eller andra framställningar som näringsidkare använder vid marknadsföring. Informationen skall lämnas i en omfattning som är skälig med hänsyn till behovet av att förebygga skadefall.

Åläggande om återkallelse

8 § Har en näringsidkare överlåtit en vara som medför särskild risk för skada på person eller egendom, kan marknadsdomstolen ålägga honom att återkalla varan från dem som innehar den för att bruka den. Återkallelsen skall ske i en omfattning som är skälig med hänsyn till behovet av att förebygga skadefall.

Åläggandet skall avse att näringsidkaren

1. avhjälper det fel som skaderisken hänför sig till (*rättelse*),

2. tar tillbaka varan och levererar en annan, felfri vara av samma eller motsvarande slag (*utbyte*),

3. tar tillbaka varan och lämnar ersättning för den (*återgång*).

Åläggandet skall innebära att näringsidkaren är skyldig att erbjuda sig att åt innehavarna vidta åtgärden på vissa villkor. Villkoren skall bestämmas så att erbjudandet kan förväntas bli godtaget av innehavarna. Villkoren skall innebära att erbjudandet skall fullgöras inom skälig tid utan väsentlig kostnad eller olägenhet för dem som utnyttjar det. Vid återgång skall ersättningen för det återlämnade svara mot kostnaderna för att återanskaffa en ny vara av samma eller motsvarande slag. Finns särskilda skäl till det, får avdrag från återgångsersättningen göras för den nytta som innehavarna av varan kan anses ha haft.

Om det av särskilda skäl krävs för att hindra att sådana exemplar av en vara som tagits tillbaka i samband med utbyte eller återgång orsakar allvarlig skada på person eller egendom, får marknadsdomstolen ålägga näringsidkaren att låta förstöra eller på annat sätt oskadliggöra de återtagna exemplaren.

9 § Har en näringsidkare utfört en tjänst så att särskild risk för skada på person eller egendom uppkommit kan marknadsdomstolen ålägga honom att återkalla tjänsten från dem, åt vilka tjänsten utförts. Detsamma gäller i fråga om dem som innehar egendom som tjänsten avsett för att bruka den. Återkallelsen skall ske i en omfattning som är skälig med hänsyn till behovet av att förebygga skadefall.

Åläggandet skall avse att näringsidkaren själv avhjälper det fel som skaderisken hänför sig till eller lämnar ersättning för felets avhjäljande genom annan. När ersättning utgår, skall den, om så behövs, täcka även kostnaden för att återställa den egendom som tjänsten avsett i ursprungligt skick.

Vid återkallelse enligt första stycket tillämpas 8 § tredje stycket första—tredje meningarna.

10 § Ett åläggande enligt 8 eller 9 § skall innebära att näringsidkaren är skyldig att tillkännage erbjudandet och villkoren för detta samt skaderisken. För tillkännagivandet tillämpas 7 § andra stycket om varningsinformation.

Gemensamma bestämmelser om ålägganden om varningsinformation och återkallelse

11 § Ett åläggande enligt 7-9 § får meddelas endast om det kan antas få en skadeförebyggande verkan som inte är obetydlig. Vid prövningen skall skaderisken samt omständigheterna i övrigt beaktas. Är fråga om en vara eller om en tjänst som avsett egendom skall särskilt beaktas i vilken omfattning varan eller egendomen kan antas finnas i behåll och i bruk.

12 § Ett åläggande enligt 7-9 § som kan avse flera näringsidkare får begränsas till att gälla någon eller några av dem. Vid sådan begränsning bör hänsyn tas till vem som har de bästa förutsättningarna att uppfylla ändamålet med åläggandet, vem som först fört in varan eller tjänsten på marknaden och vilken verkan åläggandet får för näringsidkaren.

Ett åläggande att återkalla en vara eller en tjänst gäller alla exemplar av varan eller tjänsten, om det inte beträffande ett visst exemplar framgår att det ej har tillhandahållits av den näringsidkare som fått åläggandet.

En näringsidkare som kan meddelas åläggande enligt 7—9 § kan i stället åläggas av marknadsdomstolen att medverka till att genomföra ett sådant åläggande, som har meddelats en annan näringsidkare.

13 § Har mer än tio år förflutit sedan näringsidkaren upphörde att tillhandahålla varan eller tjänsten, får ett åläggande om återkallelse meddelas honom endast om tillsynsmyndigheten eller en sådan sammanslutning som avses i 17 § andra stycket före tioårsfristens utgång har framställt skriftligt krav på återkallelse.

14 § Om ett åläggande enligt 7-9 § inte kan meddelas någon näringsidkare som förmår genomföra åtgärden, skall tillsynsmyndigheten lämna varningsinformation i skälig omfattning i den mån det behövs för att förebygga skada på person eller egendom.

Vite

15 § Ett åläggande eller ett förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket skall förenas med vite, om det inte av särskilda skäl är obehövligt.

Handlägningsregler

16 § Om åtgärder enligt denna lag behöver vidtas för att motverka att en vara eller en tjänst orsakar skada på person eller egendom, bör tillsynsmyndigheten ta upp förhandlingar med näringsidkare som kan meddelas

åläggande eller förbud i syfte att denne skall åta sig att genomföra behövliga åtgärder. Vad som sagts nu gäller dock inte, om saken brådskar eller omständigheterna i övrigt talar mot att förhandlingar tas upp.

17 § Finner en tillsynsmyndighet att ett åläggande eller ett förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket behövs, skall myndigheten överlämna frågan till konsumentombudsmannen. Delar konsumentombudsmannen tillsynsmyndighetens uppfattning, skall han ansöka hos marknadsdomstolen om sådant åläggande eller förbud.

Beslutar i ett visst fall en tillsynsmyndighet att inte framställa en begäran enligt första stycket eller konsumentombudsmannen att inte göra ansökan hos marknadsdomstolen, får ansökan göras av en sammanslutning av konsumenter, arbetstagare eller näringsidkare.

18 § En fråga om åläggande eller förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket tas upp av marknadsdomstolen efter ansökan.

19 § En näringsidkare är skyldig att på anmaning av en tillsynsmyndighet eller av konsumentombudsmannen avge yttrande och lämna upplysningar i ett ärende enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket. Näringsidkaren är även skyldig att tillhandahålla handlingar, varuprover och liknande, som kan ha betydelse för utredningen.

Om en anmaning enligt första stycket inte följs, får tillsynsmyndigheten eller konsumentombudsmannen förelägga näringsidkaren att fullgöra sin skyldighet vid vite.

För varuprover och liknande, som tillhandahålls enligt första stycket, har näringsidkaren rätt till ersättning av tillsynsmyndigheten eller konsumentombudsmannen, om det finns särskilda skäl.

20 § Ett beslut i fråga om åläggande eller förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket hindrar inte att samma fråga prövas på nytt, när ändrade förhållanden eller annat särskilt skäl föranleder det. För talan om förnyad prövning gäller 17 och 18 §§ utom när talan förs av berörd näringsidkare.

21 § Om det finns särskilda skäl, kan åläggande eller förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket meddelas även för tiden till dess frågan slutligt har avgjorts.

Informations-, förbuds- och återkallelseförelägganden

22 § Om det i visst fall, som inte är av större vikt, finns förutsättningar för ett åläggande eller ett förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket, får konsumentombudsmannen efter begäran som sägs i 17 § vid vite

1. ålägga näringsidkaren att lämna säkerhetsinformation eller varningsinformation eller att medverka till varningsinformation enligt 12 § tredje stycket (*informationsföreläggande*),

2. förbjuda näringsidkaren att fortsätta tillhandahålla en vara eller en tjänst (*förbuds-föreläggande*),

3. ålägga näringsidkaren att återkalla en vara eller en tjänst eller att medverka till återkallelse enligt 12 § tredje stycket (*återkallelseföreläggande*).

För att bli gällande skall föreläggandet godkännas omedelbart eller inom viss tidsfrist. Ett godkänt föreläggande gäller som ett åläggande eller ett förbud av marknadsdomstolen enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket. Ett godkännande som inkommer sedan den i föreläggandet utsatta tidsfristen har gått ut är utan verkan.

23 § Vad som sägs i 20 § skall tillämpas i fråga om informations-, förbuds- och återkallelseförelägganden.

Prop. 1988/89:23

Tillsyn m.m.

24 § En näringsidkare som har fått åläggande eller förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket är skyldig att på anmaning av tillsynsmyndigheten avge yttrande och lämna upplysningar, som behövs för tillsynen över att åläggandet eller förbudet följs. Näringsidkaren är även skyldig att på anmaning av myndigheten tillhandahålla handlingar, varuprover och liknande, som behövs för tillsynen.

Följer en näringsidkare inte en anmaning enligt första stycket, får tillsynsmyndigheten förelägga honom att fullgöra sin skyldighet vid vite.

För varuprover och liknande, som tillhandahålls enligt första stycket, har näringsidkaren rätt till ersättning av tillsynsmyndigheten, om det finns särskilda skäl.

Föreskrifter om skyldighet för den som skall tillhandahålla varuprover och liknande enligt första stycket att ersätta tillsynsmyndigheten kostnader för provtagning och undersökning av prov får meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

25 § Talan om utdömande av vite som förelagts av en tillsynsmyndighet eller konsumentombudsmannen förs vid allmän domstol av den som utfärdat föreläggandet. Har vitet förelagts av marknadsdomstolen, förs talan av konsumentombudsmannen. Om vitet förelagts på talan av en sammanslutning som avses i 17 § andra stycket får talan om utdömande föras även av sammanslutningen.

Överklagande

26 § Följande beslut enligt denna lag får inte överklagas.

1. beslut av konsumentverket enligt 4 § andra stycket andra meningen,
2. beslut av en tillsynsmyndighet enligt 14, 16 eller 17 §,
3. beslut av konsumentombudsmannen enligt 17 §,
4. beslut av en tillsynsmyndighet eller av konsumentombudsmannen om anmaning enligt 19 § första stycket första meningen eller om vitesföreläggande efter sådan anmaning,
5. beslut av konsumentombudsmannen om informations-, förbuds- eller återkallelseföreläggande enligt 22 §,
6. beslut av konsumentombudsmannen eller av en tillsynsmyndighet enligt 25 §.

Beslut av en tillsynsmyndighet eller av konsumentombudsmannen i annan fråga som avses i 19 § eller av en tillsynsmyndighet i en fråga som avses i 24 § första—tredje styckena överklagas hos kammarrätten. Detsamma gäller beslut av en tillsynsmyndighet enligt föreskrifter som avses i 24 § fjärde stycket.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1989.
 2. Ett åläggande enligt 7—9 § eller 12 § tredje stycket får meddelas en näringsidkare endast om han efter ikraftträdandet överlåtit sådana varor eller utfört sådana tjänster som åläggandet kan avse.
 3. Har ett förbuds- eller informationsföreläggande som rör produktsäkerhet meddelats enligt marknadsföringslagen (1975:1418)

före ikraftträdandet, och har den i föreläggandet utsatta tidsfristen för godkännande inte gått ut, får ett godkännande lämnas inom den angivna tidsfristen. Föreläggandet får i så fall samma verkan som motsvarande föreläggande enligt 22 § i denna lag.

2 Förslag till Lag om ändring i marknadsföringslagen (1975:1418)

Prop. 1988/89:23

Härigenom föreskrivs att 3 och 4 §§ samt rubriken närmast före 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Underlåter näringsidkare vid marknadsföring av vara, tjänst eller annan nyttighet att lämna information, som har särskild betydelse från konsumentsynpunkt, kan marknadsdomstolen ålägga honom att lämna sådan information. Äläggande kan meddelas även anställd hos näringsidkare och annan som handlar på näringsidkares vägnar.

Äläggande enligt första stycket får innehålla att informationen skall

1. lämnas genom märkning på vara eller tillhandahållas i annan form på säljställe,

2. lämnas i annonser eller andra framställningar som näringsidkaren använder vid marknadsföringen,

3. i viss form lämnas till konsument som begär det.

Bestämmelser om information som har särskild betydelse för att förebygga att en vara eller en tjänst orsakar skada på person eller egendom finns i produktsäkerhetslagen (1988:000).

Produktsäkerhet m.m.

Produktotjänlighet

4 §¹

Saluhåller en näringsidkare till konsumenter för enskilt bruk en vara, som på grund av sina egenskaper medför särskild risk för skada på person eller egendom, kan marknadsdomstolen förbjuda honom att fortsätta därmed. Detsamma gäller, om varan är uppenbart otjänlig för sitt huvudsakliga ändamål.

Saluhåller en näringsidkare till konsumenter för enskilt bruk en vara, som är uppenbart otjänlig för sitt huvudsakliga ändamål, kan marknadsdomstolen förbjuda honom att fortsätta därmed.

I den mån det behövs för att motverka att en vara som avses i första stycket saluhålls på sätt som där sägs, kan marknadsdomstolen meddela en näringsidkare som i egenskap av tillverkare, importör eller annars saluhåller varan till annan näringsidkare förbud att fortsätta därmed.

Förbud enligt första och andra styckena kan meddelas även anställd hos näringsidkare och annan som handlar på näringsidkares vägnar.

Vad som sägs i första—tredje styckena om förbud mot saluhållande gäller i motsvarande fall även då nyttjanderätt till varor erbjuds mot ersättning eller tjänster tillhandahålls mot ersättning.

¹ Senaste lydelse 1985:926.

Förbud enligt denna paragraf får inte meddelas i den mån det i författning eller beslut av myndighet har meddelats särskilda bestämmelser om varan eller tjänsten med samma ändamål som förbudet skulle fylla.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1989.

Ett ärende om tillämpning av 3 eller 4 §, som anhängiggjorts före ikraftträdandet, prövas enligt äldre bestämmelser.

Lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m.

Härigenom föreskrivs att 1, 3, 4, 9, 11, 13, 15, 15 a, 19 och 20 §§ lagen (1970:417)¹ om marknadsdomstol m. m. skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 §

Marknadsdomstolen handlägger ärenden enligt konkurrenslagen (1982:729), marknadsföringslagen (1975:1418), lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden *och* lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare.

Marknadsdomstolen handlägger ärenden enligt konkurrenslagen (1982:729), marknadsföringslagen (1975:1418), lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare *och produkt säkerhetslagen (1988:000)*.

3 §

Marknadsdomstolen består av en ordförande, en vice ordförande samt tio andra ledamöter, av vilka fyra är särskilda ledamöter, tre för ärenden om konkurrensbegränsning och ärenden om avtalsvillkor mellan näringsidkare samt en för ärenden om marknadsföring *och* ärenden om avtalsvillkor i konsumentförhållanden.

Marknadsdomstolen består av en ordförande, en vice ordförande samt tio andra ledamöter, av vilka fyra är särskilda ledamöter, tre för ärenden om konkurrensbegränsning och ärenden om avtalsvillkor mellan näringsidkare samt en för ärenden om marknadsföring, ärenden om avtalsvillkor i konsumentförhållanden *och ärenden om produkt säkerhet*.

4 §

Ordföranden, vice ordföranden och en av de särskilda ledamöterna för ärenden om konkurrensbegränsning och avtalsvillkor mellan näringsidkare skall vara lagkunniga och erfarna i domarvärv. De två övriga ledamöterna för sådana ärenden skall ha särskild insikt i näringslivets förhållanden. Ledamoten för ärenden om marknadsföring *och* avtalsvillkor i konsumentförhållanden skall ha särskild insikt i konsumentfrågor. Ordföranden, vice ordföranden och de särskilda ledamöterna får ej utses bland personer som kan anses företräda företagarentressen eller konsument- och löntagarentressen.

Ordföranden, vice ordföranden och en av de särskilda ledamöterna för ärenden om konkurrensbegränsning och avtalsvillkor mellan näringsidkare skall vara lagkunniga och erfarna i domarvärv. De två övriga ledamöterna för sådana ärenden skall ha särskild insikt i näringslivets förhållanden. Ledamoten för ärenden om marknadsföring, avtalsvillkor i konsumentförhållanden *och produkt säkerhet* skall ha särskild insikt i konsumentfrågor. Ordföranden, vice ordföranden och de särskilda ledamöterna får ej utses bland personer som kan anses företräda företagarentressen eller konsument- och löntagarentressen.

¹ Lagen omtryckt 1984:294.

För vice ordföranden och var och en av de särskilda ledamöterna finns en eller flera ersättare. Bestämmelserna om vice ordförande och särskild ledamot gäller även ersättare.

9 §

Marknadsdomstolen är besluts för, när ordföranden och fyra andra ledamöter är närvarande. I beslut skall lika antal ledamöter som företräder företagarintressen samt konsument- och löntagarintressen deltaga.

Av de särskilda ledamöterna deltagar vid handläggning av ärenden om konkurrensbegränsning eller avtalsvillkor mellan näringsidkare endast de som har utsetts för sådana ärenden och vid handläggning av ärenden om marknadsföring *eller* avtalsvillkor i konsumentförhållanden endast den som har utsetts för sådana ärenden.

Av de särskilda ledamöterna deltagar vid handläggning av ärenden om konkurrensbegränsning eller avtalsvillkor mellan näringsidkare endast de som har utsetts för sådana ärenden och vid handläggning av ärenden om marknadsföring, avtalsvillkor i konsumentförhållanden *eller produktsäkerhet* endast den som har utsetts för sådana ärenden.

Om förhandling som avses i 4 eller 5 § konkurrenslagen (1982:729) finns särskilda föreskrifter i 14 §.

Ordföranden kan ensam på domstolens vägnar företaga förberedande åtgärd och pröva fråga om avskrivning av ärende.

11 §

För konkurrensbegränsningsfrågor finns en näringsfrihetsombudsman och för frågor om marknadsföring *och* frågor om avtalsvillkor i konsumentförhållanden en konsumentombudsman.

För konkurrensbegränsningsfrågor finns en näringsfrihetsombudsman och för frågor om marknadsföring, frågor om avtalsvillkor i konsumentförhållanden *och frågor om produktsäkerhet* en konsumentombudsman.

Ombudsman utses av regeringen för viss tid och skall vara lagkunnig.

13 §

Ansökan som avses i 17 § konkurrenslagen (1982:729) görs skriftligen. Detsamma gäller ansökan om förbud eller åläggande enligt 2-4 §§ marknadsföringslagen (1975:1418), 1 § lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden *eller* 1 § lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare. Av ansökningsen skall framgå de skäl på vilka ansökningsen grundas och den utredning sökanden åberopar.

Ansökan som avses i 17 § konkurrenslagen (1982:729) görs skriftligen. Detsamma gäller ansökan om förbud eller åläggande enligt 2-4 §§ marknadsföringslagen (1975:1418), 1 § lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, 1 § lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare *eller 5-9 § eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen (1988:000)*. Av ansökningsen skall framgå de skäl på vilka ansökningsen grundas och den utredning sökanden åberopar.

15 §²

Ärende får avgöras och beslut med anledning av särskild prövning enligt 15 a § meddelas utan sammanträde enligt 14 § första stycket, om tillfredsställande utredning föreligger och part inte begär sammanträde. Ansökan som uppenbart ej förtjänar avseende får avslås utan sådant sammanträde.

Fråga om förbud, åläggande eller tillstånd enligt 18 § konkurrenslagen (1982:729), förbud enligt 21 § samma lag eller förbud eller åläggande enligt 13 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller 5 § lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden kan prövas utan sammanträde enligt 14 § första stycket.

Förbud eller åläggande, som avses i andra stycket, eller återkallelse av tillstånd, som avses där, får inte beslutas utan att den som förbudet, åläggandet eller återkallelsen avser fått tillfälle att yttra sig i frågan, såvida det inte finns anledning anta, att han avvikit eller eljest håller sig undan. I ett ärende om förbud enligt 4 § marknadsföringslagen på grund av särskild risk för skada på person eller egendom får marknadsdomstolen dock även i annat fall omedelbart besluta om förbud enligt 13 § samma lag, om synnerliga skäl föreligger.

Fråga om förbud, åläggande eller tillstånd enligt 18 § konkurrenslagen (1982:729), förbud enligt 21 § samma lag eller förbud eller åläggande enligt 13 § marknadsföringslagen (1975:1418), 5 § lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden eller 21 § produktsäkerhetslagen (1988:000) kan prövas utan sammanträde enligt 14 § första stycket.

Förbud eller åläggande, som avses i andra stycket, eller återkallelse av tillstånd, som avses där, får inte beslutas utan att den som förbudet, åläggandet eller återkallelsen avser fått tillfälle att yttra sig i frågan, såvida det inte finns anledning anta, att han avvikit eller eljest håller sig undan. I ett ärende om åläggande eller förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen får marknadsdomstolen dock även i annat fall omedelbart meddela beslut enligt 21 § samma lag, om synnerliga skäl föreligger.

15 a §

I ärende som avser prövning enligt 2 § konkurrenslagen (1982:729) kan marknadsdomstolen ta upp till särskild prövning frågan huruvida näringsidkare föranleder skadlig verkan av en konkurrensbegränsning.

Marknadsdomstolen kan till särskild prövning ta upp

1. i ärende som avser prövning enligt 2 § konkurrenslagen (1982:729) frågan huruvida näringsidkare föranleder skadlig verkan av en konkurrensbegränsning,

2. i ärende som avser prövning enligt 6-9 § eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen (1988:000) frågan huruvida en vara eller en tjänst medför särskild risk för skada på person eller egendom.

² Senaste lydelse 1985:927.

19 §³

I marknadsdomstolens beslut varigenom ärende eller sådan fråga som avses i 15 a § avgörs anges de skäl på vilka beslutet grundas. Beslut som nu nämnts och beslut som avses i 15 § andra stycket sänds till parterna *och* till den som medverkar enligt 13 a § samma dag som det meddelas.

I marknadsdomstolens beslut varigenom ärende eller sådan fråga som avses i 15 a § avgörs anges de skäl på vilka beslutet grundas. Beslut som nu nämnts och beslut som avses i 15 § andra stycket sänds till parterna, till den som medverkar enligt 13 a § *och till sådan myndighet som avses i 4 § produktsäkerhetslagen (1988:000)* samma dag som det meddelas.

20 §⁴

Skall ansökan, kallelse eller föreläggande tillställas part eller annan, sker det genom delgivning. Detsamma gäller beslut som sänds enligt 19 §. Annan handling får tillställas part eller annan genom delgivning, om det anses erforderligt.

Delgivning av beslut av marknadsdomstolen, vilket innefattar vitesföreläggande enligt konkurrenslagen (1982:729), marknadsföringslagen (1975:1418), lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden *eller* lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare, får inte ske enligt 12 § delgivningslagen (1970:428), om det inte finns anledning att anta att den sökta har avvikit eller på annat sätt håller sig undan.

Delgivning av beslut av marknadsdomstolen, vilket innefattar vitesföreläggande enligt konkurrenslagen (1982:729), marknadsföringslagen (1975:1418), lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare *eller produktsäkerhetslagen (1988:000)*, får inte ske enligt 12 § delgivningslagen (1970:428), om det inte finns anledning att anta att den sökta har avvikit eller på annat sätt håller sig undan.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1989.

³ Senaste lydelse 1985:927.

⁴ Senaste lydelse 1985:927.

Härigenom föreskrivs att 7, 8 och 14 §§ konsumentköplagen (1973:877) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §¹

Har säljaren vid köpet eller på varans förpackning eller i annons eller annat meddelande avsett att komma till allmänhetens eller köparens kännedom lämnat vilseledande uppgift om varans beskaffenhet eller användning och kan uppgiften antagas ha inverkat på köpet, skall varan anses behäftad med fel. Detta gäller dock ej, om säljaren tydligt rättat uppgiften.

Har varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, för egen eller säljarens räkning lämnat sådan vilseledande uppgift som avses i första stycket och kan den antagas ha inverkat på köpet, skall varan anses behäftad med fel, om säljaren åberopat uppgiften eller, fastän han insett eller uppenbarligen bort inse att uppgiften var vilseledande, underlåtit att tydligt rätta den.

Har säljaren underlåtit att lämna sådan information om varans beskaffenhet eller användning som han enligt marknadsföringslagen (1975:1418) har ålagts att lämna, skall varan anses behäftad med fel, om underlåtelsen kan antagas ha inverkat på köpet. Detsamma gäller, om åläggandet har meddelats varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, och säljaren har känt till eller bort känna till underlåtelsen att fullgöra åläggandet.

Har säljaren underlåtit att lämna sådan information om varans beskaffenhet eller användning som han enligt marknadsföringslagen (1975:1418) har ålagts att lämna *eller underlåtit att efter åläggande enligt produktsäkerhetslagen (1988:000) lämna säkerhetsinformation om varan*, skall varan anses behäftad med fel, om underlåtelsen kan antagas ha inverkat på köpet. Detsamma gäller, om åläggandet har meddelats varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, och säljaren har känt till eller bort känna till underlåtelsen att fullgöra åläggandet.

8 §²

Säljes varan i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller eljest i strid mot förbud att saluhålla vara, vilket meddelats i författning eller av myndighet väsentligen i syfte att förebygga att den som använder varan ådrager sig ohälsa eller drabbas av olycksfall eller för att eljest hindra användning av vara som ej är tillförlitlig från säkerhetssynpunkt, skall varan anses behäftad med fel.

Säljes varan i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) *eller 6 § produktsäkerhetslagen (1988:000)* eller eljest i strid mot förbud att saluhålla vara, vilket meddelats i författning eller av myndighet väsentligen i syfte att förebygga att den som använder varan ådrager sig ohälsa eller drabbas av olycksfall eller för att eljest hindra användning av vara som ej är tillförlitlig från säkerhetssynpunkt,

¹ Senaste lydelse 1975:1419.

² Senaste lydelse 1975:1419.

Detsamma gäller, om varan är så bristfällig att dess användning medför uppenbar fara för köparens eller annans liv eller hälsa.

skall varan anses behäftad med fel. Detsamma gäller, om varan är så bristfällig att dess användning medför uppenbar fara för köparens eller annans liv eller hälsa.

14 §³

Har varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, för egen eller säljarens räkning på varans förpackning eller i annons eller annat meddelande avsett att komma till allmänhetens eller köparens kännedom uppsåtligen eller av vårdslöshet lämnat vilseledande uppgift om varans beskaffenhet eller användning och kan uppgiften antagas ha inverkat på köpet, skall han ersätta skada som därigenom tillfogas köparen. Motsvarande gäller, om varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, har underlåtit att lämna sådan information om varans beskaffenhet eller användning som han enligt marknadsföringslagen (1975:1418) har ålagts att lämna och underlåtelsen kan antagas ha inverkat på köpet.

Har varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, för egen eller säljarens räkning på varans förpackning eller i annons eller annat meddelande avsett att komma till allmänhetens eller köparens kännedom uppsåtligen eller av vårdslöshet lämnat vilseledande uppgift om varans beskaffenhet eller användning och kan uppgiften antagas ha inverkat på köpet, skall han ersätta skada som därigenom tillfogas köparen. Motsvarande gäller, om varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, har underlåtit att lämna sådan information om varans beskaffenhet eller användning som han enligt marknadsföringslagen (1975:1418) har ålagts att lämna eller underlåtit att efter åläggande enligt produktsäkerhetslagen (1988:000) lämna säkerhetsinformation om varan och underlåtelsen kan antagas ha inverkat på köpet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1989.

³ Senaste lydelse 1975:1419.

5 Förslag till Lag om ändring i konsumenttjänstlagen (1985:716)

Prop. 1988/89:23

Härigenom föreskrivs att 5, 9, 15, 21 och 33 §§ konsumenttjänstlagen (1985:716) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

5 §

Näringsidkaren skall särskilt iaktta att tjänsten inte utförs

1. i strid mot sådana författningsföreskrifter eller myndighetsbeslut som väsentligen syftar till att säkerställa att föremålet för tjänsten är tillförlitligt från säkerhetssynpunkt, eller

2. i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418).

Föreslagen lydelse

Näringsidkaren skall särskilt iaktta att tjänsten inte utförs

1. i strid mot sådana författningsföreskrifter eller myndighetsbeslut som väsentligen syftar till att säkerställa att föremålet för tjänsten är tillförlitligt från säkerhetssynpunkt, eller

2. i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller 6 § *produktsäkerhetslagen* (1988:000).

9 §

Tjänsten skall anses felaktig, om resultatet avviker från

1. vad konsumenten med hänsyn till 4 § har rätt att kräva, även om avvikelserna beror på en olyckshändelse eller därmed jämförlig händelse,

2. sådana föreskrifter eller myndighetsbeslut som väsentligen syftar till att säkerställa att föremålet för tjänsten är tillförlitligt från säkerhetssynpunkt, eller

3. vad som därutöver får anses avtalat.

Tjänsten skall också anses felaktig, om den har utförts i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller om näringsidkaren inte har utfört sådant tilläggsarbete som han är skyldig att utföra enligt 8 § tredje stycket.

Tjänsten skall också anses felaktig, om den har utförts i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller 6 § *produktsäkerhetslagen* (1988:000) eller om näringsidkaren inte har utfört sådant tilläggsarbete som han är skyldig att utföra enligt 8 § tredje stycket.

15 §

Avser tjänsten förvaring av en lös sak gäller i stället för vad som sägs i 9, 10 och 12-14 §§ att tjänsten skall anses felaktig, om förvaringen anordnas på ett sätt som avviker från

1. vad konsumenten med hänsyn till 4 § har rätt att kräva, även om avvikelserna beror på en olyckshändelse eller därmed jämförlig händelse.

2. sådana författningsföreskrifter eller myndighetsbeslut som väsentligen syftar till att säkerställa att föremålet för tjänsten är tillförlitligt från säkerhetssynpunkt, eller

3. vad som därutöver får anses avtalat.

Tjänsten skall också anses felaktig, om förvaringen anordnas i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller på ett

Tjänsten skall också anses felaktig, om förvaringen anordnas i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller 6 §

sätt som avviker från sådana uppgifter enligt 10 § som inte i tid har rättats på ett tydligt sätt.

produktsäkerhetslagen (1988:000) eller på ett sätt som avviker från sådana uppgifter enligt 10 § som inte i tid har rättats på ett tydligt sätt.

21 §

Avhjälpas inte felet enligt vad som sägs i 20 §, får konsumenten göra avdrag på priset.

Om syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat, får konsumenten i stället häva avtalet. Detsamma gäller, om tjänsten har utförts i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418).

Har tjänsten utförts till en del och finns det starka skäl att anta att den inte kommer att fullföljas utan fel av väsentlig betydelse för konsumenten får denne häva avtalet beträffande återstående del. Är felet sådant att syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat eller utförs tjänsten i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen, får konsumenten i stället häva avtalet i dess helhet.

Om det redan innan tjänsten har påbörjats finns starka skäl att anta att den inte kommer att utföras utan fel av väsentlig betydelse för konsumenten, får denne häva avtalet.

Om syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat, får konsumenten i stället häva avtalet. Detsamma gäller, om tjänsten har utförts i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) *eller 6 § produktsäkerhetslagen (1988:000)*.

Har tjänsten utförts till en del och finns det starka skäl att anta att den inte kommer att fullföljas utan fel av väsentlig betydelse för konsumenten får denne häva avtalet beträffande återstående del. Är felet sådant att syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat eller utförs tjänsten i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen *eller 6 § produktsäkerhetslagen*, får konsumenten i stället häva avtalet i dess helhet.

33 §

Har någon som avses i 10 § första stycket 2 eller 3 uppsåtligt eller av vårdslöshet lämnat vilseledande uppgifter av betydelse för bedömningen av tjänstens beskaffenhet eller ändamålsenlighet och är tjänsten på grund därav felaktig enligt 10 § eller 15 § andra stycket, är han skyldig att ersätta konsumenten skada som denne därigenom tillfogas.

Har någon som avses i 10 § första stycket 2 eller 3 underlåtit att lämna sådan information av betydelse för bedömningen av tjänstens beskaffenhet eller ändamålsenlighet som han enligt marknadsföringslagen (1975:1418) har ålagts att lämna och kan underlåtenheten antas ha inverkat på avtalet om tjänsten, är han skyldig att ersätta konsumenten skada som denne därigenom tillfogas.

Har någon som avses i 10 § första stycket 2 eller 3 underlåtit att lämna sådan information av betydelse för bedömningen av tjänstens beskaffenhet eller ändamålsenlighet som han enligt marknadsföringslagen (1975:1418) har ålagts att lämna *eller säkerhetsinformation som han enligt 5 § produktsäkerhetslagen (1988:000) har ålagts att lämna* och kan underlåtenheten antas ha inverkat på avtalet om tjänsten, är han skyldig att ersätta konsumenten skada som denne därigenom tillfogas.

Skadeståndsskyldigheten enligt första eller andra stycket omfattar även ersättning för skada på föremålet för tjänsten eller på annan egendom som tillhör konsumenten eller någon medlem av hans hushåll.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1989.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 14 juni 1988

Närvarande: statsråden Feldt, ordförande, Sigurdson, Gustafsson, S. Andersson, Bodström, Göransson, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Johansson, Hulterström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén

Föredragande: statsrådet Johansson

Lagrådsremiss med förslag till produktsäkerhetslag

1 Inledning

Den produktsäkerhetslagstiftning som hittills har införts i Sverige tar i allmänhet sikte på att förhindra att farliga produkter når ut till brukarna. Regler om att åtgärder skall vidtas mot riskabla produkter som redan finns hos brukarna är sparsamt förekommande.

I juni 1982 bemyndigade regeringen chefen för handelsdepartementet att tillkalla en kommitté för att utreda frågan om återkallelse av farliga varor (Dir. 1982:60). Genom tilläggsdirektiv har regeringen sedermera utvidgat uppdraget till att även omfatta frågan om förbud mot export av farliga varor (Dir. 1985:9). Kommittén, som antog namnet produktåterkallelsekommittén (PÅK), avlämnade i juni 1987 huvudbetänkandet (SOU 1987:24) Produktsäkerhetslag. Ledamöter var f.d. justitierådet Ingemar Ulveson, ordförande, direktören Jerk Harling, utredningssekreteraren Jan-Erik Nyberg, ombudsmannen Ann-Marie Peterson, avdelningschefen Turid Ström och juris doktorn Sten Tengelin. Harling ersattes år 1985 av direktören Per Wallin. Ulveson ersattes år 1986 av justitierådet Staffan Vängby.

Betänkandet innehåller förslag till en produktsäkerhetslag som gör det möjligt att åstadkomma rättelser i fråga om farliga produkter som kommit ut på marknaden. Vidare föreslås i betänkandet att de bestämmelser i marknadsföringslagen (1975:1418) som avser produktsäkerhetsfrågor flyttas över till produktsäkerhetslagen.

Kommitténs sammanfattning och lagförslagen i betänkandet bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1 och 2*.

Två av kommitténs ledamöter (Tengelin och Wallin) fogade ett särskilt yttrande med vissa kompletterande synpunkter till betänkandet. En sammanfattning av yttrandet bör fogas till protokollet som *bilaga 3*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 4*.

I fråga om mer omfattande uppgifter om skadefall, gällande rätt i Sverige och utlandet, handlingsmodell för säkerhetsåtgärder samt utredningens närmare överväganden hänvisas till betänkandet kapitlen 2-5 och bilagan 4.

Prop. 1988/89:23

2 Allmän motivering

2.1 Allmänna utgångspunkter

2.1.1 Översikt av produktsäkerhetsregleringen

Intresset för produktsäkerhet är för närvarande mycket stort både internationellt och i vårt land. Innan jag redovisar mina överväganden om att införa en särskild produktsäkerhetslagstiftning vill jag i korthet redogöra för nu gällande svenska och utländska regleringar på området. Jag kommer också att ge en kort översikt av hur produktsäkerhetsfrågorna har behandlats i vissa internationella organisationer.

Regleringen i Sverige

I Sverige finns det redan inom många områden lagstiftning som ger skydd mot skador orsakade av farliga produkter. Det är fråga om både marknadsrättsliga regler och regelkomplex som har till ändamål att ge ett särskilt skydd mot faror som är förknippade med vissa speciella slag av produkter. Dessa direkt säkerhetsinriktade regleringar kompletteras av civilrättsliga bestämmelser, vilka också de har en viss skyddsfunktion. Det finns alltså, såvitt avser produktsäkerhet, ett samspel mellan offentligrättslig och civilrättslig reglering.

Sedan slutet av 1960-talet har konsumenternas rättsliga ställning i Sverige förstärkts på olika sätt. Ny lagstiftning har införts på civilrättens område, t.ex. konsumentköplagen (1973:877), konsumentförsäkringslagen (1980:38) och konsumenttjänstlagen (1985:716). Vidare har marknadsrätten byggts ut genom tillkomsten av marknadsföringslagen (1975:1418) och lagen om avtalsvillkor i konsumentförhållanden (1972:112). Lagstiftningen inom konsumentområdet kännetecknas av ganska vida, generella regler (generalklausuler), som får sitt innehåll närmare bestämt genom utfyllande rekommendationer (riktlinjer) och rättspraxis. På myndighetssidan har nya organ tillkommit. Marknadsdomstolen avgör marknadsrättsliga tvister om bl. a. otillbörlig marknadsföring och oskäligen avtalsvillkor. Konsumentverket och konsumentombudsmannen har inrättats för att som centrala organ — sedan den 1 juli 1976 sammanslagna till en myndighet — ta till vara konsumenternas intressen. Genom inrättandet av allmänna reklamationsnämnden har tvistlösningen på konsumentområdet underlättats.

Reformarbetet har huvudsakligen avsett det ekonomiska skyddet för konsumenterna. Jämförelsevis sent kom också frågor som hänförde sig till säkerheten hos de produkter som tillhandahålls konsumenterna att behandlas inom ramen för en generell marknadsrättslig reglering. Detta skedde i och med marknadsföringslagen år 1975, som ersatte 1970 års lag

om otillbörlig marknadsföring. I 1975 års lag upptogs i 4 § en generell bestämmelse om produktsäkerhet. Den innebär att, om en näringsidkare till en konsument för enskilt bruk saluhåller en vara som medför särskild risk för skada på person eller egendom, så kan marknadsdomstolen förbjuda honom att fortsätta med det. Detsamma gäller även i fråga om erbjudande att mot ersättning förvärva nyttjanderätten till en vara för enskilt bruk samt fr. o. m. den 1 januari 1986 också då tjänster tillhandahålls mot ersättning. Vidare innehåller 3 § bestämmelser om informationsläggande som kan tillämpas bl. a. för att tvinga fram information till konsumenterna om skaderisker som farliga produkter är behäftade med. De bestämmelser som berörts nu senast samspekar med den civilrättsliga regeln i 8 § konsumentköplagen, enligt vilken en vara skall anses behäftad med fel om den medför uppenbar fara för människors liv eller hälsa eller sålts i strid mot säljförbud som meddelats av säkerhetsskäl med stöd av 4 § marknadsföringslagen.

Det sagda innebär självfallet inte att människor tidigare skulle ha stått helt utan rättsligt skydd mot farliga produkter eller tjänster, som de förvärvat. Farligheten kan utgöra ett sådant fel i varan eller tjänsten som enligt vanliga civilrättsliga regler kan föranleda hävande av avtalet, prisavdrag eller annan ersättning och skadestånd. Vidare kan skador förorsakade av farliga produkter föranleda skadeståndsskyldighet enligt skadeståndslagen (1972:207, omtryckt 1975:404) eller tidigare gällande lagstiftning och rättspraxis för den som genom oaktsamhet vållat skadan. Slutligen finns i fråga om åtskilliga stora varu- och tjänstegrupper en ingående reglering av hur varorna och tjänsterna skall vara beskaffade, bl. a. i syfte att tillgodose långtgående säkerhetskrav, samt myndigheter som kontrollerar att lagstiftningen efterlevs. Som exempel kan nämnas arbetsmiljölagstiftningen med arbetsarkyddsstyrelsen och yrkesinspektionen, livsmedelslagstiftningen med livsmedelsverket samt hälso- och miljöskyddsnämnderna, fordonskungörelsen med trafiksäkerhetsverket och Svensk Bilprovning AB, läkemedelslagstiftningen med socialstyrelsen, elsäkerhetsregleringen med statens energiverk och Svenska elektriska materielkontrollanstalten AB (SEMKO) samt lagen om kemiska produkter (1985:426) med bl. a. kemikalieinspektionen.

Den nu nämnda lagstiftningen är förhållandevis omfattande och detaljerad. Den syftar till att åstadkomma säkerhet genom olika former av förhandskontroll, fortlöpande övervakning, registrering och tillståndskrav i skilda distributionsled. De olika regleringarna ger i allmänhet en möjlighet att vid behov förhindra all vidare distribution av en produkt.

Gemensamt för både föreskrifterna om produktsäkerhet i marknadsföringslagen och den specialreglering som finns om säkerheten på olika produktområden är att reglerna tar sikte på att hindra att farliga varor och tjänster över huvud taget når fram till konsumenterna. Däremot saknas inom dessa områden i stort sett regler för det fall då farliga varor eller tjänster har nått ut till konsumenterna och hos dem utgör en säkerhetsrisk, om man bortser från olika bestämmelser om användningsförbud som gäller i fråga om t.ex. bilar som saknar föreskriven utrustning. Även

arbetsmiljölagen ger möjlighet att föreskriva förbud mot och andra villkor för användningen av tekniska anordningar och farliga ämnen.

Med de civilrättsliga reglernas hjälp kan, som antytts, konsumenterna i många situationer få rättelse i fråga om varor eller tjänster som är behäftade med fel som är hänförliga till säkerheten. Genom att exempelvis häva det avtal varigenom en farlig produkt förvärvats kan konsumenten tvinga säljaren att återta produkten och betala tillbaka vad han uppburit. De civilrättsliga reglerna är emellertid förenade med den nackdelen att deras tillämpning förutsätter ett betydande mått av aktivitet från konsumentens sida — i allmänhet inom en förhållandevis kort tid efter förvärvet — och ofta dessutom ett ekonomiskt risktagande i form av rättegångskostnader m. m.

Regleringen i vissa andra länder

Det finns i flera utvecklade industriländer någon form av återkallelsereglering. Generella regleringar, som bl. a. innehåller återkallelsebestämmelser, finns i USA, Frankrike, Österrike, Australien och Japan. I våra nordiska grannländer finns ännu inte någon generell lagstiftning om återkallelse, men enligt viss speciallagstiftning kan återkallelse framtvingas för särskilda produktslag. I *Danmark* har ett betänkande med förslag till en produktsäkerhetslag, som innehåller återkallelseregler, lagts fram. Det är dock ännu ovisst om förslaget leder till lagstiftning. I *Finland* har en ny produktsäkerhetslag nyligen antagits. Lagen innehåller inte några återkallelsebestämmelser men ger möjligheter till bl. a. förbud mot tillverkning och försäljning av farliga varor och ålägganden om att sådana varor skall förstöras. Enligt den finländska lagen skall också näringsidkare kunna tvingas lämna information till konsumenterna om att användningen av en vara är förenad med skaderisker. I *Norge* har man långt framskridna planer på att införa en lagstiftning med generella återkallelsebestämmelser.

Återkallelse av farliga produkter förekommer också i länder som saknar tvingande regler om återkallelse. I vissa fall kan myndigheterna öva påtryckningar på företagen att företa återkallelse. Så är fallet i Storbritannien. I andra fall kan återkallelse åstadkommas bl. a. med hjälp av en väl utvecklad produktansvarslagstiftning. Ett exempel på detta utgör Förbundsrepubliken Tyskland.

Föregångslandet på området är USA. Återkallelse har där blivit ett fast etablerat instrument, som har sin givna roll i produktsäkerhetsarbetet. År 1972 antogs en produktsäkerhetslag. Samtidigt inrättades en federal myndighet, en produktsäkerhetskommision (Consumer Product Safety Commission), som handhar lagens tillämpning. Kommissionen svarar också för ett skaderapporteringssystem som jämte andra upplysningskällor ger underlag för ingripanden från kommissionens sida. Lagen är tillämplig på konsumentprodukter med vissa undantag. Om kommissionen finner att en konsumentprodukt medför betydande skaderisker för allmänheten, kan den ålägga tillverkare eller återförsäljare att informera allmänheten om skaderisken eller att återkalla produkten. I sistnämnda fall kan företaget åläggas att reparera, byta ut eller mot ersättning ta tillbaka produkten

("repair, replace, refund"). Kommissionen kan också förbjuda saluhållandet av produkter, som medför orimliga skaderisker. I sista hand kan kommissionen föra talan inför domstol för att få företagets ansvar fastställt. Kommissionen undviker dock i regel domstolsprövning utan söker sig i allmänhet fram till uppgörelser genom förhandlingar med företagen, varvid de legala instrumenten används som påtryckningsmedel.

Produktsäkerhetsfrågornas behandling hos vissa internationella organ

Ett internationellt samarbete inom konsumentområdet förekommer på flera plan och arbetet med produktsäkerhet har kommit att inta en alltmer framträdande plats i olika mellanstatliga sammanhang.

FN antog år 1985 riktlinjer för konsumentskydd. I ett avsnitt om produktsäkerhet anges bl. a. att konsumenterna bör få vägledning om hur produkter skall hanteras och information om eventuella risker. Det sägs att det bör finnas regler i den nationella lagstiftningen som påbjuder att tillverkare och distributörer utan dröjsmål skall underrätta berörda myndigheter och allmänheten, om de, sedan deras produkter kommit ut på marknaden, blir medvetna om att dessa är behäftade med oförutsedda risker. Regeringarna bör införa styrmedel som tillförsäkrar konsumenterna information om sådana skaderisker. I en särskild punkt sägs det att regeringarna vid behov bör genomföra regleringar som innebär att tillverkare eller distributörer skall återkalla produkter, som upptäcks vara allvarligt defekta eller som utgör en påtaglig och allvarlig risk för skador till och med då de används på avsett vis. Återkallade produkter bör bytas ut eller rättas till. Om så inte kan ske inom rimlig tid, bör konsumenterna i stället få en rimlig ersättning.

OECD antog år 1981 en rekommendation om konsumentvarors säkerhet. Enligt rekommendationen bör medlemsländernas regeringar överväga möjligheten att stifta lag eller vidta andra åtgärder, som skall innefatta bl. a. en förpliktelse för tillverkare och distributörer att informera myndigheterna om varje produkt som det finns skäl anta utgör en ansevärd risk. Vidare bör det åligga myndigheterna att säkerställa att konsumenterna utan dröjsmål blir varnade för produkter, som finns ute till försäljning och som innefattar en påtaglig och allvarlig risk. Tillverkare och distributörer bör också återkalla sådana produkter samt byta ut dem, ändra dem eller också tillhandahålla full ersättning för dem. Om myndigheterna saknar befogenhet att kräva återkallelseåtgärder av företagen, bör enligt rekommendationen möjligheten att begära sådana befogenheter övervägas. Det bör tilläggas att OECD:s konsumentkommitté år 1982 inrättade en grupp för produktsäkerhet som förutom att utföra utredningar också administrerar ett informellt notifikationssystem för produkters säkerhet.

EG beslöt år 1985 om ett nytt arbetssätt för utarbetandet av krav på produkters säkerhet, "the new approach". Den nya metoden innebär i korthet att de direktiv rörande varors utformning som utfärdas endast skall ange grundläggande säkerhetskrav, medan den närmare utformningen ankommer på särskilda standardiseringsorgan.

I en skrivelse till EG:s råd i maj 1987 har kommissionen utvecklat sin

syn på behovet av en generell *produktsäkerhetsreglering*. I skrivelsen framhålls att det finns ett trängande behov av ett generellt produktsäkerhetsdirektiv med skyldigheter för tillverkare, importörer och handlare att endast tillverka och saluhålla produkter som är säkra. Detta skulle enligt kommissionen bidra till att säkerställa att den inre marknaden fullbordas och en likvärdig nivå i fråga om produkters säkerhet uppnås inom EG. Ett förslag till produktsäkerhetsdirektiv är under utarbetande. Ett väsentligt inslag i det arbetet är att genom att möjliggöra ålägganden om saluförbud, information, återkallelse och destruktion skapa ett säkerhetsnät för sådana fall då farliga produkter kommer ut på marknaden.

Här bör också nämnas att enligt ett generellt *produktansvarsdirektiv*, som EG antog år 1985, är en tillverkare strikt ansvarig för skador som orsakas av en defekt i hans produkt. En produkt lider av en "defekt" när den inte erbjuder den säkerhet man kan förvänta med hänsyn till omständigheterna.

Inom EFTA inrättades i december 1987 en konsumentkommitté, som underkommitté till den ena av EFTA:s rådgivande kommittéer. Den har mandat att ta upp frågor om bl. a. produktsäkerhet och skaderapporteringssystem.

Nordiska ämbetsmannakommittén (NÄK) har under åren genomfört åtskilliga produktsäkerhetsprojekt. Ett pågående projekt som förtjänar att nämnas i detta sammanhang syftar till att åstadkomma en handlingsberedskap och samordning på ett nordiskt plan då olika produktsäkerhetsfrågor aktualiseras inom EG och i standardiseringsorganen CEN och CENELEC.

2.1.2 Behovet av ytterligare produktsäkerhetslagstiftning

Min bedömning: Det finns behov av en lagstiftning som gör det möjligt att ålägga näringsidkare att vidta åtgärder beträffande farliga varor och tjänster som finns hos brukarna.

Kommitténs bedömning: Kommittén anser att utvecklingen närmast förutsätter ett system med lagfäst skyldighet att återkalla produkter.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har tillstyrkt kommitténs förslag eller lämnat det utan erinran. Ett antal näringslivsorganisationer har pekat på möjligheten att ersätta den föreslagna lagen med en försäkringslösning. I några remissyttranden förordas att arbetet med produktsäkerhet och produktansvar skall samordnas. Ett par remissinstanser förordar att förslaget skall vila tills EG:s produktsäkerhetsdirektiv har antagits.

Skälen för min bedömning: I likhet med kommittén vill jag framhålla att utvecklingen i Sverige, efter västeuropeisk förebild (EG:s "the new approach"), går i riktning mot att ansvaret för att produkterna på marknaden uppfyller tillfredsställande säkerhetskrav i första hand vilar på företagen själva. Att det grundläggande ansvaret för bl. a. produktutvecklingen åvilar företagen är också en princip som sedan länge är väl etablerad inom marknadsrätten. Detta slogs även fast i prop. 1984/85:213 om ändring i marknadsföringslagen.

Grundtanken är att myndigheterna visserligen måste ha möjlighet till tvångsvisa ingrepp, men att de önskvärda förändringarna av företagens beteende dock så långt som möjligt bör genomföras på grundval av frivilliga åtaganden från företagens egen sida. På motsvarande sätt betonades i prop. 1985/86:27 med förslag till lag (1985:1105) om obligatorisk kontroll genom teknisk provning m. m. att det helt grundläggande säkerhetsarbetet utförs och alltid måste utföras av tillverkaren av en produkt och att företagens egna kontrollåtgärder, den s. k. egenkontrollen, bör få en mycket mera framskjutet roll än tidigare. Jag vill också erinra om att jag har anfört liknande synpunkter i prop. 1985/86:121 om inriktningen av konsumentpolitiken. Där framhöll jag således att företagen har ett förstahandsansvar att motverka och söka lösa bl. a. sådana problem som bristande produktsäkerhet, otillbörlig marknadsföring, bristande produktinformation och dåliga reklamationsrutiner.

När det visar sig att en vara som har tillhandahållits allmänheten är farlig och därför bör återkallas vidtar företagen i de flesta fall redan nu frivilliga åtgärder med denna innebörd. Det har framförts att frivilligheten är en sporre för företagen, bl. a. därför att dessa kan hänvisa till att de frivilliga åtgärderna är ett uttryck för att de är måna om produktsäkerheten och därmed även vill markera att deras produkter är särskilt säkra och köpvärda. En lagstiftning skulle, menar kritiken, leda till att företagen inte gör mer än vad de är tvungna till.

Även från de verkligt seriösa företagens sida kan det emellertid ibland vara vanskligt att förlita sig på frivilliga åtgärder. En orsak är att det kan råda skilda uppfattningar såväl om produktens eventuella farlighet i ett visst fall, och därmed behovet att vidta säkerhetsåtgärder, som om vilka åtgärder som bör vidtas. Kostnaderna för återkallelse eller information kan vidare bli så stora att det även för seriösa företag kan ligga nära till hands att i tveksamma fall nedvärdera riskerna för att något skall hända och därmed även behovet av återkallelse eller information. Även i ett sådant fall då företaget i fråga är berett att vidta t. ex. återkallelseåtgärder är det inte sagt att villkoren för åtgärden blir rimliga och någorlunda rättvisa sett ur ett mera allmänt perspektiv. Man kan vidare heller inte bortse från att, i ett fall då information skall lämnas till brukarna om aktuella skaderisker, de berörda näringsidkarna kan ha en benägenhet att vilja ge informationen en så positiv utformning som möjligt. Detta kan leda till att allmänheten underskattar behovet av att skydda sig mot faran.

Till det jag har anfört nu kommer att det alltid lär finnas företag som inte är beredda att tillräckligt beakta konsumenternas intressen och som därför måste kunna tvingas att företa åtgärder för återkallelse, om sådana alls skall komma till stånd. Även om det bland dem finns näringsidkare som på olika sätt gör sig helt oåtkomliga för myndigheterna, bedömer jag att tillgången till effektiva sanktioner i betydande utsträckning i praktiken bör kunna tvinga fram åtgärder från sådana näringsidkare som visserligen är motsträviga men likväl har resurser att åstadkomma rättelse.

Enligt min mening kan man vidare inte heller bortse från att den nuvarande situationen präglas av en betydande osäkerhet. På många områden saknas en fast etablerad och allmänt accepterad norm för återkallel-

se och andra säkerhetsåtgärder. Möjligheterna att få till stånd rättelse är beroende av påtryckningar från myndigheternas sida och av de enskilda näringsidkarnas goda vilja eller konsumenternas förmåga att ta tillvara sina intressen. Ett lagfäst system skulle skapa större enhetlighet och bättre förutsebarhet. Det framstår också som principiellt rimligt att den som utsätter andra för skaderisker genom att sprida farliga produkter på marknaden kan åläggas att ta ett ansvar för att riskerna minskas. Mot bakgrund av vad jag har sagt nu har jag stannat för att det såväl för konsumenterna som för företagen skulle vara en fördel om tvister om återkallelse och andra säkerhetsåtgärder, och om villkoren för sådana åtgärder, kunde prövas av en opartisk instans på grundval av ett lagfäst regelsystem.

Jag vill också betona att behovet av att kunna vidta generella åtgärder mot riskabla produkter hos konsumenterna accentueras av att utvecklingen i Västeuropa går mot en väsentligt minskad användning av system med obligatorisk förhandskontroll av produkter i form av godkännande av statliga myndigheter innan produkterna släpps ut på marknaden. Detta betyder dock inte att provning och kontroll före marknadsföringen får underlåtas. Tvärtom förutsätter EG:s nya metod, som jag har berört tidigare (avsnitt 2.1.1), att det vid marknadsföringen på visst sätt skall ha verifierats att säkerhetskraven är uppfyllda. Detta kan ske på olika sätt, och vad som skall gälla för olika produkter bestäms närmare för särskilda fall. Huvudprincipen är att produkter som inte har tillverkats enligt standard skall ha kontrollerats av ett utomstående kvalificerat provningsorgan. I fråga om produkter tillverkade enligt standard kan tillverkaren välja mellan s. k. tillverkardeklaration, som bygger på egen provning och kontroll, samt certifiering av ett fristående certifieringsorgan av innebörd att produkten överensstämmer med standard. Den praktiska skillnaden mellan en sådan certifiering och ett traditionellt myndighetsgodkännande är inte stor. Av grundläggande betydelse är emellertid att en tillverkardeklaration skall vara tillåten i normalfallet. Obligatorisk kontroll av utomstående skall således undvikas och begränsas till områden där det ställs oavvisliga säkerhetskrav eller där sådana behövs för att trygga allmänna intressen. Samtidigt slås det klart fast att staten har det yttersta ansvaret för att inga farliga produkter finns på marknaden och att medel måste finnas för att garantera detta.

EG:s synsätt på detta område har godtagits av EFTA. I den EFTA-policy om provning och certifiering som har fastställts av EFTA:s råd den 20 januari 1988 kommer motsvarande principer till uttryck. Detta har varit en viktig förutsättning för det utökade samarbetet mellan EG och EFTA som håller på att växa fram på området (jfr bl. a. SOU 1988:6).

De angivna principerna kan således förväntas få genomslag även i Sverige. Ett steg i den riktningen är den nya kontrollordningen för elektrisk materiel som riksdagen nyligen har tagit ställning till (prop. 1987/88:82, NU 1987/88:30, rskr. 1987/88:219). Den tidigare obligatoriska statliga förhandskontrollen ersätts med en ordning som öppnar flera alternativ för att verifiera att säkerhetskraven är uppfyllda. Riksdagen har därvid markerat att denna utveckling medför behov av en förstärkning av marknadskontrollen och sanktionssystemet inom elområdet. I näringsutskottets be-

tänkande hänvisas beträffande möjligheten att återkalla elmateriel till mitt arbete med en generell produktåterkallelselagstiftning.

Enbart rekommendationer eller allmänna råd kan enligt min mening inte ge en sådan fast grundval för tillämpningen av återkallelse och andra säkerhetsåtgärder som är önskvärd. Frågor om återkallelse och andra säkerhetsåtgärder bör också mot den nu senast angivna bakgrunden regleras i lag. Jag vill framhålla att en sådan lagstiftning inte bara kommer att utgöra en grund för ålägganden om återkallelse och information. Den kan även ge vägledning för företagens egenåtgärder samt bilda underlag för förhandlingar och samråd mellan näringsidkare och myndigheter, som är sätta att övervaka säkerheten inom olika produktområden. Den funktionen hos lagstiftningen måste tillmätas särskilt stor betydelse, eftersom säkerhetsfrågorna sannolikt i stor utsträckning kommer att kunna lösas i samförstånd och samarbete mellan företagen och myndigheterna i fråga.

Som ett skäl mot lagstiftning har, som jag nyss nämnde, anförts att företagen i fortsättningen inte skulle vidta andra återkallelseåtgärder än sådana som de tvingas till. Jag vill då framhålla att bl. a. risken för skadeståndsskyldighet ger företagen en anledning att handla snabbt, kanske i samråd med tillsynsmyndigheterna men utan att avvakta eventuella tvångsåtgärder. Frivilliga säkerhetsåtgärder torde dessutom även i fortsättningen komma att spela en viktig roll i syfte att gagna företagens good-will.

Vad därefter gäller kostnaderna för ett system med ålägganden om återkallelse och information vill jag anföra följande. Redan i dag tar många företag på sig kostnader för rättelseåtgärder av bl. a. good-will-skäl och av fruktan för att produkter kan vålla skador, som medför ersättningskyldighet. Även i framtiden torde, som jag tidigare berört, frivilliga åtgärder av sådant slag komma att spela en betydelsefull roll. Mot den bakgrunden bör den lagstiftning som jag föreslår enligt min mening inte medföra att företagens kostnader kommer att öka i någon påtaglig mån i förhållande till läget nu.

Av intresse i detta sammanhang är också den pågående utvecklingen inom produktansvarsrätten. Den kan antas leda till att det i Sverige liksom i flertalet andra europeiska länder införs ett strikt ansvar för produktskador (jfr SOU 1979:79). Ett sätt för företagen att begränsa riskerna för att i framtiden behöva betala ut skadeersättningar på grund av ett sådant ansvar för produktskador är att företa återkallelseåtgärder. Det är naturligtvis också ur ett allmänt perspektiv bättre att kostnader läggs ned på att förebygga skador än på att ersätta dem i efterhand. Det kan inte heller uteslutas att det som förutsättning för att en näringsidkare skall kunna få ett försäkringsskydd som täcker produktansvar kan komma att uppställas att farliga produkter som han har överlåtit återkallas så snart skaderisken blir känd. Kostnaderna för produktansvar och produktåterkallelse kan således i viss mån vara utbytbara.

Enligt min bedömning är det även sannolikt att en lagstiftning om bl. a. produktåterkallelse kan komma att rikta ökad uppmärksamhet på produktsäkerhetsfrågorna i allmänhet och inskräpa vikten av att farliga varor och tjänster inte förs ut på marknaden och därmed också förbättra människors skydd mot skador från sådana produkter.

Inom justitiedepartementet pågår för närvarande överväganden rörande den framtida utformningen av produktansvaret. Vissa remissinstanser, bl. a. industriförbundet, anser att förslag om regler om produktsäkerhet bör läggas fram samtidigt med förslag till en produktansvarsreglering. I denna del är min bedömning följande.

Syftet med regler om produktsäkerhet och produktansvar är onekligen delvis detsamma, nämligen att förhindra skadefall. Men produktansvaret har också en annan funktion, nämligen en reparativ som innebär att ersättning kan utgå när en skada väl har inträffat. Som jag har berört i det föregående kan det också finnas ett samspel mellan en produktansvarsreglering och produktsäkerhetsnormer av förebyggande art. Om de senare normerna tillämpas lyhört och effektivt bör antalet fall då produktansvaret behöver tas i anspråk minska. Att det förhåller sig på detta sätt är enligt min mening ett vägande skäl för att en produktsäkerhetsreglering inte bör anstå i avvaktan på att ett ställningstagande görs i frågan om produktansvarets utformning. Det kan dessutom hävdas att behovet av en produktsäkerhetslagstiftning gör sig särskilt starkt gällande så länge det saknas lagfästa regler om produktansvar. Till detta kommer också att de regler om produktsäkerhet som jag föreslår lagtekniskt är av helt annat slag — de är näringsrättsliga (marknadsrättsliga) — än nu gällande och framtida principer för produktansvar, som är civilrättsliga. Detta yttrar sig bl. a. i att regelsystemen inte handhas av samma organ (produktansvarsnormerna tillämpas av de allmänna domstolarna) och i att de beslut som dessa kan fatta också är av helt olika karaktär. Jag kan därför inte se att den lagstiftning som jag nu föreslår kan komma i konflikt med en kommande produktansvarsreglering. Skulle detta ändå mot förmodan visa sig bli fallet, får man givetvis överväga vilka jämkningar i lagstiftningen som ter sig befogade. Mot bakgrund av vad jag har anfört nu finns det enligt min mening inte anledning att avvakta utgången av lagstiftningsarbetet rörande produktansvar innan en produktsäkerhetslag införs.

Inom EG pågår f. n. utformningen av ett direktiv om produktsäkerhet, vilket jag tidigare har berört. Arbetet har dock försenats. Jag har övervägt att vänta med att lägga fram ett förslag till svensk produktsäkerhetsreglering till dess att EG-direktivet har antagits och full visshet råder om dess slutliga innehåll.

Vid underhandskontakter med EG efter det att produktåterkallelsekommitténs betänkande har överlämnats till företrädare för EG har jag dock erfarit att EG:s arbete med direktivet ligger i linje med förslaget i det svenska betänkandet. Mot denna bakgrund och med hänsyn till innehållet i EG-kommissionens skrivelse år 1987 (avsnitt 2.1.1) har jag dock funnit att det inte finns tillräckligt starka skäl att avvakta att direktivet antas innan det i Sverige införs bestämmelser om återkallelse och varningsinformation beträffande produkter som finns hos brukarna. Jag vill i sammanhanget även erinra om OECD:s rekommendation från år 1981, liksom att det redan finns en likartad reglering i Frankrike. Till mitt ställningstagande bidrar även att riksdagen i samband med att frågan om en ny kontrollordning för elektrisk materiel behandlades betonade vikten av att det

införs möjligheter att återkalla s. k. farliga produkter som har kommit ut på marknaden (NU 1987/88: 30).

Prop. 1988/89:23

När EG väl har antagit ett direktiv på området kommer kontakter med gemenskapen att inledas. I den dialogen avser Sverige att verka för att de svenska produktsäkerhetsreglerna vinner gehör. Men jag vill betona att i den mån den svenska regleringen då kommer att anses innefatta komplikationer, det bör finnas utrymme för att anpassa den så att konflikter kan undvikas. Min bestämda bedömning är dock att, såvitt man nu kan se, den svenska produktsäkerhetslagen inte skall behöva medföra några sådana.

2.1.3 Huvuddragen i en generell produktsäkerhetslagstiftning

Mitt förslag: En generell produktsäkerhetslagstiftning skall innehålla bestämmelser som gör det möjligt att ålägga näringsidkare att vidta åtgärder beträffande farliga varor som finns hos brukarna. Näringsidkarna skall kunna åläggas dels att lämna information om de skaderisker som är knutna till en farlig vara och hur riskerna skall kunna förebyggas, dels att reparera, byta ut eller ta tillbaka varor. Motsvarande skall i huvudsak även gälla beträffande farliga tjänster. De nya bestämmelserna skall sammanföras med de nuvarande reglerna i marknadsföringslagen om skadeförebyggande information och säljförbud beträffande farliga produkter. Samtliga generella produktsäkerhetsregler skall samlas i en ny lag, *produktsäkerhetslagen*.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Kommitténs förslag tillstyrks av flertalet remissinstanser.

Skälen för mitt förslag: Att de produkter som används i arbetslivet kan orsaka skador är något som lagstiftaren sedan länge har uppmärksammat. Men också produkter som människor använder i hushållet eller på fritiden kan vara riskfyllda och ge upphov till skador på person eller egendom. På vissa produktområden finns det redan i dag en reglering med syfte att förhindra att farliga konsumentvaror kommer i omlopp. Regler av detta slag kan vara av allmänt syftande karaktär och innebära att en produkt måste motsvara en viss generell norm eller standard för att få saluhållas. Det förekommer också regler som innebär att ingripanden kan göras i enskilda fall då en produkt visar sig vara farlig. Det finns här också anledning att nämna bestämmelserna i 4 § marknadsföringslagen som ger stöd för säljförbud i fråga om farliga varor och tjänster. Den bestämmelsen är tillämplig på alla områden för konsumentvaror och -tjänster som inte är specialreglerade.

Vid sidan av normer av det slag som jag har berört nu erbjuder den köprättsliga lagstiftningen också möjligheter för den som har köpt en farlig vara att komma till rätta med risksituationer genom en rätt till reparation av varan eller hävning av köpet. Motsvarande gäller i fråga om farliga

tjänster som erbjuds konsumenterna mot ersättning. Till detta kommer att det också finns allmänna skadeståndsrättsliga regler som gör att den som lider skada av en farlig vara under vissa förutsättningar kan få skadestånd.

Den lagstiftning som jag har syftat på nu senast — och som alltså är av civilrättslig art — inrymmer emellertid problem. Min bedömning är att många människor, som är utsatta för risker att skadas av farliga produkter, inte söker rättelse. Detta kan bero på att de anser att den civilrättsliga vägen är alltför omständlig och dyr eller att de helt enkelt är ovetande om riskerna. Det är mot den bakgrunden angeläget att det införs bestämmelser som gör det möjligt att genom generella åtgärder undanröja risker som är förenade med produkter som redan kommit i konsumenternas besittning. Det skulle emellertid enligt min mening vara stötande att begränsa skyddsåtgärderna till att omfatta enbart sådana exemplar av farliga produkter som används av konsumenter. Jag anser därför att en reglering bör omfatta s. k. konsumentprodukter, oavsett om de individuella exemplaren brukas av konsumenter eller av andra.

I dagens samhälle förekommer ett stort antal produkter som åstadkommer skador utan att vi betraktar dem som farliga, i allt fall i den utsträckning att vi är beredda att undanröja faromomentet. Ett exempel är bilar. Det är därför viktigt att avgränsa de produkter som bör omfattas av en särskild produktsäkerhetsreglering från sådana i och för sig riskfyllda produkter som likväl måste godtas. Vad jag menar när jag i detta sammanhang talar om farliga produkter är därför sådana som är förenade med risker vilka antingen framstår som onödiga med hänsyn till möjliga skyddsåtgärder eller som är svåra att förutse för dem som använder produkterna. En leksak som är avsedd att sättas i händerna på ett litet barn måste vara så konstruerad att den inte kan åstadkomma någon skada, medan den erfarna hobbymekanikern måste få använda i och för sig mycket farliga verktyg, bara de är försedda med nödvändiga skyddsanordningar och han görs medveten om riskerna. Farorna med en produkt får alltså bedömas bl. a. mot bakgrund av vilken kategori av människor som skall använda den. De säkerhetsåtgärder som är nödvändiga kan därför skifta beroende på användarsituationen. Men givetvis finns det dessutom produkter som i sig är så farliga att de över huvud taget inte bör få tillhandahållas för bruk i hemmet och på fritiden.

De skador som en reglering bör syfta till att förebygga är främst dödsfall och allvarliga personskador. Det är emellertid även angeläget att förebygga lindrigare personskador, i synnerhet om de drabbar många människor. I fråga om lindrigare personskador kan det ibland finnas skäl att väga riskerna mot kostnaderna för åtgärderna.

Men en ny lagstiftning bör också ha till syfte att förebygga att saksador uppstår. I fråga om sådana skador är det alltid nödvändigt att en ekonomisk avvägning görs. Ersättning för en inträffad skada kan ibland fås på civilrättslig väg, genom talan i allmän domstol, om den skadelidande är tillräckligt aktiv. Men som jag nyss har berört är en sådan ordning inte tillräcklig. Det bör också finnas en möjlighet för ingripanden av mera generell karaktär i sådana fall då det visar sig att varor eller tjänster förorsakar egendomsskador.

De åtgärder som bör komma i fråga som medel mot farliga produkter som redan har nått ut till brukarna är dels information till brukarna av produkterna om skaderiskerna, så att de själva kan ta sig i akt och förebygga skador, dels åtgärder för att faktiskt undanröja riskerna för framtida skador.

Ett faktiskt undanröjande av skaderiskerna från näringsidkarnas sida brukar gå under samlingsbenämningen återkallelse. I likhet med kommittén anser jag att näringsidkarna bör kunna åläggas att vidta tre olika återkallelseåtgärder. De bör kunna åläggas att göra produkterna oskadliga, byta ut dem eller ta tillbaka dem.

Det kan dock förekomma situationer där en återkallelseåtgärd ter sig alltför långtgående. Redan information om skaderisken kan ibland vara tillräcklig för att minska eller undanröja denna.

Informationsåtgärder kan också vara mindre kostsamma än återkallelse. Ibland måste även en avvägning av annat slag göras. Man kan inte bortse från att det kan framstå som rimligt att en vara eller tjänst som i och för sig är ganska riskabel ändå bör godtas, under förutsättning att användaren görs medveten om riskerna och om hur dessa kan undvikas. I ett sådant fall kan det vara tillräckligt att köparna får information om skaderiskerna.

Bestämmelser om informationsåläggande och säljförbud finns i marknadsföringslagen (3 och 4 §§). Till den del dessa bestämmelser rör produktsäkerhet har de ett nära samband med säkerhetsåtgärder beträffande produkter som redan nått brukarna. Jag delar därför kommitténs uppfattning, att det är lämpligt att nya materiella produktsäkerhetsregler bör få sin reglering i anslutning till dem som i dag finns i marknadsföringslagen. Jag anser i likhet med kommittén att det är lämpligt att bryta ut de nuvarande reglerna om produktsäkerhet i marknadsföringslagen och föra samman dem med nya regler om återkallelse av och information om produkter som redan finns hos brukarna i en ny lag, som lämpligen ges benämningen produktsäkerhetslag.

Sammanfattningsvis vill jag framhålla att jag i huvudsak delar kommitténs uppfattning om hur en utbyggd produktsäkerhetslagstiftning bör utformas. Det finns emellertid anledning att i några hänseenden ta fasta på den remisskritik som har förts fram mot olika delar av förslaget. Även i fråga om vissa andra detaljer finns det enligt min mening skäl att förorda delvis andra lösningar.

I det följande avser jag att närmare behandla frågorna om

- lagens tillämpningsområde i avsnitt 2.2,
- åtgärderna i avsnitt 2.3,
- förutsättningar för ålägganden och förbud i avsnitt 2.4,
- ansvarsfördelningen i avsnitt 2.5,
- preskription i avsnitt 2.6,
- handläggning av produktsäkerhetsfrågor i avsnitt 2.7,
- kostnader och resursbehov i avsnitt 2.8.

Mina kommentarer till de enskilda lagbestämmelserna återfinns i specielmotivering (avsnitt 4).

Mitt förslag: Produktsäkerhetslagen skall gälla sådana varor och tjänster som tillhandahålls i näringsverksamhet och som konsumenterna inte obetydlig omfattning utnyttjar eller kan komma att utnyttja för enskilt bruk.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Det stora flertalet remissinstanser godtar kommitténs förslag. Konsumentverket och konsumentvägledarnas förening anser dock att lagen även bör omfatta andra nyttigheter än varor och tjänster. Vidare anser de att lagen bör omfatta produkter som privatpersoner kommer i kontakt med i hälso- och sjukvård, skolor, daghem, fritidshem och andra liknande miljöer. Livsmedelsverket anser att lagen även bör omfatta produkter som kan jämföras med konsumentprodukter.

Skälen för mitt förslag: Det är naturligt med hänsyn till den produktorienterade speciallagstiftning och arbetsmiljölage som finns att ett förstärkt skydd mot riskabla produkter bör omfatta konsumentvaror och konsumenttjänster. En ny lag bör göras tillämplig på dels typiska konsumentvaror, dels varor som faktiskt används eller kan förväntas bli använda av enskilda människor i hemmet, på fritiden eller annars i privatlivet. Tillämpningsområdet bör emellertid inte begränsas så, att det enbart blir konsumenter som får ett skydd, eftersom varor som konsumenterna använder ofta också torde användas i näringsverksamhet. Det skulle otvivelaktigt kunna leda till både tvister och bevissvårigheter, om man t.ex. måste utreda i vilken egenskap en person, som begär att få utnyttja ett erbjudande om återkallelse, innehar den produkt som erbjudandet avser. Det skulle också kunna framstå som stötande om en farlig produkt återkallas endast när den innehåller av konsumenter.

Om exempelvis en personbil av viss typ visar sig vara behäftad med fel på bromsarna och måste återkallas, ter det sig främmande om inte åtgärden får avse såväl de bilar som privatpersoner kör som dem som används i näringsverksamhet. Produkter som används i arbetslivet bör därför omfattas av lagstiftningen, under förutsättning att de också kommer till användning i privatlivet i en inte obetydlig omfattning. Varor och tjänster som uteslutande används yrkesmässigt eller bara undantagsvis kommer till användning i privatlivet bör däremot inte omfattas av lagstiftningen. Ett verktyg, en hushållsartikel eller ett sport- eller lekredskap med farliga egenskaper kommer alltså vid ett erbjudande om återtagande att kunna avlägsnas såväl från hemmen som från verkstäderna, kontoren, institutionerna osv. I många fall måste dock farliga produkter kunna få användas av dem som har yrkesmässiga kunskaper att kunna hantera dem. Det bör därför vara möjligt att i ett enskilt fall avgränsa ett åläggande om produktsäkerhetsåtgärder så att det avser endast konsumenter eller vissa grupper av sådana. Jag kommer senare i samband med de olika åtgärderna, särskilt säljförbud, att behandla frågan om selektiva åtgärder.

Enligt kommitténs förslag omfattar lagen inte sådana varor och tjänster

som enskilda människor uteslutande använder i den offentliga hälso- och sjukvården, i skolor och på daghem och fritidshem, eftersom service i offentligrättsliga former inte är att se som näringsverksamhet. Konsumentverket hävdar i sitt remissyttrande att detta inte är godtagbart, eftersom det i de aktuella situationerna är fråga om människor som i mycket liten omfattning själva kan bevaka sina intressen och därför är särskilt utsatta. Enligt verket är riskerna ofta sådana att de inte rimligen kan förutses eller uppmärksammas redan i samband med upphandlingen av varorna och tjänsterna i fråga.

Enligt min mening kommer i praktiken också farliga produkter som enskilda människor kommer i kontakt med i s. k. offentliga miljöer i stor utsträckning att vara underkastade lagstiftningen, eftersom de även används i privatlivet. Många leksaker som används på exempelvis daghem förekommer troligen i så stor utsträckning i hemmen att lagstiftningen blir tillämplig av det skälet. Detsamma torde gälla åtskilliga dagligvaror liksom sådan inredning som används i sjukvård och utbildning. Men onekligen kommer det också att finnas sådant som faller utanför lagens tillämpningsområde, alltifrån sådant som sjukvårdsapparater till fasta lekredskap för barn. Givetvis delar jag uppfattningen att säkerhetskraven måste ställas synnerligt högt för produkter av sådant och liknande slag. Men det finns också god grund för att anta att så också normalt är fallet. Min förhoppning är även att den nu föreslagna lagen ytterligare kommer att höja säkerhetsmedvetandet på dessa områden. Jag anser därför att sådana varor och tjänster som tillhandahålls inom ramen för myndighetsutövning eller offentlig service inte för närvarande bör omfattas av lagen.

Livsmedelsverket har föreslagit att lagen även skall omfatta produkter som med hänsyn till användningssättet kan jämföras med konsumentprodukter. Jag anser emellertid av samma skäl som jag nyss har anfört att det för närvarande inte finns anledning att utvidga lagens tillämpningsområde i en sådan riktning.

Enligt kommittén bör lagen omfatta samtliga varuslag. Med varor avses då i enlighet med marknadsföringslagens terminologi lösören, alltså i huvudsak flyttbara, fysiska föremål. Till lösören räknas bl. a. levande djur men inte t. ex. värdepapper.

När det gäller tjänster anser kommittén att lagen bör omfatta hela tjänstområdet, dvs. såväl arbete på lösa saker, fast egendom och byggnader som olika slag av kroppsbehandling, transporter och tivoliverksamhet.

3 § marknadsföringslagen omfattar förutom varor och tjänster även "andra nyttigheter". Sådana nyttigheter är fast egendom, byggnader på annans mark, elektrisk kraft, aktier och andra värdepapper, krediter samt rättigheter av olika slag.

Kommittén har lämnat nyttigheter som varken utgör vara eller tjänst utanför lagförslaget. Till stöd för detta anförs att värdepapper och rättigheter av olika slag knappast bör kunna vara förknippade med några fysiska skaderisker. Den framhåller att nyttigheter som fast egendom och byggnader på annans mark har en ganska speciell karaktär och därför inte utgör några naturliga objekt för en produktsäkerhetslagstiftning.

I likhet med kommittén anser jag att lagen bör omfatta varor och

tjänster. Även produkter som tillhandahållits som varor och tjänster, men hos brukarna kommit att utgöra t.ex. tillbehör till fast egendom, bör omfattas av den nya lagen. Avgörande bör vara huruvida en produkt är att bedöma som en vara eller tjänst vid tidpunkten för tillhandahållandet. Även i fråga om "annan nyttighet" går jag på kommitténs linje. Visserligen kan det väl hävdas att vissa slag av "annan nyttighet" — jag syftar då närmast på fast egendom — kan vara behäftade med sådana skaderisker att det kan finnas behov av säkerhetsåtgärder av det slag som lagen är avsedd att erbjuda. I de flesta fall bör det dock vara möjligt att tillämpa lagen även med det tillämpningsområde som jag vill ge den. Hänför sig skaderisken till exempelvis byggnadselementens utformning kan ett ingripande med stöd av lagen i förekommande fall göras mot den eller de näringsidkare som tillhandahållit varan i fråga. Om risken i stället hänför sig till själva uppförandet av en byggnad, torde i många fall ett ingripande kunna göras mot den som tillhandahållit denna tjänst.

Tillämpningsområdet i territoriell mening för regleringen blir givetvis begränsat till Sverige. Detta hindrar inte att lagstiftningen kan komma att tillämpas även på utländska företag. Regleringen blir nämligen i princip tillämplig på varje tillhandahållande av varor eller tjänster på den svenska marknaden. Ett utländskt postorderföretag, som från utlandet tillhandahåller varor till kunder i Sverige, kommer alltså att omfattas av lagstiftningen.

Det jag sagt nyss innebär också att produkter som exporterats och som är identiska med dem som är föremål för återkallelse här i landet kan, om de återförs till Sverige, omfattas av ett återkallelseförfarande som genomförs av den svenske tillverkaren eller annan som här tillhandahållit produkterna.

2.3 Åtgärderna

2.3.1 Inledning

Produktsäkerhetslagen skall, som jag tidigare sagt (avsnitt 2.1.2), motverka att riskabla produkter förorsakar person- och sakskador. Jag anser att de instrument som är lämpligast att använda för att åstadkomma skadepreventionen är informationsålägganden, säljförbud och återkallelseålägganden. Informationsålägganden kan vara av två slag: dels information som lämnas till brukarna före eller i samband med att de förvärvar en riskabel produkt, *säkerhetsinformation*, dels information som lämnas till brukarna när de redan har förvärvat den farliga produkten, *varningsinformation*. Avsikten med informationsåläggandena är att informera brukarna av farliga produkter om skaderiskerna och hur man undgår dem. *Säljförbud* syftar till att förhindra att farliga produkter över huvud taget kommer i händerna på brukarna. *Återkallelseåläggande* innebär att det skall företas direkta åtgärder med en produkt som är i brukarens hand i syfte att undanröja den skaderisk som produkten medför.

Näringsidkare bör vid varuåterkallelser kunna åläggas att låta förstöra eller på annat sätt oskadliggöra exemplar som har återtagits (destruktion).

Mitt förslag: Näringsidkare skall kunna åläggas att, i samband med att de tillhandahåller produkter, lämna information som har särskild betydelse för att förebygga att produkterna orsakar person- eller egendomsskador. Ett åläggande kan omfatta inte bara den produkt som talan om informationen avsett utan också andra liknande produkter som är förenade med samma skaderisk.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i princip med mitt förslag. "Andra liknande produkter" omfattas emellertid inte av förslaget.

Remissinstanserna: Kommitténs förslag godtas av praktiskt taget samtliga remissinstanser.

Skälen för mitt förslag: Många produkter är farliga om de används på ett felaktigt sätt, utan att det för den skull är rimligt att konsumenterna helt avstår från dem eller att de ges en annan utformning. I sådana fall måste brukarna redan i samband med förvärvet av produkten göras medvetna om riskerna. Så sker också i stor utsträckning genom information som lämnas på eller i anslutning till sådana produkter när de säljs. Detta slags säkerhetsinformation är av största betydelse för produktsäkerheten.

Marknadsföringslagen innehåller en generalklausul om informations-skyldighet (3 §). Om en näringsidkare vid marknadsföring av vara, tjänst eller annan nytthet underlåter att lämna information, som har särskild betydelse från konsumentsynpunkt, kan marknadsdomstolen på talan av konsumentombudsmannen ålägga honom att lämna sådan information. Informationen kan ta sikte på själva produkten och avse bl.a. innehåll, beskaffenhet och egenskaper. Vidare kan informationsåläggandet avse lämplig användning, förvaring och skötsel av produkten. Skyldighet att lämna information föreligger enligt förarbetena så snart det finns ett inte helt obetydligt behov och inte bara i sådana fall som är särskilt allvarliga (prop. 1975/76:34 s. 126). I bestämmelsen anges även på vilka olika sätt det kan föreskrivas att information skall lämnas. Ett åläggande kan innebära att information skall lämnas genom märkning på vara eller tillhandahållas i annan form på säljställe eller ges i annonser eller andra framställningar som näringsidkaren använder vid marknadsföring. Vidare kan en näringsidkare åläggas att i viss form lämna information till konsument som begär det.

Genom att den nuvarande bestämmelsen om säkerhetsinformation i marknadsföringslagen förs över till produktsäkerhetslagen får bestämmelsen ett utvidgat tillämpningsområde. Den kommer nämligen även att gälla vid vederlagsfria erbjudanden och överlåtelser. Å andra sidan kommer den enligt förslaget förstärkta informationsskyldigheten inte att omfatta annan nytthet. Jag vill dock erinra om att informationsskyldighet beträffande "annan nytthet" också i framtiden kommer att kunna åläggas med stöd av 3 § marknadsföringslagen.

Kommitténs förslag innehåller inte någon motsvarighet till 3 § andra stycket 3 marknadsföringslagen om information till konsument som begär

det. Jag anser emellertid, att även om bestämmelsen hittills inte har visat sig ha någon större praktisk betydelse, så finns det för närvarande inte någon anledning att avskaffa den. En föreskrift att lämna information till den som begär det kan användas som komplement till en föreskrift om skyldighet att lämna information på säljstället eller i annonser o.d. En konsument kan därigenom få tillgång till den åsyftade informationen utan att behöva besöka säljstället (jfr prop. 1975/76:34 s. 127).

Det kan förekomma att en näringsidkare tillhandahåller andra produkter som har samma utformning och kan medföra samma skador som en produkt som är föremål för ett säkerhetsingripande. Om tillsynsmyndigheten känner till det kan även dessa produkter bli föremål för ett säkerhetsingripande. Om förhållandet kommer fram först efter processen i marknadsdomstolen kan domstolen visserligen på talan av konsumentombudsmannen meddela ett interimistiskt åläggande om säkerhetsinformation. En näringsidkare kan dock utan påföljd under relativt lång tid utan säkerhetsinformation tillhandahålla en produkt som är i det närmaste identisk med en som han tidigare ålagts att lämna säkerhetsinformation om. Kommittén har inte föreslagit någon särskild möjlighet att komma tillrätta med det problemet. Enligt min mening finns det anledning att införa en möjlighet att låta ett åläggande om säkerhetsinformation även omfatta sådana produkter.

Visserligen gäller ett åläggande som meddelats rörande en viss produkt även för det fall att produkten därefter ändrats något (MD 1987:22 KO mot Sven Åkeson & CO. AB ang. säljförbud beträffande oljelampor), men enligt min mening bör ett åläggande även kunna omfatta andra liknande produkter med samma skaderisk, som kanske har funnits på ett lager men som tillsynsmyndigheten eller konsumentombudsmannen inte känt till.

Med uttrycket "annan liknande vara eller tjänst" avser jag i första hand en produkt som har samma funktion och som kan ge upphov till samma art av skada som den som varit föremål för prövning.

Det finns i detta sammanhang anledning att peka på att säkerhetsinformation i samband med tillhandahållande av varor och tjänster kan vara ett led i normala anvisningar om produkternas hantering, skötsel och vård. Sådan information kan krävas även om utebliven information inte skulle leda till ett behov av säljförbud, varningsinformation eller återkallelse. Risknivån behöver alltså inte vara lika hög för att säkerhetsinformation skall kunna framtvingas som då övriga typer av säkerhetsingripanden kan bli aktuella.

Mitt förslag: Näringsidkare skall kunna förbjudas att tillhandahålla produkter som medför särskild risk för person- eller egendomsskador. Förbudet får omfatta inte bara den produkt som talan om förbudet avsett utan även andra liknande produkter.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt förslag. "Andra liknande produkter" omfattas emellertid inte av förslaget.

Remissinstanserna: Kommitténs förslag har lämnats utan erinran.

Skälen för mitt förslag: I svensk rätt finns regler om säljförbud inom olika produktområden. En regel av mera generell räckvidd finns i marknadsföringslagen. I 4 § föreskrivs att marknadsdomstolen kan förbjuda en näringsidkare att till konsumenter för enskilt bruk fortsätta att saluhålla en vara, som på grund av sina egenskaper medför särskild risk för skada på person eller egendom. Ett sådant förbud kan efter en lagändring år 1985 riktas också mot bakre led i säljkedjan, i den mån det behövs för att förhindra fortsatt försäljning till konsumenter (prop. 1984/85:213 s. 41 ff och 71 ff). Regeln är tillämplig inte bara vid saluhållande av varor, utan också vid utbudande av nyttjanderätt till varor och vid tillhandahållande av tjänster mot ersättning. Jag vill tillägga att 4 § marknadsföringslagen också kan läggas till grund för ingripande mot varor och tjänster som är uppenbart otjänliga för sitt huvudsakliga ändamål. Bestämmelsen saknar dock i den delen intresse i detta sammanhang.

Ett säljförbud kan bli aktuellt främst vid konstruktionsfel, men också vid ett fabriktionsfel av viss omfattning. Behovet av att kunna förbjuda fortsatt försäljning kan i och för sig i huvudsak tillgodoses med de regler om säljförbud som nu finns. Intresset riktas därvid särskilt till 4 § marknadsföringslagen. Denna paragraf har, som nämnts, en mera generell räckvidd än de skilda produktorienterade lagarnas säljförbudsregler, som var och en avser endast ett visst produktslag. Bestämmelsen i marknadsföringslagen är subsidiär i förhållande till säljförbudsregler i annan lagstiftning. Ett förbud enligt 4 § får nämligen inte meddelas i den mån det i författning eller beslut av myndighet har meddelats särskilda bestämmelser om varan eller tjänsten med samma ändamål som förbudet skulle fylla. Bestämmelsen i fråga skall alltså tillämpas först om någon annan regel med samma syfte inte står till buds.

Det ter sig enligt min mening naturligt att produktsäkerhetslagen ges motsvarande utformning. I första hand bör man alltså även i framtiden falla tillbaka på de regler om produktsäkerhet som finns i speciallagstiftningen. Om t. ex. en viss livsmedelsprodukt visar sig vara farlig bör man i första hand lita till de regler i livsmedelslagstiftningen som gör det möjligt att besluta om förbud mot saluhållande av produkten i fråga. Speciallagar finns emellertid endast för ett begränsat antal produktområden. Jag anser därför att produktsäkerhetslagen bör innehålla en regel om säljförbud.

Ett förbud som meddelas enligt 4 § marknadsföringslagen gäller endast den vara som bedömts i förbudsärendet. Andra varor som har väsentligen

samma utformning och kan medföra personskador av samma slag kan däremot inte förbjudas i förbudsärendet (jfr marknadsdomstolens beslut 1987:22).

Det finns flera i det närmaste identiska produkter på marknaden. Anta att en av dessa produkter förbjuds därför att den är farlig. Det visar sig senare finnas andra liknande produkter med samma skaderisker. Proceduren att utverka förbud mot även dessa produkter måste då påbörjas på nytt med den tidsutdräkt och risk för skador som följer i avvaktan på att ett nytt förbud kan meddelas.

När det kan antas förekomma andra varor eller tjänster som liknar den vara eller tjänst som är föremål för ett säljförbud anser jag, i enlighet med vad jag har anfört beträffande åläggande att lämna säkerhetsinformation, att ett förbud bör kunna utformas så att det omfattar inte bara den vara eller tjänst som avsetts med förbudet utan också liknande varor eller tjänster som är förenade med samma slags skaderisk.

Ibland kan det vara lämpligt att begränsa produktsäkerhetsåtgärderna till att omfatta endast en viss kategori av de brukare som innehar den produkt som åtgärden avser. Man kan tala om partiella eller selektiva åtgärder. En sådan begränsning kan vara befogad vid var och en av de föreslagna formerna av säkerhetsåtgärder. Beträffande säkerhets- och varningsinformation samt återkallelse kan man genom att välja ett visst informationsmedium rikta åtgärder mot en viss målgrupp. Ett säljförbud kan utformas så att näringsidkaren inte får överlåta varan till en viss kategori av brukare, t. ex. konsumenter.

Det kan i vissa fall te sig motiverat att t. ex. förbjuda fortsatt tillhandahållande av en vara till konsumenter, men däremot tillåta att varan tillhandahålls professionella användare. En produkt kan ju medföra en särskild skaderisk för vissa brukare men inte för andra, särskilt kvalificerade användare. I den mån ett säljförbud riktar sig mot en detaljist bör man kunna meddela ett beslut av innehåll att denne förbjuds att tillhandahålla den farliga produkten till konsumenter för enskilt bruk. Ett sådant säljförbud bör emellertid också kunna rikta sig mot tidigare led i distributionskedjan. Genom att avgränsa ett förbud till vissa, bestämda säljkanaler kan tidigare led i distributionskedjan hindras från att förse konsumenter med en farlig produkt. Det kan också vara befogat att förena ett förbud med villkor, som får till effekt att hindra ett slutligt tillhandahållande till konsument. Man kan tänka sig att t. ex. en tillverkare förbjuds att vidare saluhålla en produkt om den inte tydligt märks med uttryck som "Får inte försäljas till konsumenter för enskilt bruk" eller "Får endast säljas till fackman för användning i yrkesmässig verksamhet".

Ett säljförbud enligt 4 § marknadsföringslagen kan villkoras så att det inte gäller om vissa försiktighetsåtgärder iakttas (prop. 1984/85:213 s. 77 f och marknadsdomstolens beslut 1980:2). Exempelvis kan det ställas krav på att viss säkerhetsinformation lämnas eller att produkter förses med viss säkerhetsutrustning. Enligt min mening är det även framdeles lämpligt att säljförbud kan villkoras. I regel bör det dock vara tillräckligt att meddela ett åläggande om säkerhetsinformation.

Mitt förslag: Näringsidkare, som har överlåtit en produkt som medför särskild risk för skada på person eller egendom, skall kunna åläggas att informera dem som innehar produkten om skaderisken och hur den skall förebyggas. Informationen kan lämnas genom direktadresserade meddelanden till dem som skall ha informationen eller generellt genom olika åtgärder av samma typ som används vid marknadsföring.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i princip med mitt förslag.

Remissinstanserna: Ett antal remissinstanser har ifrågasatt om ålägganden om varningsinformation är grundlagsenliga.

Skälen för mitt förslag: Den nyss behandlade regeln om säkerhetsinformation syftar till att göra brukarna medvetna om riskerna med farliga produkter innan de förvärvar dem, under det att regeln om säljförbud syftar till att förhindra att farliga produkter kommer ut till brukarna.

Om säkerhetsinformation inte lämnats och en farlig produkt nått brukarna, kan redan en upplysning om att en vara eller tjänst är behäftad med en viss bestämd skaderisk få en inte obetydlig skadepreventiv verkan genom att användarna blir försiktigare. Ytterligare effekt kan informationen få om den innefattar upplysningar om hur skaderisken kan förebyggas. Man kan tänka sig sådant som hanteringsföreskrifter, varningar mot ett visst slag av användning, förvaringsråd, rekommendationer att anskaffa skyddsutrustning m. m. Sådan varningsinformation kan vara viktig inte minst när defekten har karaktär av informationsfel, vilket kan vara fallet om inte behövlig säkerhetsinformation lämnats vid försäljningen.

Resultatet av varningsinformationen blir beroende av det sätt på vilket den sprids och omfattningen av den. I varje enskilt fall får man bedöma vad som skäligen krävs för att skaderisken skall förebyggas.

Varningsinformation kan lämnas på två olika sätt, som kan kallas den individuella vägen och den generella vägen.

Den individuella vägen är selektiv och innebär att informationen går ut direkt till var och en som kan tänkas inneha produkten. Sådan information kan vara muntlig eller skriftlig.

Det finns stora fördelar med individuell information. En fördel är att informationen kan antas i mycket stor utsträckning verkligen nå fram till dem som söks. Vidare finns större förutsättningar att anpassa informationen mera detaljerat och direkt till vad mottagaren har behov av att veta. Den individuella vägen bör därför väljas, då så är möjligt. Den förutsätter att man känner till vilka användarna är och var de kan nås. För vissa typer av varor, t. ex. fordon och en del andra konsumentkapitalvaror, finns ofta sådana uppgifter tillgängliga, liksom då det gäller tjänster. Motsvarande uppgifter saknas i allmänhet då det är fråga om mindre, billiga produkter.

I fall då den individuella vägen inte är möjlig bör man tillgripa ett generellt förfarande. Det torde normalt innebära att massmedia får anlitas. Det går att använda tidningar, tidskrifter, direktreklam i form av

massförsändelser, butiksskyltning osv. Näringsidkarna kan i denna situation använda alla de kommunikationssätt som normalt kommer till användning i marknadsföring. Informationen bör alltså kunna lämnas i annonser och andra framställningar som näringsidkare brukar använda. Vid valet av medium inställer sig i stort samma frågor som då näringsidkare överväger vilka former för reklam de bör satsa på. Frågan gäller bl. a. hur man bäst skall nå den aktuella målgruppen, dvs. den krets av personer som förvärvat den farliga varan eller tjänsten.

I regel lär en näringsidkare, som tillhandahållit en vara eller en tjänst som senare visar sig farlig för användarna, i sitt eget välförstådda intresse vara angelägen att själv varna dessa. På så sätt kan han bättre skydda sin good-will och förebygga skadeståndskrav. Jag anser emellertid att det är betydelsefullt att också en näringsidkare, som underlåter att lämna befogad varningsinformation, skall kunna åläggas att lämna sådan information i vissa fall, efter prövning av ett opartiskt organ. Produktsäkerhetslagen bör därför innehålla en regel om att näringsidkare, som tillhandahållit en riskabel vara eller tjänst, skall kunna åläggas att lämna information om skaderisken och hur den kan förebyggas. Den informationen bör benämnas varningsinformation till skillnad från säkerhetsinformation, som rör farliga produkter som ännu inte har nått ut till brukarna.

Förhållandet mellan informationsskyldighet och yttrandefrihet

Den principiella frågan om kommersiella meddelandens förhållande till tryckfriheten har diskuterats i flera lagstiftningsärenden (se bl. a. SOU 1983:70 Värna yttrandefriheten och prop. 1986/87:151 om ändringar i tryckfrihetsförordningen m. m.), men ännu har det inte skapats någon fullständig författningsmässig klarhet. Det är dock allmänt erkänt att den kommersiella reklamen inte åtnjuter oinskränkt tryckfrihetsrättsligt skydd. Ingripanden mot reklam i tryckt skrift har ansetts kunna ske vid sidan av tryckfrihetsförordningen, under förutsättning att framställningen är av utpräglad kommersiell natur och inte avser nyhetsförmedling och åsiktsbildning av det slag som tryckfrihetsförordningen syftar till att värna.

Det har inte ansetts strida mot tryckfrihetsförordningen att i marknadsföringslagen införa möjlighet såväl att meddela förbud mot otillbörlig reklam som att ålägga näringsidkare att i reklam införa viss information. Den sistnämnda möjligheten är emellertid begränsad såtillvida att näringsidkare inte kan åläggas att publicera ett visst meddelande i tryckt skrift. Åläggandet att lämna information gäller endast i det fall då näringsidkaren själv väljer att göra reklam (prop. 1975/76:34 s. 111 f och 127).

Jag vill efter samråd med chefen för justitiedepartementet framhålla att den föreslagna regleringen inte utesluter att marknadsdomstolen ålägger en näringsidkare att göra vad som är möjligt för honom i syfte att få en annons med ett visst innehåll intagen i en tryckt periodisk skrift. Utgivaren av en periodisk skrift kan emellertid inte åläggas att ta in viss bestämd information i sin skrift.

Mitt förslag: Om en näringsidkare överlåtit en produkt, som medför särskild risk för skada på person eller egendom, skall han kunna åläggas att återkalla produkten från brukarna. Återkallelse kan ske på i huvudsak tre olika sätt, nämligen genom rättelse, utbyte och återgång.

Näringsidkaren skall vid återkallelse lämna brukarna av den farliga produkten ett erbjudande om viss åtgärd och ange villkoren för åtgärden. Villkoren skall vara sådana att erbjudandet kan förväntas bli allmänt accepterat, men får inte bli oskäligt betungande för näringsidkaren. Återkallelseerbjudanden skall fullgöras utan väsentliga kostnader eller olägenheter för brukarna. Rättelse och utbyte bör företas så skyndsamt som möjligt. Vid återgång av vara skall ersättningen för den återlämnade normalt svara mot kostnaderna för att återanskaffa en ny vara av samma eller motsvarande slag, men i vissa fall kan avdrag få göras för den nytta som brukaren kan ha haft. Vid återgång av en tjänst skall ersättningen i princip svara mot kostnaden att avhjälpa felet.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt förslag. Enligt kommitténs förslag kan dock ett åläggande om återkallelse endast meddelas då det finns risk för personskada.

Remissinstanserna: Det stora flertalet remissinstanser har ingen erinran mot förslaget. Konsumentverket anser att föreläggande om återkallelse bör kunna meddelas även i fall där det finns risk för egendomsskador.

Skälen för mitt förslag: Det är angeläget att undanröja riskerna med farliga produkter som nått brukarna särskilt om skaderiskerna är av allvarligare art. Många gånger är det inte tillräckligt att brukarna varnas för riskerna, utan själva produkten måste kunna återkallas. Jag har tidigare (avsnitt 2.1.3) nämnt att termen återkallelse brukar användas som gemensam benämning på de tre olika slag av åtgärder som näringsidkare enligt min mening bör kunna åläggas att vidta beträffande farliga produkter som finns hos brukarna.

En farlig produkt bör kunna göras felfri genom att den repareras eller genom att en felaktig komponent byts ut. Sedan så har skett, kan användaren utan risk behålla och bruka produkten. Vidare bör den farliga produkten kunna bytas ut mot annan felfri produkt av samma eller motsvarande slag. Slutligen bör en näringsidkare kunna åläggas att återta den farliga produkten mot ersättning.

Innehavare av farliga produkter bör alltså av näringsidkare som överlåtit produkten kunna erbjudas *rättelse*, dvs. avhjälpan av det fel hos varan som skaderisken hänför sig till, *utbyte* eller *återgång*. Vid valet mellan nämnda åtgärder bör i första hand det skadeförebyggande syftet med återkallelsen men också näringsidkarens kostnader för olika åtgärder beaktas.

Ett grundläggande krav är naturligtvis att åtgärden blir effektiv. Rättelse

måste innebära att skaderisken verkligen blir undanröjd. Därför bör också krävas att åtgärden kan förväntas få ett positivt gensvar hos dem som använder varan. Det gäller alltså att välja åtgärd på ett sådant sätt att detta krav kan väntas bli uppfyllt.

Även näringsidkarens kostnader bör uppmärksammas. Om flera från effektivitetssynpunkt likvärdiga alternativ står till buds, bör valet givetvis falla på det minst kostsamma. I fråga om kapitalvaror torde detta regelmässigt vara rättelse, som också från andra synpunkter är att föredra vid dyrbarare varor, bl. a. med hänsyn till svårigheten att bestämma ersättningens storlek vid återgång. I fråga om billiga förbrukningsartiklar torde däremot återgång vara den åtgärd som kräver de minsta administrativa resurserna och därför är att föredra.

Vid tjänster kan man inte tänka sig ett återtagande av produkten mot utlämnande av en ny produkt. Däremot bör det vara möjligt att genomföra rättelse. Felet torde när det gäller en tjänst ofta ha uppkommit vid utförande av arbete på en vara eller annan egendom. Det kan vara fråga om att man vid en viss typ av reparationer genomgående använt sig av en undermålig komponent, som medför säkerhetsrisker, eller att själva det sätt på vilket reparationsarbetena blivit utförda medför en risk för skada. Rättelse kan då vidtas genom utbyte av komponenten eller genom att reparationen görs om.

Vid andra tjänster än sådana som innebär att arbete utförts på en sak eller annan egendom kan rättelse mer sällan komma i fråga. I vissa fall kan dock en rättelseåtgärd bli aktuell, som t. ex. vid tjänster som har karaktär av kroppsvård. Man kan sålunda tänka sig att en felaktig behandling vid hårvård eller skönhetsvård skulle kunna rättas till genom någon form av förnyad behandling. Då det gäller tjänster av detta slag torde det dock många gånger vara lämpligare att meddela åläggande om varningsinformation. En skadlig behandling kan t. ex. föranleda att de behandlade bör kontakta läkare och näringsidkaren bör då åläggas t. ex. att i annonser uppmäna kunderna till det.

Även ett slags återgång är tänkbar vid tjänster. Visserligen kan inte den utförda tjänsten återställas, men det kan ändå vara rimligt att den som fått tjänsten utförd åt sig får viss ersättning. Kommittén anser att personen i fråga i vissa fall bör beredas möjlighet att få tillbaka den ersättning som har betalats för tjänsten. Det återbetalade beloppet kan då användas för ett förvärv av motsvarande tjänst av en annan näringsidkare. Jag har här en uppfattning som delvis avviker från kommitténs. Syftet med produktsäkerhetslagen är att undanröja skaderisker. När detta bara kan ske genom att en farlig vara återtas av näringsidkaren är det naturligt att brukaren också får ekonomisk kompensation — genom ersättningen kan han bli villig att avstå från varan, och därmed undanröjs risken för skador. Motsvarande syn bör ligga till grund för regleringen av rätten till ersättning då det är fråga om en farlig tjänst. Ersättningen bör således syfta till att eliminera den framtida skaderisk som kan vara knuten till tjänsten. Enligt min mening bör därför ersättningen till brukaren i ett sådant fall i princip motsvara vad det kostar att undanröja skaderisken.

Ett åläggande att återkalla kan inte begränsas till att enbart ange rättelse-

åtgärden. Näringsidkaren måste också gå ut med ett erbjudande om åtgärden till brukarna. Tillkännagivandet av erbjudandet måste kompletteras med upplysningar om varför erbjudandet lämnas, dvs. riskinformation. Brukarna av produkten i fråga skall på detta sätt få kännedom om att den är farlig. En upplysning om skaderiskerna bör utgöra ett incitament för användarna av den farliga produkten att ta fasta på erbjudandet om återkallelse. Användarna måste också få kännedom om de villkor på vilka de kan få rättelse, utbyte eller återgång. Villkoren måste bestämmas med beaktande av målet att erbjudandet om återkallelse i största möjliga utsträckning skall bli accepterat. Samtidigt måste emellertid villkoren utformas så, att regleringen av ersättningsfrågan inte blir alltför komplicerad och återkallelseförfarandet därigenom fördröjs och dess effektivitet hotas.

Det är emellertid inte säkert att enbart insikt om produktens farlighet och ett erbjudande om fördelaktiga villkor kan förmå brukarna att lämna in produkten eller vidta någon annan åtgärd som krävs av dem för att de skall få rättelse. Det är därför nödvändigt att budskapet i erbjudandet med sakkunnigt bistånd utformas på ett sådant sätt att brukarnas attityder påverkas och att de motiveras till handling.

Kommittén har föreslagit att återkallelse endast skall kunna komma ifråga vid risk för skada på person.

Egendomsskador till följd av skadebringande egenskaper hos en vara eller tjänst kan emellertid medföra kännbara ekonomiska förluster för konsumenterna. Det kan t. ex. röra sig om skador på fast egendom, fordon och dyrare hushållskapitalvaror. Ett exempel är att en diskmaskin har en undermålig vattenslang och att detta leder till omfattande läckage och vattensskador. Visserligen kan många konsumenter lita till sakskadeförsäkringar när det gäller egendomsskador, men min erfarenhet är att många ekonomiskt svaga grupper inte har tillräckligt skydd i detta hänseende. Möjligheten att vid särskild risk för skada på egendom kunna ingripa med återkallelse skulle sannolikt vara ägnad att skärpa företagets produkt- och produktionskontroll och härigenom minska risken för egendomsskador. Jag anser därför att skyddsintresset vid egendomsskador är så stort att återkallelse bör kunna komma i fråga även vid särskild risk för skada på egendom.

Med tanke på syftet med att ålägga en näringsidkare att återkalla en vara eller tjänst måste kravet på att säkerhetsåtgärderna verkligen genomförs sättas högt. Detta förhållande måste påverka villkoren för åtgärden. Generellt bör gälla att ett återkallelseerbjudande skall fullgöras utan väsentlig kostnad och olägenhet för dem som utnyttjar det. Nödvändiga utlägg för transporter, förpackning och liknande bör alltså ersättas av näringsidkaren i den mån utläggerna är av sådan storleksordning att de kan vara av betydelse för användarnas vilja att utnyttja rättelsemöjligheten.

Villkoren bör med andra ord utformas så att konsumenten inte bedömer sina besvär och kostnader som så stora att han föredrar att underkasta sig risken med den farliga produkten. Det anförda understryker vikten av att tillkännagivandet av återkallelseerbjudandet så långt möjligt utformas på grundval av kunskaper om brukarnas attityder.

Vid återgång måste ersättning för den lämnade varan bestämmas. Er-

sättningen bör i princip svara mot kostnaden för anskaffande av en ny vara av samma eller motsvarande slag som den återlämnade. Användaren bör ju ha möjlighet att skaffa sig en ny produkt som motsvarar den han fått lämna ifrån sig. I vissa fall, t.ex. då den återlämnade varan innehafts under lång tid, kan det dock vara rimligt att användaren får vidkännas ett visst avdrag på belopp som svarar mot återanskaffningskostnaden. Avdraget bör i så fall motsvara den nytta som användaren skäligen får anses ha haft av sin vara. Med tanke på svårigheten att göra en sådan beräkning bör dock metoden användas med försiktighet. Såväl ersättning som avdrag bör i princip bestämmas schablonmässigt. Som förut antytts kan svårigheterna att bestämma ersättningen rättvist många gånger leda till att återkallelsen hellre bör ske i form av rättelse. Jag återkommer i specialmotiveringen till frågan hur ersättningen bör beräknas.

Konsumentverket anser att det skulle vara av värde för den praktiska tillämpningen av lagen om lagmotiven innehåller något uttalande om vilka krav som bör ställas på utredningen om återanskaffningskostnader och innehavarnas eventuella nytta av produkten.

Enligt min mening är det med hänsyn till att lagen avses vara generell inte möjligt att konkretisera vilken utredning som bör förebringas. Denna fråga får överlämnas till rättstillämpningen. Sannolikt kommer kraven på utredning att behöva variera mellan olika produktgrupper.

Reglerna om återkallelse i förhållande till den civilrättsliga regleringen

En särskild fråga i sammanhanget är förhållandet mellan reglerna om återkallelse och den civilrättsliga regleringen.

Ett tillkännagivande av ett erbjudande om återkallelse riktas i allmänhet till en obestämd krets av brukare. Denna obestämdhet i frågan om erbjudandets adressater gör att detta enligt gällande rätt inte torde betraktas som ett anbud i avtalslagens (1915:218) mening. Så torde vara fallet bara i fråga om erbjudanden som tillkännages genom personliga meddelanden till enskilda brukare.

I allmänhet får nog erbjudandet betraktas som en uppmaning till brukarna att själva lämna anbud, men rättsläget är inte helt klart. Avtal torde komma till stånd genom att näringsidkaren själv, eller någon som företräder honom, i återkallelseförfarandet tar emot den återkallade produkten när brukaren lämnar in den för rättelse, utbyte eller återgång. Därmed får avtal anses vara träffat mellan näringsidkaren och brukaren om att åtgärden skall vidtas på de i erbjudandet angivna villkoren.

Innan så skett kan brukaren troligen inte göra erbjudandet eller de i erbjudandet angivna villkoren gällande mot näringsidkaren på civilrättslig väg. Ett erbjudande om återkallelse, vare sig det lämnats frivilligt eller efter åläggande av marknadsdomstolen, får antas vara utan annan rättsverkan än att näringsidkaren möjligen genom passivitetsverkan kan bli bunden vid erbjudandet, om han underlåter att meddela en brukare som förklarar sig vilja utnyttja erbjudandet att han inte står fast vid det.

Ett åläggande om återkallelse som inte följts av ett erbjudande kan över

huvud taget inte göras gällande på civilrättslig väg. Det är enbart sanktionerat av det vite som åläggandet i regel skall vara förenat med.

Däremot kan brukarna, oberoende av återkallelseförfarandet, göra gällande de rättigheter som de har enligt den civilrättsliga lagstiftningen, t. ex. konsumentköplagen eller konsumenttjänstlagen. Detta kan ske antingen i den formen allmänna reklamationsnämnden erbjuder eller genom sedvanlig domstolsbehandling. Enbart det förhållandet att en brukare utnyttjat ett erbjudande om återkallelse bör inte hindra honom att även göra gällande för honom mera fördelaktiga rättsföljder, t. ex. i fråga om ersättning, som kan tillkomma honom enligt de civilrättsliga reglerna. Om däremot brukaren förklarar sig avstå från sina civilrättsliga anspråk, när sådana omständigheter inträffat att anspråken kan göras gällande, blir i princip avståendet bindande för honom. Vid åläggande om återkallelse bör villkor som innebär ett sådant avstående regelmässigt inte tillåtas.

2.3.6 Destruktion m. m.

Mitt förslag: Marknadsdomstolen skall ha möjlighet att förordna om destruktion av farliga produkter. Någon möjlighet att ta farliga produkter i beslag införs däremot inte.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Kommitténs förslag har lämnats utan kommentar av flertalet remissinstanser. Konsumentverket anser emellertid att det bör finnas en möjlighet att ta farliga produkter i beslag.

Skälen för mitt förslag: Det kan diskuteras om produktsäkerhetslagen bör innehålla regler om den fortsatta hanteringen hos näringsidkare av produkter som har återkallats.

Från säkerhetssynpunkt krävs i första hand att försäljningen till konsumenterna av farliga produkter stoppas och att sådana produkter som redan har nått konsumenterna återtas från dem eller i varje fall att produkternas farlighet undanröjs. Detta innebär, i den mån man genom säljförbud lyckas stoppa försäljningen och när det är fråga om utbyte eller återgång, att farliga produkter kommer att samlas hos berörda näringsidkare. En fråga som uppkommer är om lagstiftningen bör innehålla regler om vad som skall ske med produkter som samlas hos näringsidkarna. Vad som då kan ske med produkterna är beroende av om de är i sådant skick att det lönar sig att ta dem till vara och om exempelvis tillverkaren anser sig behöva få in produkterna för att kontrollera att en återkallelse genomförts och att förhindra att produkterna på nytt förs ut på marknaden.

Det är inte möjligt att generellt ta ställning till i vad mån en viss kategori näringsidkare — t. ex. tillverkare — är bättre skickad än en annan att ta hand om farliga produkter som bytts ut eller gått åter. Däremot kan det i vissa fall finnas behov av att kunna påbjuda att de farliga produkterna förstörs eller oskadliggörs på annat sätt. Jag vill dock betona att en möjlighet för marknadsdomstolen att meddela ett sådant åläggande inrymmer

problem. Ett viktigt sådant är att bedöma i vad mån det finns praktiska möjligheter till destruktion utan fara för miljöskador. Marknadsdomstolen bör enligt min mening därför i allmänhet inte i ett återkallelseärendet ta ställning till vad som skall ske med produkter som byts ut eller återgår. Ibland kan emellertid förhållandena vara sådana att det skulle framstå som stötande om produkterna skulle bli kvar hos en näringsidkare med risk för att de på nytt kommer ut på marknaden. Jag föreslår därför en regel som ger marknadsdomstolen befogenhet att i undantagsfall ålägga vederbörande näringsidkare att låta förstöra eller eljest oskadliggöra produkter som bytts ut eller återgått. Marknadsdomstolens åläggande bör också i sådana fall vara vitessanktionerat. När ett sådant åläggande övervägs bör marknadsdomstolen givetvis om det behövs ge närmast berörd miljöskyddsmyndighet tillfälle att lämna synpunkter i fråga om lämpligt tillvägagångssätt eller destruktionssätt. Jag har även övervägt att införa en möjlighet att förordna om beslag av återkallade produkter i avvaktan på att de förstörs. Enligt min mening bör man dock kunna utgå från att näringsidkare som lojalt följt ett återkallelseåläggande även fullgör ett destruktionsåläggande. Jag har därför avstått från att lägga fram förslag rörande beslag.

2.4 Förutsättningar för ålägganden och förbud

Mitt förslag: Åläggande om säkerhetsinformation kan meddelas om informationen har särskild betydelse för att förebygga skada på person eller egendom.

Ålägganden om säljförbud, varningsinformation och återkallelse kan meddelas om det finns särskild risk för skada på person eller egendom. Ålägganden om varningsinformation och återkallelse skall meddelas endast i fall då de kan antas få en skadeförebyggande verkan som inte är obetydlig.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt.

Remissinstanserna: Det stora flertalet remissinstanser har inte någon erinran mot förslaget.

Skälen för mitt förslag: Syftet med produktsäkerhetslagen är att motverka att varor och tjänster orsakar skada på person eller egendom. Ett ingripande bör sålunda kunna göras mot varor och tjänster som medför risk för människors liv eller hälsa eller risk för skador på egendom.

Bestämmelsen om säkerhetsinformation har ett delvis annat och mer generellt tillämpningsområde än övriga former av säkerhetsåtgärder i den föreslagna lagen. Den skall kunna utgöra stöd för ålägganden om sådan information som normalt bör förekomma i samband med tillhandahållande av varor och tjänster, därför att informationen har särskild betydelse från konsumentsynpunkt. Detta betyder att något krav på att det skall föreligga mera allvarliga risker för skador inte bör ställas för att bestämmelsen skall vara tillämplig. Näringsidkare skall lämna information om skaderisker och skadeförebyggande åtgärder som motsvarar den standard som vuxit fram genom näringslivets egna åtgärder och myndigheternas

praxis. Denna standard får numera anses ligga på en förhållandevis hög nivå.

Myndighetsingripanden bör självfallet inte komma i fråga i oträngt mål. Det måste föreligga en konkret risk för en beaktansvärd skada och förutsättningar för att skadan skall kunna förebyggas genom information.

På grund av det anförda anser jag således att en näringsidkare vid tillhandahållande av en vara eller en tjänst skall kunna åläggas att lämna sådan information som har särskild betydelse för att förebygga att varan eller tjänsten orsakar skada på person eller egendom.

I 4 § marknadsföringslagen anges farerekvisitet för att säljförbud skall få meddelas med uttrycket "särskild risk för skada". Uttrycket "risk för skada" innefattar två led — risk och skada. Med risk avses sannolikheten för att något skall inträffa, medan skada tar sikte på effekten av att något inträffar. Den totala fara som en viss produkt medför kan sägas vara en kombination av de två leden. De krav som skall vara uppfyllda för att en viss åtgärd enligt lagen skall kunna vidtas kan i lagtexten beskrivas på olika sätt.

I förarbetena till bestämmelsen (prop. 1975/76:34 s. 101) sägs om risknivån bl. a. att det förutsätts att riskerna och de befarade skadeverkningarna är av viss betydenhet, närmare bestämt så betydande att ett förbud inte uppenbart är ett alltför långtgående ingrepp. Det erinras också om att förbud inte kan komma i fråga för produkter som samhället får anses ha godtagit.

Det är enligt min mening lämpligt att ha samma farenivå som i 4 § marknadsföringslagen som utgångspunkt vid utformningen av bestämmelser om varningsinformation och återkallelse.

Så snart en vara eller tjänst medför en sådan risk för skada, att säljförbud kan meddelas beträffande varan eller tjänsten med stöd av nyssnämnda paragraf bör också förutsättningarna vara uppfyllda för att man genom åläggande om varningsinformation eller återkallelse skall kunna förhindra att de som redan förvärvat produkten skall drabbas av skada.

Säljförbudsregeln i 4 § marknadsföringslagen förutsätter för sin tillämpning att skaderisken hänför sig till egenskaper hos en vara eller tjänst. Enligt förarbetena avses därmed att skaderisken skall vara knuten till själva produktens konstruktion eller utformning. Uttalandet tyder på att det främst är konstruktionsfel som man velat komma till rätta med. Någon motsvarande begränsning bör inte gälla i fråga om den nu föreslagna lagstiftningen. Oavsett vad som är orsaken till de skaderisker som kan vara förknippade med en produkt är det lika angeläget att riskerna undanröjs. Däremot måste det krävas att det fel det är fråga om skall vidlåda ett större antal exemplar av den aktuella produkten. Det är ju, som tidigare framhållits, fråga om åtgärder med en generell, "kollektiv" inriktning. Syftet med dem är att söka komma till rätta med risksituationer av viss räckvidd. Åtgärderna skall alltså inte komma till användning i fall då t.ex. endast några få exemplar av en viss produkt är behäftade med fabriktionsfel.

Åläggande om varningsinformation och återkallelse bör, i likhet med säljförbud enligt 4 § marknadsföringslagen, kunna meddelas vid särskild risk för skada, oavsett om denna hotar person eller egendom.

Frekvensen av de skadefall som kan befaras inträffa måste även beaktas. Vid risk för dödsfall eller allvarlig personskada bör åtgärder vidtas, även om det befarade antalet skadefall är litet. När de skador som kan väntas är av mindre allvarlig art, bör det krävas att flera fall kan antas inträffa för att säkerhetsåtgärder skall kunna framtvingas, såvida det inte är fråga om grupper av brukare där skyddsbehovet är särskilt påtagligt.

2.5 Ansvarsfördelningen

2.5.1 Adressater för ålägganden och förbud

Mitt förslag: Regler om ansvarsfördelning mellan olika näringsidkare föreslås bara för åtgärder beträffande produkter som finns ute hos brukarna. Varje näringsidkare som tillhandahållit en farlig produkt skall kunna åläggas att lämna varningsinformation eller att återkalla produkten. Vid valet av adressat för ett åläggande skall i första hand hänsyn tas till vem eller vilka som har de bästa förutsättningarna att uppfylla ändamålet med åtgärden, men även andra aspekter bör beaktas t. ex. konkurrensskäl.

Kommitténs förslag: Överensstämmer till stora delar med mitt. Kommittén föreslår emellertid att regeln om ansvarsfördelning även skall omfatta näringsidkare mot vilka talan riktas om säkerhetsinformation och säljförbud.

Remissinstanserna: Det stora flertalet remissinstanser lämnar förslaget utan erinran. Ett par näringslivsorganisationer anser att det måste lagregleras vem som har ansvaret för produktsäkerheten och därmed även var det skall utkrävas. Marknadsdomstolen och Sveriges Advokatsamfund anser att det bör övervägas om näringsidkare mot vilka talan om åläggande om varningsinformation och återkallelse förs, skall få möjlighet att dra in andra näringsidkare i processen.

Skälen för mitt förslag: När det visar sig att en produkt ute hos brukarna är farlig och att det är nödvändigt att vidta åtgärder för att förebygga de skaderisker som är förenade med den, uppkommer frågan vem som bör svara för åtgärderna. Det kan ha varit olika led av näringsidkare, såsom tillverkare, importörer, grossister och detaljister, som har medverkat till att produkten har kommit ut på marknaden. Det är då också naturligt om ansvaret för att den farliga produkten vunnit spridning läggs på alla dem som varit delaktiga i att varan har kommit ut på marknaden. Reklambyråer, säljkonsulenter och liknande näringsidkare som endast indirekt har tagit befattning med produkten bör dock undantas.

För att ingripanden enligt lagen skall få genomslagskraft är det viktigt att de riktas mot sådana näringsidkare som med hänsyn till sin position i distributionskedjan, sina allmänna kvalifikationer och sina ekonomiska, tekniska och personella resurser bedöms ha de bästa förutsättningarna att uppfylla ändamålet med ingripandet, även om någon annan näringsidkare har det direkta ansvaret för den uppkomna situationen.

Frågan vem som bör bära det faktiska ansvaret ställer sig något olika beroende på vad slags säkerhetsåtgärd det gäller i det enskilda fallet. Kommittén anser att ett ingripande med stöd av produktsäkerhetslagen inte skall behöva göras mot varje näringsidkare som tagit befattning med varan eller tjänsten i fråga, utan att konsumentombudsmannen skall kunna begränsa sin talan till att avse bara någon eller några av dem. När det gäller säkerhetsinformation och säljförbud är det klart att varje näringsidkare bara ansvarar för de produkter han har i sin hand eller med andra ord de produktexemplar som han tillhandahåller. Det behövs därför enligt min mening inte några regler om ansvarsfördelningen mellan olika näringsidkare när det gäller ålägganden om säkerhetsinformation eller säljförbud. Självfallet kan flera näringsidkare meddelas åläggande eller förbud avseende samma produktslag. Jag har tidigare (avsnitt 2.3.1 och 2) talat om vilka näringsidkare som kan åläggas att vidta åtgärder beträffande produkter som ännu inte nått ut på marknaden.

Frågan om vem som skall vara adressat för ett åläggande om varningsinformation eller återkallelse inrymmer vissa avvägningsproblem. Å ena sidan bör, för att systemet skall kunna fungera på ett tillräckligt effektivt sätt, en näringsidkare i vissa fall vara skyldig att ta emot produkter för rättelse, utbyte eller återgång även om produkten sålts av en konkurrent till honom. Det kan t. ex. vara fråga om en vara som säljs av detaljhandlare på snart sagt varje större ort och där ett krav på att talan om återkallelseåtgärder måste riktas mot var och en av dem i praktiken skulle förhindra att åtgärderna kom att genomföras i tillräcklig omfattning. Det kan också vara fråga om en utomlands tillverkad vara som importerats av flera grosshandelsföretag. I dessa fall är det önskvärt att alla företagen ombesörjer att varan återtas från brukarna utan att brukarna skall behöva hålla reda på vilken väg varan nått dem.

Principiella invändningar kan å andra sidan riktas mot att en näringsidkare tvingas återkalla produkter som tillhandahållits av en konkurrent till honom. Det kan därför hävdas att en näringsidkare bör vara ansvarig bara för produkter som han själv har tillhandahållit. Jag delar i princip detta synsätt men anser, som jag nyss antytt, att man av praktiska skäl bör göra ett visst avsteg från det. Jag kommer i det följande att ange hur jag ser på denna fråga.

Klart är att en näringsidkare som fått ett återkallelseåläggande skall vara skyldig att ta emot alla exemplar som han bevisligen har tillhandahållit av produkter som är identiska med den som åläggandet avser. I några fall kan det emellertid vara omöjligt att fastställa vilken näringsidkare som har tillhandahållit varje enskilt exemplar av produkten som finns på marknaden då åläggandet meddelas. Enligt min mening bör en näringsidkare som har fått ett åläggande vara skyldig att vidta återkallelseåtgärder beträffande samtliga sådana produkter. Det finns annars en uppenbar risk för att beslutet bara får en mycket begränsad effekt. En näringsidkare som har fått ett åläggande bör däremot inte ansvara för återkallelseåtgärder i fråga om sådana produkter som bevisligen har tillhandahållits av en annan näringsidkare, något som kan framgå t. ex. av ett kännetecken på varan.

En betydelsefull fråga är då mot vilken eller vilka näringsidkare som ett

åläggande skall riktas när produkten i fråga har tillhandahållits av flera. Spörsmålet uppkommer då flera näringsidkare i olika distributionsled har tillhandahållit produkten, som tillverkare, importör, grossist eller detaljhandlare. Det uppkommer också då flera näringsidkare i samma distributionsled har gjort detta, som exempelvis konkurrerande detaljhandlare.

Vid valet av adressat i fall som dessa måste flera olika hänsyn tas. Kommittén har särskilt betonat effektivitetskravet. I en akut risksituation bör ansträngningarna främst inriktas på att snabbt komma till rätta med skaderiskerna. Kommittén anser därför att ansvaret för varningsinformation och återkallelse i första hand bör läggas på den eller de näringsidkare som har bäst möjlighet att nå det resultat som åsyftas. Vilka dessa är sammanhänger naturligtvis med ekonomisk bärkraft samt personella, administrativa och tekniska resurser.

På grund av det anförda torde det ofta bli tillverkaren eller importören av en produkt som bör åläggas ansvaret för återkallelse eller varningsinformation. Kommittén framhåller dock att utvecklingen för närvarande går i riktning mot en ökad "detaljistmakt". De stora butikskedjorna har ofta ett stort inflytande på vad som produceras och har inte sällan vida större resurser än många av sina tillverkare och importörer. Sådana företag, som inte sällan fullgör både grossist- och detaljistfunktioner, kan enligt kommittén te sig som naturliga adressater för ålägganden om varningsinformation och om återkallelse beträffande produkter som redan nått ut till användarna.

Enligt kommittén måste emellertid även rättvisesynpunkter beaktas. Om vid valet av adressat för ett åläggande effektiviteten kan tillgodoses av flera näringsidkare som tillhandahållit en produkt, bör valet falla på den som närmast bär ansvaret för den uppkomna situationen. Som utgångspunkt bör därvid undersökas vem som är tillverkare, om det är fråga om en svensk produkt, eller vem som är importör av produkten i fråga. Alltid är det dock inte denne som framstår som ansvarig för den uppkomna risksituationen. Ofta kan det vara en stor detaljistkedja som beställt en produkt med specificerade krav på dess utformning. Ansvaret bör då i stället läggas på detaljisten. I vissa fall bör det även övervägas om åläggande bör meddelas flera näringsidkare.

Kommittén anför att det kan finnas skäl att skilja på märkesvaror i egentlig mening och mer anonyma varor. I fråga om typiska märkesvaror bör märkesinnehavaren, dvs. oftast tillverkaren eller importören, bära ansvaret. I fråga om mer anonyma varor bör detta inte sällan kunna läggas i ett senare led. Detaljisten kan för övrigt i sådana situationer ha märkt produkten med sitt varumärke.

Jag kan i huvudsak ansluta mig till kommitténs synsätt. Också jag anser att effektivitetshänsyn måste spela en stor roll, liksom det rättviseskäl som kommittén pekat på. Men enligt min mening bör vid valet av adressat för ett åläggande om varningsinformation eller återkallelse även andra hänsyn tas.

Som ett par remissinstanser har framhållit kan ett åläggande av nyssnämnt slag onckligen ha negativa effekter för den näringsidkare mot vilken det riktas. Ingripandet kan i sig försämra hans good-will. Det kan också

medföra att han får bära vissa kostnader för sitt försvar inför domstolen. I detta hänseende innebär den reglering som jag föreslår dock ingen förändring i förhållande till vad som redan gäller i dag vid ingripanden med stöd av marknadsföringslagen. Ett åläggande om varningsinformation eller återkallelse innebär emellertid därutöver — till skillnad från vad fallet är i fråga om säkerhetsinformation och säljförbud — att näringsidkaren tvingas vidta åtgärder i fråga om produkter som kommit ut på marknaden. Som jag har berört i det föregående kan åtgärderna i vissa fall även avse produkter som har tillhandahållits av någon annan näringsidkare än den som fått åläggandet. Man kan enligt min mening inte bortse från att denna ordning ibland, om effektivitetsaspekten, sådan den definierats av kommittén, betonas mycket starkt, kan tänkas få mera ingripande verkningar för den näringsidkare som får åläggandet än som ter sig rimligt. Det kan således inte uteslutas att, om ett ingripande bara riktas mot t.ex. en av flera i och för sig tänkbara näringsidkare, denne på grund av bland annat kostnaderna för rättelseåtgärderna hamnar i ett sämre konkurrensläge än hans konkurrenter, trots att även dessa tillhandahållit den vara eller tjänst som åläggandet avser.

En möjlighet att råda bot på detta problem, som jag har övervägt, är att ge den berörda näringsidkaren rätt att själv föra talan om återkallelseåtgärder mot de andra näringsidkarna. Några remissinstanser har också pekat på en lösning av sådant slag. Jag har dock kommit fram till att den skulle vara förknippad med olägenheter av både praktisk och principiell art och avstår därför från att föra fram ett sådant förslag.

Det jag har sagt nu betyder givetvis inte att jag har någon annan uppfattning än att ett åläggande skall meddelas den som har de bästa förutsättningarna att uppfylla ändamålet med det. Enligt min mening bör dock i första hand konsumentombudsmannen, när han tar ställning till om ett åläggande skall begränsas till att gälla bara en eller några av flera möjliga näringsidkare, överväga om detta kan ge sådana negativa verkningar för vederbörande som jag har berört i det föregående, och om dessa skulle mildras påtagligt om åläggandet riktades mot ytterligare någon eller några näringsidkare. Jag anser dock inte att lagen bör innehålla några mera detaljerade regler om vem eller vilka av flera tänkbara näringsidkare som bör vara adressat för ett ingripande.

Själva genomförandet av ett åläggande om varningsinformation eller återkallelse kräver som förut antytts ofta en gemensam insats av flera näringsidkare. Om t.ex. en tillverkare har ålagts att återkalla en produkt som sålts i ett stort antal exemplar och genom många skilda kanaler, torde tillverkaren i allmänhet behöva hjälp av sitt försäljningsnät för att genomföra återkallelsen på ett effektivt sätt. Han måste kanske begära hjälp av detaljisterna för att ta emot de återkallade produkterna för rättelse, utbyte eller återgång. En sådan ordning blir till fördel för brukarna som då på ett bekvämt sätt kan få felet rättat på den plats där de bor. Information kan också lämnas via butiker, lokal annonsering i ortspress eller muntliga meddelanden som utgår från de lokala näringsidkarna. Ett sådant decentraliserat förfarande kan ofta tänkas ge det bästa resultatet.

Den som ålagts att informera eller att återkalla torde alltså i många fall

behöva hjälp av andra näringsidkare i förfarandet. Jag utgår från att en sådan medverkan ofta kan åstadkommas utan myndighetsingripanden, eftersom det i regel finns ett sedan länge väl etablerat affärsförhållande mellan t.ex. tillverkare och efterföljande led. Ytterst bör emellertid näringsidkare i senare säljled kunna åläggas att medverka till genomförandet av säkerhetsåtgärder, t.ex. genom att vid återkallelse ta emot och till tillverkaren vidarebefordra återtagna produkter. Ett åläggande bör därför kunna riktas inte bara mot flera näringsidkare i olika distributionsled utan också mot flera näringsidkare i samma distributionsled.

I undantagsfall kan förhållandena vara sådana att det, när fråga om varningsinformation eller återkallelse blir aktuell, inte längre finns någon näringsidkare som ett åläggande kan eller rimligen bör riktas mot. För att undanröja riskerna kan det då krävas åtgärder från samhällets sida. Detsamma gäller i de fall då en näringsidkare, som ålagts att lämna varningsinformation eller att återkalla, inte förmår genomföra sina åligganden. Jag anser dock att insatserna i sådana situationer bör begränsas till information om skaderiskerna och om sättet att förebygga dem.

2.5.2 Regler om näringsidkares inbördes förhållanden m. m.

Min bedömning: Jag föreslår inga regler om hur de kostnader som uppkommer till följd av ingripanden med stöd av den föreslagna lagen skall fördelas mellan olika näringsidkare.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Kommitténs förslag har av många remissinstanser lämnats utan erinran. Företrädare för näringslivet anser dock, för det fall ansvaret för produktsäkerheten inte regleras, att möjligheten att rikta en regresstalan mot annan näringsidkare bör regleras och den kostnadsmässiga räckvidden av åläggandena begränsas.

Skälen för mitt förslag: I det föregående har jag berört att även näringsidkare som inte har huvudansvaret för att en risksituation har uppstått kan åläggas att medverka till att ålägganden av olika slag genomförs. En fråga blir då om lagen bör innehålla regler för hur den ekonomiska bördan för åtgärderna bör fördelas mellan de berörda näringsidkarna.

Den omständigheten att en produkt går tillbaka från brukaren till näringsidkaren, som sker vid återkallelse, är inte något unikt. Detsamma är fallet då t.ex. en köpt vara har ett väsentligt fel och köparen ges rätt att häva köpet. Säljaren får då tillbaka en vara som är felaktig. Han har emellertid då i princip möjlighet att med hjälp av den allmänna köplagens regler hålla sig skadeslös genom att vända sig till sin leverantör, t.ex. en grossist, och i sin tur åberopa felet och begära hävning av köpet från denne. Detta förfarande kan upprepas bakåt i säljkedjan till dess man slutligen når fram till den näringsidkare som ytterst har orsakat att varan är felaktig. Enligt köplagens dispositiva regler har köparen i ett fall som det nämnda också i vissa fall rätt inte bara att återfå vad han har betalat utan

också att få ersättning för den skada som han lidit, t.ex. kostnader för hävningsförfarandet. Många gånger torde emellertid de nämnda reglerna om säljarens rätt till ersättning i praktiken vara ersatt med avtalsvillkor som är sämre för honom.

Det finns alltså regler av civilrättslig art, som kan åberopas vid domstol och som i det enskilda fallet kan avgöra fördelningsfrågan, dvs. var kostnaden eller förlusten slutligen skall stanna. Man kan därför räkna med att t.ex. en detaljist i vissa fall kan hålla sig skadeslös genom att styra tillbaka varor med säljförbud och återkallade varor till sin leverantör med stöd av den allmänna köplagens regler eller motsvarande avtalsvillkor. I andra fall kommer detta däremot inte att gå därför att detaljisten i avtal avhänt sig sin lagliga möjlighet att föra regresstalan. Till detta kommer att både köplagen och de avtalsvillkor som allmänt tillämpas mellan näringsidkare förutsätter att den som vill göra gällande ett fel och t.ex. häva ett köp måste reklamera hos säljaren inom viss tid, enligt köplagen två år. Det kan givetvis tänkas att ingripanden på grundval av produktsäkerhetslagen kommer att ske så sent att näringsidkaren på grund av den regeln inte längre kan vända sig mot sina leverantörer med regressanspråk (återkrav).

Det skulle, mot bakgrund av vad jag nu har anfört, kunna ifrågasättas om en produktsäkerhetslag bör kompletteras med regler, som anger vad som skall gälla om fördelningen av kostnader mellan olika företag för åtgärder enligt lagen. Med avtalsfrihet får näringsidkarna å andra sidan möjlighet att utforma rättsförhållandet på ett sätt som bäst passar varje situation. Ett sådant system ger flexibilitet och utrymme för branschanpassade lösningar. Det finns också skäl att påminna om att redan gällande lagstiftning ger möjlighet att framtvinga säljförbud och andra former av distributionsstopp. Regler om detta finns både i marknadsföringslagen och i författningar som reglerar särskilda produktområden. Den lagstiftningen saknar anvisningar för hur kostnaderna vid beslut om säljstopp skall fördelas mellan den näringsidkare som får förbudet och näringsidkare tidigare i distributionskedjan. Även i den civilrättsliga konsumentskyddslagstiftningen har man som regel avstått från att reglera förhållandet näringsidkare emellan. Som exempel kan nämnas konsumentkreditlagen (se prop. 1976/77:123. s. 116, jfr prop. 1973:138 s. 151) och konsumenttjänstlagen (jfr prop. 1984/85:110 s. 33).

En ordning som innebär att näringsidkarna själva i stor utsträckning får bestämma hur de inbördes relationerna skall vara utformade medför, som nyss antytts, vissa faror för obalans i ekonomiskt hänseende. Man kan tänka sig att en stark kategori av näringsidkare utnyttjar sin ställning till att söka otillbörligt övervältra kostnadsansvaret på en svagare motpart. Mot detta finns emellertid ett remedium. Enligt lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare kan nämligen marknadsdomstolen förbjuda användning av villkor, som en näringsidkare ställer upp när han ingår eller avser att ingå avtal med en annan näringsidkare, om villkoret är att anse som oskäligt. Vid bedömningen av skälighetsfrågan skall domstolen ta särskild hänsyn till behovet av skydd för den som intar en underlägsen ställning i avtalsförhållandet. Lagstiftningen har motiverats bl. a. med att det är viktigt att de kostnader och bördor som i takt med ett ökat

konsumentskydd läggs på näringslivet fördelas rättvist mellan olika led på näringsidkarsidan (prop. 1983/84:92 s. 9). Det bör dock framhållas att marknadsdomstolens beslut enligt lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare tar sikte på framtiden och sålunda inte gäller för redan ingångna avtal. Oskäliga villkor i löpande avtal kan emellertid jämkas eller lämnas utan avscende enligt 36 § avtalslagen, som också syftar till att ge ett särskilt skydd för dem som intar en underlägsen ställning i avtalsförhållanden (prop. 1975/76:81 s. 130). Eventuellt missbruk av avtalsfriheten kan alltså rättas till på olika sätt.

Min slutsats är att de bästa lösningarna av problemet med fördelningen av kostnader på grund av produktsäkerhetsåtgärder borde kunna åstadkommas genom branschvisa avtal inom näringslivet. Det finns skäl att anta att huvudansvaret i sådana avtal ofta kommer att läggas på tillverkaren och importören. Enligt min mening finns det inte heller anledning att begränsa den kostnadsmässiga räckvidden för åläggandena.

2.6 Preskription

Mitt förslag: Åläggande om återkallelse får inte meddelas om mer än tio år har förflutit sedan näringsidkaren upphörde att tillhandahålla varan eller tjänsten. Tillsynsmyndigheter och taleberättigade sammanlutningar kan dock avbryta preskriptionen genom att före preskriptionstidens utgång framställa skriftligt krav på återkallelse.

Ett åläggande om varningsinformation skall inte vara underkastat preskription.

Kommitténs förslag: Övrensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Kommitténs förslag godtas i allmänhet.

Skälen för mitt förslag: Med preskription brukar avses att en rätt att kräva en prestation av visst slag går förlorad, om krav inte framställs inom en viss bestämd tid. Bestämmelser om preskription finns i preskriptionslagen (1981:130), som upptar dels en allmän preskriptionsfrist på tio år, dels en särskild frist för preskription av konsumentfordringar på tre år, i båda fallen räknat från den tid då fordringsförhållandet uppkom.

Det finns i åtskilliga lagar bestämmelser som begränsar bl. a. skyldigheten för en näringsidkare att vidta åtgärder med anledning av ett avtal. Inom köprätten finns allmänt sett två skilda reklamationsfrister, dvs. tider som köparen har på sig att underrätta säljaren om han vill göra gällande krav på grund av fel i en inköpt vara. En frist räknas från det att köparen har märkt eller bort märka felet. Den andra är en absolut tidsgräns som enligt konsumentköplagen är två år från det att köparen mottog varan. Även enligt konsumenttjänstlagen gäller en tvåårig reklamationsfrist. Vid arbete på fasta saker gäller dock tio år räknat från det att uppdraget avslutades. Har näringsidkaren handlat i strid mot tro och heder har konsumenten dock alltid tio år på sig att reklamera även i övriga fall.

De nämnda tidsfristerna har tillkommit för att skapa en viss säkerhet i omsättningen av nyttigheter. De är uttryck för en avvägning mellan å ena

sidan köparnas intresse av att kunna påkalla rättelse vid fel och å andra sidan näringsidkarnas behov av trygghet mot ett i tiden obegränsat ansvar för fel.

De frister som kan komma i fråga inom produktsäkerhetsområdet avser den tid inom vilken krav på säkerhetsåtgärder skall framställas. En tidsfrist av sådant slag saknar betydelse vid säkerhetsinformation och säljförbud, som riktar sig mot pågående eller planerad marknadsföring, men kan behövas när det gäller varningsinformation och återkallelse. Det står klart att näringsidkarna har ett intresse av skydd mot krav på varningsinformation och återkallelse mycket lång eller t. o. m. obegränsad tid efter det att näringsidkaren upphört att marknadsföra produkten.

Mot näringsidkarnas behov av trygghet i ekonomiskt hänseende får ställas allmänhetens anspråk på trygghet mot skador på person och egendom vid handhavandet av farliga produkter. Risken för personskador ger en särskild tyngd åt detta intresse. Frågan har uppmärksamats av bl. a. konsumentköpsutredningen. I dess förslag till ny konsumentköplag (SOU 1984:25) föreslås sålunda en särskilt lång reklamationsfrist, tio år räknat från köpet, bl. a. i fall då felet i en försäld vara innebär att den är så bristfällig att dess användning medför allvarlig fara för köparens eller någon annans liv eller hälsa. Jag vill också påminna om att för krav på skadestånd, då en produktskada har inträffat, gäller för närvarande den allmänna preskriptionsfristen om tio år, räknat från den skadevållande handlingen.

Den beräknade livslängden hos en produkt måste givetvis få betydelse för frågan om varningsinformation eller återkallelse är meningsfull. Om en produkt har mycket begränsad livslängd kan i praktiken sådana ingripanden te sig föga ändamålsenliga. Förhållandet kan illustreras genom ett exempel. Anta att en vanligt förekommande hushållsartikel med en normal livslängd på fem år upptäcks vara riskabel när det gått åtta sedan försäljningen av den upphörde. Det innebär att man vid den tidpunkt då ett ingripande mot produkten övervägs kan räkna med att ganska få exemplar fortfarande finns i behåll och kommer till användning i hushållet. En fråga som då uppkommer är om det antal exemplar som kan finnas kvar hos hushållen motiverar ett åläggande om information eller återkallelse.

Den kvantitativa aspekten får dock inte vara ensam avgörande för om ett ingripande skall vidtas. I en situation som den beskrivna får också vägas in sådant som skaderiskens art, t. ex. om det är fråga om risk för mycket allvarliga personskador, liksom personkretsen. Om t. ex. kretsen av brukare utgörs av barn eller äldre människor kan ett ingripande framstå som särskilt angeläget.

Utgångspunkten bör vara att ålägganden om varningsinformation eller återkallelse skall meddelas, om resultatet av åtgärden kan väntas bli att skaderisken minskar inte obetydligt, med hänsyn tagen både till skadefrekvensen och till skadans art. Vid bedömningen får beaktas den omfattning i vilken varan kan antas alltfjämt finnas i behåll och brukas, den skaderisk som varan medför och omständigheterna i övrigt. Motsvarande bör gälla i

fråga om tjänster. Regleringen innebär alltså att möjligheten till ingripanden av ifrågavarande slag bortfaller med tiden.

En regel av nu anført innehåll innebär att krav på sådana åtgärder i vissa fall skulle kunna ställas under mycket lång tid efter det att marknadsföringen av en produkt har upphört. I extrema fall skulle åtgärder kunna tänkas bli framtvingade för flera decennier gamla produkter. Detta skulle göra det svårt både för näringsidkarna att i sina kalkyler beräkna den ekonomiska risken för säkerhetsåtgärder och för försäkringsföretag som försäkrar kostnadsriskerna att bedöma deras storlek. Frånvaron av en preskriptionsfrist skulle därför medföra en avsevärd osäkerhet för vissa branscher inom näringslivet.

Återkallelse är en vittgående åtgärd som kan ha avsevärda ekonomiska konsekvenser för den berörda näringsidkaren. Jag anser mot bakgrund av vad jag nu har anført — och med hänsyn till strävan att åstadkomma en rättvis avvägning mellan producent- och konsumentintressena — att det är lämpligt med en absolut tioårig frist för möjligheten att få tillstånd produktåterkallelse.

En fråga i det här sammanhanget är från vilken tidpunkt en preskriptionsfrist skall räknas. Varningsinformation och återkallelse är avsedda att minska eller eliminera skaderisker som finns hos produkter, som är spridda inom brukarkretsen. Defekten hos en produkt skall, för att ingripande skall bli aktuellt, vara vanliga. Det skall vara fråga om ett "systematiskt" fel och en mera utbredd risksituation. I ett återkallelseförfarande kan man inte fastställa exakt vid vilken tidpunkt som varje enskilt exemplar av en återkallad produkt har tillhandahållits. Förfarandet måste vara smidigt och bl. a. innebära att man inte ställer något krav på att den som vill ha en återkallelseåtgärd utförd skall visa upp t. ex. kvitto på köp av varan eller tjänsten. Var och en som lämnar tillbaka en återkallad vara för rättelse, utbyte eller återgång får således anses vara legitimerad att få åtgärden utförd. Själva innehavet av en återkallad nyttinghet får alltså utgöra tillräcklig legitimation. Det framstår mot den bakgrunden som lämpligt att preskriptionstiden börjar löpa från den tidpunkt då varan eller tjänsten i praktiken upphörde att tillhandahållas konsumenterna. Man bör därvid kunna bortse från att i ett visst fall något enstaka exemplar kan ha funnits kvar i lager och tillhandahållits efter den tidpunkten. Bevisbördan för vid vilken tidpunkt distributionen har upphört bör ligga på den näringsidkare mot vilken krav på åtgärder riktas. Det kan naturligtvis föreligga bevis svårigheter i vissa fall, t. ex. för en tillverkare som inte vet hur länge detaljisterna haft kvar hans produkter i lager. Om tillverkningen upphört betydligt tidigare än den tidpunkt då försäljningen påstås ha upphört, får det dock ankomma på den som framställer kravet att göra sitt påstående sannolikt.

Om en defekt hos en produkt upptäcks före utgången av tioårsperioden, räknad från nyssnämnda tidpunkt, skall krav på återkallelse således kunna ställas. Om återkallelse då beslutas, bör återkallelsen emellertid omfatta samtliga exemplar av produkten i fråga, oavsett leveranstidpunkt. Någon uppdelning mellan återkallelsebara och icke återkallelsebara exemplar av en och samma produkt bör alltså inte förekomma. Det måste dock krävas

att det är fråga om samma produkt. I fråga om kapitalvaror bör därvid i regel skilda modeller betraktas som olika produkter i återkallellesammanhang. Jag vill dock här påminna om att en näringsidkare som fått ett beslut om att vidta återkallelseåtgärder inte är skyldig att utföra sådana i fråga om sådana exemplar som han bevisligen inte själv har tillhandahållit.

Konstruktionen innebär dock inte att det blir omöjligt att besluta att en återkallelse skall avse endast en viss felaktig serie eller produktionsavsnitt av en vara eller en tjänst. När det t. ex. finns ett genomgående fabrikationsfel hos en produkttyp under en viss tidsperiod bör beslutet givetvis begränsas till att avse endast den aktuella serien. Vad som förut sagts om slutpunkten för försäljningen av en produkt blir i ett sådant fall tillämpligt på endast serien i fråga.

Det kan även ifrågasättas om lagen bör innehålla en preskriptionsfrist för åläggande om varningsinformation. Också här kan näringsidkarna ha ett i och för sig beaktansvärt intresse av att åtgärder inte avkrävs dem under mycket lång tid efter det att tillhandahållandet upphört. Om någon bestämd preskriptionsfrist inte uppställs, får å andra sidan brukarna av farliga produkter ett kompletterande skydd i situationer, då den tioåriga preskriptionsfristen i fråga om återkallelse blir tillämplig. Situationen kan ju vara sådan att det ter sig oförsvarligt vid en totalbedömning av riskbilden att inte på något sätt fästa brukarkretsens uppmärksamhet på risken för personskada. En avvägning av producent- och konsumentintressena gör därför att jag inte föreslår någon preskriptionsregel för varningsinformation. Jag förutsätter dock att det bara i undantagsfall blir aktuellt med åläggande om varningsinformation beträffande produkter som är mycket gamla.

2.7 Handläggningen av produktsäkerhetsfrågor

2.7.1 Förhandlingar

Mitt förslag: Förhandlingar mellan tillsynsmyndigheten och näringsidkaren skall normalt föregå en talan om åläggande eller förbud. I vissa fall kan dock en sådan talan väckas utan föregående förhandlingar.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt förslag.

Remissinstanserna: Det stora flertalet remissinstanser har inte någon erinran mot förslaget. Företrädare för konsumentsidan liksom för näringslivsintressen har dock olika uppfattningar beträffande tillsynsmyndighetens bundenhet av förhandlingslösningar.

Skälen för mitt förslag: Som jag framhöll i propositionen (1985/86:121) om inriktningen av konsumentpolitiken ankommer det i första hand på företagen själva att svara för att förhållandena på marknaden i fråga om bl. a. produktsäkerhet är tillfredsställande. Det förslag som jag nu lägger fram innebär ingen ändring i detta synsätt. Det är företagen som har de bästa förutsättningarna att tidigt komma till insikt om och rätt bedöma

produktrisker, liksom att snabbt vidta nödvändiga motåtgärder. De måste därför fortlöpande aktivt söka undvika skadefall genom att på eget initiativ vidta säkerhetsåtgärder. Liksom hittills vid tillämpningen av marknadsföringslagen bör vidare det övervägande antalet frågor som knyter an till den nya lagstiftningen och som kommer till tillsynsmyndigheternas kännedom, kunna lösas genom frivilliga åtaganden från företagets sida, såväl i det enskilda fallet som i form av generella normer för produktutformningen. Som jag har framhållit tidigare bör lagstiftningen i sådana fall kunna tjäna som vägledning.

Tillämpningen av den föreslagna lagstiftningen bör också präglas av att det i första hand är företagen själva som, i överensstämmelse med lagens regler, skall vidta de åtgärder som behövs för att förhindra skadefall. Jag vill starkt betona att en produktsäkerhetslagstiftning inte får medföra en försvagning av företagets vilja att själva, utan föregående myndighetsingripanden, söka åstadkomma rättelse i risksituationer.

Det skall inte vara obligatoriskt för företagen att underställa myndigheterna sina planer på säkerhetsåtgärder innan de sätts i verket. Jag anser emellertid att det är viktigt att företagen har möjlighet att samråda med myndigheter som har erfarenheter av säkerhetsingripanden och tillgång till experter på det aktuella problemområdet. Ett myndighetsingripande — i första hand genom en förhandlingskontakt — blir aktuellt främst då det är myndigheten som först får kännedom om att en vara eller tjänst är farlig, liksom då det råder olika uppfattningar om vad som bör göras för att tillgodose kraven på säkerhet.

Flera av de former för säkerhetsåtgärder som förslaget till produktsäkerhetslag tillhandahåller, och då i synnerhet återkallelse, har en sådan karaktär att ett gott resultat kräver att de berörda näringsidkarna helhjärtat engagerar sig för att genomföra dem. Många gånger torde också flera i förhållande till varandra fristående företag behöva samarbeta för att genomföra de åtgärder som är önskvärda. En sådan samverkan ställer krav på att företagen visar solididariet sinsemellan och gentemot de samhällseliga organ som har ansvaret för att åtgärder vidtas. Det är därför önskvärt att tillsynsmyndigheterna och företagen kan komma överens om de åtgärder som bör vidtas. Att så sker torde ofta vara en förutsättning för att dessa skall kunna genomföras på ett effektivt sätt. Förhandlingar mellan myndigheterna och företagen bör alltså bli den normala ordningen för att lösa uppkommande säkerhetsproblem.

Företagen får inte tveka att vända sig till myndigheterna då de ställs inför problemet att vidta åtgärder för att bemästra olika produktsäkerhetsproblem. Ett skäl till att ett företag gör en sådan hänvändelse kan tänkas vara att man i en situation där betydande värden står på spel vill kunna samråda med någon som är väl insatt i produktsäkerhetsfrågor på området. Myndigheten får rollen av rådgivare med vilken företaget kan föra en diskussion. Ett annat kan vara en naturlig önskan att söka förankra ett beslut om säkerhetsåtgärder hos det ansvariga samhällsorganet. Intresset av en sådan förankring kan förväntas bli så mycket större, om myndigheterna med stöd av tvingande lagregler har möjlighet att driva fram en säkerhetsåtgärd i fall när de frivilliga åtgärderna inte anses tillräckliga. Då

ett företag vänder sig till en myndighet för att redovisa de skadecriser som kan vara förenade med en vara eller tjänst och presenterar sina planerade åtgärder för att begränsa riskerna, bör myndighetens agerande präglas av en strävan att hjälpa företaget att nå den bästa lösningen på problemet.

Vid remissbehandlingen har konsumentverket uttalat att sådana besked eller råd som myndigheterna lämnar inte bör binda myndigheterna för framtiden. Industriförbundet anser att den ökade tyngd som den föreslagna lagen ger förhandlingar mellan företag och myndigheter bör medföra att myndigheter inte skall kunna föra ärenden där en förhandlingslösning nåtts till prövning i marknadsdomstolen.

Enligt min mening måste huvudregeln vara att, om ett företag och en myndighet kommit fram till en samförståndslösning om vilka åtgärder som bör vidtas, skall företaget inte senare behöva befara att myndigheten kräver helt andra åtgärder. Nya utredningar eller plötsligt uppkomna oväntade skador kan å andra sidan förändra förutsättningarna för vilka åtgärder som är lämpligast. I en sådan situation bör myndigheten enligt min mening vara oförhindrad att kräva att andra lämpligare säkerhetsåtgärder vidtas. Det betyder att jag redan på den grunden inte vill utesluta möjligheten för konsumentombudsmannen att föra talan i marknadsdomstolen även när en förhandlingslösning tidigare har träffats. Jag vill också erinra om att konsumentombudsmannen också enligt det system som finns i dag i marknadsföringslagen har möjlighet att föra talan i marknadsdomstolen även i ett sådant fall då en uppgörelse har träffats som ligger helt i linje med talan. Jag förutsätter dock att en sådan talan kommer att föras med stöd av den nu föreslagna lagen endast i mycket speciella undantagsfall.

Jag har övervägt om den föreslagna lagen skall innehålla några regler som formaliserar förhandlingarna mellan näringsidkare och myndigheter. Erfarenheterna från den hittillsvarande oreglerade förhandlingsverksamheten är emellertid goda. Det finns därför enligt min mening anledning att värna om den, i synnerhet som förhandlingar inte är en formell förutsättning för att frågor om ålägganden eller förbud skall kunna prövas. Inriktningen på frivilliga åtgärder är emellertid så väsentlig för förslaget att en rekommendation om förhandlingar i säkerhetsfrågor bör finnas i lagtexten.

2.7.2 Tillsynsmyndigheter

Mitt förslag: Konsumentverket skall utöva tillsynen över efterlevnaden av lagen beträffande varor och tjänster som inte är specialreglerade. Beträffande specialreglerade varor och tjänster skall denna uppgift ligga på den myndighet som enligt specialregleringen är tillsynsmyndighet beträffande varan eller tjänsten i fråga.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Kommitténs förslag godtas av samtliga remissin-

stanser. Arbetsarkyddsstyrelsen och kemikalieinspektionen anser dock att det även bör föreskrivas att andra tillsynsmyndigheter skall samråda med dem beträffande produktsäkerhetsärenden som har anknytning till styrelsens resp. inspektionens tillsynsområden.

Skälen för mitt förslag: Det finns en omfattande speciallagstiftning om hur varor och tjänster skall vara beskaffade i syfte bl. a. att tillgodose långtgående säkerhetskrav. Den lagstiftning som jag nu föreslår är, som jag tidigare har utvecklat, tänkt att komplettera speciallagstiftningen. Bestämmelserna i produktsäkerhetslagen skall således tillämpas när speciallagstiftning saknas. Vidare skall produktsäkerhetslagen tillämpas på specialreglerade varor och tjänster, i den mån speciallagstiftningen saknar motsvarighet till de former av säkerhetsåtgärder som den föreslagna lagen tillhandahåller.

Den myndighet som enligt speciallagstiftning har ansvaret för tillsynen i fråga om säkerheten hos en viss grupp av varor och tjänster bör också vara den som i första hand skall tillämpa den föreslagna lagen såvitt angår dessa varor och tjänster. Detta innebär att exempelvis livsmedelsverket har det primära ansvaret att handlägga frågor om återkallelse av livsmedel.

Ett stort antal produkter omfattas dock inte av specialreglering. Den föreslagna lagen kommer därför att bli den enda regleringen beträffande säkerhet när det gäller sådana produkter. Det behövs därför en bestämmelse om vilken myndighet som skall vara tillsynsmyndighet för produkter som inte är specialreglerade. Syftet med den föreslagna lagen är främst att åstadkomma ett starkt konsumentskydd. Den tar också främst sikte på varor och tjänster inom konsumentsektorn. Det ter sig därför naturligt att anförtro konsumentverket uppgiften som tillsynsmyndighet i fråga om sådana varor och tjänster, för vilka det saknas en särskild tillsynsmyndighet.

Det är viktigt att vederbörande tillsynsmyndighet snabbt tar ställning till frågor om säkerhetsingripanden. Konsumenter och andra som vill rikta myndigheternas uppmärksamhet på en produktsäkerhetsfråga, bör kunna göra detta utan att först behöva särskilt efterforska vilken myndighet som är behörig att handlägga frågan. För tids vinnande bör det därför finnas en myndighet till vilken man alltid skall kunna vända sig med en anmälan i en produktsäkerhetsfråga, oavsett vilken vara eller tjänst anmälan rör. Konsumentverket bör anförtros denna uppgift. Om någon annan myndighet enligt speciallagstiftningen skall handlägga frågor om produktsäkerhet beträffande en sådan vara eller tjänst som anmälningen avser, bör konsumentverket överlämna ärendet till den myndigheten för handläggning. Självfallet kan anmälningar också ges in direkt till en sådan myndighet.

Jag har övervägt om det behövs någon bestämmelse som föreskriver att olika myndigheter skall samråda i produktsäkerhetsfrågor. Det ligger dock enligt min mening i sakens natur att olika myndigheter samråder i frågor av detta slag, bl. a. eftersom detta är en förutsättning för bedömningen av vilken åtgärd som är lämpligast att vidta. Någon uttrycklig bestämmelse om detta anser jag därför inte nödvändig.

Mitt förslag: Marknadsdomstolen skall pröva materiella frågor enligt produktsäkerhetslagen.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna har lämnat förslaget utan erinran. Riksrevisionsverket, statens energiverk och SEMKO anser att modellen med domstolsprövning kan få till följd att beslut om åtgärder enligt lagen inte kan fattas tillräckligt snabbt. Sveriges Marknadsförbund har föreslagit att allmän domstol i särskild sammansättning skall pröva frågor enligt den föreslagna lagen.

Skälen för mitt förslag: I de fall produktsäkerhetsfrågor inte kan lösas i samförstånd måste det finnas ett konfliktlösande organ, utrustat med befogenheter att meddela sanktionerade avgöranden, som anger vad som skall gälla. Rättssäkerhet och snabbhet är två grundläggande krav som särskilt skall beaktas vid valet av beslutande organ.

Jag har övervägt två alternativ. Det ena är att vederbörande tillsynsmyndighet vid uppkommande konflikter får fungera även som beslutande organ och avgöra tvister genom förvaltningsbeslut. Den andra möjligheten är att ärendet hänskjuts till någon från tillsynsmyndigheterna helt fristående instans av domstolskaraktär, där avgörandet får grundas på argumentation och bevisning som läggs fram av två motstående parter.

En domstol utgör en neutral och oberoende instans, inför vilken två parter kan argumentera för sin sak och lägga fram bevisning. Ordningen med domstolsavgöranden tillämpas framför allt vid konflikter mellan enskilda, där den enligt 11 kap. 2 § regeringsformen är obligatorisk, men den kommer också till användning då samhället riktar krav mot enskilda rättssubjekt. Inom marknadsrätten har man valt domstolslinjen. Enligt den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, art 6, skall envar ha rätt till domstolsprövning av hans civila rättigheter och skyldigheter.

Åtgärder enligt den föreslagna lagen kan få stor ekonomisk betydelse för de berörda företagen. Det är därför angeläget att enskilda företag, mot vilka det riktas krav på säkerhetsåtgärder av olika slag, får tillfälle att bemöta kraven inför en oberoende instans av domstolskaraktär. Mot detta kan i och för sig anföras att domstolsförfaranden har en procedurordning som gör att snabbheten kan gå förlorad.

I likhet med kommittén anser jag dock att det argumentet inte väger lika tungt som kravet på rättssäkerhet, i synnerhet som ett domstolsförfarande genom bl. a. möjligheten till interimistiska beslut kan göras snabbt. Till detta återkommer jag (avsnitt 2.7.5). Det finns även anledning att understryka att de organ som skall tillämpa lagen bör hantera produktsäkerhetsärenden med hög prioritet och i förväg ha utarbetat handlägningsmodeller beträffande säkerhetsingripanden inom olika produktområden.

Med hänvisning till vad jag har sagt nu stannar jag således för att föreslå en domstolslösning.

Som har framgått av det tidigare förslår jag att de bestämmelser i marknadsföringslagen som reglerar produktsäkerhetsfrågor skall flyttas över till den nya lagen. De materiella bestämmelserna i övrigt i produktsäkerhetslagen — om varningsinformation och återkallelse — kan sägas utgöra en påbyggnad på den äldre regleringen. Lagens syfte är att främja konsumentintresset, men vid prövningen av en fråga enligt lagen skall en avvägning göras mellan detta intresse och näringsidkarens intresse av att bl. a. inte drabbas av onödigt stora kostnader och olägenheter i övrigt. Som jag också har berört i det föregående (avsnitt 2.5.1) måste ibland konkurrenshänsyn vägas in i bedömningen av vem av flera näringsidkare som ett förbud eller åläggande skall riktas mot.

Marknadsdomstolen avgör i dag som första och sista instans ärenden enligt bl. a. marknadsföringslagen, däribland sådana om informationsålägganden och säljförbud. Domstolen prövar också ärenden enligt konkurrenslagen. I domstolen ingår jurister, ledamöter med särskilda insikter i frågor under domstolens prövning samt företrädare för såväl företagaringressen som konsument- och löntagaringressen. Enligt min mening har denna ordning fungerat bra. Mot bakgrund av vad jag har anfört nu anser jag att avgörande skäl talar för att låta marknadsdomstolen avgöra tvister enligt den föreslagna lagen.

2.7.4 Talan i marknadsdomstolen m. m.

Mitt förslag: Det skall ankomma på konsumentombudsmannen att väcka och utföra talan i marknadsdomstolen efter framställning från tillsynsmyndigheterna. Konsumentombudsmannen får även möjlighet att utfärda informations-, förbuds- och återkallelseförelägganden.

En sammanslutning av konsumenter, arbetstagare eller näringsidkare skall, liksom i dag enligt marknadsföringslagen, ha rätt att föra talan i marknadsdomstolen under förutsättning att konsumentombudsmannen beslutat att inte föra talan i saken.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt förslag.

Remissinstanserna: Kommitténs förslag har i huvudsak lämnats utan erinran. Ett par remissinstanser anser dock att enskilda näringsidkare skall ges subsidiär talerätt.

Skälen för mitt förslag: Det är konsumentombudsmannen som för det allmännas talan i marknadsdomstolen i ärenden om informationsålägganden och säljförbud enligt marknadsföringslagen. Det är då naturligt att konsumentombudsmannen också för talan i ärenden enligt produktsäkerhetslagen på områden där konsumentverket är tillsynsmyndighet. Det skulle däremot kunna ifrågasättas om tillsynsmyndigheten själv borde föra talan vid marknadsdomstolen i ett sådant fall då denna är en annan myndighet än konsumentverket. Som jag tidigare nämnt har näringsutskottet i samband med behandlingen av förslaget om en ny kontrollord-

ning för elektrisk materiel m. m. (prop. 1987/88:82 s. 11) tagit upp frågan om återkallelse av farliga varor på elsäkerhetsområdet. Enligt utskottets mening finns det goda skäl för att tillsynsmyndigheten själv skall kunna ingripa med ett åläggande om bl. a. återkallelse då farliga produkter har kommit ut på marknaden. Utskottet ansåg emellertid att riksdagen inte då borde ta ställning till om bestämmelser skulle införas i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar (ellagen) eller i en särskild produktsäkerhetslag. Frågan borde i stället tas upp i samband med mitt förslag om generell lagstiftning om produktåterkallelse. Enligt min mening bör frågan om produktåterkallelse regleras i en allmän produktsäkerhetslag och det finns inte skäl att göra undantag för elektrisk materiel. Jag anser att det är en fördel om talan enligt produktsäkerhetslagen kommer att utföras av någon som är väl insatt i förfarandet inför domstolen och som dessutom kan förväntas ha en samlad överblick över marknadsdomstolens praxis i produktsäkerhetsfrågor, såväl sådana som har prövats med stöd av den nu gällande regleringen i marknadsföringslagen som sådana som kommer att prövas enligt den nya lagen. Detta talar för att uppdraget att föra talan i marknadsdomstolen anförtros konsumentombudsmannen, oavsett vilken myndighet som är tillsynsmyndighet. Jag vill därvid särskilt understryka värdet av att uppläggningsen av talan och argumenteringen inför domstolen kan ges en samlad och enhetlig utformning. En sådan ordning bör också ha processsekonomiska fördelar. En ordning av detta slag gäller för övrigt redan i dag i frågor enligt konsumentkreditlagen (1977:981). Konsumentverket utövar tillsyn enligt denna lag, utom på bank- och försäkringsområdena, där bank- och försäkringsinspektionerna är tillsynsmyndighet. Om frågan att låta marknadsdomstolen pröva ett visst spörsmål uppkommer, är det dock konsumentombudsmannen som för talan inför domstolen. Det bör enligt min mening inte medföra några problem att låta konsumentombudsmannen föra talan i marknadsdomstolen också enligt produktsäkerhetslagen i ärenden som härrör från andra tillsynsmyndigheter än konsumentverket.

En konsekvens av den lösning som jag nu förordar bör vara att konsumentombudsmannen också själv måste få avgöra om talan i ett visst fall skall väckas inför domstolen. Han bör alltså inte vara bunden av en framställning från en tillsynsmyndighet om att talan skall väckas. Jag vill dock starkt understryka att konsumentombudsmannen i praktiken givetvis måste vara ytterst lyhörd för den bedömning som tillsynsmyndigheterna gör.

Jag vill i detta sammanhang avslutningsvis tillägga att en ytterligare samordningsfördel med den ordning som jag föreslår ligger däri att enligt mitt förslag konsumentombudsmannen skall vara den som för talan inför allmän domstol om utdömande av vite som förelagts av marknadsdomstolen.

Konsumentombudsmannen har enligt marknadsföringslagen i fall som inte är av större vikt möjlighet att meddela vitessanktionerade förbuds- och informationsförelägganden, som, om de godkänns av näringsidkaren, får samma verkan som beslut av marknadsdomstolen. Detta bör även vara möjligt enligt produktsäkerhetslagen, eftersom en tvist i en produktsäker-

hetsfråga på så sätt kan få en bindande lösning utan att en domstolsprocess behöver genomföras. Jag föreslår därför att de principer som enligt marknadsföringslagen gäller för sådana förelägganden på produktsäkerhetsområdet får gälla också enligt den nya lagen.

Jag anser inte att det behöver befaras att konsumentombudsmannen kommer att ställa sig avvisande till befogade anspråk på att ingripanden görs för att trygga konsumenternas och deras egendoms säkerhet. Det finns därför enligt min mening inte anledning att införa en subsidiär talerätt för tillsynsmyndigheterna, dvs. rätt för en sådan myndighet att föra en fråga till marknadsdomstolen i ett fall då konsumentombudsmannen beslutat att inte göra detta.

Det är angeläget att såväl enskilda personer som organisationer riktar tillsynsmyndigheternas uppmärksamhet på olika problem som rör produktsäkerhet. En fråga som uppkommer i detta sammanhang är om organisationerna skall tillerkännas rätt att föra talan i marknadsdomstolen i frågor som rör tillämpningen av produktsäkerhetslagen. Enligt marknadsföringslagen gäller att, om konsumentombudsmannen i ett visst fall beslutat att inte göra ansökan i marknadsdomstolen om t.ex. säljförbud, en sammanslutning av konsumenter, löntagare eller näringsidkare får föra saken till domstolen. Enskilda konsumenter har däremot inte någon talerätt. Jag anser att denna ordning bör gälla också enligt produktsäkerhetslagen.

Kommittén har inte ansett att en enskild näringsidkare bör ha rätt att väcka talan i produktsäkerhetsärenden. Enligt gällande bestämmelser i marknadsföringslagen saknar näringsidkarna också en sådan rätt i frågor om säkerhetsinformation och säljförbud. Jag vill erinra om att frågan om att införa en rätt av detta slag diskuterades i propositionen 1984/85:213 om ändring i marknadsföringslagen men då avvisades av föredragande statsrådet, vars synpunkter riksdagen anslöt sig till (LU 1985/86:10). Jag anser inte att det finns skäl att göra en annan principiell bedömning i dag. Jag vill tillägga att samma skäl som fick mig att tidigare avvisa tanken på att låta en tillsynsmyndighet föra talan i marknadsdomstolen i ett fall då konsumentombudsmannen avstått från detta, talar mot att en näringsidkare ges sådan rätt.

Som jag förut har anfört skall konsumentombudsmannen när flera näringsidkare har tillhandahållit en farlig vara eller tjänst, bl. a. av process-ekonomiska skäl kunna begränsa sin talan vid marknadsdomstolen till att avse bara någon eller några av dem. Det skulle kunna hävdas att en näringsidkare som konsumentombudsmannen riktar talan mot i ett sådant fall av rättviseskäl bör ha rätt att i sin tur föra talan mot näringsidkare som konsumentombudsmannen inte har fört in i processen. Några remissinstanser, bl. a. marknadsdomstolen, konsumentverket och advokatsamfundet har varit inne på en sådan tanke. Som jag har anfört i det föregående har jag övervägt den men stannar för att avvisa den med hänsyn till att en sådan lösning skulle inrymma alltför många praktiska och processuella problem. Jag vill dock påminna om vad jag tidigare har anfört (avsnitt 2.5.1) om att konsumentombudsmannen, då han tar ställning till hur han skall utforma sin talan, måste överväga bl. a. vilka konsekvenserna kan bli

för den näringsidkare som instäms till marknadsdomstolen av att konkurrenterna lämnas utanför.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört är jag således inte för närvarande beredd att föreslå att en näringsidkare skall ha subsidiär talerätt enligt produktsäkerhetslagen.

Småföretagens riksorganisation har ifrågasatt om det inte i lagtexten bör införas någon spärr mot opåkallad talan i marknadsdomstolen eller möjlighet för enskilda näringsidkare att få ersättning för sina kostnader i de fall en fråga drivs till stor del av prejudikatskäl.

Jag utgår ifrån att konsumentombudsmannen inte väcker talan vid marknadsdomstolen om det inte finns klara belägg för att den aktuella produkten är farlig. Vidare förutsätter jag att ombudsmannen visar återhållsamhet med att anhängiggöra ärenden i marknadsdomstolen när en näringsidkare har gått med på att vidta säkerhetsåtgärder. Frågan om rätt till kostnadsersättning har tidigare behandlats i propositionen 1984/85:213 om ändring i marknadsföringslagen. Tanken på att införa en sådan rätt avvisades då (LU 1985/86:10). Jag finner inte anledning att nu inta en annan hållning.

2.7.5 Förfarandet

Mitt förslag: Ärenden enligt produktsäkerhetslagen skall i huvudsak handläggas på samma sätt som ärenden enligt marknadsföringslagen.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Kommitténs förslag godtas allmänt.

Skälen för mitt förslag: Bestämmelser om handläggningen av tvister i marknadsdomstolen finns i bl.a. marknadsföringslagen och lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m. Jag anser att förfarandet vid handläggningen av marknadsföringsärenden i stort sett kan göras tillämpligt på ärenden om produktsäkerhet. Jag återkommer till det närmare innehållet i bestämmelserna i specialmotiveringen. Här skall endast några allmänna frågor beröras.

Det sanktionsmedel som står marknadsdomstolen till buds vid tillämpningen av marknadsföringslagen är vite. Även vid tillämpningen av den föreslagna produktsäkerhetslagen bör efterlevnaden av marknadsdomstolens avgöranden garanteras genom vitessanktionen. Liksom enligt marknadsföringslagen bör det ankomma på allmän domstol att utdöma vite efter talan i första hand av konsumentombudsmannen.

Allmän domstols prövning av mål om viten innefattar en granskning av lagligheten hos utfärdade förelägganden. Domstolen skall alltså undersöka om ett föreläggande blivit utfärdat av behörigt organ och om det i övrigt är lagligen grundat. Någon prövning av om ett föreläggande varit sakligt befogat skall dock inte företas av domstolen. Däremot har domstolen att pröva om ett föreläggande följts eller inte och om den förelagde varit

förhindrad att iaktta föreläggandet eller annars haft något giltigt skäl att inte följa det. Också frågan om ändamålet med vitet har förfallit skall prövas.

När det gäller att bedöma frågan, om ett åläggande enligt produktsäkerhetslagen har följts av näringsidkaren, eller om han haft något giltigt skäl att inte följa det, måste hänsyn tas till att åtgärder enligt produktsäkerhetslagen ofta, särskilt i fråga om återkallelse, innefattar ett stort antal olika moment. Om det framgår att näringsidkaren sökt lojalt följa åläggandet, bör inte brister i fråga om enskilda moment medföra att han anses ha brutit mot åläggandet. Ett återtagande av enstaka exemplar av den farliga produkten kan t. ex. på grund av oresonliga krav från innehavarnas sida ha hindrats. Domstolens prövning måste gå ut på att avgöra om man i stort sett kan anse att näringsidkaren fullgjort marknadsdomstolens beslut eller inte.

Domstolarna har möjlighet att efter skälighetsprövning jämka de vitesbelopp som bestämts i föreläggandena. För att jämkning vid tillämpningen av den av mig föreslagna lagen skall få ske bör krävas att det föreligger speciella omständigheter (jfr 9 § första stycket viteslagen och specialmotiveringen till stadgandet i prop. 1984/85:96 s. 56). Normalt bör alltså ett vite enligt produktsäkerhetslagen dömas ut till det belopp som bestämts i föreläggandet, något som också överensstämmer med vad som gäller enligt förarbetena till marknadsföringslagen (prop. 1970:57 s. 92). Jämkning av vitesbelopp kan tänkas komma i fråga t. ex. då en överträdelse kan betraktas som i viss mån ursäktlig eller då den varit ringa. Om utdömande av förelagt vitesbelopp skulle drabba vederbörande mycket hårt, torde också jämkning någon gång kunna komma i fråga.

Vanligtvis gäller att en lagakraftvunnen dom har rättskraft. Detta betyder bl. a. att en fråga som blivit avgjord genom domen inte kan tas upp till förnyad prövning. Flera av de lagar marknadsdomstolen tillämpar har emellertid en avvikande reglering i fråga om rättskraften. Enligt marknadsföringslagen gäller att marknadsdomstolens beslut om förbud eller åläggande i en fråga inte hindrar att samma fråga prövas på nytt av domstolen, när ändrade förhållanden eller annat särskilt skäl föranleder det. Den föreslagna lagstiftningen bör innehålla en motsvarighet till regeln om begränsad rättskraft i marknadsföringslagen.

Tidigare har jag understrukt vikten av att produktsäkerhetsärenden handläggs skyndsamt. Ett sätt att snabbt få en lösning till stånd kan vara att låta marknadsdomstolen, då så är påkallat, meddela interimistiskt beslut i en fråga som förts under dess prövning. Ett sådant beslut kommer då att gälla för tiden till dess ett slutligt beslut föreligger eller marknadsdomstolen föreskriver något annat. Möjligheterna att meddela interimistiska beslut är dock av bl. a. praktiska skäl väsentligt olika för de skilda former av säkerhetsåtgärder som jag föreslår.

Tillsynsmyndigheterna måste, för att kunna fullgöra sina uppgifter, få tillgång till material av olika slag som de berörda företagen innehar. Yttranden och upplysningar i en aktuell fråga kan således behövas, liksom handlingar, varuprover och liknande. Företagen lär normalt vara beredda att i en risksituation tillhandahålla myndigheterna erforderligt bedöm-

ningsunderlag i den mån sådant finns. Lagstiftningen bör dock innehålla en regel om att företagen är skyldiga att på anmaning av tillsynsmyndigheten avge de yttranden och lämna de upplysningar som krävs för att utreda en fråga, som är under bedömning. Regeln bör omfatta också handlingar, varuprov och liknande, som krävs för utredningen.

Om ett företag inte efterkommer en anmaning från en tillsynsmyndighet avseende utredningsmaterial, måste myndigheten kunna förelägga företaget att vid vite fullgöra sin skyldighet. En motsvarande rätt bör tillkomma konsumentombudsmannen.

2.7.6 Särskilda åtgärder

Skaderapporteringsystem

Min bedömning: Någon skyldighet för näringsidkarna att anmäla till vederbörande tillsynsmyndighet att en produkt inte uppfyller utfärdade säkerhetsnormer eller orsakar skador föreslås inte.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Kommitténs förslag lämnas utan erinran av de flesta remissinstanserna. Konsumentverket och Konsumentvägledarnas förening ifrågasätter dock om inte en plikt bör införas för en näringsidkare som tillhandahållit en vara eller tjänst att rapportera till tillsynsmyndigheten att den är farlig, när detta senare visar sig vara fallet.

Skälen för mitt förslag: För att möjliggöra att tillämpningen av de olika produktsäkerhetsreglerna blir effektiv är det viktigt att tillsynsmyndigheterna får kännedom om tidigare oförutsedda skador som förorsakas av olika produkter, när skaderiskerna uppmärksammas av de ansvariga näringsidkarna.

Olika skaderapporteringsystem skulle kunna göra det möjligt för tillsynsmyndigheterna att på ett tidigt stadium få kännedom om risker som är förenade med olika produkter. På så sätt skulle myndigheterna i risksituationer snabbt kunna vidta erforderliga åtgärder. Systemet skulle också kunna spara resurser som annars kan gå åt till en mera allmän övervakning av området i fråga.

Tillsynsmyndigheterna har var och en på sitt ansvarsområde en särskild insikt i förhållandena och lär redan därför i allmänhet tidigt kunna uppmärksamma risker som är förbundna med olika varor och tjänster. Genom anmälningar från och kontakter med bl. a. konsumenter och näringsidkare kan de också få upplysningar om skaderisker.

Jag vill erinra om att socialstyrelsen planerar att år 1989 komma igång med ett skaderapporteringsystem baserat på uppgifter från sjukhusen och öppenvården. Enligt min mening bör det systemet kunna få viss betydelse vid tillämpningen av den föreslagna lagen.

Några remissinstanser har föreslagit att näringsidkarna skall vara skyldiga att rapportera skadefall eller olyckstillbud som har inträffat i samband med användningen av deras produkter. Jag kan för min del ansluta mig till

uppfattningen att en sådan ordning borde kunna bidra till att förhindra att ytterligare skador förorsakas av farliga varor och tjänster.

I kommitténs uppdrag ingick också att överväga regler om skyldighet för tillverkare, distributörer och detaljhandlare att rapportera när de fått kännedom om att en produkt inte uppfyller kraven enligt utfärdade säkerhetsnormer eller är defekt. Kommittén avstod emellertid av tidsskäl från att föreslå regler för ett sådant skaderapporteringsystem. För min del anser jag att frågan om att införa en skyldighet för näringsidkare att rapportera inträffade skadefall bör utredas ytterligare innan slutlig ställning tas i frågan. Jag anser emellertid att det är lämpligt att avvakta med en sådan utredning till dess erfarenheter vunnits av den föreslagna produktsäkerhetslagen.

Produktmärkning

Min bedömning: Någon skyldighet för näringsidkare att åsätta sina produkter kännetecken som gör det möjligt att identifiera produkterna införs inte.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt.

Remissinstanserna: Frågan har inte berörts av remissinstanserna.

Skälen för mitt förslag: Att varor är försedda med kännetecken som gör det möjligt att identifiera dem kan många gånger vara av värde. I en akut risksituation är det angeläget att man snabbt kan fastställa vem som tillverkar, importerar eller distribuerar den farliga produkten. För att nödvändiga åtgärder skall kunna sättas in utan dröjsmål måste den ansvariga myndigheten kunna få kontakt med berörda företag. En ursprungsmärkning kan då vara ett gott hjälpmedel.

En artikelmärkning, dvs. en märkning som gör att varje enskilt exemplar av varan kan identifieras, har en annan funktion. En defekt hos en produkt kan ibland vara begränsad till vissa exemplar. Det kan t. ex. vara fråga om ett fabriktionsfel, som finns endast hos de exemplar av produkten som blev tillverkade under en bestämd vecka ett visst år. Föremålet för en återkallelse bör då vara just den artikel mängd som är behäftad med fabriktionsfelet. Övriga exemplar av produkten är ofarliga och skall inte omfattas av återkallelsen. Om produkten saknar särskild artikelmärkning, kan det vara ytterst svårt att avgöra vilka exemplar som är defekta.

Även om, som jag nyss framhållit, produktmärkning kan vara värdefullt i produktsäkerhetsarbetet, finner jag inte skäl att föreslå ett obligatoriskt generellt märkningssystem inom ramen för produktsäkerhetslagen. Ett skäl som talar mot ett sådant är de negativa konsekvenser det skulle kunna få för handeln över gränserna. Det jag här sagt nu innebär naturligtvis inte att jag är emot att näringsidkare frivilligt märker sina produkter när de finner det lämpligt, eller att en näringsidkare med tillämpning av bestämmelserna om säkerhetsinformation i produktsäkerhetslagen eller av annan lagstiftning åläggs att ange en varas ursprung när ett sådant krav bedöms motsvara lagstiftningens syfte.

Min bedömning: Det införs inte några regler för hur näringsidkarna skall efterkomma ålägganden och förbud enligt produktsäkerhetslagen.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt.

Remissinstanserna: Frågan har inte tagits upp i yttrandena.

Skälen för mitt förslag: Kommittén har i sitt betänkande behandlat frågan om näringsidkares behov av att hålla viss beredskap för varningsinformation eller återkallelse. En sådan beredskap kan ta sig den formen att näringsidkaren för register över kunder eller upprättar rutiner för hur information skall lämnas eller återkallelse genomföras, eller vidtar andra åtgärder av liknande slag. Det är alltså fråga om förberedande åtgärder som i en risksituation skall göra det möjligt för näringsidkaren att snabbt vidta effektiva säkerhetsåtgärder.

Ett fundamentalt problem vid i synnerhet återkallelse, men också vid varningsinformation, är att lokalisera innehavarna av de farliga produkterna. Som jag tidigare har framhållit (avsnitt 2.3.4) är vid varningsinformation en individuell informationsinsats som riktas mot den enskilde brukaren att föredra framför mera generellt syftande informationsinsatser men detta kräver i sin tur att näringsidkaren vet vilka brukarna är och var de finns. Uppgifter om detta finns ibland tillgängliga, t.ex. i fråga om fordon, som enligt bilregisterkungörelsen (1972:599) i allmänhet skall vara registrerade. Exempel på annan offentligt påbjuden registrering av köpare av produkter finns på läkemedels- och kemikalieområdena.

Registrering av kunder lär i viss mån förekomma inom näringslivet även utan att det är fråga om någon från samhällets sida ålagd förpliktelse. Bakgrunden till en sådan registrering kan vara t.ex. ett åtagande av en näringsidkare att fullgöra underhåll och reparationer av en försåld produkt. I regel finns det dock ingen praktisk möjlighet att få tag på och förvara uppgifter om vilka som innehar produkterna och var man kan nå innehavarna.

Ett kundregister blir enligt datalagen (1973:289) ett personregister i den mån det förs med hjälp av automatisk databehandling. Inrättande och förande av sådant personregister är kringgärdat av vissa restriktioner enligt 2 § datalagen. Anmälan hos datainspektionen och bevis om gjord anmälan (licens) behövs liksom — i vissa fall — tillstånd av inspektionen. Om registrering begränsas till fall där ett starkt behov föreligger delar jag kommitténs uppfattning att denna typ av register inte torde kunna medföra risker för den personliga integriteten. Det kan i allmänhet endast bli fråga om att registrera innehavarna av ett begränsat antal särskilt farliga produkter. Det bör i princip inte vara möjligt att ur registret utläsa några konsumtionsmönster. Tveksamma fall får avgöras med beaktande av om möjligheten att kunna avvärja risker för kunderna till liv och lem uppväger risken för integritetskränkningar.

En annan åtgärd för att möjliggöra snabba och effektiva säkerhetsåtgär-

der är att upprätta rutiner för hur information skall lämnas och hur återkallelse skall genomföras. Kommittén har uttalat att sådana rutiner bör innebära att näringsidkarna i förväg utarbetar ett schema eller en modell för agerandet i en akut risksituation. Schemat eller modellen bör tydligt ange vilka mått och steg som skall vidtas, i vilken ordning olika åtgärder skall sättas in och i vilka former beslut om åtgärder skall fattas. Instruktionerna bör vara mycket konkreta och bl. a. omfatta uppgifter på vilka personer som tilldelas särskilda funktioner, betydelsefulla kontaktpersoner utanför företaget, listor — som fortlöpande hålls aktuella — med adresser och telefonnummer avseende andra företag, myndigheter, institutioner m. m. Kommittén pekar på att det redan förekommer rutiner av detta slag inom vissa branscher, bl. a. läkemedelsbranschen och elmaterielområdet.

Kommittén är övertygad om att rutiner för återkallelse bäst utarbetas inom näringslivet i samråd med vederbörande tillsynsmyndighet. Vidare pekar kommittén på det lämpliga i att tillverkare och grossister i förväg, genom någon form av ramavtal, söker säkerställa en god samverkan med sina återförsäljare om det uppkommer risksituationer.

Jag kan i allt väsentligt instämma i vad kommittén har anfört om det önskvärda i att rutiner för information och återkallelse utarbetas och om vad dessa lämpligen kan innebära liksom att det bör ankomma på näringslivet att utarbeta rutinerna.

Som jag i flera sammanhang har framhållit är det viktigt med ett snabbt agerande från tillsynsmyndigheterna och konsumentombudsmannen när det uppstår risksituationer. Jag vill därför framhålla att de olika tillsynsmyndigheterna och konsumentombudsmannen bör utarbeta rutiner för sitt agerande sinsemellan i förhållande till näringslivet. Jag vill också understryka att tillsynsmyndigheterna måste vara beredda att hjälpa näringsidkare, som skall vidta säkerhetsåtgärder, med upplysningar om hur de lämpligen bör bete sig i sådana fall då näringsidkare inte har fungerande rutiner.

2.8 Kostnader och resursbehov

Min bedömning: Det är inte möjligt att närmare beräkna kostnadseffekterna av den föreslagna lagstiftningen. Det står dock klart att vissa initialkostnader uppkommer i samband med att lagen införs.

Kommitténs bedömning: Överensstämmer med min.

Remissinstanserna: Frågan om myndigheternas resursbehov med anledning av den föreslagna lagen har endast kommenterats av konsumentverket. Verket menar att förslaget kommer att kräva en ökad förhandlingsverksamhet och grundligare undersökningar av förhållandena på marknaden från dess sida. Lagen kommer också att medföra resurskrävande introduktionsinsatser. Belastningen på konsumentombudsmannen kommer sannolikt att bli märkbar. Verket måste därför få en resursförstärkning.

Skälen för min bedömning: Det är i dagens läge inte möjligt att beräkna hur stora de totala skadestånderna för olycksfall i samhället är och hur stor del av dessa som utgörs av kostnader för sådana produktskador som produktsäkerhetslagen avser att förhindra. Det har emellertid gjorts nytto- och kostnadsberäkningar avseende produktskador utifrån konkreta produktsäkerhetsfall. De tyder på att icke föraktliga spareffekter kan nås inom hälso- och sjukvården med hjälp av ett effektivt produktsäkerhetsskydd. I samma riktning pekar det förhållandet att samhällets kostnader för ett enda skadefall kan vara så stora att det inte krävs särskilt många fall för att den sammanlagda kostnaden för samhället skall uppgå till betydande belopp. Till detta kommer det icke ekonomiska, ideella värdet av att människor undgår lidande.

Den föreslagna produktsäkerhetslagen kommer sannolikt att belasta näringslivet med vissa kostnader, eftersom näringslivets benägenhet att vidta egenåtgärder för att öka produktsäkerheten kan förväntas öka. Egenåtgärderna bör å andra sidan nedbringa behovet av åtgärder i efterhand och därmed kostnaderna för sådana. Jag vill tillägga att det på goda grunder kan antas att den enskilde näringsidkaren i framtiden, genom ett försäkringsskydd, kommer att kunna undvika att drabbas av mera omfattande kostnader för olika säkerhetsåtgärder.

Mot de kostnader som lagstiftningen således kan medföra står den nytta som ligger i att produktsäkerheten ökar och att konsumenterna därigenom får en ökad trygghet.

Produktsäkerhetslagen kan ses som en påbyggnad av den nuvarande speciallagstiftningen. Redan i dag ställs krav på att tillsynsmyndigheterna övervakar säkerheten hos varor och tjänster. Med hänsyn härtill och till att intentionerna bakom förslaget är att näringslivet i första hand frivilligt och på eget initiativ skall vidta säkerhetsåtgärder, bedömer jag att det merarbete som tillsynsmyndigheterna kommer att få endast blir marginellt, varför arbetet bör kunna bedrivas inom ramen för oförändrade resurser.

Enligt min mening kan konsumentverket, under en övergångstid i samband med att lagstiftningen genomförs, komma att behöva medel för att utarbeta handläggningsrutiner för säkerhetsåtgärder och sprida kunskap hos näringslivet och allmänheten om produktsäkerhetslagen. Konsumentverket har redan i dag ett ansvar för frågor om produktsäkerhet, och flera av de uppgifter som enligt produktsäkerhetslagen kommer att ligga på verket kan därför inte anses vara nya för verket. Jag får i samband med mitt ställningstagande till konsumentverkets anslagsframställning för budgetåret 1989/90 anledning att återkomma till frågan om medel bör tillföras verket med anledning av den föreslagna lagstiftningen.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med det anförda har inom finansdepartementet upprättats förslag till

1. produktsäkerhetslag
2. lag om ändring i marknadsföringslagen (1975:1418)

Lagförslagen under 4 och 5 har upprättats i samråd med chefen för justitiedepartementet.

Lagförslagen bör fogas till protokollet som *bilaga 5*.

4 Specialmotivering

4.1 Förslaget till produktsäkerhetslag

Till produktsäkerhetslagen har bestämmelserna i marknadsföringslagen om informationsålägganden (3 §) och säljförbud (4 §), till den del de avser produktsäkerhet, överförts. I produktsäkerhetslagen upptas nya bestämmelser om att en näringsidkare som tillhandahållit en vara eller en tjänst skall kunna åläggas att lämna varningsinformation eller att återkalla den.

Produktsäkerhetslagen har en generell inriktning och skall komplettera bestämmelserna i olika speciallagar om produktsäkerhet. Den är uppbyggd efter mönster av marknadsföringslagen och följer i huvudsak produktåterkallelsekommitténs förslag. Vissa materiella ändringar har dock gjorts, vilka har redovisats i den allmänna motiveringen. Vidare har vissa redaktionella ändringar i lagtexten vidtagits.

Lagen har till ändamål att motverka skador från varor och tjänster. I lagens rubrik och i motiveringen används ordet produkt, något oegentligt, som en sammanfattande beteckning för varor och tjänster. I lagtexten används däremot konsekvent uttrycken varor och tjänster.

I det följande används förkortningen MFL för marknadsföringslagen.

4.1.1 Inledande bestämmelser

Detta avsnitt av lagen omfattar 1–4 §§. Paragraferna anger lagens syfte och tillämpningsområde samt vilka myndigheter som skall utöva tillsynen över efterlevnaden av lagen.

1 § Denna lag har till ändamål att motverka att varor och tjänster orsakar skada på person eller egendom. För detta ändamål får en näringsidkare

1. åläggas att lämna *säkerhetsinformation*,
2. förbjudas att tillhandahålla varor och tjänster (*säljförbud*),
3. åläggas att lämna *varningsinformation*,
4. åläggas att återkalla varor och tjänster (*återkallelse*).

Lagen tillämpas i fråga om varor och tjänster som tillhandahålls i näringsverksamhet och som konsumenterna inte obetydligt omfattning utnyttjar eller kan komma att utnyttja för enskilt bruk.

Enligt *första stycket* första meningen i paragrafen är ändamålet med lagen att motverka att personer eller egendom skadas av varor och tjänster.

Begreppet *vara* har i lagen samma innebörd som det överlag har i den konsumenträttsliga lagstiftningen (jfr prop. 1975/76:34 s. 125 f). Med

vara avses fysiska föremål, inbegripet levande djur. Lagen omfattar även varor som, efter det att de har kommit ut på marknaden, har införlivats med byggnader.

Begreppet *tjänst* omfattar materiella tjänster, såsom arbete på lösa saker samt arbete på fast egendom, byggnader och andra anläggningar. Även uppförande av byggnader och anläggningar av olika slag — entreprenader — räknas som tjänster. Tjänstebegreppet omfattar emellertid inte endast materiella tjänster. Även sådana tjänster som kroppsbehandling, rådgivningsverksamhet och transporter faller under tjänstebegreppet. Med tjänster avses i lagen detsamma som i t. ex. marknadsföringslagen (jfr prop. 1984/85:213 s. 79 ff).

Sådana nyttigheter som fast egendom, byggnader på annans mark, aktier, andra värdepapper, krediter samt rättigheter av olika slag omfattas inte av begreppen varor och tjänster. Nyttigheterna i fråga faller sålunda utanför lagens tillämpningsområde, medan de däremot omfattas av MFL.

Lagen innehåller inte några inskränkningar i fråga om arten av personskador. Den syftar således till att motverka risker för såväl olycksfall som sjukdomar av olika slag.

Skyddet mot egendomsskador avser all slags egendom, dvs. alla materiella ting som kan vara föremål för ägande. Med egendom avses inte bara sådant som blivit tillverkat utan också t. ex. mark och vatten. Lagen skall utgöra ett skydd mot att egendom förstörs eller försämrats. För ingripande enligt lagen krävs dock att det finns risk för att en vara eller en tjänst orsakar fysiska skador på egendom.

Varor och tjänster som orsakar person- eller egendomsskador kan vara behäftade med fel i säkerhetshänseende. Detta slag av fel brukar benämnas defekt. I defektbegreppet ligger, som strax kommer att utvecklas närmare, att produkten har egenskaper som förvärvaren inte haft anledning att räkna med eller inte blivit uppmärksam på. Defekter kan vara av olika art. Man brukar skilja mellan konstruktionsfel, fabrikationsfel och instruktionsfel. Vissa typer av konstruktionsfel kallas utvecklingsfel.

Med *konstruktionsfel* avses att det finns en defekt i själva konstruktionen av en produkt. Det är fråga om ett *fabrikationsfel* då ett antal exemplar, en serie eller en sats av en produkt har en defekt. Felet har då uppkommit under något skede av själva tillverkningsprocessen. *Instruktionsfel* innebär att exempelvis anvisningarna för hur en produkt skall användas eller varningarna mot viss användning är bristfälliga. Det som utmärker *utvecklingsfel* är att felet blir tydligt först sedan man gjort nya upptäckter eller rön. Vid tiden för utvecklandet av en konstruktion har kunskaper, som skulle ha gjort det möjligt att inse felet hos konstruktionen, över huvud taget inte funnits. Lagen är tillämplig på skadebringande varor och tjänster, oavsett slaget av defekt.

Lagen kan emellertid vara tillämplig också på varor och tjänster som, utan att vara defekta i den mening som jag nu har redovisat, kan försaka person- eller egendomsskada. Förhållandet att skadligheten hos en vara eller en tjänst som regel måste avvika från vad förvärvaren skäligen kan förvänta sig av produkten, för att säkerhetsåtgärder enligt lagen skall kunna framtvingas utgör en inskränkning i lagens tillämplighet. Att en

kniv vid viss användning kan ge upphov till skärskador motiverar inte ett ingripande mot den enligt lagen, om inte skadefrekvensen på grund av någon defekt hos kniven är klart högre än normalt. Av samma skäl kan ett ingripande mot generellt skadliga varor, såsom sprit och tobak, inte komma i fråga, om det inte gäller produkter som i fråga om skadefrekvens och skadetyper helt avviker från det gängse mönstret. Från det som sagts nu får göras vissa undantag. Ett åläggande om säkerhetsinformation enligt 5 § får tillgripas även i mera normala situationer, om kanske de flesta förvärvarna i och för sig räknar med att produkten har vissa farliga egenskaper men där särskild försiktighet är av nöden. Vissa produkter som är mycket farliga och inte fyller något förnuftigt ändamål omfattas vidare av lagen, även om deras farlighet är uppenbar för förvärvaren. Som exempel kan nämnas s. k. karatepinar (se marknadsdomstolens beslut 1981:18).

Ett generellt problem vid tillämpningen av lagen är att ta ställning till vilken mängd av varor eller tjänster som en säkerhetsåtgärd bör avse. Det är de potentiellt farliga produkterna man vill komma åt. Dessa kännetecknas som förut nämnts av att de har eller kan ha en defekt. En avgränsning kan alltså göras så att varor som kan vara behäftade med en och samma defekt blir föremål för en säkerhetsåtgärd. Hur stor mängden blir beror bl. a. av om man genom märkning på produkterna eller på annat sätt kan skilja de produkter som kan vara farliga från dem som inte är det. Ett fabriktionsfel kan t. ex. vara begränsat till en särskild fabrikationsserie. Om man inte kan skilja de produkter som tillverkats i en serie från dem som tillverkats närmast före och efter måste en säkerhetsåtgärd omfatta samtliga. Om en och samma defekt hänför sig till produkter av i övrigt olika utformning, t. ex. därför att den avser en komponent som ingår i dem alla, blir det dock fråga om att aktualisera säkerhetsåtgärder beträffande skilda produkter.

Av första stycket andra meningen framgår att säkerhetsåtgärder enligt lagen bara kan riktas mot en näringsidkare. Begreppet *näringsidkare* har i lagen samma innebörd som det överlag har inom marknads- och konsumenträtten (jfr t. ex. prop. 1970:57 s. 90 och 1984/85:110 s. 141). Med näringsidkare avses envar som yrkesmässigt driver verksamhet av ekonomisk art. Såväl juridiska som fysiska personer kan vara näringsidkare. Kravet på att en verksamhet måste vara yrkesmässig är inte särskilt strängt. Även verksamhet som bedrivs av någon på hans fritid kan sålunda anses som yrkesmässig, om den är av viss varaktighet. Verksamheten behöver inte drivas i vinstsyfte. Ideella föreningar, som driver ekonomisk verksamhet för att främja t. ex. välgörenhet eller kultur, kan vara att bedöma som näringsidkare. Statliga eller kommunala bolag eller andra organ — såsom de statliga affärsverken — vilka driver ekonomisk verksamhet räknas också som näringsidkare i den verksamheten.

I första stycket andra meningen anges vidare de former av säkerhetsåtgärder som lagen reglerar, nämligen åläggande om säkerhetsinformation, förbud att tillhandahålla varor och tjänster (säljförbud), åläggande om varningsinformation samt åläggande om återkallelse (återkallelse).

Det finns en principiell skillnad mellan å ena sidan åläggande om säkerhetsinformation och säljförbud och å andra sidan åläggande om

varningsinformation och åläggande om återkallelse. Åläggande om säkerhetsinformation och säljförbud tar sikte på själva tillhandahållandet av varor och tjänster. Åläggande om varningsinformation och åläggande om återkallelse avser fall då en farlig produkt redan har nått ut till brukarkretsen. De båda senare typerna av säkerhetsåtgärder syftar alltså till att skydda dem som redan har förvärvat en riskabel produkt.

Man kan säga att säljförbud och åläggande om varningsinformation eller om återkallelse kompletterar varandra. Förelägganden med denna innebörd kan, som framgår av 6–8 §§, meddelas i fråga om en produkt som medför "särskild risk för skada på person eller egendom". Vid ingripande mot en vara eller tjänst, som befinner sig under distribution och som redan nått ut till brukarkretsen i avsevärd omfattning, kan det ofta komma att krävas en kombination av dessa åtgärder för att man skall komma till rätta med risksituationen.

Med möjligheten att ålägga någon att lämna säkerhetsinformation är det delvis annorlunda. Ett sådant åläggande kan komma i fråga även om riskerna för skada inte är så stora och bristen består i att sådan information inte lämnats i normal omfattning, något som framgår av 5 §.

I *andra stycket* av paragrafen anges att lagen skall tillämpas i fråga om varor och tjänster som tillhandahålls i näringsverksamhet och som konsumenterna i inte obetydlig omfattning utnyttjar eller kan komma att utnyttja för enskilt bruk. Lagen erbjuder alltså ett skydd huvudsakligen mot farliga konsumentprodukter. Produkternas konsumentanknytning behöver dock inte vara särskilt stark, som nedan närmare skall beröras.

För att lagen skall kunna tillämpas krävs att det kan påvisas att varan eller tjänsten i fråga har tillhandahållits konsumenterna eller att ett sådant tillhandahållande kan förväntas. För produkter som redan vunnit spridning inom brukarkretsen lär det i allmänhet inte vara svårt att konstatera om det sker något tillhandahållande till konsumenterna eller inte.

När en säkerhetsåtgärd övervägs mot en produkt redan innan denna har blivit spridd bland brukarna i nämnvärd omfattning, får man bedöma vilken användning av produkten som kan förutses. Produktens karaktär och användningen av likartade produkter kan ge ledning för bedömningen. Den användning som tillverkare eller distributörer avsett kan naturligtvis ge ledning. Den bör dock inte tilläggas någon avgörande betydelse. Det är för lagens tillämplighet relevant om produkten rent faktiskt tilldrar sig eller kan komma att tilldra sig konsumenternas intresse, oavsett vilken den från näringsidkarsidan tilltänkta målgruppen kan ha varit. Så bör exempelvis ett handverktyg, som är avsett för yrkesmän, men också används för hobbyändamål eller av självybyggare omfattas av lagen.

Uttrycket "konsumenterna för enskilt bruk" återfinns bl. a. i marknadsföringslagen, lagen om avtalsvillkor i konsumentförhållanden och konsumentköplagen. Formuleringen har en numera vedertagen innebörd. Uttrycket innebär att det skall vara fråga om förvärv av privatpersoner för eget, enskilt bruk. Förvärv som görs av t. ex. företag eller institutioner faller alltså utanför.

För lagens tillämpning räcker dock inte att det kan påvisas att åtminstone någon privatperson använder en ifrågasatt farlig produkt i hemmet, på

fritiden eller i privatlivet i övrigt. För ett ingripande krävs att den privata användningen är av inte obetydlig omfattning. I detta ligger att det måste vara fråga om ett antal konsumenter som använder varan eller utnyttjar tjänsten för enskilt bruk. Antalet behöver emellertid inte vara särskilt stort. För att lagen skall kunna tillämpas på en vara eller en tjänst är det tillräckligt att det inte framstår som direkt ovanligt att konsumenter använder eller kan komma att använda den. Lagen kan då tillämpas på alla exemplar av varan eller tjänsten, oavsett om exemplaret används av en konsument eller av någon annan, exempelvis en yrkesutövare. Att ett säkerhetsingripande i vissa fall dock kan tänkas bli selektivt och sålunda ta sikte på att skydda endast en viss kategori av brukare berörs närmare i motiveringen till bestämmelserna om de särskilda formerna av säkerhetsåtgärder.

2 § Vad som sägs i denna lag om tillhandahållande och överlåtelse av en vara gäller även erbjudande om och upplåtelse av nyttjanderätt till en vara.

Paragrafen innehåller en bestämmelse som gör föreskrifterna i lagen angående tillhandahållande och överlåtelse av en vara tillämpliga också på erbjudande om och upplåtelse av nyttjanderätt till en vara. Bestämmelsen har delvis mönster i 4 § fjärde stycket MFL. Den torde inte kräva några ytterligare kommentarer.

3 § Ett åläggande eller ett förbud enligt denna lag får inte meddelas i den mån det i annan författning eller i beslut av myndighet har meddelats särskilda bestämmelser om varan eller tjänsten med samma ändamål som åläggandet eller förbudet.

Paragrafen har mönster i 4 § femte stycket MFL, som förhindrar att ett säljförbud meddelas i ett sådant fall som anges i paragrafen. Bestämmelsen har däremot ingen motsvarighet i 3 § MFL, vilket innebär att möjligheten att meddela ålägganden om säkerhetsinformation är något mer begränsat enligt produktsäkerhetslagen än i MFL. Skillnaden torde i praktiken dock vara ringa. Regeln anger att produktsäkerhetslagen inte skall tillämpas i fall då bestämmelser med samma innebörd står till buds i annan lagstiftning eller i form av myndighetsbeslut. Särskild betydelse får regeln för tillämpningen av bestämmelsen i 5 § om säkerhetsinformation och bestämmelsen i 6 § om säljförbud. Den kan emellertid komma att aktualiseras också vid de andra formerna av säkerhetsåtgärder som produktsäkerhetslagen anvisar.

På flera håll finns i specialförfattningar för skilda produktområden bestämmelser, som innebär att det bl. a. kan meddelas föreskrifter rörande märkning av produkter. Enligt 5 § läkemedelsförordningen (1962:701) kan sålunda socialstyrelsen meddela föreskrifter rörande bl. a. märkning av läkemedel. I livsmedelslagen (1971:511) anges i 13 § att färdigförpackat livsmedel skall vara märkt med bl. a. anvisningar om hur livsmedlet skall förvaras och uppgifter om beräknad hållbarhetstid, om denna är begränsad. Livsmedelsverket har befogenhet att meddela ytterligare bestämmel-

ser om märkning. Föreskrifter om märkningsskyldighet finns också i 8 § lagen (1985:426) om kemiska produkter. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om produktinformation avseende kemiska produkter. Ett annat exempel är lagen (1975:1154) om varningstext och innehållsdeklaration på tobaksvaror, som innehåller föreskrifter om varningsmärkning.

Också i fråga om säljförbud finns på flera håll i specialförfattningarna bestämmelser, som gör det möjligt att förhindra vidare tillhandahållande av farliga produkter. Enligt läkemedelsförordningen (1962:701) gäller sålunda att läkemedel inte får försälas utan att vara registrerat hos socialstyrelsen. Registreringen av ett medel kan återkallas. Om så sker, inträder ett straffsanktionerat säljförbud. I livsmedelslagen anges i 16 § att livsmedel inte får saluhållas, om det kan antas vara otjänligt till människoföda. Livsmedelsverket har befogenhet att med stöd av detta lagrum förbjuda saluhållande av livsmedel. Motsvarande möjlighet att förhindra saluhållande av farliga produkter finns på elmaterielområdet. Rätt att försälja elektriska produkter är för närvarande betingad av att produkterna är godkända av SEMKO. Riksdagen behandlar emellertid för närvarande ett förslag om att ersätta kravet på godkännande med ett krav på registrering före marknadstillträdet.

Regeln i förevarande paragraf anger att bestämmelser av bl. a. angivet slag skall ha företräde framför bestämmelsen i 5 § om säkerhetsinformation och bestämmelsen i 6 § om säljförbud. Att t. ex. användningsförbud kan meddelas enligt viss annan lagstiftning — såsom är fallet på arbetsmiljöområdet — hindrar dock inte att ett säljförbud meddelas enligt produktsäkerhetslagen. Speciallagstiftningen har då en begränsad räckvidd och ett säljförbud får ett vidare ändamål än det speciallagstiftningen har.

Några direkta motsvarigheter till produktsäkerhetslagens regel om varningsinformation i 7 § och lagens regler om återkallelse i 8 och 9 §§, dvs. säkerhetsåtgärder beträffande produkter som redan nått brukarna, finns knappast i gällande rätt. En viss motsvarighet till återkallelseordningen finns dock i den nya bilavgaslagen. Till den del specialregleringarna i framtiden skulle kompletteras med regler om varningsinformation eller återkallelse kommer emellertid produktsäkerhetslagen inte längre att vara tillämplig.

Det som har sagts nyss innebär att marknadsdomstolens behörighet i ett visst fall kan vara endast delvis inskränkt. Ordningen enligt 3 § innebär således att domstolen i ett produktsäkerhetsärende kan vara förhindrad att meddela t. ex. ett åläggande om information enligt 5 § eller ett förbud om vidare försäljning av en produkt enligt 6 § men oförhindrad att utfärda ett åläggande om varningsinformation eller återkallelse enligt 7—9 §§ för produkten i fråga. Detta kan naturligtvis tänkas medföra vissa samordningsproblem. Bestämmelsen i 17 § att talan vid marknadsdomstolen skall få föras av konsumentombudsmannen endast efter framställning från vederbörande specialmyndighet är emellertid avsedd att underlätta en samordning mellan olika åtgärder.

4 § Konsumentverket utövar tillsyn över att denna lag och föreskrifter som har meddelats med stöd av den efterlevs. En myndighet, som enligt annan författning skall se till att regler om produktsäkerhet i fråga om vissa varor eller tjänster efterlevs, är dock tillsynsmyndighet även enligt denna lag och föreskrifter som har meddelats med stöd av den.

En fråga om åläggande eller förbud enligt denna lag får alltid väckas hos konsumentverket. Om verket inte är tillsynsmyndighet beträffande den vara eller tjänst som frågan gäller, skall frågan överlämnas till tillsynsmyndigheten, om den inte är uppenbart ogrundad.

Paragrafen anger vilka myndigheter som skall svara för tillsynen av den föreslagna lagen. Dessa myndigheter betecknas i lagtexten genomgående som tillsynsmyndigheter. Som sagts i den allmänna motiveringen, (avsnitt 2.7.2) skall konsumentverket vara tillsynsmyndighet i fråga om sådana varor och tjänster som inte är specialreglerade i produktsäkerhetskänseende. Eftersom åtskilliga slag av varor och tjänster inte är specialreglerade torde konsumentverket vara tillsynsmyndighet i de flesta fall. En bestämmelse som återspeglar detta tas upp i *första stycket* första meningen av förevarande paragraf. Enligt andra meningen skall en myndighet, som enligt annan lag eller författning skall utöva tillsyn över efterlevnaden av regler om produktsäkerhet i fråga om en vara eller en tjänst, vara tillsynsmyndighet även beträffande efterlevnaden av produktsäkerhetslagen och av föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. För sådana myndigheter får den föreslagna lagen karaktär av komplement till annan, produktorienterad lagstiftning, som de redan tillämpar. Även om en näringsidkares verksamhet står under särskild tillsyn gäller produktsäkerhetslagens regler om vilken myndighet som skall tillse att näringsidkaren inte tillhandahåller farliga varor eller tjänster.

Exempel på myndigheter — vid sidan om konsumentverket — som skall tillämpa produktsäkerhetslagen är socialstyrelsen, livsmedelsverket, trafiksäkerhetsverket, kemikalieinspektionen och statens energiverk. Om samtliga dessa gäller att de enligt skilda författningar, såsom läkemedelsförordningen (1962:701), livsmedelslagen (1971:511), fordonskungörelsen (1972:595), lagen (1985:426) om kemiska produkter samt lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar getts uppgiften att utöva tillsyn över produkter från säkerhetssynpunkt.

Förhållandena inom speciallagstiftningen kan skifta från tid till annan. Som berördes under föregående paragraf ansluter sig produktsäkerhetslagen härvid till vad som gäller vid varje tidpunkt. Avgörande för frågan om vilken myndighet som i ett visst fall har att agera utifrån produktsäkerhetslagens regler blir vad den då gällande speciallagstiftningen anger om varan eller tjänsten.

Tillsynsansvaret för varor och tjänster kan i vissa fall delas av flera myndigheter. Detta sammanhänger bl. a. med att myndigheter kan ansvara för olika aspekter eller funktioner hos en och samma nyttighet. Så kan t. ex. elsäkerheten hos en elektrisk artikel tänkas falla på en myndighet, medan en annan svarar för den mekaniska säkerheten hos artikeln. I sådana fall får tillsynen beträffande efterlevnaden av produktsäkerhets-

lagen utövas av den myndighet som ansvarar för den säkerhetsaspekt som risken i fråga hänför sig till.

Ansvarsfördelningen mellan olika behöriga myndigheter kan i vissa fall kompliceras av att en defekt innefattar flera skilda säkerhetsaspekter. Själva funktionsuppdelningen mellan olika myndigheter kan också ibland vara oklar. Man kan då tala om en reell konkurrenssituation, som alltså finns inbyggd i speciallagstiftningen. Det skulle kunna gå att undvika denna konkurrens genom att föreskriva att regeringen skulle få utfärda bestämmelser som direkt angav vilka myndigheter som skall utöva tillsynen i vissa fall. Även med en sådan ordning skulle det bli svårt att uppnå en fullständigt klar avgränsning. Lagen innehåller därför inte något förslag till bemyndigande för regeringen såvitt gäller myndighetsordningen.

Initiativ till att en fråga om ett säkerhetsingripande tas upp av tillsynsmyndigheterna kan tas av envar. Anmälningar om riskabla produkter kan komma från t. ex. näringsidkare men också från allmänheten eller från institutioner eller personer som i sin yrkesverksamhet blir varse produkt-risker, såsom polis, sjukhus- och brandpersonal. En fråga om säkerhetsingripande kan anhängiggöras hos myndigheterna såväl skriftligen som muntligen, t. ex. per telefon eller vid personligt besök. Några särskilda bestämmelser om anmälningsförfarandet behövs inte. Självfallet behöver tillsynsmyndigheten inte vidta några åtgärder med anledning av uppenbart ogrundade påpekanden.

Om någon, som önskar få en produktsäkerhetsfråga upptagen till bedömning, känner osäkerhet om till vilken myndighet frågan rätteligen hör, kan han alltid vända sig till konsumentverket. Om frågan avser en vara eller en tjänst för vilken det enligt specialförfattningarna finns en särskild tillsynsmyndighet, skall verket överlämna frågan till myndigheten, om den inte är uppenbart ogrundad. Innebörden av detta är inte att verket skall göra några direkta riskbedömningar, utan bestämmelsen tar närmast sikte på sådana fall då det står klart att lagen över huvud inte är tillämplig, t. ex. om anmälan riktas mot annan än en näringsidkare. Bestämmelser om detta tas med hänsyn till informationens vikt upp i *andra stycket* av förevarande paragraf.

Lagtexten har fått en delvis annan redaktionell utformning än kommittén har föreslagit. Någon materiell ändring är dock inte avsedd.

4.1.2 Åtgärderna

Detta avsnitt av lagen omfattar 5–10 §§ och innehåller regler om olika säkerhetsingripanden som näringsidkare kan åläggas att vidta för att förebygga att varor och tjänster förorsakar skada på person eller egendom. Avsnittet inleds med bestämmelser om åläggande om säkerhetsinformation och säljförbud (5 och 6 §§), dvs. åtgärder som tar sikte på tillhandahållandet. Därefter följer bestämmelser om ålägganden om varningsinformation och återkallelse (7–9 §§), dvs. bestämmelser som tar sikte på farliga varor och tjänster som redan nått ut till brukarna. Avsnittet avslutas med en bestämmelse om näringsidkarens skyldighet att tillkännage ett återkallelseerbjudande och villkoren för ett sådant erbjudande (10 §).

5 § Tillhandahåller en näringsidkare en vara eller en tjänst, utan att lämna information som har särskild betydelse för att förebygga att varan eller tjänsten orsakar skada på person eller egendom, kan marknadsdomstolen ålägga honom att lämna sådan information. Åläggandet får även avse annan liknande vara eller tjänst med samma skaderisk.

Åläggandet får innebära att informationen skall

1. lämnas genom märkning på varan eller den egendom som tjänsten avser eller i bruksanvisning som medföljer varan eller egendomen,
2. tillhandahållas i annan form på säljställen,
3. lämnas i annonser eller andra framställningar som näringsidkaren använder vid marknadsföringen,
4. lämnas i viss form till konsument som begär det.

I paragrafen regleras den första av de säkerhetsåtgärder som lagen upptar med syfte att förebygga att varor och tjänster orsakar skada på person eller egendom. Bestämmelserna bygger i stor utsträckning på 3 § MFL, som innebär att en näringsidkare, som underlåter att vid marknadsföring av nyttigheter lämna information som har särskild betydelse från konsument-synpunkt, av marknadsdomstolen kan åläggas att lämna sådan information. Regeln i 3 § MFL tar sikte på all slags information som kan vara av intresse för konsumenterna. Information som rör produktsäkerhet har emellertid så nära samband med övriga frågor som behandlas i produktsäkerhetslagen att, som framhållits i den allmänna motiveringen, även sådan information bör regleras i den lagen. Regeln i 5 § har ett vidare tillämpningsområde än 3 § MFL, eftersom den omfattar en vara eller tjänst som tillhandahålls även andra än konsumenter, under förutsättning att också konsumenter i ett visst fall använder produkten i inte obetydlig omfattning.

Om en näringsidkare tillhandahåller en vara eller en tjänst som avses i 1 § andra stycket, utan att lämna information som har särskild betydelse för att förebygga att den orsakar skada på person eller egendom, kan han enligt *första stycket* i förevarande paragraf av marknadsdomstolen åläggas att lämna sådan information, när han i fortsättningen tillhandahåller den eller andra liknande varor och tjänster förenade med samma skaderisk. Bestämmelsen är tillämplig på varje näringsidkare, oavsett i vilket säljled han tillhandahåller varan eller tjänsten. Såväl tillverkare och importörer som grossister och detaljister kan alltså meddelas åläggande om säkerhetsinformation. Säkerhetsinformationen skall dock avse den slutliga brukarens användande av produkten, inte mellanliggande säljleds befattning med den. I anslutning till specialmotiveringen till 1 § har innebörden av begreppet näringsidkare behandlats.

För ett ingripande mot en näringsidkare krävs att han tillhandahåller en vara eller en tjänst som avses i 1 § andra stycket, dvs. har karaktären av konsumentprodukt. Som framgår av 2 § gäller vad som sägs om tillhandahållande av varor även erbjudande av nyttjanderätt till varor. För att regeln skall bli tillämplig krävs inte att erbjudandet lett till något avtal. Man kan alltså redan innan någon ännu förvärvat en vara eller en tjänst ålägga en näringsidkare att lämna säkerhetsinformation om den.

Tillhandahållandet av varor eller tjänster på marknaden sker ju i allmänhet mot ersättning. Regeln omfattar emellertid också — till skillnad från 3 § MFL — tillhandahållande av varor eller tjänster utan att det begärs ersättning för dem. Distribution av t.ex. farliga reklampresenters eller erbjudanden om kostnadsfria reparationer i reklamsyfte faller således under bestämmelsen. Ett genomgående krav för att informationsregeln skall bli tillämplig är emellertid, som berörts vid kommentaren till 1 §, att tillhandahållandet av en vara eller en tjänst sker inom ramen för en näringsidkares näringsverksamhet. Transaktioner utanför näringsverksamhet faller alltså inte inom regelns tillämpningsområde, även om de skulle företas av en näringsidkare.

Som nämnts kan ett åläggande meddelas varje näringsidkare som tillhandahåller en vara eller en tjänst, oavsett i vilket säljled han verkar. När i det enskilda fallet en viss vara eller tjänst tillhandahålls utan erforderlig information, kan därför ett stort antal näringsidkare komma i fråga för åläggande. Av praktiska skäl kan det dock ibland finnas anledning att rikta åläggande mot en mindre krets, kanske endast någon eller några få näringsidkare. Spörsmålet behandlas mera ingående i motiveringen till 12 §.

Förutsättningen för att ett åläggande att lämna säkerhetsinformation avseende en produkt skall meddelas är att en näringsidkare underlåtit att lämna information, som har särskild betydelse för att förebygga att produkten orsakar skada på person eller egendom. Utgångspunkten är alltså att näringsidkarna förutsätts lämna sådan information om sina produkter som ter sig tillfredsställande från säkerhetssynpunkt.

Säkerhetsinformationen bör innehålla upplysning om den risk användningen av produkten kan föra med sig, i vilka situationer risken aktualiseras och vilka skador som kan uppstå. Den kan dock i vissa fall vara helt kortfattad och uttryckas som, t.ex. "Varning!" "Eldfarlig!". Vidare bör informationen innehålla anvisningar till skydd mot skador. Sådana anvisningar kan avse hanteringen av produkten, rekommendationer om att vissa betenden vid användningen av den bör undvikas, råd i fråga om skötseln eller förvaringen och rekommendationer om att viss skyddsutrustning bör anskaffas. Ett genomgående krav är att anvisningarna inte får ställa alltför stora krav på dem som skall begagna produkten. De rekommenderade åtgärderna eller förhållningssätten måste normalt ligga inom ramen för vad gemene man kan förutsättas förstå. Om skaderiskerna är sådana att faran svårligen kan bemästras med hjälp av säkerhetsinformation, utgör säljförbud enligt 6 § en alternativ åtgärd.

Vid tillkomsten av 3 § MFL (prop. 1975/76:34) förutsattes att den närmare bestämningen av innebörden av informationskravet i hög grad skulle komma att ske genom riktlinjer, som skulle meddelas av konsumentverket. Riktlinjer skulle alltså enligt förarbetena normalt ligga till grund för marknadsdomstolens bedömning av informationsärenden. Ålägganden skulle dock kunna utfärdas av domstolen även om riktlinjer saknades. Konsumentverket har utfärdat riktlinjer med krav på varningsmärkning för bl. a. hobbylim.

I propositionen 1984/85:213 med förslag till ändring i marknadsföringslagen uttalade föredragande departementschefen att i den nutida konsu-

mentpolitiken borde större vikt än tidigare läggas vid näringslivets egenåtgärder för att lösa konsumentproblem (s. 23 ff). Där markerades också att systemet med riktlinjer utfärdade av konsumentverket skulle behållas (s. 15 ff). Konsumentverket borde även i fortsättningen i anslutning till 3 och 4 §§ MFL utfärda riktlinjer för vad som bör krävas med avseende på säkerhetsinformation vid tillhandahållande av varor och tjänster. Sådana riktlinjer kan liksom hittills tjäna som vägledning för näringsidkare vid deras produktutformning och information. Riktlinjerna kan också tjäna som underlag då konsumentombudsmannen för talan i marknadsdomstolen. Avsaknaden av riktlinjer hindrar självfallet inte att en aktuell fråga förs till marknadsdomstolen för avgörande. Riktlinjer är nämligen inte rättsregler i regeringsformens mening utan närmast ett uttryck för det allmännas ståndpunkt. Det framhölls att marknadsdomstolen inte heller är bunden av riktlinjerna, när sådana finns (prop. 1984/85:213 s. 32 ff).

De uttalanden i tidigare lagstiftningsärenden som har berörts äger tillämplighet även sedan den särskilda informationsbestämmelsen i 3 § MFL har överförs till produktsäkerhetslagen till den del den avser säkerhetsinformation.

Säkerhetsinformation bör lämnas inte endast vid speciellt uttalade behov eller i fall som är särskilt allvarliga. Det bör framhållas att det krävs betydligt mindre för ingripande enligt denna paragraf än när det gäller att meddela åläggande om varningsinformation enligt 7 §. Information skall tillhandahållas så snart ett inte helt obetydligt behov föreligger och inte bara i sådana fall som är särskilt allvarliga. Nivån på informationskravet enligt produktsäkerhetslagen blir således densamma som enligt 3 § MFL i dess nu gällande lydelse, såvitt den avser produktsäkerhet (jfr prop. 1975/76:34 s. 126).

Det anförda betyder att marknadsdomstolens avgöranden av sådana ärenden enligt 3 § MFL som rör säkerhetsinformation får direkt relevans för tillämpningen av den förevarande lagregeln. Praxis på detta område är sparsam. Exempel finns dock, såsom avgörandet i ärendet MD 1979:24, KO mot Don George AB, angående viss informationsskyldighet avseende säkerhet vid marknadsföring av rullbräden och ärendet MD 1986:1, KO mot Butik India i Helsingborg AB angående viss information avseende allergirisk vid försäljning av en nötskalsfylld docka.

Enligt 3 § MFL kan ett informationsåläggande meddelas inte endast näringsidkare utan också anställda hos näringsidkare och andra, som handlar på näringsidkares vägnar. I produktsäkerhetslagen synes en motsvarande bestämmelse inte ha någon praktisk betydelse, och lagen innehåller därför inte någon sådan. Det är självklart att en näringsidkare får svara för sina anställdas göranden och låtanden, om han meddelats förbud eller åläggande enligt lagen.

Avgörande för om säkerhetsinformation verkligen får den avsedda effekten att förebygga skadefall är givetvis att förvärvarna bereds tillfälle ta del av informationen. I *andra stycket* anges olika alternativa metoder för hur säkerhetsinformation kan lämnas. Åläggandet får innehålla att informationen skall lämnas genom märkning på varan eller den egendom som tjänsten avser, eller i bruksanvisning som medföljer varan eller egendo-

men. Åläggandet kan också innebära att informationen skall tillhandahållas i annan form på säljställen eller lämnas i annonser eller andra framställningar som näringsidkaren använder i sin marknadsföring eller i viss form lämnas till konsument som begär det. Ett åläggande kan innehålla att information skall lämnas på ett visst sätt eller på flera. Det kan också innebära att näringsidkaren ges möjlighet att välja mellan två eller flera informationsmetoder.

En effektiv form för säkerhetsinformation kan vara att varor eller egendom, som varit föremål för t.ex. reparation, märks med varningar och anvisningar för lämplig användning av produkten. Denna informationsmetod behandlas i punkt 1. Märkningen kan åsättas själva produkten eller dess förpackning. Näringsidkaren bör då han placerar märkningen se till att den lätt blir uppmärksam. Det ligger i sakens natur att produktens utformning och karaktär får betydelse för hur märkningen bör utformas. Också innehållet i och utformningen av själva informationsbudskapet kan påverkas av vilka de faktiska förutsättningarna för märkning är.

En informationsmetod som är nära jämförbar med märkning är att informationen lämnas i en bruksanvisning som medföljer varan eller den egendom som tjänsten avser. Såväl märkning på förpackningar som information i form av bruksanvisningar riskerar emellertid att försvinna och den säkerhetsinformation som förmedlats på detta sätt att glömmas bort. Vid märkning direkt på produkten är möjligheterna givetvis ofta större att informationen bevaras för framtiden.

Märkning kan ibland vara utesluten, t. ex. vid vissa slag av tjänster, eller mindre lämplig, såsom då det krävs ett förhållandevis omfattande informationsinnehåll. Informationen kan då överföras i annan form på det ställe där produkten tillhandahålls. Detta framgår av punkt 2. Möjliga informationssätt är därvid faktablad eller liknande, som tillhandahålls kunden, eller muntlig information genom säljpersonalens försorg. Ytterligare andra tillvägagångssätt kan tänkas.

Att informationen skall lämnas på säljstället innebär att den skall ges på det ställe där varan eller tjänsten tillhandahålls. Med säljställe avses inte bara fasta butiker och permanenta serviceställen utan också mera tillfälliga platser, där produkter tillhandahålls, exempelvis marknads- och gatustånd. Vid hemförsäljning utgör varje presumtiv kunds bostad ett säljställe.

Av punkt 3 framgår att åläggandet kan anvisa ytterligare en kommunikationsväg, nämligen att informationen skall förmedlas i annonser eller andra framställningar, som näringsidkaren använder vid sin marknadsföring av varan eller tjänsten. Med uttrycket andra framställningar avses bl.a. affischer, massdistribuerad direktreklam och reklamfilmer. Föreskrifter om hur säkerhetsinformation skall lämnas kan också innebära att den skall ges i samband med utskick av t.ex. säljbrev till en presumtiv kundkrets.

Det kan i vissa fall vara av värde för konsumenterna att i de fall näringsidkarna avstår från annonsering ändå få tillgång till den åsyftade informationen utan att behöva besöka säljstället. Enligt punkt 4 får åläggandet innebära att information skall lämnas "i viss form" till konsument

som begär det. Regeln motsvarar 3 § andra stycket 3 MFL och har därför tagits in i produktsäkerhetslagen, men den har inte någon motsvarighet i kommitténs förslag.

Ett åläggande om säkerhetsinformation kan i princip riktas mot näringsidkare i varje distributionsled. Ibland är det t. ex. tillverkaren som utarbetar marknadsföringsmaterial åt sina återförsäljare. Det är då naturligt att det är han som åläggs att lämna informationen.

Det är att märka att informationsskyldigheten enligt 5 § inte är ovillkorlig utan betingad av att näringsidkaren fortsätter att tillhandahålla en produkt som befunnits kräva viss säkerhetsinformation. Om en näringsidkare som ålagts att lämna säkerhetsinformation för en produkt väljer att inte vidare tillhandahålla denna, bortfaller informationsskyldigheten. Om näringsidkaren ålagts att i annonser för en viss produkt införa viss information, bortfaller också denna informationsskyldighet i den mån näringsidkaren beslutar sig för att inte vidare annonsera om produkten. Ett åläggande enligt 5 § kan således inte innebära att en näringsidkare direkt åläggs att t. ex. annonsera. Av detta följer bl. a. att ett åläggande ofta bör omfatta flera informationsåtgärder, såsom såväl märkning av produkter som varningstext i annonser för dem.

Ålägganden om säkerhetsinformation bör i allmänhet ges en generell utformning. Det betyder att en näringsidkare, oavsett vilken kategori av förvärvare han vänder sig till, skall lämna information om skaderiskerna. Man kan emellertid tänka sig fall, då endast vissa brukare inom en användarkrets har behov av riskupplysningar och anvisningar för hur man kan undgå skador. Så kan t. ex. en viss grupp brukare behöva särskild säkerhetsinformation, medan andra inte har något behov av den. På grund härav kan åläggandet gå ut på att information skall lämnas till just den avgränsade krets som behöver den.

Ibland sker marknadsföringen av en vara eller tjänst genom flera helt skilda kanaler med inriktning på olika kundkretsar. I den mån skyddsbehovet varierar mellan de olika kundkretsarna kan åläggandet utformas så att informationen bara behöver avse en eller flera avgränsade säljkanaler eller distributionsformer. Åläggandet kan också innebära att, då annonser eller andra marknadsföringsframställningar används för informationsöverföring, informationen i viss mån kan lämnas selektivt. Så kan t. ex. informationsskyldigheten bestämmas gälla endast vid annonsering i vissa, särskilda annonsorgan, som företrädesvis vänder sig till en grupp av brukare vilka kan anses ha ett särskilt informationsbehov beträffande produkten.

Säljförbud m.m.

6 § Tillhandahåller en näringsidkare en vara eller en tjänst som medför särskild risk för skada på person eller egendom, kan marknadsdomstolen förbjuda honom att fortsätta med det. Förbudet får även avse annan liknande vara eller tjänst med samma skaderisk.

Paragrafen har utformats efter mönster av 4 § MFL. Liksom är fallet med

5 § är bestämmelsen tillämplig på varje näringsidkare som tillhandahåller varor och tjänster, oavsett i vilket säljled han verkar. Den skillnaden gäller dock att, medan säkerhetsinformation skall rikta sig till den slutlige brukaren, ett säljförbud kan avse tillhandahållande även till andra näringsidkare, under förutsättning att det är fråga om en konsumentprodukt. Ett säljförbud får dock i ett sådant fall meddelas bara om ett förbud krävs för att hindra produkten från att nå de slutliga brukarna.

I motiveringen till 1 § kommenteras begreppet näringsidkare. Även beträffande innebörden av begreppet tillhandahålla hänvisas till motiveringen där.

Förutsättningen för förbud mot fortsatt tillhandahållande av en vara eller en tjänst är att den medför särskild risk för skada på person eller egendom. Rekvisitet, som återfinns i 4 § marknadsföringslagen, innefattar två skilda led — risk och skada.

Med risk avses sannolikheten för att något skall inträffa, medan skada tar sikte på effekten av att något inträffar. Båda dessa led kan var för sig kvalificeras, alltså förses med bestämmningar av olika slag. Den totala fara som en viss nytthet medför kan karaktäriseras genom en kombination av de två leden med bestämda kvalificeringar av dem. En nytthet kan sålunda medföra t. ex. en ansenlig risk för allvarlig skada eller en liten risk för obetydliga skador. I det förra fallet är den totala faran stor, i det senare liten.

I teoretiska framställningar avseende riskbedömningar eller riskanalyser väger man bl. a. samman sannolikheten för att en skada skall inträffa och omfattningen av befarad skada. Man arbetar då ofta med matematiska formler och kan på så vis räkna fram vissa risktal. Risktalet kan vid en sådan vägning bli detsamma vid liten sannolikhet för dödsfall och stor sannolikhet för en obetydlig skada som t. ex. ett stukat finger.

Den risknivå som avses med uttrycket särskild risk för skada överensstämmer med den som gäller enligt 4 § MFL. Innebörden i farerekvisitet är att såväl riskerna som de befarade skadeverkningarna skall vara av viss betydenhet (jfr prop. 1975/76: 34 s. 101, 102 och 128). Risken skall vara så betydande att ett förbud inte uppenbarligen är ett alltför långtgående ingrepp. Risker för dödsfall eller allvarlig personskada bör alltid föranleda ingripande, under förutsättning att ett sådant kan antas få någon praktisk effekt. Däremot kan risken för rent bagatellartade personskador motivera säljförbud bara om skadorna kan antas bli mycket frekventa. I fråga om sakskador kan en rent ekonomisk avvägning göras mellan nyttan av och kostnaden som följer med ett förbud. Säljförbud kan inte heller komma i fråga för produkter som — fastän farliga — samhället får anses ha godtagit.

Eftersom risknivån enligt 6 § produktsäkerhetslagen är densamma som enligt 4 § MFL får marknadsdomstolens avgöranden enligt det senare lagrummet direkt relevans för uttolkningen av farerekvisitet i 6 §. Avgöranden enligt 6 § produktsäkerhetslagen bör alltså kunna bygga på marknadsdomstolens praxis i säljförbudsärenden.

4 § MFL medger inte att ett förbud meddelas beträffande andra varor än dem som prövats i förbudsärendet. Som sägs i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.3.3) bör emellertid säljförbud enligt produktsäkerhetslagen även

kunna avse andra liknande produkter med samma skaderisk som den som föranlett talan i marknadsdomstolen eller förbuds föreläggandet.

Enligt 4 § MFL är det en förutsättning för förbud att produkten "på grund av sina egenskaper" medför särskild risk för skada. Det har ansetts att bestämmelsen därmed främst omfattar konstruktionsfel. Som anförs i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.4) har det dock ansetts att produktsäkerhetslagen bör omfatta alla typer av defekter. Någon begränsning till endast vissa typer av fel gäller alltså inte för bestämmelsen om säljförbud.

Säljförbud enligt 6 § bör i allmänhet ges en generell utformning. Det betyder att näringsidkaren i fråga förbjuds att över huvud vidare tillhandahålla den farliga varan eller tjänsten. Förbudet blir då ovillkorligt och innebär att vidare distribution till samtliga tänkbara köpare eller förvärvare är otillåten.

Paragrafen ger även utrymme för selektiva eller partiella säljförbud. Att så får ske följer av att en förutsättning för säljförbud är att varan eller tjänsten medför särskild risk för skada. Om det inte finns en sådan skaderisk när en viss kategori av brukare, t. ex. yrkesmän, använder produkten, skall förbudet avgränsas i motsvarande mån, om det är möjligt. Partiella säljförbud ställer dock stora krav på formuleringen av förbuds meningen, särskilt i den mån de riktar sig till andra näringsidkare än detaljister. Problemet har behandlats ingående i prop. 1984/85:213 med förslag till ändring i marknadsföringslagen i samband med att 4 § andra stycket i lagen gjordes tillämplig på tillverkare, importörer och andra som tillhandahåller näringsidkare nyttigheter för vidare distribution till konsumenter. Vad som där sägs (s. 73—79) gäller också partiella säljförbud enligt förevarande lagregel.

Bestämmelsen utgör också en grund för villkorade förbud även då det inte är fråga om att skydda endast en bestämd krets av brukare. Man kan således tänka sig att det kan uppstå ett behov av att förbjuda fortsatt tillhandahållande av en produkt, såvida den inte är försedd med en säkerhetsanordning av visst slag. Även i fall av s. k. instruktionsfel kan villkorade säljförbud te sig motiverade, t. ex. i form av förbud mot fortsatt tillhandahållande av en vara utan att den är försedd med tydliga anvisningar om hur den skall handhas. Beträffande instruktionsfel bör dock ålägganden om säkerhetsinformation enligt 5 § normalt vara att föredra framför villkorade säljförbud.

Också vid tillämpningen av 6 § uppkommer liknande problem i fråga om vem förbudet skall riktas mot när det gäller åläggande om säkerhetsinformation enligt 5 §. Spörsmålet behandlas mera ingående i motiveringen till 12 §.

Åläggande om varningsinformation

7 § Har en näringsidkare överlåtit en vara eller utfört en tjänst som medför särskild risk för skada på person eller egendom, kan marknadsdomstolen ålägga honom att informera om skaderisken och om hur den skall förebyggas. Sådan information skall lämnas till dem som innehar varan eller som tjänsten utförts åt eller som innehar den egendom som

tjänsten avsett.

Informationen skall lämnas på sådant sätt att den kan antas komma till de berörda kännedom, genom direkta meddelanden, annonser eller andra framställningar som näringsidkare använder vid marknadsföring. Informationen skall lämnas i en omfattning som är skäligen med hänsyn till behovet av att förebygga skadefall.

I paragrafen regleras frågan om varningsinformation. Sådan information syftar till att skydda dem som redan har förvärvat en farlig produkt. Genom varningsinformation kan de som i första hand utsätts för skaderisker varnas för riskerna och få upplysningar om hur skador kan förebyggas. Denna typ av information skiljer sig sålunda från den säkerhetsinformation som skall lämnas i samband med distribution av varor och tjänster och som behandlas i 5 §.

Bestämmelsen i *första stycket* är — liksom bestämmelserna i 5 och 6 §§ — tillämplig på varje näringsidkare oavsett säljled. Innebörden i begreppet näringsidkare har behandlats i motiveringen till 1 och 5 §§. För att åläggande om varningsinformation skall kunna meddelas krävs att en näringsidkare har överlåtit en vara eller utfört en tjänst. Med överlåtelse jämställs enligt 2 § upplåtelse av nyttjanderätt. Till skillnad från vad som gäller om åläggande om säkerhetsinformation enligt 5 § och säljförbud enligt 6 § fordras alltså att åtminstone något avtal kommit till stånd. Har en näringsidkare en vara i sitt lager, utan att han ännu hunnit överlåta ett enda exemplar av den, kan han inte åläggas att genom varningsinformation undanröja skaderisker som andra näringsidkare orsakat genom att ha överlåtit samma vara.

Liksom vid åläggande om säkerhetsinformation och säljförbud behöver överlåtelsen av en vara eller utförandet av en tjänst inte ha skett mot ersättning. Även kostnadsfria prestationer från en näringsidkares sida, såsom reklamgåvor, kan föranleda ålägganden om varningsinformation. Överlåtelsen eller utförandet måste dock alltid ha skett i näringsverksamhet.

Varje näringsidkare som har överlåtit en farlig vara eller utfört en farlig tjänst kan meddelas ett åläggande att informera. I praktiken måste dock åläggandet riktas mot någon eller några näringsidkare. Vägledning för hur valet bör göras lämnas i 12 § och i motiveringen till den paragrafen.

Vad som i motiveringen till 6 § sägs om innebörden i uttrycket ”särskild risk för skada” gäller i lika mån vid tillämpningen av 7 §.

Om varningsinformationen avser en vara, skall informationen i första hand lämnas till varuinnnehavarna. Avser ingripandet en tjänst, skall informationen tillställas dem som fått tjänsten utförd åt sig eller dem som innehar den egendom som tjänsten — t. ex. en reparation — har avsett.

Bestämmelsen innebär att varje innehavare av produkten i fråga såvitt möjligt skall tillställas informationen. Det betyder att även t. ex. de som innehar en vara endast i avsikt att vidareförsälja den skall informeras. Skälet för denna ordning är att också återförsäljare i olika led bör bli informerade om de skaderisker som deras produkter medför, inte minst för att förhindra att de, omedvetna om skaderisken, säljer produkterna vidare till konsumenterna.

Information skall lämnas om skaderisken och om hur den skall förebyggas. Riskupplysningen måste vara tydlig och bör omfatta information om defektens art och karaktär, i vilka situationer risken aktualiseras och vilka skador som kan uppstå.

Exempel på tänkbara anvisningar till skydd mot skador är, liksom vid säkerhetsinformation enligt 5 §, föreskrifter om hur den farliga produkten bör hanteras, rekommendationer om att vissa beteenden vid användningen av den bör undvikas, råd om skötseln eller förvaringen och rekommendationer till brukarna att anskaffa viss skyddsutrustning. Varningsinformation kan vidare innebära att brukarna instrueras om hur själva skaderisken kan undanröjas, dvs. hur defekten hos produkten kan elimineras. Ett genomgående krav är att anvisningarna inte får ställa alltför stora krav på brukarna. De rekommenderade åtgärderna eller förhållningssätten måste ligga inom ramen för vad gemene man kan förutsättas klara. Om brukarna inte på egen hand kan förebygga risken, bör i stället för varningsinformation åläggande om återkallelse komma ifråga.

Andra stycket anger hur, alltså på vilket sätt och i vilken omfattning, varningsinformation skall lämnas. Första meningen i andra stycket reglerar sättet för informationslämnandet. Där anges vad som bör vara avgörande vid valet av informationsvägar och där ges konkreta exempel på vilka informationskanaler, som kan komma i fråga. Det grundläggande kravet vid valet av informationssätt är att den nödvändiga varningsinformationen så långt möjligt når fram till dem som skall informeras.

Regeln upptar två huvudalternativ för informationsspridningen. Det ena är en individuellt riktad information, som innebär att det går ut direktadresserade meddelanden till var och en, som skall ha informationen. Det andra huvudalternativet har en mer generell inriktning. Informationen lämnas genom åtgärder av samma typ som näringsidkare använder vid marknadsföring.

Ett åläggande om individuell information kan avse att informationen skall lämnas muntligen eller i skriftlig form. Kombinationer av det muntliga och det skriftliga tillvägagångssättet kan också tänkas. Så kan t. ex. utskick av brev till de berörda följas upp av telefonsamtal.

Individuell information kan i viss utsträckning anpassas till mottagarens förmåga att tillgodogöra sig budskapet. Varningsinformationen kan i allmänhet också antas få en större genomslagskraft, då den förmedlas direkt och individuellt. En individuellt riktad informationsinsats är därför ofta att föredra framför en generell. Ordningen förutsätter dock kunskap om vilka som förvärvat produkten och var de vistas.

Det andra huvudalternativet, som kan tillgripas då en individuell information inte är möjlig, bygger på gängse marknadsföringsåtgärder. Åläggandet får enligt detta alternativ innebära att näringsidkaren får sprida varningsinformationen på de kommunikationsvägar som i allmänhet används vid marknadsföring av produkter.

Detta alternativ innebär att varningsinformationen sprids genom annonser i tidningar, tidskrifter och andra annonsorgan. Även massförsändelser, direktreklam, liksom butiksskytning kan komma i fråga. Andra marknadsföringsframställningar, såsom film och olika former av "skylt-

reklam", kan också användas. Över huvud står alla kommunikationsvägar, som används i marknadsföringssammanhang, öppna för informationslämnande enligt 7 §. Regeln utesluter inte att försök görs att sprida varningsinformation genom utnyttjande av den allmänna nyhetsförmedlingen i tidningar, radio och TV.

Frågor om förhållandet mellan den föreslagna ordningen och tryckfriheten har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.3.4). Det bör uppmärksammas att i motsats till vad som gäller om säkerhetsinformation enligt 5 § en informationsskyldighet enligt 7 § är ovillkorlig. Detta gäller också om information via massmedier. Skaderisken har ju redan uppkommit genom att den farliga produkten nått brukarkretsen och näringsidkaren kan inte längre förebygga den enbart genom att upphöra med försäljningen.

Informationsspridning i form av nyhetsförmedling via de allmänna nyhetsorganen kan inte framtvängas utan blir beroende av nyhetsvärderingen hos varje enskilt organ. Ingenting hindrar emellertid att, då så ter sig lämpligt, en näringsidkare t.ex. åläggs att tillställa massmedia pressmeddelanden med varningsbudskapet. En sådan åtgärd kan utgöra ett värdefullt komplement till andra spridningsformer.

Över huvud bör alla till buds stående medel för information kunna utnyttjas. Det väsentliga är att varningsinformationen verkligen kommer de berörda till del och leder till att skadefall förebyggs. En viktig faktor för att uppnå det eftersträfvade resultatet är att så långt möjligt styra informationen mot den aktuella målgruppen.

Enligt andra meningen i andra stycket skall informationen lämnas i en omfattning som är skälig med hänsyn till behovet av att förebygga skadefall. Omfattningen av informationen blir beroende av bl.a. skaderiskens art, sammansättningen och storleken av den hotade brukarkretsen och vilka informationsvägar som står till buds. Samtidigt måste beaktas att vissa typer av information, t.ex. annonser i dagstidningarna, är mycket kostsamma. En rimlighetsavvägning måste göras mellan nyttan av informationen och kostnaderna för den. En stor fara motiverar omfattande information, även om kostnaderna blir betydande. I de flesta fall bör det gå att finna en informationsnivå som med god skadeförebyggande effekt medför en rimlig ekonomisk belastning för näringsidkaren. Omfattningen av informationen är således en fråga som får bedömas från fall till fall med hänsyn till såväl vad som krävs för att förebygga skador som till näringsidkarens ekonomiska och praktiska möjligheter att efterleva informationskravet.

Det kan tänkas fall, då endast vissa brukare inom en användarkrets har behov av riskupplysningar och anvisningar för hur man skall bete sig för att undgå skador. Så kan t.ex. för en viss produkt lekmän behöva särskild varningsinformation, medan yrkesmän inte har något behov av sådan information.

Paragrafen ger möjlighet att meddela selektiva ålägganden om varningsinformation, så att t.ex. endast vissa varuinnehavare behöver informeras. Detta följer av kravet att produkten skall medföra en särskild risk för skada och av bestämmelsen om att informationen skall lämnas i en omfatt-

ning som är skälig med hänsyn till behovet av att förebygga skadefall. De praktiska möjligheterna att genomföra selektiva informationskampanjer kan dock vara begränsade. Informationen bör, om möjligt, rikta sig till just dem som kan antas behöva den. En individuell information genom muntliga eller skriftliga meddelanden kan vara en framkomlig väg. Också då annonser eller andra framställningar av liknande typ används för information kan den i viss mån lämnas selektivt. Så kan man t. ex. genom ett urval av annonsorgan åstadkomma att viss information företrädesvis kommer en speciell grupp av brukare till del.

Det är marknadsdomstolen som meddelar ålägganden om varningsinformation enligt 7 §. Konsumentombudsmannen kan dock i vissa fall meddela s. k. informationsförelägganden. Beslutet skall innefatta åläggande för näringsidkaren att för viss vara eller tjänst lämna information med visst innehåll och av viss omfattning. Som regel torde det, när en fråga drivits till marknadsdomstolen, gälla motsträviga näringsidkare och det kan då vara nödvändigt att utforma åläggandet i detalj. Ett sådant åläggande får då anvisa ett bestämt innehåll, avseende den skaderisk varan eller tjänsten medför och hur skaderisken i fråga skall förebyggas, samt därtill klart ange till vilka informationen skall lämnas. Åläggandet får vidare omfatta tydliga anvisningar om den omfattning i vilken informationen skall ges samt i vilka former informationsspridningen skall ske. Ibland kan emellertid tvisten i marknadsdomstolen bero på oenighet mellan näringsidkaren och myndigheterna om vad lagen kräver av honom, medan det inte råder någon tvekan om att han lojalt kommer att rätta sig efter domstolens avgörande. I ett sådant fall bör åläggandet kunna utformas mer allmänt och snarare anknyta till lagens ordalydelse. Särskilt i fråga om information genom marknadsföringsåtgärder kan näringsidkaren ha bättre förutsättningar än marknadsdomstolen att bedöma hur informationen skall utformas för att få största möjliga effekt. Ett sådant allmänt hållet åläggande torde i regel inte behöva förenas med vite. Om tillsynsmyndigheten inte anser att näringsidkaren gör vad han bör göra får frågan om mer detaljerat utformade föreskrifter tas upp i marknadsdomstolen med stöd av 20 §.

Åläggande om återkallelse

8 § Har en näringsidkare överlätit en vara som medför särskild risk för skada på person eller egendom, kan marknadsdomstolen ålägga honom att återkalla varan från dem som inncar den för att bruka den. Återkallelsen skall ske i en omfattning som är skälig med hänsyn till behovet av att förebygga skadefall.

Åläggandet skall avse att näringsidkaren

1. avhjälper det fel som skaderisken hänför sig till (*rättelse*),
2. tar tillbaka varan och levererar en annan, felfri vara av samma eller motsvarande slag (*utbyte*),
3. tar tillbaka varan och lämnar ersättning för den (*återgång*).

Åläggandet skall innebära att näringsidkaren är skyldig att erbjuda sig att åt innehavarna vidta åtgärden på vissa villkor. Villkoren skall bestämmas så att erbjudandet kan förväntas bli godtagat av innehavarna. Villko-

ren skall innebära att erbjudandet skall fullgöras inom skälig tid utan väsentlig kostnad eller olägenhet för dem som utnyttjar det. Vid återgång skall ersättningen för det återlämnade svara mot kostnaderna för att återanskaffa en ny vara av samma eller motsvarande slag. Finns särskilda skäl till det, får avdrag göras för den nytta som innehavarna av varan kan anses ha haft.

Om det av särskilda skäl krävs för att hindra att sådana exemplar av en vara som tagits tillbaka i samband med utbyte eller återgång orsakar allvarlig skada på person eller egendom, får marknadsdomstolen ålägga näringsidkaren att låta förstöra eller på annat sätt oskadliggöra de återtagna exemplaren.

Paragrafen innehåller de centrala bestämmelserna om återkallelse av varor. Bestämmelsen i *första stycket* är tillämplig på samtliga näringsidkare oavsett säljled. Innebörden i begreppet näringsidkare anges i motiveringen till 1 och 5 §§. Liksom i fråga om åläggande om varningsinformation, krävs för att bestämmelsen skall vara tillämplig, att varan överlämnats till brukaren.

Överlåtelsen av en vara behöver inte ha skett mot ersättning. Också sådana varor som överlåtits gratis — såsom reklampresenten — kan bli föremål för återkallelseålägganden. För ett ingripande krävs dock att en överlåtelse eller en upplåtelse kommit till stånd i näringsverksamhet. Med överlåtelse jämföras, som framgår av 2 §, upplåtelse av nyttjanderätt till en vara.

Ett åläggande om återkallelse kan riktas mot varje näringsidkare som tillhandahållit farliga varor. Åläggandet får dock begränsas till att avse någon eller några näringsidkare. Hur valet mellan de ansvariga näringsidkarna skall träffas anges i 12 § och i motiveringen till det lagrummet.

Farerekvisitet i 8 § — särskild risk för skada — är detsamma som för säljförbud och åläggande om varningsinformation. Innebörden i rekvisitet har behandlats i motiveringen till 6 §.

Både åläggande om varningsinformation och åläggande om återkallelse syftar till att skydda dem som redan förvärvat en farlig produkt. I sådana situationer kan åläggande om varningsinformation eller åläggande om återkallelse komma ifråga.

I en risksituation måste alltså ett val göras mellan varningsinformation och återkallelse. Det grundläggande kriteriet vid val av åtgärd är vad som med minsta resursinsats leder till målet att förebygga skadefall. I princip skall den minst kostnadskrävande åtgärd som är tillräcklig för att förebygga skador väljas. Information lär ofta utgöra den minst resurskrävande åtgärden och bör vid instruktionsfel i allmänhet vara den mest näraliggande typen av säkerhetsåtgärd. Också vid andra slag av defekter kan det vara fruktbart att till en början söka bedöma om man med hjälp av åläggande om varningsinformation kan komma till rätta med risksituationen. Utfallet av en sådan bedömning torde inte sällan bli beroende av skaderiskens art men också av vilken förmåga den aktuella brukarkretsen kan antas ha att uppfatta och tillgodogöra sig varningsinformation. Som framgår av såväl 7 som 8 § skall åtgärder vidtas i en omfattning som är skälig med hänsyn till behovet av att förebygga skadefall. Detta innebär att, om

återkallelse skulle medföra mycket stora kostnader medan varningsinformation kan ge goda effekter till rimliga kostnader, varningsinformation är det alternativ som bör väljas. I fall av särskilt stora risker för allvarliga personskador måste dock återkallelse utgöra förstahandsalternativet.

För återkallelse gäller, liksom för varningsinformation, att ingripande skall göras endast om en produkt utgör ett hot av viss omfattning. I 11 § och i motiveringen till den bestämmelsen behandlas närmare innebörden i detta krav. Att å ena sidan säljförbud och å andra sidan åläggande om varningsinformation och åläggande om återkallelse har skilda funktioner och utgör komplement till varandra berörs närmare i motiven till 1 och 6 §§.

En näringsidkare kan åläggas att återkalla farliga varor endast från de slutliga brukarna av varorna.

Också vid återkallelse kan situationen vara sådan att den motiverar en selektiv åtgärd. En vara kan sålunda utgöra en fara för vissa användare men inte för andra. Bestämmelserna om återkallelse ger en möjlighet att meddela selektiva ålägganden, så att endast vissa varuinnehavare behöver erbjudas återkallelse. Det följer av att återkallelse skall ske i en med hänsyn till behovet av att förebygga skadefall skälig omfattning. Selektiva återkallelser är dock förknippade med vissa problem av praktisk art.

Själva återkallelseförfarandet måste vara enkelt och smidigt. Det innebär bl. a. att det inte kan uppställas några krav på att den som vill utnyttja ett återkallelseerbjudande skall kunna uppvisa kvitto på köp eller liknande. Innehavet av den vara som en återkallelse avser skall utgöra tillräcklig legitimation. Var och en som kan uppvisa en återkallad vara skall alltså i princip anses berättigad att utnyttja erbjudandet om återkallelse.

Att varuinnehav skall anses som tillräcklig legitimation måste gälla generellt. Om en selektiv återkallelse innebär att t. ex. privatpersoner, men inte yrkesmän, erbjuds återkallelse av en viss vara, kan man sålunda inte kräva att en person som vill utnyttja erbjudandet skall kunna visa inte endast att han innehar varan utan därtill att han innehar den i egenskap av privatperson. Själva varuinnehavet får alltså också i ett sådant fall anses tillräckligt.

Under återkallelseförfarandet torde någon kontroll av att obehöriga varuinnehavare inte utnyttjar ett selektivt återkallelseerbjudande knappast kunna företas. Vid en selektiv återkallelse kan viss styrning uppnås genom valet av informationsvägar. Själva tillkännagivandet om återkallelse kan alltså i viss utsträckning göras selektivt och inriktas på just den grupp brukare som ett återkallelseerbjudande riktar sig till.

Andra stycket i paragrafen innehåller en uttömmande redovisning av vilka förfaranden som återkallelseinstitutet omfattar med avseende på varor. Förslaget anger tre skilda former för återkallelse, nämligen rättelse, utbyte och återgång. Åtgärdstyperna påminner starkt om vad som enligt föreslagna köprättsliga regler kan komma i fråga som påföljder vid fel i försålt gods (se 19 § förslaget till ny konsumentköplag, SOU 1984:25). Sålunda företer rättsföljderna avhjälpande av fel, omleverans och hävning stora likheter med rättelse, utbyte resp. återgång.

Att de tre köprättsliga beteckningarna inte används i lagen hänger sam-

man med att köprätten och produktsäkerhetslagstiftningen i grunden har skilda syften. Bl. a. av detta skäl blir de köprättsliga rättsföljderna och de tre typerna av återkallelse inte identiska. Till undvikande av sammanblandning och för att markera en klar åtskillnad mellan köprättsliga påföljder vid fel i försålt gods och återkallelseåtgärder vid säkerhetsbrister har också lagens åtgärdstyper vid återkallelse åsatts beteckningar, som skiljer sig från de likartade köprättsliga rättsföljderna.

Rättelse innebär att den defekt som skaderisken hänför sig till avhjälpas. Den defekta varan skall genom näringsidkarens försorg repareras eller ändras på sådant sätt att den blir ofarlig. Näringsidkaren eller någon som representerar honom måste då i allmänhet få tillgång till produkten.

Varuinnehavaren måste i vissa fall finna sig i att lämna sin vara till någon, som skall ombesörja rättelsen. Det gäller i första hand sådana varor som innehavaren normalt bör ha rimliga möjligheter att sända eller transportera till den som skall utföra rättelsen. Reparationer eller ändringar kan emellertid, då så är möjligt, också utföras på den plats, t. ex. i hemmet, där varan redan finns. Avhjälpan av felet kan innebära att en viss komponent i varan skall bytas ut. Om ett sådant komponentbyte är synnerligen enkelt, kan rättelse vidtas genom att varuinnehavarna själva får montera in en ny komponent som näringsidkaren skickar till dem.

Utbyte innebär att den riskabla varan återgår till näringsidkaren. Varan återtas från varuinnehavaren, varigenom skaderisken undanröjs. I utbyte mot den riskabla varan skall brukaren få en ny vara av samma eller motsvarande slag.

Den nya varan skall vara felfri. Om den defekta varan varit behäftad med fabrikationsfel, torde näringsidkaren ofta kunna leverera en ny, felfri vara av samma slag. Vid konstruktionsfel kan den möjligheten vara utesluten. Näringsidkaren skall då ges möjlighet att tillhandahålla en ersättningsvara av motsvarande slag. En sådan ersättningsvara måste vara åtminstone likvärdig med den återlämnade med avseende på prestanda, kapacitet, kvalitet osv.

Man kan tänka sig en kombination av reparation och utbyte såtillvida att näringsidkaren successivt rekonditionerar inlämnade produkter eller komponenter till produkter samt levererar de sålunda reparerade exemplaren i utbyte mot senare inlämnade produkter. På så sätt kan reparationstiden förkortas och administrationskostnaderna för åtgärderna hållas nere. Den som av affektionsskäl eller av annan orsak vill ha tillbaka sitt eget exemplar av produkten bör dock ha möjlighet till det.

Den tredje åtgärdsformen som varuåterkallelse omfattar är återgång. Också vid återgång skall den riskabla varan gå tillbaka till näringsidkaren, varigenom risken för skador elimineras. Till skillnad mot vad som gäller för utbyte erhåller varuinnehavaren inte någon ny vara. Han får i stället ersättning i pengar för den vara han återlämnat. Frågan om ersättningens storlek m. m. kommer att närmare behandlas i motiveringen till tredje stycket.

När återkallelse aktualiseras torde mera sällan i praktiken samtliga tre åtgärdsformer stå till buds. Av tekniska, ekonomiska eller allmänt praktiska skäl torde ofta någon åtgärdsform vara utesluten.

För att rättelse skall bli aktuell krävs att en sådan ter sig rimlig ur teknisk-ekonomisk synvinkel. Ett utbyte kan vara uteslutet därför att näringsidkaren saknar tillgång till ersättningsvaror. Däremot är återgång en åtgärdsform som i princip alltid står till buds.

Om det efter utmönstring av omöjliga alternativ kvarstår mer än ett praktiskt genomförbart förfarande, bör den åtgärdsform väljas som är minst kostnadskrävande för näringsidkaren. Principen är således att den för näringsidkaren minst resurskrävande åtgärden, som leder till målet att undanröja skaderisken skall väljas. Som framgår av vad som förut sagts om valet mellan varningsinformation och återkallelse måste alltid en rimlighetsavvägning göras. Om en viss åtgärdsform, är rimligt effektiv men avsevärt mindre kostsam än en annan, i och för sig mera effektiv form, bör den förra väljas.

Enligt *tredje stycket* skall ett åläggande om återkallelse innebära att näringsidkaren skall vara skyldig att erbjuda sig att åt innehavarna vidta åtgärden på vissa villkor. Villkorens innehåll kan preciseras i större eller mindre grad i åläggandet. Villkoren skall bestämmas så att erbjudandet kan förväntas bli godtaget av innehavarna. För att uppnå målet med återkallelse — att så långt möjligt oskadliggöra farliga produkter som kommit i händerna på brukarna — är det nödvändigt att innehavarna av en farlig produkt i största möjliga utsträckning ställer sig positiva till ett erbjudande och vill utnyttja det. De enskilda villkoren bör alltså bestämmas mot denna bakgrund. De följande bestämmelserna i stycket skall tillämpas med beaktande av detta. Självfallet får dock inte villkoren bestämmas så att de blir oskäligt betungande för näringsidkaren. Som framgår av åtskilliga bestämmelser i lagen skall beslut om åtgärder meddelas på grundval av en rimlighetsavvägning, och detta gäller också om fastställandet av villkoren för återkallelse.

I tredje stycket tredje meningen anges att villkoren skall innebära att erbjudandet skall fullgöras inom skäligen tid utan väsentlig kostnad eller olägenhet för dem som utnyttjar det. Att utnyttja ett sådant erbjudande kan medföra utlägg för varuinnehavaren. Han kan t. ex. behöva ombesörja transport av sin vara till näringsidkaren för rättelse, utbyte eller återgång. Det kan också uppkomma kostnader för telefonsamtal, porto, emballage m. m. Mindre sådana utlägg bör innehavaren själv kunna svara för. Alla väsentliga kostnader som varit nödvändiga för att innehavaren skulle kunna utnyttja erbjudandet skall däremot ersättas av den som återkallar varan. Det torde i regel vara lämpligt att ersättning för utlägg i åläggandet bestäms till schablonbelopp, som är lika höga för en viss kategori av innehavare eller för samtliga innehavare. Så långt möjligt bör det i åläggandet — liksom i erbjudandena till varuinnehavarna — anges vilka kostnader som ersätts.

Villkoren skall vidare innebära att erbjudandet om återkallelse inte får medföra väsentliga olägenheter för innehavarna. Förfarandet bör vara så, att brukarna någorlunda bekvämt och utan alltför stora uppoffringar kan tillgodogöra sig erbjudandet. Det kan få krävas vissa arbetsinsatser av innehavarna, t. ex. i samband med transporter för att återkallelsen skall komma till stånd. Också vissa former av självrättelse, t. ex. ett mycket

enkelt komponentbyte, kan komma i fråga. Återkallelseförfarandet lär i övrigt oundvikligen medföra visst besvär och viss tidsspilla för brukarna. Såväl i fråga om arbetsinsatser som i övrigt måste det dock ses till att olägenheterna inte ter sig avskräckande. Förfarandet måste vara sådant att envar i princip skall kunna medverka i det.

Rättelse och utbyte skall ske inom skälig tid. Vid rättelse kan den farliga varan behöva lämnas till näringsidkaren för reparation, komponentbyte eller annan åtgärd. Det får accepteras att rättelseåtgärden inte alltid företas i omedelbar anslutning till inlämnandet av varan. Också utbyte kan medföra viss tidsutdräkt. Näringsidkaren kan kanske inte tillhandahålla brukaren hans ersättningsvara i omedelbart samband med mottagandet av den farliga produkten.

Rättelse och utbyte skall företas så skyndsamt som möjligt. Att inte kunna utnyttja produkten under viss kortare period kan för brukaren ha mycket olika verkningar i ekonomiskt hänseende. Att tillerkänna honom ekonomisk ersättning, "stilleståndsersättning", enligt några generella normer skulle stöta på stora svårigheter. Av bl. a. detta skäl bör någon sådan ersättning inte utgå enligt den föreslagna lagen. Värdet av att få en felfri produkt torde i regel vara så stort för innehavarna att de utnyttjar erbjudandet även om de — utan ersättning — får vänta en kortare tid på den nya produkten. Möjlighet till ekonomisk compensation kan ändå stå öppen för dem enligt den civilrättsliga lagstiftningen. I sista hand kan de föra talan om sådan ersättning vid allmän domstol.

De två sista meningarna i tredje stycket reglerar hur ersättningen skall bestämmas vid återgång. Den grundläggande regeln är att ersättningen för den återlämnade varan skall svara mot återanskaffningskostnaden för en ny vara av samma eller motsvarande slag. Innehavaren skall alltså få en ersättning, som gör det möjligt för honom att skaffa en ny produkt av det slag han fått lämna ifrån sig. Slutresultatet kan alltså bli detsamma som vid utbyte.

Vid beräkningen av ersättningens storlek får undersökas vad nya produkter av samma eller motsvarande slag som den återkallade kostar på marknaden. Ersättningen skall svara mot detaljhandelspriset, vilket är det pris som brukaren måste betala vid köp av en ny vara. Om detaljhandelspriserna skiftar kraftigt, bör ersättningen motsvara vad som kan anses vara det normala priset för produkten i fråga. Ersättningen skall i princip bestämmas schablonartat och lika för alla innehavare.

Ersättningen vid återgång skall normalt utbetalas i pengar eller andra allmänt gällande betalningsmedel, såsom bankcheckar. Den som utnyttjar ett återkallelseerbjudande skall i princip genast kunna använda sin ersättning till att förvärva en ny vara av det slag han lämnat ifrån sig. Ingenting hindrar emellertid att ett erbjudande om kontant ersättning eller motsvarande innehåller ett alternativ, exempelvis om ett tillgodohavande hos den återkallande näringsidkaren på ett belopp som svarar mot eller överstiger kontanterersättningen.

Enligt styckets sista mening får vid beräkning av ersättningens storlek avdrag göras för den nytta som innehavarna av varan kan anses ha haft. I regel torde denna nytta inte kunna värderas särskilt högt. När innehavarna

under lång tid har använt en särskilt värdefull produkt, bör dock avdrag kunna göras. Avdraget skall vara skäligt. Då återgångsersättningen skall bestämmas bör som nyss anförts ersättningsbeloppet i princip bli detsamma för samtliga innehavare. Om tiden för innehavet av en produkt varierar, bör utgångspunkten för avdragsberäkningen vara de kortaste innehaven. Vid beräkning av skäligt avdrag bör hänsyn också tas till den grad av användbarhet en återkallad produkt kan anses ha haft. Om defekten inverkat menligt på produktens användbarhet bör något avdrag inte göras. Avdragsberäkningen bör i princip ske utifrån en antagen, normal livslängd hos produkten och avdraget förhålla sig till återanskaffningskostnaden som innehavets längd till den beräknade livslängden hos produkten. Som följer av det förut anförda bör dock vid kortare innehav något avdrag över huvud taget inte göras.

Särskilda problem kan uppkomma när ersättningen skall bestämmas vid återgång av varor som köpts på avbetalning. En återgång med stöd av produktsäkerhetslagen kan självfallet komma till stånd helt vid sidan av de regler som gäller för återtagande enligt konsumentkreditlagen. Det är ju här fråga om ett helt frivilligt accepterande från konsumentens sida av ett erbjudande som näringsidkaren lämnar för att förebygga att konsumenten skadas. Ett lämpligt förfaringsätt för beräkningen i ett sådant fall kan vara följande. Värdet av produkten bestäms på det sätt som har berörts tidigare. För varje enskild köpare bestäms därefter det avdrag som skall göras med hänsyn till återstående kreditbelopp. För att köparen skall få tillräckliga medel till en kontantinsats vid förvärv av motsvarande vara genom ett nytt kreditköp finns det skäl för den som meddelar åläggandet att vara särskilt återhållsam med att göra avdrag för nytta. Näringsidkaren avskriver sedan kreditfordringen mot köparen. I den mån denna överlåts till ett finansieringsföretag, som då också normalt förvärvat rätten att återtaga varan, får näringsidkaren träffa avtal med finansiären om återtagande av kreditköpsavtalet, varefter kreditfordringen avskrivs.

Det bör tilläggas att kontokortsköp bör behandlas som kontantköp i återkallelse-sammanhang. Kontokortshavaren bör alltså få full ersättning för den återlämnade varan men behåller sin skyldighet att själv reglera sin skuld till kreditinstitutet.

Förfarandet med återgång torde kunna bli komplicerat både när det skall göras avdrag från återgångsersättningen för innehavarens nytta och vid kreditköp. Detta är en omständighet som måste beaktas vid valet av rättelseform. Ofta torde dock dessa problem inte behöva uppkomma i praktiken. Återgång kan vara en lämplig säkerhetsåtgärd, särskilt i fråga om billigare produkter som inte köps på kredit och som det är naturligt för företagen att ersätta utan krav på avdrag för nytta. För kapitalvaror, som har längre livstid och ofta köps på avbetalning, torde i många fall rättelse vara en ekonomiskt och praktiskt mera ändamålsenlig åtgärd. Svårigheten att bestämma avdrag för nytta eller att genomföra återgång av en vara som sålts på avbetalning bör över huvud vara ett skäl att i stället för återgång välja rättelse eller utbyte.

Ansaret för återkallelse av en vara som sålts av en näringsidkare i begagnat skick kommer att åvila såväl säljaren som de näringsidkare som

ursprungligen överlåtits varan då den var ny, i den mån den farliga egenskapen inte har tillkommit genom säljarens hantering.

Det är angeläget att så långt möjligt samtliga tänkbara detaljfrågor som kan uppkomma vid en återkallelse blir reglerade i erbjudandet. De berättigade skall av ett erbjudande kunna inhämta vad som verkligen gäller i olika hänseenden. Återkallelserbjudanden bör alltså innehålla tydliga upplysningar om vilka villkoren för åtgärden är.

Fjärde stycket innehåller en bestämmelse som ger marknadsdomstolen möjlighet att ålägga en näringsidkare att låta förstöra eller på annat sätt oskadliggöra sådana exemplar av en vara som tagits tillbaka i samband med utbyte eller återgång. Möjligheten att meddela ett åläggande om att farliga produkter skall förstöras eller oskadliggöras i annan form bör bara utnyttjas i undantagsfall. Undantagskaraktären framgår dels av kravet på särskilda skäl för åtgärden, dels av att syftet med åtgärden skall vara att hindra allvarlig person- eller egendomsskada.

De särskilda skälen kan bestå i att produkten på grund av sina egenskaper är mycket farlig, t. ex. starkt giftig. Skälen kan också vara att omständigheterna beträffande näringsidkarens person eller verksamhet ger anledning befara, att produkterna kan komma att på nytt släppas ut på marknaden, t. ex. som lotterivinster eller genom försäljning från marknadsstånd.

Marknadsdomstolen bör innan ett åläggande om förstöring meddelas göra klart för sig att åläggandet är möjligt att genomföra i praktiken. Om det inte kan ske på annat sätt torde dock Svensk Avfallshantering AB SAKAB kunna ombesörja destruktionen.

Åläggande om förstöring bör kunna ges en villkorlig utformning på så sätt att det skall iakttas bara om näringsidkaren inte genom bearbetning av produkten kan undanröja risken för allvarlig person- eller egendomsskada.

I ett åläggande om återkallelse bör innebörden av åtgärden och villkoren för den anges. Därvid bör marknadsdomstolen (eller vid föreläggande enligt 22 § konsumentombudsmannen) göra samma överväganden som i fråga om varningsinformation, se motiveringen till 7 §. Som regel bör sålunda marknadsdomstolen eller konsumentombudsmannen ge detaljerade anvisningar i alla hänseenden som är aktuella. Ibland bör dock åläggandet kunna utformas mer allmänt och i nära anslutning till lagens ordalydelse. Återkallelse är i än högre grad än varningsinformation ett tekniskt komplicerat institut som kan kräva ingående praktiska överväganden. Ofta torde näringsidkaren själv ha den bästa möjligheten att utforma åtgärderna så att de får önskvärd effekt.

9 § Har en näringsidkare utfört en tjänst som medför särskild risk för skada på person eller egendom, kan marknadsdomstolen ålägga honom att återkalla tjänsten från dem, åt vilka tjänsten utförts för direkt bruk. Detsamma gäller i fråga om dem som innehar egendom som tjänsten avsett för att bruka den. Återkallelsen skall ske i en omfattning som är skälig med hänsyn till behovet av att förebygga skadefall.

Åläggandet skall avse att näringsidkaren

1. avhjälper det fel som skaderisken hänför sig till (*rättelse*),
2. lämnar ersättning för att avhjälpa felet (*återgång*).

Vid återkallelse enligt första stycket tillämpas 8 § tredje stycket. Vad

som där sägs om ersättningen vid återgång skall dock inte tillämpas på återgång enligt 9 §. Vid återgång skall ersättningen, om så behövs, lämnas också för kostnaden för att återställa den egendom som tjänsten avsett i ursprungligt skick.

Paragrafen innehåller de centrala bestämmelserna för återkallelse av tjänster. Stadgandet utgör ett komplement till 8 §. Återkallelse av tjänster syftar, liksom återkallelse av varor, till att skaderisker undanröjs genom konkreta åtgärder.

Paragrafen är liksom 8 § tillämplig på alla slag av näringsidkare, oavsett säljled. Innebörden av begreppet näringsidkare anges i motiveringen till 1 och 5 §§. För att ett åläggande om återkallelse skall kunna meddelas förutsätts att tjänsten har utförts. Utförandet behöver inte ha skett mot ersättning. Även kostnadsfria tjänster, t. ex. i reklamsyfte utförda reparationer, kan föranleda återkallelseåtgärder. Utförandet måste dock alltid ha skett i näringsverksamhet.

Även vid tjänsteåterkallelser får ett åläggande begränsas till någon eller några få näringsidkare. Hur valet av näringsidkare skall gå till anges i 12 § och i motiveringen till detta lagrum.

Farerekvisitet i 9 § — särskild risk för skada på person eller egendom — är identiskt med det som gäller för varuåterkallelser. Vad som sägs i motiveringen till 8 § om innebörden av rekvisitet gäller i lika mån.

Även i fråga om tjänster är åläggande om varningsinformation och åläggande om återkallelse alternativa institut, som inte får tillämpas samtidigt på en och samma tjänst. Hur valet mellan dessa båda institut skall ske behandlas i motiveringen till 8 §.

Ingripande enligt 9 § skall göras endast om situationen är sådan att den påkallar generellt verkande åtgärder. Vad som ligger i detta krav anges i 11 § och i motiveringen till den paragrafen. Liksom återkallelse av varor kommer återkallelse av tjänster sålunda i fråga endast om det fel som föranleder återkallelsen har en inte obetydlig frekvens. I allmänhet torde det vara fråga om metodfel, motsvarande konstruktionsfel. Slarvfel, närmast motsvarande fabrikationsfel, kan dock också ha skett i så många fall att det är motiverat med återkallelse.

Liksom vid återkallelse av varor kan det finnas skäl att i det enskilda fallet vidta åtgärder för att skydda bara en viss kategori innehavare. Regeln ger — genom kravet på att en återkallelse skall ske i en omfattning som är skäligen med hänsyn till behovet av att förebygga skadefall — möjlighet att meddela selektiva återkallelseålägganden. Styrningsproblemen vid genomförandet av selektiva återkallelser av tjänster blir desamma som vid varuåterkallelser. Dessa problem behandlas närmare i motiveringen till 8 §.

Återkallelseåtgärderna är av två slag, rättelse och återgång. Utbyte, som kan komma i fråga vid varuåterkallelser, är av praktiska skäl utesluten såvitt avser tjänster.

Rättelse av tjänst kan få en med rättelse av defekta varor snarlik utformning. Om arbetet på ett objekt, t. ex. en reparation, utförts så att det medför risk för person- eller egendomskada, kan objektet behöva lämnas

tillbaka till näringsidkaren/reparatören för omreparation eller annan rättelseåtgärd. Liksom vid rättelse av varor kan åtgärden även tänkas bli utförd hos användaren.

Också vid sådana former av tjänster som kroppsvård kan rättelse bli aktuell. Felaktig behandling vid t. ex. hårvård kan tänkas bli rättad genom åtgärder av den som utfört behandlingen. I många fall, då en risksituation tillskapats genom felaktigt utförda tjänster på person, kan dock ett åläggande att informera de behandlade vara den mest adekvata åtgärden. De som löper risk att bli skadade kan t. ex. behöva bli uppmanade att kontakta läkare.

Ersättning till brukaren för avhjälpande av felet, som är den andra åtgärdsformen enligt 9 §, utgör delvis en parallell till återgång vid varuåterkallelse. Vid tjänster kan dock inte som vid varor den tillhandahållna produkten, dvs. den utförda tjänsten, återgå till näringsidkaren. Det andra ledet vid återgång av varor, utgivande av ersättning, kan emellertid tillämpas även i tjänstefallet. Som framgår av den allmänna motiveringen avviker bestämmelsen i denna del från kommittéförslaget (avsnitt 2.3.5) Enligt lagrådsremissen skall ersättningen motsvara kostnaden för att avhjälpa felet i fråga.

Den särskilda skaderisken undanröjs således inte vid återgång av en tjänst genom att den riskabla produkten återtas från innehavaren. Risken för skadefall motverkas i stället genom att den som fått tjänsten utförd åt sig får ersättning av näringsidkaren för att låta avhjälpa felet. Härigenom ges han en möjlighet att låta någon annan näringsidkare än den som tillhandahållit den farliga tjänsten utföra de nödvändiga rättelseåtgärder.

Ett grundläggande krav för att ett åläggande om rättelse skall komma i fråga är att rättelse verkligen kan förväntas leda till att det fel som skaderisken hänför sig till blir avhjälp. Om det finns anledning att sätta i fråga om den återkallande näringsidkaren själv eller någon som han anlitar förmår utföra en tillförlitlig rättelseåtgärd, står återgångsalternativet öppet.

Liksom vid varuåterkallelse skall näringsidkaren lämna ett erbjudande av ett bestämt innehåll. Erbjudandet skall lämnas till dem som tjänsten utförts åt eller som innehar den egendom som tjänsten avsett.

Inte heller i tjänstefallet kan ett åläggande att återkalla begränsas till att enbart ange en bestämd återkallelseåtgärd. Ett erbjudande måste uppta de närmare villkoren för återkallelsen.

I fråga om utformningen av villkoren vid erbjudanden om återkallelse som avser tjänster skall 8 § tredje stycket tillämpas. Det innebär att villkoren för ett erbjudande — såsom fallet är vid varuåterkallelse — skall vara sådana att erbjudandet kan förväntas bli godtaget av dem som det lämnas till.

Även i övrigt gäller för tjänsteåterkallelser de bestämmelser som upptas i 8 § tredje stycket med undantag för vad som där i de två sista meningarna sägs om ersättningen vid återgång. Erbjudandena skall alltså fullgöras inom skälig tid utan väsentlig kostnad eller olägenhet för dem som utnyttjar erbjudandena.

Ett särskilt problem, som i huvudsak saknar motsvarighet när det gäller varor, uppkommer vid återgång av tjänster. Vid återgång av en vara skall köparen sättas i stånd att förvärva en ny vara av motsvarande beskaffenhet. Den felaktiga varan får han lämna tillbaka till näringsidkaren. När det gäller en felaktigt utförd tjänst kan däremot egendom som tjänsten avsett inte återlämnas till näringsidkaren. Egendomen, som innehavaren skall använda också i fortsättningen, kan genom tjänstens utförande ha blivit försatt i sämre skick än tidigare. Det kan också tänkas att den ibland kan bli i sämre skick just genom att felaktigheten avhjälpas. För att den som har fått tjänsten utförd skall vara benägen att avhjälpa felet kan det i ett sådant fall krävas att han också får ersättning för att återställa egendomen. Ersättningen kan således behöva täcka kostnaden inte bara för att avhjälpa säkerhetsfelet utan också för att återställa egendomen i tidigare skick. Tredje stycket innehåller därför en bestämmelse om att ersättningen vid återgång, om så behövs, skall avse även kostnaden för att den egendom som tjänsten avsett skall återställas i ursprungligt skick. Även sådan ersättning bör bestämmas schablonmässigt. Eftersom kostnader för exempelvis sanering efter husreparationer kan variera högst avsevärt, kan det emellertid komma att krävas en civilrättslig prövning i det enskilda fallet för att man skall nå ett riktigt resultat.

10 § Ett åläggande enligt 8 eller 9 § skall innebära att näringsidkaren är skyldig att tillkännage erbjudandet och villkoren för detta samt skaderisken. För tillkännagivandet tillämpas 7 § andra stycket om varningsinformation.

Enligt 8 och 9 §§ kan en näringsidkare, som tillhandahållit riskabla varor eller tjänster, åläggas att erbjuda brukarna en bestämd återkallelseåtgärd. I 10 § föreskrivs att den återkallande näringsidkaren skall tillkännage sitt erbjudande och villkoren för det samt den skaderisk som föranlett åläggandet. För ett sådant tillkännagivande gäller i övrigt samma regler som om varningsinformation. Vad som sägs i 7 § om sättet för och omfattningen av varningsinformation gäller också för ett tillkännagivande av ett erbjudande om återkallelse.

Riskupplysningen skall fungera som en varning eller ett larm för brukarna och motivera dem att anta erbjudandet om återkallelse. Att informationen i fråga bör vara ägnad att uppmuntra brukarna att anta återkallelseerbjudandet innebär givetvis inte att beskrivningen av skaderiskerna får överdrivas utan riskupplysningen skall vara korrekt.

Som anges i motiveringen till 8 och 9 §§ skall återkallelseerbjudanden enbart avse brukarkretsen. Någon motsvarande inskränkning finns inte med avseende på den krets som skall informeras om återkallelseerbjudanden. Också varuinnehavare, som innehar varan endast i avsikt att vidareförsälja den, skall informeras. Denna ordning, som överensstämmer med den som gäller för varningsinformation, är betingad av önskvärdheten att även den som är återförsäljare av en återkallad nyttighet blir informerad om återkallelsen, inte minst för att han skall underlåta att sälja produkten vidare till konsumenter.

Informationsinsatsens storlek skall svara mot vad som skäligen erfordras för att förebygga skadefall. Liksom vid åläggande om varningsinformation måste den behövliga omfattningen av tillkännagivandet bli beroende av bl. a. skaderiskens art, den hotade brukarkretsens storlek samt valet av informationsvägar.

Återkallelseerbjudanden kan spridas individuellt genom direktadresserade meddelanden till var och en som skall ha tillkännagivandet eller generellt genom annonser eller andra framställningar av liknande typ. Den redogörelse som lämnats i motiveringen till 7 § för möjliga tillvägagångssätt att ge varningsinformation gäller också för information om återkallelse.

Mera omfattande eller uppseendeväckande återkallelser kan ofta ha ett avsevärt nyhetsvärde, något som förbättrar möjligheterna att informera om återkallelserna via de allmänna nyhetsorganen. Det kan alltså ibland te sig som en adekvat åtgärd att ålägga vederbörande näringsidkare att tillställa massmedia pressmeddelanden om återkallelser.

Ett tillkännagivande av ett erbjudande om återkallelse skall lämnas i en omfattning som är skälig med hänsyn till behovet att förebygga skadefall. Vad som sägs om informationens omfattning i motiveringen till 7 § tillämpas också i detta sammanhang. Som där sägs måste en rimlighetsavvägning göras mellan nyttan av informationen och kostnaderna för den.

Som anges i motiveringen till 8 § första stycket kan det vid återkallelser inte under själva återkallelseförfarandet företas någon egentlig kontroll av att obehöriga brukare inte otillbörligt utnyttjar återkallelseerbjudanden. Kontrollen eller styrningen får i stället i viss mån utövas vid valet av informationsvägar för ett erbjudande om återkallelse. Vid en selektiv återkallelse får informationslämnandet därför inriktas på att, så långt möjligt, nå just den grupp av brukare som återkallelseerbjudandet avser. Individuell information bör kunna innebära goda möjligheter att få erbjudandet styrt mot den aktuella målgruppen. Möjligheterna att avgränsa informationen till enbart de berörda är givetvis mindre, om informationen lämnas i annonser eller andra marknadsföringsframställningar. Även då finns emellertid vissa styrningsmöjligheter t. ex. genom urvalet av pressorgan. Vissa tidningar eller tidskrifter kan sålunda ha en spridning eller en läsekrets, som särskilt väl täcker målgruppen för en selektiv återkallelse.

4.1.3 Gemensamma bestämmelser om ålägganden om varningsinformation och återkallelse

Detta avsnitt av lagen omfattar 11–14 §§ och innehåller gemensamma bestämmelser om ålägganden om varningsinformation och återkallelse.

Avsnittet inleds med en bestämmelse om vad som krävs beträffande skaderiskernas omfattning och den förväntade effekten för att ett åläggande om varningsinformation eller återkallelse skall få meddelas (11 §).

I 12 § anges vilka kriterier som bör vara avgörande för valet av näringsidkare som skall få ålägganden om varningsinformation och återkallelse. Vidare beskrivs omfattningen av åläggandena. Paragrafen innehåller även

en regel om möjligheten att ålägga näringsidkare att medverka till att genomföra ålägganden som meddelats andra näringsidkare.

13 § innehåller en preskriptionsbestämmelse för produktåterkallelse.

14 § innehåller en bestämmelse om att en tillsynsmyndighet i vissa fall skall lämna varningsinformation när det inte går att meddela någon näringsidkare åläggande om varningsinformation eller återkallelse.

11 § Ett åläggande enligt 7-9 § får meddelas endast om det kan antas få en skadeförebyggande verkan som inte är obetydlig. Vid prövningen skall beaktas i vilken omfattning varan eller den egendom som tjänsten avsett kan antas finnas i behåll och brukas, skaderisken och omständigheterna i övrigt.

Ett genomgående krav för ingripanden enligt 7, 8 eller 9 § är att varan eller tjänsten i fråga medför särskild risk för skada. Innebörden i detta fare-rekvisit redovisas i specialmotiveringen till de bestämmelserna.

I paragrafen anges vad som närmare krävs beträffande räckvidden hos en risksituation för att ålägganden om varningsinformation och återkallelse skall kunna bli aktuella. Sådana ålägganden får meddelas endast om de kan antas få en skadeförebyggande verkan som inte är obetydlig. Det måste föreligga en risksituation som är av viss omfattning.

Om ett ingripande mot en vara eller mot en sådan tjänst som inneburit att arbete utförts på egendom av något slag ter sig i och för sig befogat, får det bedömas i vilken utsträckning varan eller den egendom som tjänsten avsett kan antas finnas i behåll och i bruk. Situationen kan vara den att felet på produkten upptäckts mycket kort tid efter det att den började produceras och att mycket få exemplar hunnit nå brukarna. Förhållandena kan å andra sidan vara sådana att den farliga produkten inte längre tillhandahålls vid tiden för det ifrågasatta ingripandet. Försäljningen av varan eller utförandet av tjänsten kan rent av ha upphört för flera år sedan. Prövningen kan visa att sannolikt bara ett fåtal exemplar av produkten i fråga finns i behåll hos brukarna. I den sist angivna situationen får bedömningen i allmänhet grundas på en uppskattning av produktens normala livslängd.

Vid bedömningen av om ett åläggande skall meddelas måste också skaderisken beaktas. Den rent kvantitativa aspekten, dvs. kvarvarande produktmängd, får därvid betydelse. Även andra faktorer, såsom beräknad skadefrekvens och förväntade slag av skador, måste emellertid vägas in. Det får göras en totalbedömning av riskbilden.

Arten av fel kan också ha betydelse för bedömningen. Vid konstruktionsfel och sådana fabriktionsfel som vidlåder en hel produktserie torde den totala skaderisken ofta kunna vara ansevärd. I andra fall av fabriktionsfel, då endast ett fåtal exemplar av en produkt kan tänkas ha en defekt, bör ofta typen av förväntad skada ges stor betydelse vid prövningen. Ett ingripande lär sällan vara påkallat vid säkerhetsfel hos endast några enskilda exemplar av en produkt ("måndagsexemplar").

Ett åläggande skall meddelas om åtgärden kan förväntas få en inte obetydlig skadepreventiv effekt. Det är enbart i fall då den totala skaderi-

sken är obetydlig och alltså ett ingripande knappast skulle kunna leda till någon beaktansvärt ökad säkerhet som en åtgärd bör kunna underlätas.

Förutom produktmängden och skaderisken skall också omständigheterna i övrigt beaktas. En omständighet som kan vara av betydelse är sammansättningen av brukarkretsen. Vissa konsumenter får anses ha ett särskilt stort skyddsbehov. Detta gäller t.ex. för barn samt för gamla och sjuka människor. I den mån en nytthet i någon omfattning brukas av just sådana grupper kan ett säkerhetsingripande vara motiverat även då skaderisken är liten. Om en produkt kan vålla mycket svåra skador eller t. o. m. dödsfall, bör ett ingripande också kunna göras, även om risken för att skadefall verkligen inträffar är ringa.

För sådana tjänster som inte inneburit att arbete utförts på någon egendom saknar frågan om kvarstående produktmängd aktualitet. Ändamålsenligheten får för dessa tjänster bedömas utifrån den föreliggande skaderisken och omständigheterna i övrigt.

Om bedömningen av skaderisken omfattning mynnar ut i ett beslut om åläggande av varningsinformation eller återkallelse, skall åtgärden omfatta alla exemplar av produkten som finns i behåll, oavsett när de förvärvats. Denna fråga berörs ytterligare i motiveringen till 13 §.

12 § Ett åläggande enligt 7-9 § som kan avse flera näringsidkare får begränsas till att gälla någon eller några av dem. Vid prövningen av vem som skall meddelas åläggande bör hänsyn tas till vem eller vilka som har de bästa förutsättningarna att uppfylla ändamålet med det, vem eller vilka som först fört in varan eller tjänsten på marknaden samt åläggandets verkan för den mot vilken det meddelas.

Ett åläggande att återkalla en vara eller en tjänst gäller alla exemplar av varan eller tjänsten, om det inte beträffande ett visst exemplar framgår att det ej har tillhandahållits av den näringsidkare som fått åläggandet.

En näringsidkare som kan meddelas åläggande enligt 7-9 § kan i stället åläggas av marknadsdomstolen att medverka till att genomföra ett sådant åläggande, som har meddelats en annan näringsidkare.

Då en produkt marknadsförs för att slutligen nå ut till brukarkretsen medverkar ofta ett stort antal näringsidkare i processen. Distributionskedjorna kan omfatta tillverkare eller importörer, grossister och detaljister. Varje näringsidkare som tillhandahåller eller tillhandahållit en farlig produkt kan komma i fråga för åläggande eller förbud, oavsett i vilket säljled han verkar. När säkerhetsåtgärder är aktuella kan det därför finnas ett stort antal näringsidkare som det är möjligt att rikta ett åläggande mot. I många fall måste man dock räkna med att varken en förhandling eller en process i marknadsdomstolen kan komma att omfatta samtliga berörda företag. Av praktiska skäl får därför ett åläggande eller förbud riktas mot endast någon eller några näringsidkare. Det ankommer i första hand på tillsynsmyndigheten att i samråd med konsumentombudsmannen överväga mot vilken eller vilka näringsidkare som en talan om åläggande eller förbud (eller föreläggande enligt 22 §) bör riktas. När konsumentombudsmannen väckt talan i marknadsdomstolen får domstolen därefter pröva

om det är lämpligt att meddela åläggande eller förbud mot den eller de näringsidkare som konsumentombudsmannen valt att föra talan mot.

I *första stycket* anges vilka kriterier som bör vara avgörande för valet av näringsidkare som i första hand bör få ett åläggande. Valet bör i första hand ske med hänsyn till vem eller vilka som har de bästa förutsättningarna att uppfylla ändamålet med åtgärden. Hänsyn bör emellertid också tas till vem eller vilka som har fört in varan eller tjänsten på marknaden och därigenom bär ansvaret för den uppkomna situationen. Slutligen skall hänsyn också tas till den verkan som åläggandet kan få för den mot vilken det riktas. Med detta avses att hänsyn skall tas till det rimliga i att bara någon eller vissa av de näringsidkare som överlåtit produkten får bära de kostnader som efterlevnaden av åläggandet ger upphov till. Här måste bl. a. vägas in vilka konsekvenserna kan bli i konkurrenshänseende för de näringsidkare som väljs ut i förhållande till andra näringsidkare som också bidragit till att risksituationen har uppstått. Regelns innebörd har närmare utvecklats i den allmänna motiveringen.

Om det är fråga om en farlig produkt, som fortfarande marknadsförs, kan åtgärder krävas för att bemästra såväl det pågående produktflödet som den risk som de produkter utgör som finns hos brukarkretsen. Är det fråga om ett krav på säkerhetsinformation kan åtgärder behöva vidtas av såväl tillverkaren eller importören som t.ex. någon större detaljist. Det kan finnas skäl att låta formerna för informationen växla beroende på vilket säljled det gäller. Så kan det t.ex. te sig lämpligt att tillverkaren eller importören lämnar information genom bruksanvisningar som medföljer produkten, medan det kan bli fråga om att detaljisten skall tillhandahålla samma information på säljställena.

Regeln i 12 § första stycket innebär att det är naturligt att tillsynsmyndigheten undersöker vem som är tillverkare eller importör av produkten i fråga. Är produkten en märkesvara bör ansvaret i första hand läggas på tillverkaren eller importören. Många generalagenter som formellt står som importörer torde emellertid sakna ekonomiska resurser att genomföra en stor informations- eller återkallelsekampanj. Ansvaret får då i stället läggas på ett senare led i säljkedjan. Detsamma kan ofta gälla mera anonyma produkter. Förhållandet kan i fråga om såväl svenska som importerade varor vara att dessa sålts genom detaljistkedjor, som själva lämnat specifikationer för tillverkningen eller av andra skäl framstår som de reella importörerna. Det är inte ovanligt att en sådan detaljist anbringar sitt namn eller varumärke på produkten. Sådana detaljistkedjor kan ofta ha bättre möjligheter att genomföra en säkerhetsåtgärd än tillverkaren eller den formella importören. Åläggandet bör i så fall i första hand riktas mot dem.

Vid s.k. grå import av märkesvaror som inte motsvarar de svenska säkerhetskraven kan ansvaret i regel inte läggas på den svenska märkesinnehavaren, som ju i allmänhet inte kan anses ha tillhandahållit varan. Åläggandet måste i detta fall i första hand riktas mot importören eller säljaren.

Som framhållits i den allmänna motiveringen kan ett åläggande om en säkerhetsåtgärd som meddelats en näringsidkare i princip inte omfatta

andra exemplar av produkten än dem han själv tillhandahållit. Om produkterna märkts med ursprungsbeteckning, som firma eller annan tillverkarangivelse, varumärke eller annat särskiljande kännetecken, och näringsidkaren genom sådan märkning på produkten — eller genom frånvaro av märkning som han själv brukar förse sina produkter med — kan visa att ett visst exemplar inte har tillhandahållits av honom, bör hans ansvar inte omfatta det exemplaret. Ofta kan det emellertid vara ovisst vem som tillhandahållit ett visst exemplar. *Andra stycket* innehåller en regel som innebär att ett åläggande om återkallelse gäller alla exemplar av varan eller tjänsten, om det inte beträffande ett visst exemplar framgår att det ej tillhandahållits av den näringsidkare som fått åläggandet. Regeln skall beaktas vid tillämpningen av åläggandet och kan alltså få betydelse vid en prövning av frågan om förelagt vite skall dömas ut eller ej.

Enligt *tredje stycket* kan varje näringsidkare som tillhandahållit en farlig produkt, men som inte enligt 7, 8 eller 9 § meddelas åläggande att lämna varningsinformation eller att återkalla produkten, av marknadsdomstolen åläggas att medverka till att genomföra ett sådant åläggande som en annan näringsidkare har fått.

Så kan en importör som skall lämna brukarkretsen ett bestämt återkallelseerbjudande exempelvis behöva hjälp av detaljisterna med att ta emot den återkallade varan för rättelse, utbyte eller återgång. På motsvarande sätt kan en detaljist som fått ett åläggande av samma innebörd behöva hjälp av andra detaljister för att verkställa åläggandet. Också för information om återkallelse eller för varningsinformation enligt 7 § kan t. ex. ett nät av återförsäljare behöva tas i anspråk.

Åtgärder att medverka i ett återkallelseförfarande kan självfallet medföra kostnader för den som utför den. Hur ansvaret för kostnaderna skall fördelas regleras inte i lagen. Frågan får regleras genom branschvisa avtal eller särskilda överenskommelser mellan berörda näringsidkare.

En samverkan mellan olika näringsidkare som ålagts att lämna varningsinformation eller att återkalla en produkt, eller mellan sådana näringsidkare och övriga näringsidkare som tillhandahållit en farlig produkt, lär ofta kunna uppnås utan att marknadsdomstolen behöver ta ställning till frågan. Om en vara t. ex. i realiteten importerats av tre stora detaljistkedjor, synes det vara lämpligt att, om ett åläggande om återkallelse behövs, rikta det mot alla tre kedjorna. Dessa är då i princip skyldiga att återkalla de exemplar de själva tillhandahållit. Saknas märkning får de ta emot alla exemplar som lämnas in av brukarna. Men även om märkning finns skulle det vara uppenbart opraktiskt om varje kedja bara tog emot sina exemplar. För att minska kostnaderna synes det lämpligt att de tre kedjorna träffar avtal om att ta emot varandras exemplar och att reglera kostnaderna genom ett clearingförfarande. Om en grossist skall återkalla en vara som sålts av ett stort antal detaljhandlare i hela landet, torde kostnaderna bli minst om han träffar avtal med detaljhandlarna att de mot ersättning av grossisten tar emot exemplar av varan, oberoende av om de själv sålt just de exemplar som lämnas in. Över huvud taget kan förutsättas att seriösa företag är så engagerade i produktsäkerhetsfrågor att de kommer att genom

branschvisa överenskommelser reglera hur samarbetet skall bedrivas mellan olika näringsidkare i en informations- eller återkallelsekampanj.

Prop. 1988/89:23

13 § Har mer än tio år förflutit sedan näringsidkaren upphörde att tillhandahålla varan eller tjänsten får, ett åläggande om återkallelse meddelas honom endast om tillsynsmyndigheten eller en sådan sammanslutning som avses i 17 § andra stycket före tioårsfristens utgång har framställt skriftligt krav på återkallelse.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om preskription såvitt gäller återkallelse. Frågan om preskriptionsfrister saknar aktualitet för åläggande om säkerhetsinformation och säljförbud men uppkommer vid varningsinformation och återkallelse. Lagen upptar ingen preskriptionsfrist för åläggande om varningsinformation. Däremot anger den att en preskriptionsfrist på tio år skall gälla för återkallelser.

Det bör påpekas att stadgandet i 11 § till viss del har samma verkan som en preskriptionsregel. Den bestämmelsen innebär att åläggande enligt 7, 8 eller 9 § skall underlåtas om åtgärden i fråga inte får annat än obetydlig skadeförebyggande verkan. Så kan vara fallet bl. a. till följd av att mycket lång tid förflutit sedan marknadsföringen av en farlig produkt upphörde.

Behovet av säkerhetsåtgärder kan falla bort med tiden även av det skälet att en vara är försedd med tydlig märkning om dess hållbarhet. Om det framgår att begränsningen är betingad av säkerhetsskäl och omständigheterna även i övrigt är sådana att det bör stå klart för brukarna att varan inte längre skall användas, sedan den angivna tiden gått ut, kan det förhållandet att varan därefter får skadliga egenskaper inte anses utgöra ett fel som bör föranleda åtgärder enligt produktsäkerhetslagen.

Bestämmelsen i 13 § innebär att preskriptionsfristen bryts, när näringsidkaren i fråga får ett skriftligt krav om återkallelse av tillsynsmyndigheten. Formen och kravet på delfående blir därmed desamma som enligt 1981 års preskriptionslag gäller för preskriptionsavbrott från borgenärens sida. För att preskriptionsavbrott skall inträda fordras att myndigheten i fråga framställer ett bestämt krav på åtgärd avseende en speciell produkt och att åtgärden avser just återkallelse.

Utgångspunkt för beräkningen av tioårsfristen är den tid punkt då näringsidkaren i fråga upphörde att tillhandahålla den vara eller tjänst som en återkallelse skulle avse. Som anförts i den allmänna motiveringen bör man bortse från att enstaka exemplar funnits kvar i lager och sålts under tioårsfristen. Tiden bör räknas från den dag då tillhandahållandet i praktiken kan anses vara avslutat. Det bör i princip åligga näringsidkaren att visa när så skett.

När det i paragrafen talas om att näringsidkaren upphört att tillhandahålla varan eller tjänsten avses just den produktmängd som återkallelsen skulle avse. Ett exempel kan illustrera förhållandet. Om konsumentverket framställer krav mot en näringsidkare att han skall återkalla ett "kramdjur" för barn av viss bestämd utformning och av bestämt fabrikat och med särskild beteckning, skall utgångspunkten för beräkningen av preskriptionsfristen inte vara den tidpunkt då näringsidkaren slutade tillhandahålla leksaker eller ens kramdjur, utan då han upphörde att försälja

just den speciella sorts kramdjur som konsumentverkets krav avser. Kravet på återkallelse kan vara än mer begränsat och gälla t. ex. endast ett visst bestämt produktionsavsnitt eller serie av en produkt. Det uppställs alltså ett krav på produktidentitet. Frågan om produktidentitet berörs i motiveringen till 1 § första stycket.

Om ett krav på återkallelse framställs inom tio år från det att en näringsidkare upphörde att tillhandahålla en viss produkt, inträder inte någon preskription. Detta gäller också i fråga om sådana exemplar av produkten som sålts för mer än tio år sedan, räknat från kravtidpunkten. Om en näringsidkare exempelvis tillhandahållit en farlig produkt under åren 1990 till 1995 och krav på återkallelse av den framställs år 2004, kommer sålunda ett återkallelseåläggande att omfatta även sådana exemplar av produkten som försålts redan år 1990. En förutsättning är dock som sagt att produkterna är identiska. Hänför sig samma defekt till vad som måste anses vara olika produkter, t. ex. årsmodeller av olika utformning, får varje produkt behandlas för sig i preskriptionshänseende.

Som förut anförts skall kravet ha framställts av tillsynsmyndigheten. Ett sådant krav får anses medföra preskriptionsavbrott även med avseende på en ansökan om återkallelse som görs av en sammanslutning enligt 17 § andra stycket. En sådan sammanslutning kan dessutom själv åstadkomma preskriptionsavbrott, men detta får endast betydelse för dess egen talan.

Som framhålls i motiveringen till 12 § har samtliga näringsidkare som tillhandahåller eller har tillhandahållit en produkt ett ansvar för säkerheten hos produkten. Varje ansvarig näringsidkare skall kunna åläggas att bl. a. återkalla en farlig vara eller tjänst. Som där vidare anges skall ingripanden i första hand riktas mot näringsidkare som har den största möjligheten att genomföra ett åläggande och mot dem som intar en central position i distributionsbilden.

Regeln i förevarande paragraf kan få till följd att i ett visst fall preskription inträtt visavi de naturliga adressaterna för ett återkallelseåläggande men inte för t. ex. någon mindre detaljist. I en sådan situation bör det normalt inte göras något försök att framtvinga en återkallelse från detaljistens sida. De praktiska möjligheterna att åstadkomma en effektiv återkallelse torde i allmänhet i ett sådant fall vara uteslutna.

Om det till följd av preskription inte är möjligt att få till stånd en återkallelseåtgärd genom ett lämpligt företags försorg, får lösningen sökas i ett åläggande om varningsinformation enligt 7 §. En sådan åtgärd är inte underkastad preskription. Om inte heller detta är möjligt eller ändamålsenligt, återstår alternativet med information genom vederbörande tillsynsmyndighets försorg enligt 14 §.

14 § Om ett åläggande enligt 7-9 § inte kan meddelas någon näringsidkare som förmår genomföra åtgärden, skall tillsynsmyndigheten lämna varningsinformation i skälig omfattning i den mån det behövs för att förebygga skada på person eller egendom.

Paragrafen upptar en regel för vad som skall gälla om det inte är möjligt eller ändamålsenligt att meddela något åläggande enligt 7—9 §. En förut-

sättning för att det skall vara meningsfullt att meddela ett åläggande att informera eller att återkalla är att åläggandet kan riktas mot någon näringsidkare, som förmår genomföra vad som ålagts honom. Denna förutsättning kan ibland saknas.

Ibland kan det finnas näringsidkare, som det kan riktas ett åläggande mot, men som saknar tillräckliga resurser för att kunna verkställa åläggandet. I sådana situationer bör, i den mån det behövs för att förebygga skada på person eller egendom, vederbörande tillsynsmyndighet vidta erforderliga säkerhetsåtgärder. Av såväl ekonomiska som praktiska skäl kan i ett sådant fall återkallelse inte komma i fråga. Tillsynsmyndigheten får inskränka sig till att lämna varningsinformation, dvs. upplysningar om skaderiskerna och hur de skall förebyggas.

Informationsinnehållet bör i huvudsak svara mot vad som krävs enligt 7 §. Adressaterna för informationen blir också desamma som enligt 7 §. Även i fråga om omfattningen av och sättet för informationsspridningen kan 7 § ge viss ledning för myndigheternas handlande.

Innan tillsynsmyndigheten fattar beslut i frågan bör sådana näringsidkare som i och för sig kunnat få ett åläggande om varningsinformation beredas tillfälle att yttra sig, i den mån de fortfarande bedriver verksamhet. En varningsinformation som meddelas av en myndighet om en näringsidkares produkter torde nämligen många gånger kunna påverka hans good-will negativt.

4.1.4 Vite

I 15 § anges att sanktionsmedlet enligt produktsäkerhetslagen skall vara vite och att sådant i allmänhet skall sättas ut.

15 § Ett åläggande eller ett förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket skall förenas med vite, om det inte av särskilda skäl är obehövligt.

I den marknadsrättsliga lagstiftningen används i allmänhet vitet som sanktionsmedel. Förbud och ålägganden avseende otillbörlig marknadsföring, information och produktsäkerhet enligt 2—4 § MFL skall i normalfallen förenas med vite. Detsamma gäller förbud mot användning av oskäligen avtalsvillkor enligt lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden och enligt lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare. Även förbud och ålägganden enligt konkurrenslagen (1982:729) får förenas med vite.

Även produktsäkerhetslagen har samma sanktionssystem. Liksom vid förbud och ålägganden enligt marknadsföringslagen bör utsättande av vite underlåtas endast i undantagsfall, dvs. då detta av särskilda skäl är obehövligt. Så kan vara fallet om marknadsdomstolen meddelar ett allmänt hållet åläggande därför att tvisten rör frågan huruvida någon säkerhetsåtgärd över huvud taget bör genomföras och näringsidkaren kan förväntas själv lojalt utforma åtgärden på lämpligt sätt.

Vitesbestämmelserna i de angivna marknadsrättsliga lagarna innehåller inte några beloppsgränser. Också för produktsäkerhetslagens vidkomman-

de bör vite kunna fritt bestämmas till belopp som med hänsyn till vederbörande näringsidkares ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt bedöms vara erforderligt för att ett åläggande eller ett förbud skall efterkommas (jfr 3 § lagen 1985:206 om viten samt de särskilda uttalanden i prop. 1984/85:96 med förslag till lag om viten m. m. s. 27, 47 och 49).

I marknadsdomstolen har en fast praxis utbildats, som innebär att vite i bl. a. marknadsföringsärenden normalt bestäms till ett belopp om 100 000 kr. I särskilda fall kan dock beloppet sättas högre eller lägre. Ärenden om produktsäkerhet torde inte sällan, t. ex. då det gäller återkallelse, komma att röra betydande ekonomiska värden. Konsekvenserna från säkerhets-synpunkt av att ett åläggande inte följs kan också bli allvarliga. Det kan därför i åtskilliga fall vara motiverat att överskrida den annars normala beloppsgränsen om 100 000 kr.

Frågor om utdömande av förelagt vite och talan därom behandlas i 25 §.

Den föreslagna lagstiftningen kan komma att tillämpas också på utländska företag. Produktsäkerhetslagen blir i princip tillämplig på all marknadsföring som direkt riktas mot den svenska marknaden. Alltså faller exempelvis ett utländskt postorderföretag, som från utlandet sprider sina postorderkataloger i Sverige, under produktsäkerhetslagen. De praktiska möjligheterna att få till stånd ett beslut mot ett sådant företag om att det skall vidta t. ex. återkallelseåtgärder här kan dock vara begränsade. Detsamma gäller möjligheten att vid behov få ett förelagt vite utdömt. Marknadsdomstolen har i några fall förbjudit nordiska företag, som från annat nordiskt land bedrivit marknadsföring i Sverige, att företa vissa marknadsföringsåtgärder. Domstolen har då i regel underlåtit förena förbudet med vite "med hänsyn till omständigheterna" (jfr numera 4 § lagen 1963:193 om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m.).

4.1.5 Handläggningsregler

Detta avsnitt av lagen omfattar 16–21 §§. Avsnittet inleds med en bestämmelse (16 §) om förhandlingar mellan tillsynsmyndigheten och vederbörande näringsidkare i produktsäkerhetsfrågor. Därefter följer en bestämmelse (17 §) som anger vilka som kan ansöka om ålägganden eller förbud enligt lagen och en bestämmelse (18 §) som anger att det är marknadsdomstolen som skall slita tvister enligt lagen. I 19 § regleras näringsidkarens skyldighet att bidra till utredningen i ärenden enligt produktsäkerhetslagen. I 20 och 21 §§ regleras möjligheterna att ompröva åläggande och förbud enligt lagen samt möjligheten att meddela interimistiska beslut.

16 § Om åtgärder enligt denna lag behöver vidtas för att motverka att en vara eller en tjänst orsakar skada på person eller egendom, bör tillsynsmyndigheten ta upp förhandlingar med näringsidkare som kan meddela åläggande eller förbud i syfte att denne skall åta sig att genomföra behövliga åtgärder. Vad som sagts nu gäller dock inte, om saken brådskar eller omständigheterna i övrigt talar mot att förhandlingar tas upp.

Som anges i den allmänna motiveringen bygger den föreslagna lagstiftningen i grunden på att det är näringsidkarna själva som i första hand skall vidta de åtgärder som lagen anvisar. Näringsidkaren kan alltså förväntas att, även sedan produktsäkerhetslagen införts, utan föregående kontakter med tillsynsmyndigheterna besluta sig för att t. ex. sätta stopp för vidare försäljning av en farlig produkt eller att sätta i gång ett återkallelseförfarande.

Som anförts i den allmänna motiveringen tas en rekommendation om förhandlingar i produktsäkerhetsfrågor upp i lagtexten. Visserligen tillämpas ett förhandlingssystem också på andra marknadsrättsliga områden, inbegripet konkurrensrätten, utan att någon bestämmelse om detta finns i lag. Genom att lagen upptar en uttrycklig lagregel om förhandlingar markeras emellertid att tonvikten vid tillämpningen bör läggas på frivilliga åtgärder.

Någon närmare reglering av frågan hur förhandlingarna skall bedrivas anser jag inte erforderlig. Eventuella förhandlingsuppgörelser får inga direkta rättsverkningar enligt lagen och kräver således inte heller någon reglering.

Leder förhandlingarna till en uppgörelse mellan en näringsidkare och tillsynsmyndigheten, bör myndigheten för egen del på ett eller annat sätt dokumentera näringsidkarens åtaganden. Vidare åtgärder från tillsynsmyndighetens sida behövs då inte, utan myndigheten kan avskrika ärendet samt avvakta och se, om näringsidkaren fullgör sina åtaganden. Blir så inte fallet, får tillsynsmyndigheten ta upp frågan om säkerhetsingripande på nytt och vid behov föra den vidare till konsumentombudsmannen.

I vissa fall kan det i samband med att en överenskommelse träffas mellan tillsynsmyndigheten och näringsidkaren vara lämpligt att ge den en formell bekräftelse genom ett föreläggande av konsumentombudsmannen enligt 22 § som godkänns av näringsidkaren. Syftet är då att genom föreläggande vid vite skapa garantier för att näringsidkaren verkligen vidtar åtgärderna i fråga.

Om det står klart att förhandlingar inte är någon framkomlig väg, bör något försök till förhandlingar givetvis inte göras. Jag vill understryka att ordningen med förhandlingar inte får innebära att insättandet av säkerhetsåtgärder allvarligt fördröjs till men för säkerheten. Är det oklart om en förhandlingsuppgörelse kan nås tillräckligt snabbt i ett läge då brukarna är utsatta för påtagliga risker, måste förhandlingsalternativet avvisas till förmån för ingripanden av mera formell karaktär. Det leder över till nästa paragraf.

17 § Finner en tillsynsmyndighet att ett åläggande eller ett förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket behövs, skall myndigheten överlämna frågan till konsumentombudsmannen. Delar konsumentombudsmannen tillsynsmyndighetens uppfattning, skall han ansöka hos marknadsdomstolen om sådant åläggande eller förbud.

Beslutar i ett visst fall en tillsynsmyndighet att inte framställa en begäran enligt första stycket eller konsumentombudsmannen att inte göra ansökan hos marknadsdomstolen, får ansökan göras av en sammanslutning av konsumenter, arbetstagare eller näringsidkare.

Innebörden av *första stycket* är att en tillsynsmyndighet inte själv kan väcka talan i marknadsdomstolen utan måste vända sig till konsumentombudsmannen för att få en domstolsprövning till stånd. Konsumentombudsmannen kan å sin sida inte på eget initiativ ta upp en produktsäkerhetsfråga och föra den till domstolen utan att tillsynsmyndigheten har överlämnat frågan till honom.

Ett produktsäkerhetsärende överlämnas till konsumentombudsmannen genom att tillsynsmyndigheten begär att ombudsmannen hos marknadsdomstolen skall söka utverka ett beslut av visst, bestämt innehåll. Givetvis bör framställningen åtföljas av det utredningsmaterial myndigheten har. Det bör tilläggas att i sådana fall då konsumentverket är tillsynsmyndighet — vilket åtminstone f. n. gäller i fråga om det övervägande antalet varor och tjänster — kommer beslutet i realiteten att fattas av samma myndighet.

Som föreslagits i de allmänna övervägandena blir det konsumentombudsmannens uppgift att väcka och utföra talan i marknadsdomstolen. Som regel bör tillsynsmyndigheten och konsumentombudsmannen efter samråd kunna komma fram till en gemensam bedömning av vad som krävs i en risksituation. Ansökningar om säkerhetsingripanden bör därför i realiteten bli ett resultat av tillsynsmyndigheternas och ombudsmannens gemensamma bedömningar.

Andra stycket innebär att sammanslutningar av konsumenter, arbetstagare eller näringsidkare under vissa förutsättningar kan föra talan i marknadsdomstolen om ett säkerhetsingripande. Så får ske om tillsynsmyndigheten beslutat att inte överlämna ärendet till konsumentombudsmannen eller, om ärendet överlämnats till konsumentombudsmannen, denne avslagit framställningen. Detta innebär även att, om konsumentombudsmannen väljer att föra talan mot en näringsidkare men avslår en framställning om att föra talan mot andra, så kan de nämnda sammanslutningarna föra talan mot näringsidkare som konsumentombudsmannen beslutat att inte föra talan mot i marknadsdomstolen. Bestämmelsen har i denna del sitt mönster i 10 § MFL, enligt vilken sammanslutningar av konsumenter, löntagare eller näringsidkare har en subsidiär talerätt avseende bl. a. informationsåläggande och säljförbud.

Med sammanslutningar av konsumenter avses organisationer, som särskilt tillvaratar konsumenternas intressen av bl. a. säkerhet vid hanteringen av produkter. Konsumentintresset kan vara begränsat till visst eller vissa slag av varor eller tjänster. Organisationer som företräder t. ex. villaägare eller fordonsägare får anses utgöra konsumentsammanslutningar. De olika fackförbunden och deras avdelningar och klubbar utgör exempel på arbetstagarorganisationer, som har talerätt. Det har också sådana branschorganisationer av skilda slag som finns bland näringsidkarna.

Några krav på representativitet eller särskilda kvalifikationer hos sammanslutningarna ställs inte upp. Organisationerna behöver alltså inte kunna påvisa något större medlemsantal, verksamhet av viss omfattning under längre tid eller liknande. De måste emellertid för att kunna tillerkännas talerätt och bli accepterade som parter i ett domstolsärende uppfylla de krav som generellt ställs på en juridisk person. Som ideella föreningar skall

de således bl. a. ha antagit stadgar för sin verksamhet och ha utsett en styrelse.

Om en tillsynsmyndighet eller konsumentombudsmannen bara till en del tar upp önskemål från en organisation om säkerhetsingripande, får organisationen anses ha rätt att föra återstående delar av sina önskemål vidare till marknadsdomstolen. Detta gäller dock bara om dessa kan betraktas som en självständig fråga om produktsäkerhet och inte bara är en justering av den talan som förs av konsumentombudsmannen. Även när konsumentombudsmannen begränsar sin talan till en viss motpart kan en organisation föra talan mot andra motparter med i princip samma yrkanden som konsumentombudsmannen, men först sedan tillsynsmyndigheten eller konsumentombudsmannen har beslutat att inte föra talan mot dessa parter.

18 § En fråga om åläggande eller förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket tas upp av marknadsdomstolen efter ansökan.

I 18 § anges att det är marknadsdomstolen som efter ansökan skall ta upp ärenden enligt produktsäkerhetslagen.

Förfarandet i marknadsdomstolen såvitt gäller bl. a. ärenden enligt marknadsföringslagen regleras i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m. m. Dessa förfaranderegler och ytterligare andra bestämmelser i lagen om marknadsdomstol kan med smärre ändringar tillämpas även i produktsäkerhetsärenden. Behövliga ändringar kommenteras närmare i specialmotiveringen till förslaget till lag om ändring i lagen om marknadsdomstol m. m.

19 § En näringsidkare är skyldig att på anmaning av en tillsynsmyndighet eller av konsumentombudsmannen avge yttrande och lämna upplysningar i ett ärende enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket. Näringsidkaren är även skyldig att tillhandahålla handlingar, varuprover och liknande, som kan ha betydelse för utredningen.

Om en anmaning enligt första stycket inte följs, får tillsynsmyndigheten eller konsumentombudsmannen förelägga näringsidkaren att fullgöra sin skyldighet vid vite.

För varuprover och liknande, som tillhandahålls enligt första stycket, har näringsidkaren rätt till ersättning av tillsynsmyndigheten eller konsumentombudsmannen, om det finns särskilda skäl.

Aktualiseras en fråga om säkerhetsåtgärder måste tillsynsmyndigheten utreda den. Myndigheten behöver då material för utredningen såsom yttranden och upplysningar av berörda näringsidkare. Också handlingar, varuprover och liknande, som näringsidkarna har, kan behövas för utredningen. *Första stycket* innehåller bestämmelser om detta. Förebilden till bestämmelserna finns i 11 § MFL.

Tillsynsmyndigheternas agerande skall, som anges i den allmänna motiveringen, i första hand gå ut på att söka lösa uppkommande frågor om produktsäkerhet genom förhandlingar med näringsidkarna. Det blir alltså i allmänhet fråga om diskussioner mellan myndigheterna och berörda näringsidkare. I sådana fall lär företagen, utan några formliga anmaningar

från myndighetshåll, lämna upplysningar och presentera material, som rör produkten i fråga.

Om så skulle krävas kan emellertid en tillsynsmyndighet eller konsumentombudsmannen, med hänvisning till 19 §, direkt anmana en näringsidkare att prestera visst, bestämt material, som erfordras för utredningen av en säkerhetsfråga. Myndigheten kan av en näringsidkare, som den vänt sig emot, begära yttranden, dvs. att näringsidkaren bl. a. anger sin inställning till frågan om ingripande. Upplysningar om olika sakförhållanden, som är av direkt betydelse för utredningen, kan också krävas av berörda näringsidkare.

Näringsidkarna kan vidare anmanas att till myndigheten överlämna handlingar, som de har i sin besittning, såsom konstruktionsritningar eller affärshandlingar, rörande t. ex. distributionen av en ifrågasatt farlig produkt. Anmaningar kan också avse sådant som exemplar av den produkt saken rör, prototyper av den, modeller av produkten m. m.

Anmaningar att lämna utredningsmaterial får inte gå utöver vad som verkligen krävs för en omsorgsfull utredning. Myndigheten bör iaktta stor försiktighet när det gäller att begära uppgifter om affärshemligheter av teknisk natur (jfr 18 § andra stycket lagen om marknadsdomstol m. m.). När varuprover och liknande krävs in skall det särskilt tillses att kraven inte blir onödigt ekonomiskt betungande för näringsidkarna. Anmaningarna skall också, så långt möjligt, vara preciserade och alltså klart ange vad det är för material som efterfrågas.

Om en anmaning till en näringsidkare att yttra sig eller att överlämna något inte följs, får myndigheten enligt *andra stycket* förelägga näringsidkaren att vid vite fullgöra sin skyldighet. Vitet får bestämmas till ett belopp som, med hänsyn till vederbörande näringsidkares ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt, kan antas förmå honom att följa föreläggandet. I motsvarande bestämmelse i 11 § MFL är vitesbeloppet maximerat till 10 000 kr. Med hänsyn till att produktsäkerhetslagen avser frågor om säkerhet bl. a. till liv och hälsa har det inte ansetts finnas skäl att införa en motsvarande begränsning i förevarande bestämmelse. I speciella fall, som då saken rör en mycket allvarlig säkerhetsfråga eller näringsidkaren förefaller oresonlig, kan ett högre vitesbelopp än 10 000 kr te sig befogat.

Frågor om utdömande av vite behandlas närmare i motiveringen till 25 §.

Näringsidkare bör i allmänhet vara skyldiga att tillhandahålla varuprover och liknande kostnadsfritt. I enlighet med vad som gäller vid tillämpningen av motsvarande bestämmelse i marknadsföringslagen bör det dock finnas en möjlighet för tillsynsmyndigheten och konsumentombudsmannen att lämna ersättning för ett prov, om det finns särskilda skäl. En föreskrift med detta innehåll har tagits upp i *tredje stycket*. Skäl för ersättning kan vara t. ex. att det krävs ett prov av en dyrbar produkt eller att flera provexemplar har infordrats än som kan anses normalt.

För de uppgifter som en näringsidkare lämnar enligt förevarande paragraf bör sekretess gälla enligt 8 kap. 6 § sekretesslagen under de förutsättningar som uppställs i nämnda bestämmelse. Om riksdagen antar förslaget

20 § Ett beslut i fråga om åläggande eller förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket hindrar inte att samma fråga prövas på nytt, när ändrade förhållanden eller annat särskilt skäl föranleder det. För talan om förnyad prövning gäller 17 och 18 §§.

Marknadsdomstolen kan i vissa fall ompröva sina beslut enligt marknadsföringslagen. I 12 § MFL föreskrivs att beslut i fråga om förbud eller åläggande enligt 2—4 §§ inte utgör hinder att samma fråga prövas på nytt, när ändrade förhållanden eller annat särskilt skäl föranleder det. Domstolens beslut har alltså en begränsad rättskraft.

Jag föreslår här en ordning som överensstämmer med den i marknadsföringslagen. Förnyad domstolsprövning torde dock av praktiska skäl endast komma i fråga undantagsvis. Varningsinformation och återkallelse är ingripande åtgärder. Har sådana åtgärder väl en gång vidtagits med anledning av en produktsäkerhetsrisk, torde det i de flesta fall vara uteslutet att meddela ett nytt åläggande om samma typ av åtgärd men med ändrat innehåll. Däremot kan man tänka sig att, sedan talan om en sådan åtgärd lämnats utan bifall, frågan prövas på nytt därför att nya belägg för produktens farlighet har kommit fram. Ett äldre beslut om säkerhetsinformation eller säljförbud kan tänkas bli upphävt, därför att det sedermera visat sig obehövt, liksom ett tidigare avslagsbeslut kan bytas i bifall, när ytterligare erfarenhet vunnits om riskerna. Det är endast då det finns en klar grund för en ändrad domstolsbedömning som en omprövning kan bli aktuell. Omprövningsinstitutet bör alltså tillämpas endast då det finns ett uttalat behov av det.

Möjligheten att hos domstolen begära omprövning av ett åläggande eller förbud står — liksom enligt marknadsföringslagen — öppen för varje part som omfattas av domstolens beslut. Talan om omprövning kan således föras av en näringsidkare som beslutet rör. Konsumentombudsmannen kan på nytt hos marknadsdomstolen begära ett beslut om ingripande, som domstolen tidigare avslagit. För att konsumentombudsmannen skall få föra talan krävs dock att tillsynsmyndigheten på nytt har överlämnat frågan till honom.

I allmänmotiveringen har möjligheten att marknadsdomstolen i vissa fall meddelar ett allmänt hållet åläggande som nära ansluter sig till lagens ordalydelse och som inte är förenat med vite behandlats. Självfallet bör så endast ske om näringsidkaren kan väntas lojalt följa åläggandet. Skulle detta visa sig inte bli fallet, kan ett nytt, mera detaljerat åläggande förenat med vite meddelas med tillämpning av denna paragraf.

21 § Om det finns särskilda skäl, kan åläggande eller förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket meddelas även för tiden till dess frågan slutligt har avgjorts.

Marknadsdomstolen har i dag befogenhet att meddela interimistiska beslut enligt bl.a. marknadsföringslagen. Enligt 13 § MFL kan domstolen,

om särskilda skäl föranleder det, meddela bl. a. säljförbud även för tiden till dess slutligt beslut föreligger. Till denna regel i marknadsföringslagen ansluter vissa bestämmelser i lagen om marknadsdomstol m. m., vilka gör det möjligt för domstolen att mycket snabbt meddela ett interimistiskt beslut.

I 21 § upptas en motsvarighet till 13 § MFL. I paragrafen anges att ålägganden och förbud enligt produktsäkerhetslagen får meddelas även för tiden till dess det finns ett slutligt beslut. Sådana beslut kan meddelas då saken rör informationsåläggande enligt 5 eller 7 §, säljförbud enligt 6 § samt återkallelseåläggande enligt 8 eller 9 §. Domstolen kan även med anledning av ett krav på åläggande att medverka till genomförandet av ett informationsförfarande enligt 7 § eller av ett återkallelseförfarande enligt 8 eller 9 § meddela interimistiskt beslut.

Då en tvistig fråga enligt 17 § har överlämnats till konsumentombudsmannen, kan åtgärden ha föregåtts av förhandlingar mellan tillsynsmyndigheten och berörda näringsidkare. Förhandlingsskedet kan ha inneburit en viss fördröjning. I en situation som präglas av allvarliga risker för att olycksfall skall inträffa kan det te sig motiverat att snabbt få till stånd erforderliga säkerhetsåtgärder.

Särskild försiktighet måste emellertid iakttas när det gäller att meddela interimistiska beslut enligt produktsäkerhetslagen, eftersom effekterna av produktsäkerhetsåtgärder kan bli ingripande. Framför allt gäller det sagda om beslut som får till följd att mera omfattande förfaranden såsom återkallelse sätts i verket. Att avbryta ett pågående återkallelseförfarande är förenat med avsevärda svårigheter. Ett interimistiskt beslut om återkallelse bör därför meddelas endast då behovet av ett snabbt ingripande är uttalat och skaderisken synes vara klart dokumenterad, t. ex. genom inträffade olycksfall. För interimistiska beslut om säkerhetsinformation och säljförbud behöver kravet däremot inte alltid ställas lika högt.

Vid prövningen av frågan, om interimistiskt beslut skall meddelas, bör som nyss antytts hänsyn alltså tas inte bara till befarade skaderisker utan också till de konsekvenser ett beslut kan få för den eller de näringsidkare som drabbas av det. Ett interimistiskt åläggande eller förbud bör meddelas endast om det är sannolikt att beslutet kommer att följas av ett slutligt avgörande med i stort samma innebörd. Är t. ex. frågan om risknivån osäker och svårbedömd bör något interimistiskt beslut i allmänhet inte meddelas.

En risksituation kan ofta påkalla flera olika slag av ingripanden. Kombinationer av t. ex. säljförbud och varningsinformation eller återkallelse kan sålunda ibland behövas för att bemästra produktriskerna. Det kan då tänkas vara naturligt att begränsa ett interimistiskt beslut till att avse säljförbud och uppskjuta frågan om varningsinformation eller återkallelse till dess ett slutligt avgörande kan meddelas. Ett interimistiskt säljförbud för en vara eller tjänst kan få anseelig publicitet, vilken i viss mån kan tjäna som en form av varningsinformation för dem som redan skaffat sig nyttigheten.

Ansökan om interimistiskt åläggande eller förbud får göras av dem som har talerätt i marknadsdomstolen. Sådan ansökan kan alltså göras av

konsumentombudsmannen men inte av tillsynsmyndigheten. I samband med överlämnandet av en tvistig fråga till konsumentombudsmannen bör tillsynsmyndigheten vid behov hemställa att denne gör ansökan om interimistiskt beslut. Även utan en sådan hemställan har dock konsumentombudsmannen möjlighet att framställa yrkande om interimistiskt beslut.

Även sådana sammanslutningar som anges i 17 § andra stycket har rätt att i samband med en ansökan om säkerhetsingripande göra framställning om interimistiskt beslut.

Ett interimistiskt beslut kan meddelas även om det inte framställs något yrkande om en sådan åtgärd. Marknadsdomstolen kan således ex officio ta upp frågan om interimistiskt åläggande eller förbud (jfr prop. 1970:57 s. 98).

I fråga om utsättande av vite gäller samma regler som för slutligt beslut. Normalt skall alltså ett interimistiskt beslut förenas med vite.

De särskilda bestämmelserna i lagen om marknadsdomstol som medger snabb handläggning av frågor om interimistiska förordnanden är tillämpliga också beträffande ärenden om tillämpning av den nu föreslagna lagen. Denna fråga behandlas i specialmotiveringen till förslaget till lag om ändring i lagen om marknadsdomstol m. m.

4.1.6 Informations-, förbuds- och återkallelseförelägganden

22 och 23 §§ innehåller regler som ger konsumentombudsmannen möjlighet att utfärda olika förelägganden beträffande s.k. farliga varor och tjänster. Vidare får konsumentombudsmannen möjlighet att ompröva sina förelägganden om ändrade förhållanden eller annat särskilt skäl föranleder det.

22 § Om det i visst fall, som inte är av större vikt, finns förutsättningar för ett åläggande eller ett förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket, får konsumentombudsmannen efter begäran som sägs i 17 § vid vite förelägga näringsidkaren,

1. åläggande att lämna säkerhetsinformation eller varningsinformation eller att medverka till varningsinformation enligt 12 § tredje stycket (*informationsföreläggande*),

2. förbud att fortsätta tillhandahålla en vara eller en tjänst (*förbudsföreläggande*)

3. åläggande att återkalla en vara eller en tjänst eller att medverka till återkallelse enligt 12 § tredje stycket (*återkallelseföreläggande*).

För att bli gällande skall föreläggandet godkännas omedelbart eller inom viss tidsfrist. Ett godkänt föreläggande gäller som ett åläggande eller ett förbud av marknadsdomstolen enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket. Ett godkännande som sker sedan den i föreläggandet utsatta tidsfristen har gått ut är utan verkan.

Enligt 14 § marknadsföringslagen har konsumentombudsmannen möjlighet att i fall som inte är av större vikt genom förbudsföreläggande pröva frågan om förbud mot otillbörlig marknadsföring eller i vissa fall mot saluhållande m. m. av varor och tjänster. Har ett föreläggande — som skall förenas med vite — godkänts, gäller det som ett förbud som har meddelats

av marknadsdomstolen. Vidare kan konsumentombudsmannen enligt 15 § marknadsföringslagen meddela informationsföreläggande. Motsvarande gäller om detta. Bestämmelser av liknande konstruktion finns också i konkurrenslagen.

Erfarenheterna av tillämpningen av marknadsföringslagen har visat att det är önskvärt att konsumentombudsmannen har motsvarande befogenheter vid tillämpningen av produktsäkerhetslagen. Som förut har anförts bör visserligen, när förhandlingar mellan en tillsynsmyndighet och en näringsidkare har lett till att näringsidkaren vidtar behövliga säkerhetsåtgärder, tillsynsmyndigheten i allmänhet kunna nöja sig med det och skriva av ärendet. Om däremot tillsynsmyndigheten sett sig nödsakad att begära att konsumentombudsmannen skall ansöka hos marknadsdomstolen om förbud eller åläggande enligt produktsäkerhetslagen, kan detta tyda på att näringsidkaren intar en allmänt avvisande hållning till säkerhetsåtgärden i fråga. Om därefter konsumentombudsmannen och näringsidkaren kommer överens, kan det vara önskvärt att resultatet ges en rättsligt bindande form. I vissa fall av t. ex. tidigare visad tredska kan det även vara lämpligt att en överenskommelse mellan en tillsynsmyndighet och en näringsidkare säkras genom ett av konsumentombudsmannen utfärdat föreläggande. Samma resultat kan uppnås genom beslut av marknadsdomstolen efter det att näringsidkaren medgett konsumentombudsmannens talan. Av process-ekonomiska skäl kan det dock ofta vara önskvärt att frågan löses utan ett förfarande inför marknadsdomstolen. Även för näringsidkaren kan det vara en fördel att slippa uppträda med sitt namn i marknadsdomstolen.

Liksom är fallet enligt marknadsföringslagen kan förelägganden utfärdas endast i ärenden som inte är av större vikt. I frågor av principiell betydelse eller då en säkerhetsåtgärd kan vara särskilt ekonomiskt betungande för näringsidkaren bör möjligheten att meddela föreläggande i allmänhet inte utnyttjas. Den bör därför i regel inte användas i sådana fall då det saknas vägledande avgöranden av marknadsdomstolen och rättsläget därför kan sägas vara oklart.

Som framgår av lagtexten är det en förutsättning för föreläggande att tillsynsmyndigheten enligt 17 § begärt att konsumentombudsmannen skall ansöka om ett åläggande eller ett förbud enligt lagen. En sådan begäran kan i första hand avse ett föreläggande för att bekräfta en överenskommelse och i andra hand, om föreläggandet inte godkänns, en ansökan till marknadsdomstolen.

Ett godkännande måste avse både själva åläggandet eller förbudet och vitet. Om föreläggandet godkänns, gäller det som ett beslut av marknadsdomstolen.

Ett godkännande som lämnas sedan den i föreläggandet angivna tidsfristen gått ut är utan verkan. Skulle en näringsidkare vilja godkänna ett föreläggande efter fristens utgång kan alltså detta inte ske. Ett nytt föreläggande måste i så fall utfärdas.

23 § Vad som sägs i 20 § skall tillämpas i fråga om informations-, förbuds- och återkallelseförelägganden.

20 § innehåller en bestämmelse om att marknadsdomstolen i vissa fall kan göra en förnyad prövning av sina beslut enligt produktsäkerhetslagen. I 23 § upptas en motsvarande möjlighet till omprövning av godkända förelägganden som meddelats av konsumentombudsmannen. Bestämmelsen har berörts närmare i den allmänna motiveringen.

4.1.7 Tillsyn m. m.

Som tidigare har framhållits reglerar 4 § vilka myndigheter som skall utöva tillsynen beträffande lagen. 24 och 25 §§ innehåller övriga bestämmelser beträffande tillsynen av lagen.

24 § En näringsidkare som har fått åläggande eller förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket är skyldig att på anmaning av tillsynsmyndigheten avge yttrande och lämna upplysningar, som behövs för tillsynen över att åläggandet eller förbudet följs. Näringsidkaren är även skyldig att på anmaning av myndigheten tillhandahålla handlingar, varuprover och liknande, som behövs för tillsynen.

Följer en näringsidkare inte en anmaning enligt första stycket, får tillsynsmyndigheten förelägga honom att fullgöra sin skyldighet vid vite.

För varuprover och liknande, som tillhandahålls enligt första stycket, har näringsidkaren rätt till ersättning av tillsynsmyndigheten, om det finns särskilda skäl.

Föreskrifter om skyldighet för den som skall tillhandahålla varuprover och liknande enligt första stycket att ersätta tillsynsmyndigheten kostnader för provtagning och undersökning av prov får meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Tillsynsmyndigheternas befattning med säkerhetsfrågor omfattar också tillsyn över att meddelade ålägganden och förbud följs av de berörda näringsidkarna. Tillsynen avser även efterlevnaden av beslut som marknadsdomstolen meddelat på talan av en intresseorganisation. Konsumentverket är tillsynsmyndighet i fråga om icke specialreglerade varor och tjänster.

Vid utövande av tillsynen kan myndigheterna behöva yttranden och upplysningar av berörda näringsidkare, liksom handlingar, varuprover och liknande. I 24 § ges bestämmelser om detta. Mönster till bestämmelserna har hämtats från 16 § MFL.

Ofta lär näringsidkarna även utan någon formell anmaning från myndighetshåll lämna t. ex. upplysningar och handlingar, som belyser utvecklingen av en pågående säkerhetsaktivitet. När t. ex. återkallelser skall genomföras är det naturligt att företagen och tillsynsmyndigheterna håller viss kontakt med varandra och att företagen under hand förser myndigheterna med rapporter om resultatet av en säkerhetskampanj osv.

Om så skulle behövas kan emellertid en tillsynsmyndighet enligt *första stycket* direkt anmana en näringsidkare att prestera ett visst, bestämt material, som erfordras för tillsynen över att ett åläggande eller ett förbud verkligen följs. Anmaningen kan bl. a. avse att näringsidkaren skall tillhandahålla handlingar och varuprover som behövs för tillsynen. De överväg-

anden om åläggandets omfattning, kostnadseffekter m. m. som redovisats vid 19 § gäller också här.

Om en anmaning till en näringsidkare att lämna upplysningar eller att tillhandahålla en viss handling inte följs, får myndigheten enligt *andra stycket* förelägga näringsidkaren att vid vite fullgöra sin skyldighet. Av motsvarande skäl som anförts i motiveringen till 19 § föreslås inte något maximum för vitesbeloppet.

I *tredje stycket* finns en bestämmelse motsvarande 19 § tredje stycket om möjlighet för tillsynsmyndigheten att lämna ersättning för varuprov och liknande, om det finns särskilda skäl.

Fjärde stycket motsvarar 16 § sista stycket marknadsföringslagen. Innebörden är att regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om skyldighet för dem som skall tillhandahålla varuprover och liknande enligt första stycket att ersätta tillsynsmyndigheten kostnader för provtagning och undersökning. Liksom i fråga om lämnande av varuprover är huvudregeln dock att näringsidkaren i fråga skall stå för kostnaderna för undersökning och prover.

25 § Talan om utdömande av vite som förelagts av en tillsynsmyndighet eller konsumentombudsmannen förs vid allmän domstol av den som utfärdat föreläggandet. Har vitet förelagts av marknadsdomstolen, förs talan av konsumentombudsmannen. Om vitet förelagts på talan av en sammanslutning som avses i 17 § andra stycket får talan om utdömande föras även av sammanslutningen.

I lagen (1985:206) om viten föreskrivs bl. a. att frågan om utdömande av viten prövas av länsrätt på ansökan av den myndighet som har utfärdat vitesföreläggandet. Enligt viteslagen gäller dock att lagen inte skall tillämpas i den mån annat följer av vad som är särskilt föreskrivet. Särskilda bestämmelser om utdömande av viten finns i bl. a. marknadsföringslagen, lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden och konkurrenslagen (1982:729).

Tidigare gällde enligt bl. a. marknadsföringslagen att talan om utdömande av vite skulle föras vid allmän domstol av åklagare. Talan fick väckas endast efter anmälan av konsumentombudsmannen eller av annan, som hos marknadsdomstolen ansökt om förbudet eller åläggandet. Vid tillkomsten av lagen om viten fann man (prop. 1984/85:96 s. 41) att lagen inte borde göras generellt tillämplig på bl. a. viten enligt marknadsföringslagen. Talan om utdömande av vite enligt marknadsföringslagen ansågs böra föras vid allmän domstol av konsumentombudsmannen eller av annan, som hos marknadsdomstolen utverkat ett vitessanktionerat beslut. Bestämmelser om detta finns i 17 § MFL. Bestämmelserna gäller såväl förfarandeviten enligt 11 och 16 §§ som materiella viten, dvs. förbud eller ålägganden som marknadsdomstolen meddelat och som förenats med viten.

Även för produktsäkerhetslagens del har det ansetts motiverat att frågå viteslagens reglering. 25 § innehåller därför en särreglering, som nära ansluter till 17 § MFL. Också enligt produktsäkerhetslagen prövar allmän domstol talan om utdömande av vite. De avvikelser beträffande talerätten

som bestämmelsen innehåller i förhållande till marknadsföringslagen är betingade av handläggningen på myndighetsplanet.

I produktsäkerhetslagen finns bestämmelser om förfarandeviten i 19 och 24 §§. Enligt 19 § kan en tillsynsmyndighet eller konsumentombudsmannen vid vite förelägga en näringsidkare att överlämna erforderligt utredningsmaterial. Motsvarande möjlighet får enligt 24 § tillsynsmyndigheten vid utövande av tillsyn över att beslut om säkerhetsåtgärden efterlevs. Enligt *första stycket* har den som utfärdat föreläggande om förfarandevite också talerätt. Detta innebär att inte endast konsumentombudsmannen utan även en tillsynsmyndighet kan föra talan om utdömande av ett förfarandevite.

Beträffande viten som utfärdats av marknadsdomstolen eller som upptagits i godkänt informations-, förbuds- eller återkallelseföreläggande skall enligt *andra stycket* talan om utdömande föras vid allmän domstol. Talan kan alltid föras av konsumentombudsmannen. Talerätt i marknadsdomstolen har enligt 17 § *andra stycket* förutom konsumentombudsmannen även sammanslutningar av konsumenter, löntagare eller näringsidkare. Talan om utdömande av ett vite som förelagts av marknadsdomstolen på ansökan av en sådan sammanslutning kan föras — förutom av konsumentombudsmannen — även av den sammanslutningen.

Vid handläggningen av mål om viten är 8 § viteslagen tillämplig. Där föreskrivs att sådana mål i tillämpliga delar skall handläggas enligt rättegångsbalkens regler för mål om åtal för brott, för vilket svårare straff än böter inte är föreskrivet.

4.1.8 Överklagande

26 § Följande beslut enligt denna lag får inte överklagas.

1. beslut av konsumentverket enligt 4 § *andra stycket* *andra meningen*,
2. beslut av en tillsynsmyndighet enligt 14, 16 eller 17 §,
3. beslut av konsumentombudsmannen enligt 17 §.
4. beslut av en tillsynsmyndighet eller av konsumentombudsmannen om anmaning enligt 19 § *första stycket* *första meningen* eller om vitesföreläggande efter sådan anmaning,
5. beslut av konsumentombudsmannen om informations-, förbuds- eller återkallelseföreläggande enligt 22 §,
6. beslut av konsumentombudsmannen eller av en tillsynsmyndighet enligt 25 §.

Beslut av en tillsynsmyndighet eller av konsumentombudsmannen i annan fråga som avses i 19 § eller av en tillsynsmyndighet i en fråga som avses i 24 § *första— tredje styckena* överklagas hos kammarrätten. Det samma gäller beslut av en tillsynsmyndighet enligt föreskrifter som avses i 24 § *fjärde stycket*.

I 26 § finns bestämmelser om överklagande av de olika beslut som kan meddelas av förvaltningsmyndighet enligt den föreslagna lagen. Som regel bör gälla att sådana beslut inte får överklagas. De materiella avgörandena enligt lagen meddelas av marknadsdomstolen som första och sista instans. Frågan om utdömande av vite prövas av allmän domstol. Något behov av

att överklaga tillsynsmyndighets eller konsumentombudsmannens beslut enligt lagen föreligger därför i allmänhet inte.

Talan får däremot föras mot beslut om anmaningar och förelägganden att tillhandahålla handlingar, varuprover och liknande, som kan erfordras på utredningsstadiet, liksom mot de beslut om anmaningar och förelägganden angående tillsynsmaterial av skilda slag, som kan komma i fråga enligt 24 §. Talan får också föras mot de olika typer av ersättningsbeslut som kan meddelas enligt 19 och 24 §§ samt enligt föreskrifter som utfärdats med stöd av 24 §. Regleringen bygger i nu angivna hänseende på bestämmelsen om överklagande i 22 § MFL.

Under beredningen av lagstiftningsärendet har övervägts om skärpta regler borde införas för att tillsynsmyndigheterna och konsumentombudsmannen snabbt skall kunna tvinga fram handlingar, varuprover och liknande, som behövs för utredningar av säkerhetsfrågor, liksom sådant material som kan vara erforderligt för tillsynen över att meddelade ålägganden och förbud verkligen följs av de berörda näringsidkarna. Bestämmelserna om överklagande innebär ju att en näringsidkare bl. a. genom att besvära sig hos kammarrätten kan fördröja utlämnandet av väsentligt utrednings- och tillsynsmaterial.

I de särskilda produktorienterade lagarna tillerkänns tillsynsmyndigheterna ofta vittgående befogenheter vad gäller bl. a. möjligheterna att få del av upplysningar, handlingar m. m. I t. ex., lagen (1985:426) om kemiska produkter, föreskrivs i 15 § att tillsynsmyndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen. Regeln är förenad med en straffsanktion, som innebär att den som med uppsåt eller av oaktsamhet underlåter att fullgöra vad som åligger honom enligt 15 § döms till böter eller fängelse i högst ett år (20 §). Enligt livsmedelslagen (1971:511) gäller bl. a. att tillsynsmyndighet har rätt att efter anfordran erhålla de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen. Det åligger polismyndigheten att lämna den handräckning som kan behövas (26 §). Talan kan föras mot tillsynsmyndigheternas beslut, men myndigheterna kan förordna att deras beslut skall följas utan hinder av förklagan (36 §).

Besvärssystemet i produktsäkerhetslagen följer i stor utsträckning den i marknadsföringslagen. Den skiljer sig däremot avsevärt från motsvarande regler i de produktorienterade lagarna. Enligt marknadsföringslagen utdöms s. k. materiella viten av allmän domstol, under det att marknadsdomstolen dömer ut vissa viten enligt lagen om marknadsdomstolen. S. k. förfarandeviten och vissa ersättningar prövas av kammarrätt. Den hittillsvarande ordningen har inte ansetts innebära någon nackdel. För närvarande finns det därför inte anledning att frångå marknadsföringslagens mönster.

4.1.9 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1989.
2. Ett åläggande enligt 7—9 § eller 12 § tredje stycket får meddelas en näringsidkare endast om han överlätit sådana varor eller utfört sådana

tjänster som åläggandet skulle avse efter ikraftträdandet.

3. Har ett förbudsföreläggande eller ett informationsföreläggande som rör produktsäkerhet meddelats enligt marknadsföringslagen (1975:1418) före ikraftträdandet, och har den i föreläggandet utsatta tidsfristen för godkännande inte gått ut, får ett godkännande lämnas inom den angivna tidsfristen. Föreläggandet får i så fall samma verkan som motsvarande föreläggande enligt 22 § i denna lag.

Produktsäkerhetslagen innebär ett vidgat ansvar för näringsidkarna för att de produkter som de tillhandahåller på marknaden är säkra. Lagförslaget medför också nya uppgifter för en del myndigheter och då i synnerhet konsumentverket. Det har därför tett sig rimligt att man både inom näringslivet och på myndighetshåll får relativt god tid på sig att inrätta sig efter den nya situation som ett antagande av lagförslaget skulle skapa. En anpassning till produktsäkerhetslagens reglering har ansetts kräva en tid om minst sex månader.

Produktsäkerhetslagen bygger i stor utsträckning på marknadsföringslagen, och instituten säkerhetsinformation och säljförbud är hämtade från den lagen. Nyheter i lagförslaget är därför framför allt stadgandena om varningsinformation (7 §) samt återkallelse (8 och 9 §§). Några direkta motsvarigheter till dessa båda typer av säkerhetsåtgärder — som är tillämpliga beträffande produkter som redan nått brukarna — finns knappast i gällande rätt. Lagförslaget innebär alltså i fråga om varningsinformation och återkallelse att näringsidkarna kan komma att åläggas förpliktelser som tidigare inte har kunnat komma i fråga.

Det har ansetts att produktsäkerhetslagen inte bör ha en retroaktiv verkan. I andra punkten av övergångsbestämmelserna anges därför att ett åläggande enligt 7—9 § eller 12 § tredje stycket får meddelas en näringsidkare endast om näringsidkaren efter ikraftträdandet har överlåtit sådana varor eller utfört sådana tjänster som åläggandet skulle avse. Regleringen innebär att en näringsidkare, då lagen antagits, får tillfälle att fram till ikraftträdandet överväga om han vill ta risken att drabbas av åläggande om varningsinformation eller om återkallelse. Om han efter ikraftträdandet inte överlåter viss vara eller utför viss tjänst, kan han inte åläggas att lämna varningsinformation om eller återkalla varan eller tjänsten. En näringsidkare, som efter den relevanta tidpunkten överlåter varor eller utför tjänster av visst slag, kan självfallet åläggas att t.ex. återkalla dem. Ett sådant åläggande kan också omfatta sådana exemplar av produkten som näringsidkaren överlåtit före ikraftträdandet.

Om konsumentombudsmannen före ikraftträdandet har meddelat ett förbudsföreläggande enligt 14 § MFL eller ett informationsföreläggande enligt 15 § MFL kan det tänkas att det inte hunnit godkännas före ikraftträdandet. Om föreläggandet avser en produktsäkerhetsfråga och det godkänns efter ikraftträdandet, men innan tidsfristen för godkännande gått till ända, bör föreläggandet få verkan som förbudsföreläggande eller informationsföreläggande enligt 22 § produktsäkerhetslagen. En bestämmelse om detta finns i tredje punkten av övergångsbestämmelserna.

Införandet av produktsäkerhetslagen kräver vissa följdändringar i marknadsföringslagen. Det är två paragrafer i marknadsföringslagen som berörs av lagförslaget, dels informationsregeln i 3 §, dels 4 § om produktsäkerhet m. m.

Ändringarna i marknadsföringslagen har föranlett vissa följdändringar i konsumentköplagen och konsumenttjänstlagen. I lagen (1975:1154) om varningstext och innehållsdeklaration på tobaksvaror hänvisas också till marknadsföringslagen. Det har dock inte ansetts motiverat med någon ändring i den lagen.

3 §

Informationsregeln i marknadsföringslagen tar inte främst sikte på säkerhetsfrågor utan avser all slags information, som har särskild betydelse från konsumentsynpunkt. Stadgandet omfattar emellertid också frågor om säkerhet och har av marknadsdomstolen tillämpats på sådana fall, t. ex. i beslutet 1979:24 angående rullbräden.

I 5 § produktsäkerhetslagen finns bestämmelser om säkerhetsinformation som motsvarar regleringen i 3 § marknadsföringslagen såvitt den avser säkerhetsfrågor. Det innebär att bestämmelsen i marknadsföringslagen inte längre skall tillämpas på produktsäkerhetsfrågor beträffande varor och tjänster. Lagtekniskt markeras detta genom att 3 § har tillförts ett tredje stycke, som anger att det i produktsäkerhetslagen finns bestämmelser om information som har särskild betydelse för att förebygga att en vara eller en tjänst orsakar skada på person eller egendom.

Regleringen i 3 § marknadsföringslagen är inte identisk med regleringen i 5 § produktsäkerhetslagen, men materiellt råder en hög grad av överensstämmelse mellan båda paragraferna. Här skall endast påpekas att begränsningen av den nuvarande säkerhetsaspekten i 3 § marknadsföringslagen får till följd att åläggande om säkerhetsinformation såvitt gäller andra nyttigheter än varor eller tjänster alltjämt kan komma ifråga med stöd av marknadsföringslagen. Produktsäkerhetslagen omfattar endast nyttigheterna varor och tjänster. Motivering för att lämna "annan nyttighet" utanför produktsäkerhetslagen har redovisats i avsnitt 2.2.

4 §

4 § marknadsföringslagen innebär att marknadsdomstolen kan förbjuda näringsidkare att tillhandahålla varor eller tjänster eller att erbjuda nyttjanderätt till varor. Sådant förbud kan meddelas dels för produkter, som på grund av sina egenskaper medför särskild risk för skada på person eller egendom, dels för nyttigheter som är uppenbart otjänliga för sitt huvudsakliga ändamål. I det förra fallet är det fråga om produktsäkerhet, i det senare om produktotjänlighet.

6 § produktsäkerhetslagen ersätter 4 § marknadsföringslagen såvitt den

gäller produktsäkerhet. Det senare lagrummet har därför ändrats så att det inte omfattar produktsäkerhetsfrågor. Mellanrubriken har ändrats från "Produktsäkerhet m. m." till "Produktotjänlighet". Paragrafen kommer därmed att avse endast otjänliga varor.

Lagen om ändring i marknadsföringslagen skall träda i kraft samtidigt som produktsäkerhetslagen. I fråga om ärenden som anhängiggjorts vid marknadsdomstolen före ikraftträdandet bör äldre lag tillämpas.

4.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m. m.

Enligt produktsäkerhetslagen är det marknadsdomstolen som har till uppgift att meddela beslut i produktsäkerhetsärenden. Bestämmelser om marknadsdomstolens sammansättning och förfarandet i domstolen finns i lagen om marknadsdomstol m. m. Dessa bestämmelser har gjorts tillämpliga också på domstolens handläggning av ärenden enligt produktsäkerhetslagen.

1 §

I 1 § lagen om marknadsdomstol m. m. anges att marknadsdomstolen handlägger ärenden enligt fyra i paragrafen särskilt uppräknade lagar. Uppräkningen av lagar kommer enligt förslaget även att omfatta produktsäkerhetslagen.

3 §

I 3 § finns bestämmelser om marknadsdomstolens sammansättning. Domstolen består av ordförande, vice ordförande och tio andra ledamöter. Av de senare är fyra särskilda ledamöter, tre för ärenden om konkurrensbegränsning och ärenden om avtalsvillkor mellan näringsidkare samt en för ärenden om marknadsföring och ärenden om avtalsvillkor i konsumentförhållanden. Ärenden enligt produktsäkerhetslagen har inordnats i detta mönster.

Produktsäkerhetslagen har en direkt konsumentanknytning och får sägas ligga nära marknadsföringslagen och lagen om avtalsvillkor i konsumentförhållanden. Den särskilda ledamoten för ärenden enligt dessa båda lagar skall därför vara sådan ledamot också i produktsäkerhetsärenden.

4 §

I 4 § första stycket ställs vissa kompetenskrav på ordföranden, vice ordföranden och de särskilda ledamöterna i domstolen. Ledamoten för ärenden om marknadsföring och avtalsvillkor i konsumentförhållanden skall ha särskild insikt i konsumentfrågor. Bl. a. som en konsekvens av förslaget till ändring av 3 § omfattar tredje meningen i första stycket även ärenden om produktsäkerhet.

9 § andra stycket föreskriver att de särskilda ledamöterna endast deltar i handläggningen av sådana ärenden för vilka de utsetts, något som gjorts tillämpligt även på produktsäkerhetsärendena.

11 §

I 11 § första stycket anges att det för konkurrensbegränsningsfrågor finns en näringsfrihetsombudsman och för frågor om marknadsföring och frågor om avtalsvillkor i konsumentförhållanden en konsumentombudsman. Detta är den grundläggande bestämmelsen om ombudsmän inom dessa områden.

Tillsynen över efterlevnaden av produktsäkerhetslagen ankommer på konsumentverket samt vissa andra myndigheter, som enligt en del specialförfattningar har att utöva tillsynen över efterlevnaden av regler om produktsäkerhet i fråga om vissa varor och tjänster. Även konsumentombudsmannen har emellertid betydelsefulla uppgifter enligt produktsäkerhetslagen. Det är han som skall ansöka hos marknadsdomstolen om ålägganden eller förbud. Regleringen i 11 § lagen om marknadsdomstol m. m. har därför kompletterats så, att det framgår att konsumentombudsmannens kompetensområde omfattar även produktsäkerhet.

13 §

I 13 § föreskrivs bl. a. att ansökan hos marknadsdomstolen om förbud eller ålägganden enligt de lagar som domstolen skall tillämpa görs skriftligen. Detsamma har gjorts tillämpligt på ansökan om åtgärder enligt 5—9 §§ eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen. 13 § andra meningen har därför kompletterats så, att det framgår att skriftlighetskravet omfattar även ansökan om förbud eller ålägganden enligt förslaget till produktsäkerhetslag.

13 a § upptar bestämmelser om att en sammanslutning av näringsidkare kan tillåtas att i ett ärende, vid sidan av enskild part, medverka i förfarandet inför marknadsdomstolen och därvid åberopa bevisning. Förutsättningen för sådan medverkan är att sammanslutningen gör sannolikt att utgången av ärendet kan ha betydande intresse för medlemmarna i organisationen. Det är fråga om en speciell form av intervention, som motiveras av att utgången av ett ärende i marknadsdomstolen kan få styreffekter också på sådana företag som inte direkt berörs av domstolens beslut.

Bestämmelserna gäller för ärenden som avses i 13 § andra meningen, dvs. ärenden enligt marknadsföringslagen, lagen om avtalsvillkor i konsumentförhållanden och lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare. Som framgår av motiveringen till ändringen av 13 § andra meningen har denna paragraf kompletterats så, att den omfattar också ansökan om åtgärder enligt 5—9 §§ eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen.

Utgången av produktsäkerhetsärenden, som förs till marknadsdomstolen, kan i vissa fall bli av betydande intresse även för näringsidkare som

inte är part i ärendena. Den i 13 a § stadgade särskilda interventionsregeln blir enligt förslaget tillämplig på produktsäkerhetsärenden. Innebörden av 13 a § kommenteras närmare i prop. 1984/85:213 om ändring i marknadsföringslagen (1975:1418) m. m. (s. 56—60, 82—88 och 225—229).

15 §

Enligt huvudregeln skall ärenden i marknadsdomstolen avgöras efter sammanträde med parterna inför domstolen (14 §). I 15 § anges vissa undantag från huvudregeln. Enligt 15 § *första stycket* får ärenden avgöras utan sammanträde med parterna bl. a. om tillfredsställande utredning föreligger och part inte begär sammanträde. Ärendet avgörs då av domstolen efter föredragning av handlingarna i ärendet. Regleringen i första stycket har gjorts tillämplig även på produktsäkerhetsärenden, något som inte har krävt ändring i lagtexten.

I 15 § *andra stycket* föreskrivs att frågor om förbud eller ålägganden enligt vissa lagrum i konkurrenslagen, marknadsföringslagen och lagen om avtalsvillkor i konsumentförhållanden kan prövas utan sammanträde med parterna. Dessa lagrum innehåller bestämmelser om att förbud eller ålägganden under vissa betingelser kan meddelas även för tiden till dess slutligt beslut föreligger. Innebörden i andra stycket är att yrkanden om s. k. interimistiskt beslut kan avgöras på handlingarna.

Produktsäkerhetslagen innehåller en bestämmelse om interimistiskt beslut. I 21 § stadgas att, om särskilda skäl föranleder det, ett åläggande eller ett förbud enligt 5—9 § eller 12 § tredje stycket kan meddelas även för tiden till dess ett slutligt beslut föreligger.

Det har ansetts att också frågor om åläggande eller förbud enligt 21 § produktsäkerhetslagen bör kunna avgöras av marknadsdomstolen utan sammanträde med parterna. 15 § andra stycket lagen om marknadsdomstol m. m. har ändrats i enlighet därmed. Det har skett genom att stycket tillförts en hänvisning till 21 § produktsäkerhetslagen.

15 § *tredje stycket* innehåller regler om kommunikation då begäran om interimistiskt beslut har framställts. Enligt huvudregeln får domstolen inte fatta beslut om interimistiskt förbud eller åläggande utan att den som förbudet eller åläggandet avser först fått tillfälle att yttra sig i frågan. Undantag från denna regel får göras om det finns anledning anta att näringsidkaren i fråga avvikit eller annars håller sig undan. Interimistiskt beslut kan då meddelas utan att han fått tillfälle att yttra sig.

Det har ansetts att reglerna i 15 § tredje stycket bör gälla även för produktsäkerhetsärenden, något som inte har krävt ändring i lagtexten. Tredje stycket omfattar emellertid ytterligare en regel enligt vilken domstolen — utan att det är fråga om avvikande eller undanhållande — omedelbart och alltså utan föregående kommunikation kan besluta om interimistiskt förbud. Regeln gäller för ärenden om förbud enligt 4 § marknadsföringslagen på grund av särskild risk för skada på person eller egendom och ordningen får tillgripas om synnerliga skäl föreligger.

Särregeln för säljförbud avseende farliga varor och tjänster motiveras av att det i vissa fall kan föreligga en överhängande risk för skador vid fortsatt

försäljning av t.ex. en riskabel vara. Regeln medger att interimistiskt förbud meddelas redan samma dag som yrkande om det kommer in till domstolen. Innebörden av regeln kommenteras mera utförligt i prop. 1984/85:213 om ändring i marknadsföringslagen (1975:1418) m.m. (s. 62—64 och 88—90).

De motiv som bär upp den särskilda regeln för begäran om interimistiskt säljförbud i fall av farliga produkter har ansetts lika väl tillämpliga på den föreslagna regleringen i produktsäkerhetslagen. De risksituationer som produktsäkerhetslagen tar sikte på kan alla tänkas innefatta överhängande risker för skador, såvida inte åtgärder vidtas mycket snabbt. Regeln i lagen om marknadsdomstol m.m. har därför ändrats så, att den omfattar samtliga slag av ålägganden och förbud som produktsäkerhetslagen innehåller. Det bör dock understrykas att regeln för sin tillämpning kräver att det föreligger synnerliga skäl. Innebörden av detta rekvisit behandlas närmare i den tidigare nämnda prop. 1984/85:213 s. 89—90, vartill hänvisas.

15 a §

I paragrafen anges att marknadsdomstolen i ärenden som avser prövning enligt 2 § konkurrenslagen till särskild prövning kan ta upp frågan, om näringsidkare föranleder skadlig verkan genom en konkurrensbegränsning. Det är fråga om ett mellandomsinstitut, som alltså kan komma till användning i konkurrensbegränsningsärenden.

Bakgrunden till regeln är att ett ställningstagande av domstolen till själva skadlighetsfrågan ofta kan skapa förutsättningar för en förhandlingsuppgörelse om åtgärder för att komma till rätta med de skadliga verkningarna av konkurrensbegränsningen. Processen i marknadsdomstolen kan få en begränsad omfattning, och överläggningar mellan näringsfrihetsombudsmannen och företagen kan bli den primära formen för samhällsingripanden mot konkurrensbegränsningar. Saken behandlas närmare i prop. 1981/82:195 s. 13—14.

Produktsäkerhetslagen uppvisar likheter med konkurrenslagen i så måtto att också enligt den förra lagen lösningar med hjälp av förhandlingsuppgörelser eftersträvas. Enligt 16 § lagförslaget gäller således att tillsynsmyndigheten normalt bör ta upp förhandlingar med vederbörande näringsidkare, då en fråga om åläggande eller förbud aktualiseras. För denna ordning talar bl. a. att processer i produktsäkerhetsärenden kan bli mycket vidlyftiga och svårhanterliga, i synnerhet då ålägganden om återkallelse är i fråga.

Av dessa skäl har det ansetts, att det bör vara möjligt att meddela ”mellanbeslut” också i produktsäkerhetsärenden. Denna ordning, som innebär en nyhet i förhållande till marknadsföringslagen, har dock begränsats till ärenden om säljförbud, varningsinformation och återkallelse samt till ärenden om medverkan vid genomförande av varningsinformation eller återkallelse. Särskilt i sådana fall kan mycket vara att vinna genom en begränsad prövning i ett första steg. 15 a § har därför kompletterats så, att marknadsdomstolen i nu angivna typer av ärenden till särskild prövning

kan ta upp frågan om en vara eller en tjänst medför särskild risk för skada på person eller egendom. Regeln gör det möjligt att meddela särskilt beslut i frågan om farerekvisitet för säljförbud eller åläggande om varningsinformation eller återkallelse är för handen. Om så visar sig vara fallet kan parterna genom förhandlingar söka nå en överenskommelse om lämpliga åtgärder. Om överenskommelse nås, behöver marknadsdomstolen inte mer befatta sig med ärendet. Kommer däremot någon förhandlingsuppgörelse inte till stånd, får saken tas upp på nytt i domstolen för vidare handläggning.

Eftersom det normalt är tillsynsmyndigheten som svarar för förhandlingar med näringsidkarna, bör det gälla också förhandlingar som kommer till stånd efter ett avgörande av marknadsdomstolen enligt förevarande paragraf. Om förhandlingarna inte leder till resultat, blir det dock konsumentombudsmannen som skall driva den fortsatta processen. Tillsynsmyndigheten bör därför under förhandlingarna hålla nära kontakt med konsumentombudsmannen.

Det bör understrykas att möjligheten till särskild prövning av skaderisken bör förbehållas situationer, då en överenskommelse om adekvata säkerhetsåtgärder kan påräknas, sedan domstolen i ett beslut konstaterat att skaderisken föreligger. Möjligheten till mellanbeslut får inte innebära att nödvändiga säkerhetsåtgärder allvarligt försenas.

19 §

I bestämmelsen regleras marknadsdomstolens skyldighet att expediera beslut. Ändringen medför att också tillsynsmyndigheten inom det berörda området tillställs domstolens beslut samma dag som det meddelas.

20 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om delgivning. Enligt andra stycket får delgivning av beslut av marknadsdomstolen, vilka innefattar vitesföreläggande enligt vissa uppräknade lagar, inte ske enligt 12 § delgivningslagen — som avser delgivning genom att handling lämnas till annan än den sökta — om det inte finns anledning anta att den sökta har avvikit eller på annat sätt håller sig undan. Regeln har gjorts tillämplig även på vitessanktionerade beslut enligt produktsäkerhetslagen.

4.4 Förslaget till lag om ändring i konsumentköplagen (1973:877)

Förslaget till produktsäkerhetslag har krävt vissa följdändringar i konsumentköplagen. Förslaget, som berör 7, 8 och 14 §§, innebär inte några väsentliga ändringar av rättsläget i sak.

I 7 § finns bestämmelser om näringsidkares ansvar för uppgifter, som lämnas om en vara vid marknadsföringen. En vara kan i vissa fall anses behäftad med fel, om säljaren eller någon i tidigare säljled i t. ex. annonser lämnat vilseledande uppgifter om varans beskaffenhet eller användning.

Tredje stycket upptar särskilda bestämmelser för det fall då en näringsidkare har underlåtit att lämna sådan information om varans beskaffenhet eller användning som han enligt marknadsföringslagen har ålagts att lämna. Underlåtelsen kan under vissa förutsättningar medföra att varan skall bedömas som felaktig. Bestämmelserna avser informationsåläggande enligt 3 § marknadsföringslagen. Innebörden av dem kommenteras närmare i prop. 1975/76:34 s. 135.

Produktsäkerhetslagen innehåller en regel om säkerhetsinformation, 5 §, som motsvarar regleringen i 3 § marknadsföringslagen såvitt avser säkerhetsfrågor. 5 § produktsäkerhetslagen tar alltså sikte på uppgifter om produkters beskaffenhet och användning från säkerhetssynpunkt och ersätter i detta hänseende 3 § marknadsföringslagen. 7 § tredje stycket konsumentköplagen har därför kompletterats så att det omfattar även underlåtelse att lämna sådan information om en vara som en näringsidkare har ålagts med stöd av 5 § produktsäkerhetslagen.

8 §

Enligt 8 § skall en vara som säljs i strid mot bl. a. förbud enligt 4 § marknadsföringslagen anses behäftad med fel. Detta gäller oavsett om förbudet har lämnats av säkerhetsskäl eller därför att varan bedömts vara uppenbart otjänlig för sitt huvudsakliga ändamål (prop. 1975/76:34 s. 135 f.).

Produktsäkerhetslagen innehåller en bestämmelse, som ersätter 4 § marknadsföringslagen såvitt den gäller produktsäkerhet. Enligt 6 § produktsäkerhetslagen kan en näringsidkare förbjudas att fortsätta tillhandahålla produkter, som medför särskild risk för person- eller egendomsskador. 8 § konsumentköplagen har ändrats så att den blir tillämplig även då varor säljs i strid mot förbud enligt 6 § produktsäkerhetslagen.

14 §

Bestämmelsen i 14 § behandlar skadeståndsskyldighet för tillverkaren av en vara och andra, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, i fall då dessa bl. a. underlåtit att fullgöra informationsåläggande enligt 3 § marknadsföringslagen (prop. 1975/76:34 s. 136).

I konsekvens med ändringen av 7 § konsumentköplagen har 14 § kompletterats så att skadeståndsskyldighet skall kunna inträda även när en näringsidkare underlåter att lämna information om en vara som han ålagts enligt 5 § produktsäkerhetslagen.

Ändringarna syftar till att anpassa regleringen i konsumenttjänstlagen till den i produktsäkerhetslagen. Ändringarna ansluter till konsumenttjänstlagens nuvarande regler och medför inga sakliga förändringar av betydelse.

5 §

Enligt 5 § får en tjänst inte utföras i strid mot bl. a. förbud enligt 4 § marknadsföringslagen. Detta gäller oavsett om förbudet har lämnats av säkerhetsskäl eller för att tjänsten bedömts vara uppenbart otjänlig för sitt huvudsakliga ändamål. Stadgandet kommenteras närmare i prop. 1984/85:110 s. 163 ff och 371 f.

Produktsäkerhetslagen innehåller en bestämmelse, som ersätter 4 § marknadsföringslagen såvitt den avser produktsäkerhet. Enligt 6 § produktsäkerhetslagen kan en näringsidkare förbjudas att fortsätta tillhandahålla bl. a. tjänster, som medför särskild risk för person- eller egendoms-skador. 5 § andra punkten konsumenttjänstlagen har kompletterats med en hänvisning till 6 § produktsäkerhetslagen.

9 §

I paragrafen anges att en tjänst i vissa fall skall anses felaktig, bl. a. om den har utförts i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen. Innebörden av stadgandet kommenteras närmare i prop. 1984/85:110 s. 187 ff.

Andra stycket i 9 § har i konsekvens med ändringen i 5 § konsumenttjänstlagen utformats så att en tjänst skall anses felaktig även då den har utförts i strid mot förbud enligt 6 § produktsäkerhetslagen.

15 §

I 15 § anges när tjänster som avser förvaring av lösa saker skall anses felaktiga. Enligt 15 § andra stycket skall bl. a. förvaring, som anordnas i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen, anses utgöra en felaktig tjänst (prop. 1984/85:110 s. 211 ff).

Andra stycket i paragrafen har ändrats så att även förvaring, som anordnas i strid mot förbud enligt 6 § produktsäkerhetslagen, skall bedömas som en felaktig tjänst.

21 §

Föresättningsarna för bl. a. hävning, som får ske då en tjänst utförts i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen anges i 21 §. Regleringen kommenteras i prop. 1984/85:110 s. 236 ff.

Andra och tredje styckena i paragrafen har ändrats så att hävning får ske också då en tjänst utförts i strid mot förbud enligt 6 § produktsäkerhetslagen.

Paragrafen reglerar skadeståndsskyldigheten för tredje man i vissa fall. En sådan skyldighet kan inträda bl.a. när en näringsidkare underlåter att lämna sådan information av betydelse för bedömningen av beskaffenheten eller ändamålsenligheten hos en tjänst som han ålagts att lämna enligt marknadsföringslagen (prop. 1984/85:110 s. 287 ff).

Skadeståndsskyldighet bör under motsvarande förutsättningar kunna inträda även vid underlåtelse att lämna säkerhetsinformation, om ett åläggande att lämna sådan information har meddelats enligt 5 § produktsäkerhetslagen.

5 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslagen till

1. produktsäkerhetslag
2. lag om ändring i marknadsföringslagen (1975:1418)
3. lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m. m.
4. lag om ändring i konsumentköplagen (1973:877)
5. lag om ändring i konsumenttjänstlagen (1985:716).

6 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

SAMMANFATTNING

I Sverige finns redan en omfattande produktsäkerhetsreglering. Den tar i allmänhet sikte på att förhindra att farliga produkter överhuvud taget når ut till brukarna. Regler om att åtgärder skall vidtas mot riskabla produkter som redan finns hos brukarna är sparsamt förekommande.

I våra direktiv konstateras att frågan om återkallelse av farliga varor som ett komplement till gällande produktsäkerhetslagstiftning har aktualiserats på senare tid i olika sammanhang. Med återkallelse avses då att en näringsidkare erbjuder sig att i någon form ta tillbaka försålda varor eller att rätta till säkerhetsbrister hos dem. Också information om hur köpare skall undvika vissa faror — vad vi betecknar som varningsinformation — sägs enligt direktiven kunna betraktas som en form av återkallelse.

Någon lagstiftning om återkallelse av farliga produkter finns inte. Vårt *uppdrag* har varit att ta ställning till om den nuvarande ordningen behöver kompletteras med någon form av återkallelse av farliga varor. Om vi finner att någon form av återkallelse-system bör inrättas har vi att överväga utformningen av ett sådant system och, om lagstiftning behövs, lämna förslag därtill.

Vi har undersökt såväl företagens som myndigheternas erfarenheter av produktåterkallelser (se bilagorna 2 och 3). Vi har därvid konstaterat att företagen trots att lagstiftning saknas genomfört återkallelser i en inte obetydlig omfattning. Det sker sålunda frivilligt men inte sällan efter samråd med vederbörande tillsynsmyndighet, som ibland är den som tar initiativ till åtgärden.

Vi har funnit att, när farliga produkter nått ut till brukarna, det krävs någon form av generella åtgärder — återkallelse eller varningsinformation — som syftar till att undanröja skaderisken beträffande, såvitt möjligt, alla exemplar av den farliga produkten (se avsnitt 5.1.6). Civilrättsliga regler om bl. a. avhjälpande av fel och hävning av köp är inte tillräckliga för detta ändamål. Även om säkerhetsåtgärder i åtskilliga fall kommer till stånd på frivillig väg, har vi funnit det önskvärt att frågan om behovet av sådana åtgärder liksom frågan om hur de bör utformas skall kunna prövas av en opartisk instans. Vi anser vidare att säkerhetsåtgärder bör kunna tvingas fram i de undantagsfall där vederbörande näringsidkare vägrar att tillmötesgå berättigade krav i sådant hänseende.

Den utveckling som nu — inte minst under inflytande av vad som sker inom EG — kan skönjas i riktning mot att produkters säkerhet i mindre grad kontrolleras på förhand av myndigheter och att i stället ett större egcnansvar läggs på företagen i form av s. k. självcertifiering och liknande, kräver en skärpt eftermarknadskontroll. Enligt vår mening synes utvecklingen närmast förutsätta ett system med lagfäst skyldighet att återkalla produkter som till följd av bristfällig säkerhetskontroll blivit farliga. Om det såsom kan väntas genomförs stränga regler om produktansvar, torde företagen bli än mer benägna att återkalla farliga produkter och det ter sig

även från den synpunkten naturligt att reglera återkallelleskyldigheten i lag med möjlighet till opartisk prövning.

Vi föreslår därför lagstiftning som gör det möjligt att åstadkomma rättelser i fråga om farliga produkter som kommit ut på marknaden. Vi förordar att frågor om återkallelser och varningsinformation regleras i en ny lag som bör få rubriken *produktsäkerhetslag*. I den lagen bör också tas upp bestämmelser om vissa produktsäkerhetsfrågor som nu regleras i marknadsföringslagen, nämligen om säljförbud för farliga produkter och om skyldighet att vid marknadsföring lämna information som är av särskild betydelse från säkerhetssynpunkt. Vi föreslår en lag om *ändring i marknadsföringslagen* som innebär motsvarande begränsningar i den lagen.

Vi har diskuterat vissa frågor om förberedande åtgärder till sådana ingripanden som vi föreslår, bl. a. ett system för skaderapportering (se avsnitt 5.7.7). Vi lägger inte fram några konkreta förslag beträffande dessa frågor men förutsätter att de blir föremål för fortsatt uppmärksamhet.

Produktsäkerhetslagen skall enligt vårt förslag ha till *ändamål* att motverka att produkter orsakar person- eller egendomsskador. Företag skall enligt förslaget kunna åläggas att lämna säkerhetsinformation, förbjudas att tillhandahålla produkter, åläggas att lämna varningsinformation och åläggas att återkalla produkter. Möjligheten att meddela åläggande om varningsinformation och åläggande om återkallelse utgör nyheter i svensk lagstiftning, medan reglerna om säljförbud och säkerhetsinformation som nyss anförts har mönster i marknadsföringslagen.

Den lagstiftning som nu finns beträffande produktsäkerheten på olika varu- och tjänsteområden förblir enligt vårt förslag gällande vid sidan av produktsäkerhetslagens mer allmänna bestämmelser och får försteg framför produktsäkerhetslagen i den mån den innehåller regler av samma innebörd som produktsäkerhetslagen. Om fråga uppkommer att förbjuda t. ex. ett farligt livsmedel, skall sålunda inte produktsäkerhetslagens säljförbudsregel tillämpas utan 16 § livsmedelslagen, som ger livsmedelsverket befogenhet att förbjuda saluhållande av livsmedel.

Lagen föreslås omfatta samtliga typer av säkerhetsfel som kan förekomma. Med farliga produkter menar vi framför allt sådana som är förenade med risker vilka antingen framstår som onödiga med hänsyn till möjliga skyddsåtgärder eller som är svåra att förutse för dem som använder produkterna.

Vi föreslår att *tillämpningsområdet* för lagen begränsas till sådana varor och tjänster, som tillhandahålls i näringsverksamhet och som konsumenterna inte obetydlig omfattning utnyttjar eller kan komma att utnyttja för enskilt bruk (se avsnitt 5.2). Det skall alltså i huvudsak vara fråga om varor och tjänster, som näringsidkare i sin näringsverksamhet bjuder ut till konsumenterna, dvs. konsumentprodukter. För att lagen skall kunna tillämpas är det tillräckligt att det inte framstår som direkt ovanligt att en viss produkt används även av konsumenterna. Om lagen är tillämplig på en produkt, skall enligt vårt förslag ingripande vanligtvis kunna företas mot samtliga exemplar av den, oavsett vem som faktiskt är brukare av produkten. De framtida erfarenheterna av lagens tillämpning får visa om det är

lämpligt att lagen utsträcks att omfatta också annat än konsumentprodukter.

Prop. 1988/89:23
Bilaga 1

Till skydd mot produktskador skall enligt vårt förslag åläggande om varningsinformation kunna meddelas (se avsnitt 5.3.1). Varningsinformation syftar till att skydda dem som redan har förvärvat en farlig produkt. Därigenom skiljer sig detta institut från säkerhetsinformation, som skall lämnas redan i samband med tillhandahållandet av produkter. För varningsinformation krävs att åtminstone någon fullbordad transaktion, ett avslut, kommit till stånd. Om en näringsidkare överlåtit en vara eller utfört en tjänst som medför särskild risk för skada på person eller egendom, skall han kunna åläggas att informera dem som innehar varan eller åt vilka tjänsten utförts eller som innehar egendom som tjänsten avsett om skaderisken och hur den skall förebyggas.

Varningsinformation skall i första hand lämnas till kretsen av brukare, vilka är de som skall beredas ett skydd. Varje innehavare av den farliga produkten och således även t. ex. återförsäljare av den skall emellertid så långt möjligt informeras så att de blir medvetna om riskerna. Själva informationen skall omfatta en tydlig riskupplysning och ge anvisningar för hur man skyddar sig mot skaderisken.

Vårt förslag omfattar också bestämmelser för hur varningsinformation skall lämnas. Det kan ske individuellt genom direktadresserade meddelanden till dem som skall ha informationen eller generellt genom olika former av marknadsföringsåtgärder såsom annonser eller massförsändelser. Skyldigheten att lämna varningsinformation blir — till skillnad från säkerhetsinformation — ovillkorlig. Den skall alltså lämnas även för det fall att näringsidkaren upphör att tillhandahålla produkten i fråga.

Information skall lämnas i en med hänsyn till behovet av att förebygga skadefall skälig omfattning. Det får bli fråga om en rimlighetsavvägning mellan nytta och kostnader. Ibland behöver bara en begränsad krets av brukare få information om skaderisken, och åläggande om selektiv varningsinformation skall därför kunna meddelas. Särskilt vid en individuell informationsspridning finns ofta goda möjligheter att rikta meddelanden till en avgränsad brukarkrets.

Om en näringsidkare överlåtit en vara eller utfört en tjänst, som medför särskild risk för skada på person, skall han enligt vårt förslag kunna åläggas att återkalla produkten från brukarna (se avsnitt 5.3.2). Farerekvisitet för åläggande om återkallelse är detsamma som för åläggande om varningsinformation, men återkallelse föreslås kunna komma i fråga endast vid risk för personskador.

I en risksituation kan ofta såväl varningsinformation som återkallelse komma i fråga. Vid valet mellan dessa båda åtgärder skall vara avgörande vad som med minsta resursinsats leder till målet att förebygga skadefall. I fall av stora risker för allvarliga personskador bör återkallelse normalt utgöra förstahandsalternativet. Även vid återkallelse kan selektiva åtgärder bli aktuella.

Återkallelse av varor föreslås kunna ske i tre olika former, nämligen rättelse, utbyte eller återgång. Rättelse innebär att defekten hos produkten avhjälpes. Vid utbyte återgår den riskabla varan till näringsidkaren, som i

gengäld får leverera en annan, felfri vara av samma eller motsvarande slag. Återgång innebär att näringsidkaren tar tillbaka den farliga varan och lämnar ersättning för den. I fråga om tjänster kan endast rättelse eller återgång komma i fråga.

Vårt förslag innebär att näringsidkaren vid återkallelse skall lämna de berörda ett erbjudande om viss åtgärd och ange villkoren för åtgärden. Villkoren skall vara sådana att erbjudandet kan förväntas bli allmänt accepterat men får inte bli oskäligt betungande för näringsidkaren. Återkallelseerbjudanden skall fullgöras utan väsentliga kostnader eller olägenheter för produktinnehavarna. Rättelse och utbyte skall ske inom skälig tid och bör alltså företas så skyndsamt som möjligt. Vid återgång skall ersättningen för det återlämnade normalt svara mot återanskaffningskostnaden för en ny vara av samma eller motsvarande slag, men avdrag kan i vissa fall få göras för den nytta innehavaren av varan får anses ha haft.

Vi föreslår också att vid varuåterkallelse näringsidkaren skall kunna åläggas att låta förstöra eller eljest oskadliggöra exemplar som återtagits av honom i samband med utbyte eller återgång. Detta bör dock komma i fråga endast i undantagsfall såsom då en produkt bedöms vara särskilt farlig eller då riskerna för att de återtagna exemplaren av produkten skall komma att åter cirkulera på marknaden är särskilt stora.

Erbjudanden om återkallelse skall tillkännages med upplysningar om villkoren och den aktuella skaderisken. För sådana tillkännagivanden skall gälla detsamma som för spridning av varningsinformation.

Om en näringsidkare tillhandahåller produkter utan att lämna information som har särskild betydelse för att förebygga att produkterna orsakar person- eller egendomsskador, skall han enligt förslaget kunna åläggas att lämna *säkerhetsinformation*, när han i fortsättningen tillhandahåller dem (se avsnitt 5.3.3). Vårt förslag i denna del bygger på 3 § marknadsföringslagen. Informationen skall i allmänhet omfatta upplysningar om den speciella skaderisken och dessutom innehålla anvisningar för hur man kan skydda sig mot skador, t. ex. hanteringsföreskrifter eller skötselråd. Det är inte meningen att säkerhetsinformation skall vara förbehållen särskilt allvarliga fall. Information skall kunna krävas så snart det föreligger något beaktansvärt behov av den.

Vårt förslag innefattar bestämmelser om hur säkerhetsinformation skall lämnas. Det kan ske genom märkning på varan eller egendom, som tjänsten i fråga avser, eller i bruksanvisningar, som medföljer varan eller egendomen. Information skall även kunna tillhandahållas i annan form på säljställen eller lämnas i annonser eller andra framställningar som näringsidkaren använder vid marknadsföringen.

Skyldigheten att lämna säkerhetsinformation blir inte ovillkorlig utan bortfaller om näringsidkaren väljer att inte vidare marknadsföra produkten i fråga. Ålägganden om säkerhetsinformation blir i allmänhet generella, men kan ibland innebära att information skall lämnas endast till en begränsad krets av presumtiva brukare.

Vårt förslag om *säljförbud* innebär att en näringsidkare, som tillhandahåller produkter som medför särskild risk för person- eller egendomsskador, skall kunna förbjudas att fortsätta med detta (se avsnitt 5.3.4). Försla-

get bygger på 4 § marknadsföringslagen. Risknivån överensstämmer med den som gäller enligt den bestämmelsen. Innebörden är att såväl riskerna som de befarade skadeverkningarna måste vara av viss betydenhet för att ingripande skall få ske. Begränsade risker för skador av bagatellartad karaktär bör i allmänhet inte kunna föranleda säljförbud.

Säljförbud blir i allmänhet generella och absoluta. Förbud kan emellertid göras partiella, dvs. avse försäljningen till endast en viss kategori av brukare. Även villkorade förbud skall kunna meddelas, t.ex. förbud att tillhandahålla en produkt utan att den är försedd med viss säkerhetsanordning.

Åläggande om varningsinformation och återkallelse skall förbehållas fall, i vilka risksituationen är av viss *räckvidd*. Vid prövningen skall beaktas bl.a. den omfattning i vilken varan eller egendomen kan antas finnas i behåll och brukas. Även den föreliggande skaderisken skall beaktas. Åläggande skall meddelas om prövningen utfaller så att åtgärden kan förväntas få en inte obetydlig skadepreventiv effekt.

Ett särskilt problem i samband med vår reglering är frågan om mot vem eller vilka ålägganden och förbud enligt lagen skall kunna riktas, alltså vad som skall gälla om *ansvarsfördelningen* (se avsnitt 5.5). Vårt lagförslag innebär att varje näringsidkare, som tillhandahåller eller har tillhandahållit en farlig produkt, skall kunna komma i fråga för åläggande eller förbud. Av praktiska skäl måste dock i allmänhet ett val företas. Vid valet skall enligt vårt förslag i första hand hänsyn tas till vem eller vilka, som har de bästa förutsättningarna att uppfylla ändamålet med åtgärden i fråga. Också rimlighetssynpunkter bör beaktas. Vi föreslår därför att man vid prövningen även fäster avseende vid vem eller vilka som först fört in produkten på marknaden. Lösningen innebär att ansvaret för säkerhetsåtgärder ofta får läggas på tillverkare eller importör eller annan som har haft ett bestämmande inflytande på en produkt.

Utgångspunkten är att ett återkallelseåläggande inte får omfatta andra exemplar av produkten än sådana som näringsidkaren i fråga själv tillhandahållit. I anslutning härtill föreslår vi en regel för tillämpningen som innebär att ett åläggande om återkallelse eller varningsinformation gäller alla exemplar av produkten, om det inte beträffande visst exemplar framgår att det inte tillhandahållits av den näringsidkare som meddelats åläggandet. Näringsidkare kan alltså begränsa sitt ansvar genom att se till att deras produkter blir märkta på något sätt.

Ofta behöver många näringsidkare samverka för att åstadkomma t.ex. en effektiv återkallelsekampanj. Sådan samverkan skall enligt vårt lagförslag vid behov kunna framtvingas. Vi förutsätter emellertid att samverkan bäst åstadkoms genom överenskommelser inom den berörda branschen.

Frågan om *preskription* saknar aktualitet vad gäller säkerhetsinformation och säljförbud men kommer upp vid varningsinformation och återkallelse. Vi föreslår en tio-årig preskriptionsfrist för återkallelse men inte någon preskriptionsbestämmelse såvitt gäller varningsinformation (se avsnitt 5.6).

Preskriptionsfristen för återkallelse innebär att en näringsidkare kan meddelas ett åläggande endast om han inom tio år från det att han

upphörde att tillhandahålla produkten i fråga fått ett skriftligt krav om återkallelse från vederbörande tillsynsmyndighet eller någon organisation med talerätt, varom mera nedan. Om krav på återkallelse av en produkt framställs inom tio-årsperioden, kan ett åläggande avse även sådana exemplar av produkten som sålts för mer än tio år sedan.

Vi har förut anfört att frågor om ålägganden och förbud enligt den föreslagna lagen bör kunna prövas av en opartisk instans. Av bl. a. rättssäkerhetsskäl har vi funnit det vara viktigt att denna instans blir en domstol. Det finns på konsumenträttens område en väl fungerande domstol som är lämpad att pröva produktsäkerhetsåtgärder. Det är *marknadsdomstolen*, och vi föreslår att den skall slita tvister också enligt den av oss föreslagna lagen (se avsnitt 5.7.4).

Myndigheter, som skall utöva tillsynen över efterlevnaden av lagen kallar vi *tillsynsmyndigheter* (se avsnitt 5.7.2). Tillsynsmyndighet blir enligt vårt förslag konsumentverket. Dess kompetensområde blir emellertid begränsat till produkter, som inte är specialreglerade. För produktgrupper, som är föremål för specialreglering såsom t. ex. läkemedel och livsmedel blir vederbörande specialmyndighet — socialstyrelsen respektive livsmedelsverket — tillsynsmyndighet. Flera myndigheter får alltså ett ansvar för att lagen vinner praktisk tillämpning.

Vi föreslår att i lagtexten förs in en rekommendation om att tillsynsmyndigheterna bör ta upp *förhandlingar* med näringsidkare, då frågor om ålägganden och förbud kommer upp (se avsnitt 5.7.3). Syftet med sådana förhandlingar skall vara att söka komma överens med näringsidkarna i frågan huruvida behov föreligger om säkerhetsåtgärder och hur de i så fall bör utformas.

Kommer någon förhandlingslösning inte till stånd, får tillsynsmyndigheten överlämna frågan till *konsumentombudsmannen* med begäran att denne ansöker om åläggande eller förbud hos marknadsdomstolen. Tillsynsmyndigheterna får alltså inte själva väcka talan i domstolen (se avsnitt 5.7.5). Det förutsätts att ombudsmannen och vederbörande tillsynsmyndighet samråder och kan komma fram till samma bedömning vad gäller behovet av åtgärder.

Vi föreslår också, efter mönster av marknadsföringslagen, att konsumentombudsmannen får möjlighet att utfärda informations-, förbuds- och återkallelseförelägganden.

Förutom konsumentombudsmannen får enligt vårt förslag organisationer av konsumenter, löntagare och näringsidkare talerätt i marknadsdomstolen. Förutsättningen för sådan talan är att tillsynsmyndigheten eller ombudsmannen beslutat att inte vidta åtgärder för att få en fråga bedömd av domstolen.

Vi föreslår även vissa ändringar i *lagen om marknadsdomstol*. Ändringsförslagen innebär i huvudsak att lagen om marknadsdomstol får ett innehåll som gör att produktsäkerhetslagen inordnas i dess processuella reglering. Produktsäkerhetsärenden blir med förslagen i allmänhet handlagda på samma sätt som marknadsföringsärenden.

Två av oss (Tengelin och Wallin) har i ett *särskilt yttrande* lagt fram vissa kompletterande synpunkter. Yttrandet innehåller en sammanfattning, vartill hänvisas.

1 Förslag till

Produktsäkerhetslag

Härigenom föreskrivs som följer.

Inledande bestämmelser

1 § Denna lag har till ändamål att motverka att varor och tjänster orsakar skada på person eller egendom. För detta ändamål får enligt lagen näringsidkare

1. åläggas att lämna säkerhetsinformation,
2. förbjudas att tillhandahålla varor och tjänster,
3. åläggas att lämna varningsinformation,
4. åläggas att återkalla varor och tjänster.

Lagen tillämpas i fråga om varor och tjänster som tillhandahålls i näringsverksamhet och som konsumenterna inte obetydligt omfattning utnyttjar eller kan komma att utnyttja för enskilt bruk.

2 § Vad som i denna lag sägs om tillhandahållande och överlåtelse av en vara gäller även erbjudande om och upplåtelse av nyttjanderätt till en vara.

3 § Ett åläggande eller ett förbud enligt denna lag får inte meddelas i den mån det i annan författning eller i beslut av myndighet har meddelats särskilda bestämmelser om varan eller tjänsten med samma ändamål som åläggandet eller förbudet skulle fylla.

4 § Konsumentverket utövar tillsyn över efterlevnaden av denna lag och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. En myndighet, som enligt annan lag eller författning har att utöva tillsyn över efterlevnaden av regler om produktsäkerhet i fråga om en vara eller en tjänst, är dock tillsynsmyndighet även beträffande efterlevnaden av denna lag och av föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, såvitt rör varan eller tjänsten.

En fråga om åläggande eller förbud enligt denna lag får alltid väckas hos konsumentverket. Om verket inte är tillsynsmyndighet beträffande den vara eller tjänst som frågan gäller, skall frågan överlämnas till tillsynsmyndigheten, såvida det inte är uppenbart att någon åtgärd inte behövs.

Åläggande om säkerhetsinformation

5 § Tillhandahåller en näringsidkare en vara eller en tjänst som avses i 1 § andra stycket utan att lämna information som har särskild betydelse för att förbygga att varan eller tjänsten orsakar skada på person eller egendom, kan marknadsdomstolen ålägga honom att lämna sådan information, när han i fortsättningen tillhandahåller varan eller tjänsten.

Ett åläggande enligt första stycket får innehålla att informationen skall

1. lämnas genom märkning på varan eller den egendom som tjänsten avser eller i bruksanvisning som medföljer varan eller egendomen,

2. tillhandahållas i annan form på säljställen eller
3. lämnas i annonser eller andra framställningar som näringsidkaren använder vid marknadsföringen.

Säljförbud m.m.

6 § Tillhandahåller en näringsidkare en vara eller en tjänst som avses i 1 § andra stycket och medför varan eller tjänsten särskild risk för skada på person eller egendom, kan marknadsdomstolen förbjuda honom att fortsätta därmed.

Åläggande om varningsinformation

7 § Har en näringsidkare överlåtit en vara eller utfört en tjänst som avses i 1 § andra stycket och medför varan eller tjänsten särskild risk för skada på person eller egendom, kan marknadsdomstolen ålägga honom att informera dem som innehar varan eller åt vilka tjänsten utförts eller som innehar den egendom som tjänsten avsett om skaderisken och om hur den skall förebyggas.

Informationen skall lämnas på sådant sätt att den kan antas komma till de berördas kännedom, såsom genom personliga meddelanden till dem som skall ha informationen eller i annonser eller andra framställningar som näringsidkare använder vid marknadsföring. Informationen skall lämnas i en med hänsyn till behovet av att förebygga skadefall skälig omfattning.

Åläggande om återkallelse

8 § Har en näringsidkare överlåtit en vara som avses i 1 § andra stycket och medför varan särskild risk för skada på person, kan marknadsdomstolen ålägga honom att i en med hänsyn till behovet av att förebygga skadefall skälig omfattning återkalla varan från dem som innehar varan för att bruka den genom att

1. avhjälpa det fel som skaderisken hänför sig till (rättelse),
2. ta tillbaka varan och leverera en annan, felfri vara av samma eller motsvarande slag (utbyte) eller
3. ta tillbaka varan och lämna ersättning för den (återgång).

Åläggandet skall innefatta skyldighet för näringsidkaren att lämna innehavarna ett med bestämda villkor förenat erbjudande att vidta åtgärden. Villkoren skall bestämmas så att erbjudandet kan förväntas bli godtaget av dem till vilka det lämnas. Erbjudandet skall fullgöras utan väsentlig kostnad eller olägenhet för dem som utnyttjar det. Rättelse och utbyte skall ske inom skälig tid. Vid återgång skall ersättningen för det återlämnade svaret mot återanskaffningskostnaden för en ny vara av samma eller motsvarande slag. Finns särskilda skäl till det, får avdrag göras för den nytta som innehavarna av varan kan anses ha haft.

Om det av särskilda skäl krävs för att hindra att sådana exemplar av en vara som tagits tillbaka i samband med utbyte eller återgång orsakar allvarlig skada på person, får marknadsdomstolen ålägga näringsidkaren att låta förstöra eller eljest oskadliggöra de återtagna exemplaren.

9 § Har en näringsidkare utfört en tjänst som avses i 1 § andra stycket och medför tjänsten särskild risk för skada på person, kan marknadsdomstolen ålägga honom att i en med hänsyn till behovet av att förebygga

skadefall skälig omfattning återkalla tjänsten från dem, åt vilka tjänsten utförts för direkt bruk eller som innehar egendom som tjänsten avsett för att bruka den, genom att avhjälpa det fel som skaderisken hänför sig till (rättelse) eller lämna ersättning för tjänsten (återgång). Därvid gäller 8 § andra stycket i motsvarande fall. Vid återgång skall ersättningen, om så behövs, avse också kostnaden för återställande av den egendom som tjänsten avsett i ursprungligt skick.

10 § Ett åläggande enligt 8 eller 9 § skall innefatta skyldighet för näringsidkaren att tillkännage såväl erbjudandet och villkoren för detsamma som den skaderisk som föranlett åläggandet. Om sådant tillkännagivande gäller i övrigt bestämmelserna i 7 § om varningsinformation.

Gemensamma bestämmelser om ålägganden och förbud

11 § Ett åläggande enligt 7, 8 eller 9 § får meddelas endast om det kan antas få en skadeförebyggande verkan som inte är obetydlig. Vid prövningen skall beaktas den omfattning i vilken varan eller den egendom som tjänsten avsett kan antas finnas i behåll och brukas, den skaderisk som föreligger och omständigheterna i övrigt.

12 § Ett åläggande eller ett förbud enligt 5–9 § som kan avse flera näringsidkare får begränsas till att gälla någon eller några av dem. Åläggandet eller förbudet skall i första hand meddelas den eller dem som har de bästa förutsättningarna att uppfylla ändamålet med det. Vid prövningen skall också beaktas vem eller vilka som först fört in varan eller tjänsten på marknaden.

Ett åläggande att återkalla en vara eller en tjänst gäller alla exemplar av varan eller tjänsten, om det inte beträffande visst exemplar framgår att det ej tillhandahållits av den näringsidkare som meddelats åläggandet.

Varje näringsidkare som 7, 8 eller 9 § kan tillämpas på kan av marknadsdomstolen åläggas att medverka till att genomföra ett åläggande, som enligt nämnda lagrum meddelats en annan näringsidkare.

13 § Ett åläggande enligt 8 eller 9 § får meddelas en näringsidkare endast om han inom tio år från det att han upphörde att tillhandahålla varan eller tjänsten fått ett skriftligt krav om återkallelse av den vara eller tjänst som återkallelsen skulle avse av tillsynsmyndigheten eller, om ansöknings om åläggandet gjorts av en sammanslutning som avses i 18 § andra stycket, av sammanslutningen.

14 § Om ett åläggande enligt 7, 8 eller 9 § inte kan meddelas någon näringsidkare som förmår genomföra åtgärden, skall, i den mån det behövs för att förebygga skada på person eller egendom, tillsynsmyndigheten lämna varningsinformation i skälig omfattning.

Vite

15 § Ett åläggande eller ett förbud enligt 5–9 § eller 12 § tredje stycket skall förenas med vite, om inte detta av särskilda skäl är obehövt.

Handlägningsregler

16 § Uppkommer behov av åtgärder enligt denna lag för att motverka att en vara eller en tjänst orsakar skada på person eller egendom, bör

tillsynsmyndigheten ta upp förhandlingar med näringsidkare som kan meddelas åläggande eller förbud enligt lagen, i syfte att denne skall åta sig att genomföra behövliga åtgärder. Vad som sagts nu gäller dock inte, om fara är i dröjsmål eller omständigheterna i övrigt talar mot att förhandlingar tas upp.

17 § Finner en tillsynsmyndighet att ett åläggande eller ett förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket behövs, skall myndigheten överlämna frågan till konsumentombudsmannen med begäran om att denne skall ansöka hos marknadsdomstolen om sådant åläggande eller förbud.

18 § En fråga om åläggande eller förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket tas upp efter ansökan. En sådan ansökan görs av konsumentombudsmannen efter en begäran som sägs i 17 §.

Beslutar en tillsynsmyndighet i visst fall att inte framställa begäran enligt 17 § eller beslutar konsumentombudsmannen i anledning av en sådan begäran att inte göra ansökan hos marknadsdomstolen, får ansökan göras av en sammanslutning av konsumenter, löntagare eller näringsidkare.

19 § En näringsidkare är skyldig att på anmaning av en tillsynsmyndighet eller av konsumentombudsmannen avge yttranden och lämna upplysningar i ett ärende om tillämpning av 5-9 § eller 12 § tredje stycket. Näringsidkaren är även skyldig att på anmaning av tillsynsmyndigheten eller konsumentombudsmannen tillhandahålla handlingar, varuprover och liknande, som kan ha betydelse för utredningen i ärendet.

Efterkoms inte en anmaning enligt första stycket, får tillsynsmyndigheten eller konsumentombudsmannen förelägga näringsidkaren att fullgöra sin skyldighet vid vite. För varuprover och liknande som tillhandahålls enligt första stycket lämnar tillsynsmyndigheten eller konsumentombudsmannen ersättning, om särskilda skäl föreligger.

20 § Ett beslut i fråga om ett åläggande eller ett förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket utgör inte hinder mot att samma fråga prövas på nytt, när ändrade förhållanden eller annat särskilt skäl föranleder det. I fråga om talan av konsumentombudsmannen eller av en sammanslutning som avses i 18 § andra stycket angående förnyad prövning gäller vad som sägs i 17 och 18 §§.

21 § Om särskilda skäl föranleder det, kan ett åläggande eller ett förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket meddelas även för tiden till dess ett slutligt beslut föreligger.

Informations-, förbuds- och återkallelseförelägganden

22 § Om förutsättningar för ett åläggande eller ett förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket föreligger i ett visst fall, som ej är av större vikt, får konsumentombudsmannen efter begäran som sägs i 17 § vid vite förelägga näringsidkaren, för godkännande omedelbart eller inom viss tidsfrist,

1. åläggande att lämna säkerhetsinformation enligt vad som sägs i 5 § eller att lämna varningsinformation enligt vad som sägs i 7 § eller att medverka till varningsinformation enligt vad som sägs i 12 § tredje stycket (informationsföreläggande),

2. förbud att fortsätta att tillhandahålla en vara eller en tjänst enligt vad som sägs i 6 § (förbuds-föreläggande) eller

3. åläggande att återkalla en vara eller en tjänst enligt vad som sägs i 8

och 9 §§ eller att medverka till återkallelse enligt vad som sägs i 12 § tredje stycket (återkallelseföreläggande).

Ett godkänt föreläggande gäller som ett åläggande eller ett förbud som har meddelats av marknadsdomstolen enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket. Ett godkännande som sker sedan den i föreläggandet utsatta tidsfristen har gått till ända är dock utan verkan.

Tillsyn m.m.

23 § En näringsidkare som meddelats ett åläggande eller ett förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket är skyldig att på anmaning av tillsynsmyndigheten avge yttranden och lämna upplysningar, som behövs för tillsyn över att åläggandet eller förbudet följs. Näringsidkaren är även skyldig att på anmaning av myndigheten tillhandahålla handlingar, varupröver och liknande, som behövs för tillsynen.

Efterkoms inte en anmaning enligt första stycket, får tillsynsmyndigheten förelägga näringsidkaren att fullgöra sin skyldighet vid vite.

För varupröver och liknande, som tillhandahålls enligt första stycket, lämnar tillsynsmyndigheten ersättning, om särskilda skäl föreligger.

Föreskrifter om skyldighet för den som skall tillhandahålla varupröver och liknande enligt första stycket att ersätta tillsynsmyndigheten kostnader för provtagning och undersökning av prov meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

24 § Talan om utdömande av vite som förelagts med stöd av 19 eller 23 § förs vid allmän domstol av den som utfärdat föreläggandet.

I fråga om vite, som förelagts av marknadsdomstolen eller som upptagits i godkänt informations-, förbuds- eller återkallelseföreläggande, förs talan om utdömande vid allmän domstol av konsumentombudsmannen. Har vite förelagts av marknadsdomstolen på talan av en sammanslutning som avses i 18 § andra stycket får talan om utdömande föras även av sammanslutningen.

Överklagande

25 § Följande beslut enligt denna lag får inte överklagas, nämligen

1. beslut av konsumentverket enligt 4 § andra stycket andra meningen,
2. beslut av en tillsynsmyndighet enligt 14, 16 eller 17 §,
3. beslut av konsumentombudsmannen enligt 18 § första stycket,
4. beslut av en tillsynsmyndighet eller av konsumentombudsmannen om anmaning enligt 19 § första stycket första meningen eller om vitesföreläggande efter sådan anmaning,
5. beslut av konsumentombudsmannen om informations-, förbuds- eller återkallelseföreläggande enligt 22 §,
6. beslut av konsumentombudsmannen eller av en tillsynsmyndighet enligt 24 §.

En tillsynsmyndighets eller konsumentombudsmannens beslut i annan fråga som avses i 19 § eller en tillsynsmyndighets beslut i en fråga som avses i 23 § första—tredje styckena överklagas hos kammarrätten. Detsamma gäller beslut av en tillsynsmyndighet enligt föreskrifter som avses i 23 § fjärde stycket.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1989.

2. Ett åläggande enligt 7-9 § eller 12 § tredje stycket får meddelas en

näringsidkare endast om näringsidkaren överlåtit sådana varor eller utfört sådana tjänster som åläggandet skulle avse efter ikraftträdandet.

Prop. 1988/89:23
Bilaga 2

3. Har ett förbudsföreläggande eller ett informationsföreläggande som rör produktsäkerhet meddelats enligt marknadsföringslagen (1975:1418) före ikraftträdandet och har den i föreläggandet utsatta tidsfristen för godkännande inte gått till ända, får ett godkännande lämnas inom den angivna tidsfristen. Föreläggandet får i så fall verkan som motsvarande föreläggande enligt 22 § denna lag.

2 Förslag till Lag om ändring i marknadsföringslagen (1975:1418)

Prop. 1988/89:23
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 3 och 4 §§ samt rubriken närmast före 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Underlåter näringsidkare vid marknadsföring av vara, tjänst eller annan nytthet att lämna information, som har särskild betydelse från konsumentens synpunkt, kan marknadsdomstolen ålägga honom att lämna sådan information. Åläggande kan meddelas även anställd hos näringsidkare och annan som handlar på näringsidkares vägnar.

Åläggande enligt första stycket får innehålla att informationen skall

1. lämnas genom märkning på vara eller tillhandahållas i annan form på säljställe,

2. lämnas i annonser eller andra framställningar som näringsidkaren använder vid marknadsföringen,

3. i viss form lämnas till konsument som begär det.

I fråga om information som har särskild betydelse för att förebygga att en vara eller tjänst orsakar skada på person eller egendom finns bestämmelser i produktsäkerhetslagen (1988:000).

4 §¹

Produktsäkerhet m.m.

Saluhåller en näringsidkare till konsumenter för enskilt bruk en vara, som på grund av sina egenskaper medför särskild risk för skada på person eller egendom, kan marknadsdomstolen förbjuda honom att fortsätta därmed. Detsamma gäller, om varan är uppenbart otjänlig för sitt huvudsakliga ändamål.

I den mån det behövs för att motverka att en vara som avses i första stycket saluhålls på sätt som där sägs, kan marknadsdomstolen meddela en näringsidkare som i egenskap av tillverkare, importör eller annars saluhåller varan till annan näringsidkare förbud att fortsätta därmed. Förbud enligt första och andra styckena kan meddelas även anställd hos näringsidkare och annan som handlar på näringsidkares vägnar.

Vad som sägs i första—tredje styckena om förbud mot saluhållande gäller i motsvarande fall även då nyttjanderätt till varor erbjuds mot ersättning eller tjänster tillhandahålls mot ersättning.

Förbud enligt denna paragraf får inte meddelas i den mån det i författning eller beslut av myndighet har meddelats särskilda bestämmelser om varan eller tjänsten med samma ändamål som förbudet skulle fylla.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1989.

Ett ärende om tillämpning av 3 eller 4 §, som anhängiggjorts före ikraftträdandet, prövas enligt äldre bestämmelser.

¹ Senaste lydelse 1985:926.

3 Förslag till Lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m.

Prop. 1988/89:23
Bilaga 2

Häri genom föreskrivs att 1, 3, 4, 9, 11, 13, 15, 15 a och 20 §§ lagen (1970:417) om marknadsdomstol m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Marknadsdomstolen handlägger ärenden enligt konkurrenslagen (1982:729), marknadsföringslagen (1975:1418), lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden och lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare.

Marknadsdomstolen handlägger ärenden enligt konkurrenslagen (1982:729), marknadsföringslagen (1975:1418), lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare och produkt säkerhetslagen (1988:000).

3 §¹

Marknadsdomstolen består av en ordförande, en vice ordförande samt tio andra ledamöter, av vilka fyra är särskilda ledamöter, tre för ärenden om konkurrensbegränsning och ärenden om avtalsvillkor mellan näringsidkare samt en för ärenden om marknadsföring och ärenden om avtalsvillkor i konsumentförhållanden.

Marknadsdomstolen består av en ordförande, en vice ordförande samt tio andra ledamöter, av vilka fyra är särskilda ledamöter, tre för ärenden om konkurrensbegränsning och ärenden om avtalsvillkor mellan näringsidkare samt en för ärenden om marknadsföring, ärenden om avtalsvillkor i konsumentförhållanden och ärenden om produkt säkerhet.

4 §¹

Ordföranden, vice ordföranden och en av de särskilda ledamöterna för ärenden om konkurrensbegränsning och avtalsvillkor mellan näringsidkare skall vara lagkunniga och erfarna i domarvärv. De två övriga ledamöterna för sådana ärenden skall ha särskild insikt i näringslivets förhållanden. Ledamoten för ärenden om marknadsföring och avtalsvillkor i konsumentförhållanden skall ha särskild insikt i konsumentfrågor. Ordföranden, vice ordföranden och de särskilda ledamöterna får ej utses bland personer som kan anses företräda företagارئntressen eller konsument- och löntagarintressen.

Ordföranden, vice ordföranden och en av de särskilda ledamöterna för ärenden om konkurrensbegränsning och avtalsvillkor mellan näringsidkare skall vara lagkunniga och erfarna i domarvärv. De två övriga ledamöterna för sådana ärenden skall ha särskild insikt i näringslivets förhållanden. Ledamoten för ärenden om marknadsföring, avtalsvillkor i konsumentförhållanden och produkt säkerhet skall ha särskild insikt i konsumentfrågor. Ordföranden, vice ordföranden och de särskilda ledamöterna får ej utses bland personer som kan anses företräda företagارئntressen eller konsument- och löntagarintressen.

¹ Senaste lydelse 1985:294.

För vice ordföranden och var och en av de särskilda ledamöterna finns en eller flera ersättare. Bestämmelserna om vice ordförande och särskild ledamot gäller även ersättare.

9 §¹

Marknadsdomstolen är beslutför, när ordföranden och fyra andra ledamöter är närvarande. I beslut skall lika antal ledamöter som företräder företagarentressen samt konsument- och löntagarintressen delta.

Av de särskilda ledamöterna deltagar vid handläggning av ärenden om konkurrensbegränsning eller avtalsvillkor mellan näringsidkare endast de som har utsetts för sådana ärenden och vid handläggning av ärenden om marknadsföring *eller* avtalsvillkor i konsumentförhållanden endast den som har utsetts för sådana ärenden.

Av de särskilda ledamöterna deltagar vid handläggning av ärenden om konkurrensbegränsning eller avtalsvillkor mellan näringsidkare endast de som har utsetts för sådana ärenden och vid handläggning av ärenden om marknadsföring, avtalsvillkor i konsumentförhållanden *eller produktsäkerhet* endast den som har utsetts för sådana ärenden.

Om förhandling som avses i 4 eller 5 § konkurrenslagen (1982:729) finns särskilda föreskrifter i 14 §.

Ordföranden kan ensam på domstolens vägnar företaga förberedande åtgärd och pröva fråga om avskrivning av ärende.

11 §¹

För konkurrensbegränsningsfrågor finns en näringsfrihetsombudsman och för frågor om marknadsföring *och* frågor om avtalsvillkor i konsumentförhållanden en konsumentombudsman.

För konkurrensbegränsningsfrågor finns en näringsfrihetsombudsman och för frågor om marknadsföring, frågor om avtalsvillkor i konsumentförhållanden *och frågor om produktsäkerhet* en konsumentombudsman.

Ombudsman utses av regeringen för viss tid och skall vara lagkunnig.

13 §¹

Ansökan som avses i 17 § konkurrenslagen (1982:729) görs skriftligen. Detsamma gäller ansökan om förbud eller åläggande enligt 2-4 §§ marknadsföringslagen (1975:1418), 1 § lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden *eller* 1 § lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare. Av ansökningsen skall framgå de skäl på vilka ansökningsen grundas och den utredning sökanden åberopar.

Ansökan som avses i 17 § konkurrenslagen (1982:729) görs skriftligen. Detsamma gäller ansökan om förbud eller åläggande enligt 2-4 §§ marknadsföringslagen (1975:1418), 1 § lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, 1 § lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare *eller 5-9 § eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen (1988:000)*. Av ansökningsen skall framgå de skäl på vilka ansökningsen grundas och den utredning sökanden åberopar.

¹ Senaste lydelse 1984: 294

15 §²

Ärende får avgöras och beslut med anledning av särskild prövning enligt 15 a § meddelas utan sammanträde enligt 14 § första stycket, om tillfredsställande utredning föreligger och part inte begär sammanträde. Ansökan som uppenbart ej förtjänar avseende får avslås utan sådant sammanträde.

Fråga om förbud, åläggande eller tillstånd enligt 18 § konkurrenslagen (1982:729), förbud enligt 21 § samma lag eller förbud eller åläggande enligt 13 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller 5 § lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden kan prövas utan sammanträde enligt 14 § första stycket.

Förbud eller åläggande, som avses i andra stycket, eller återkallelse av tillstånd, som avses där, får inte beslutas utan att den som förbudet, åläggandet eller återkallelsen avser fått tillfälle att yttra sig i frågan, såvida det inte finns anledning anta, att han avvikit eller eljest håller sig undan. I ett ärende om förbud enligt 4 § marknadsföringslagen på grund av särskild risk för skada på person eller egendom får marknadsdomstolen dock även i annat fall omedelbart besluta om förbud enligt 13 § samma lag, om synnerliga skäl föreligger.

Fråga om förbud, åläggande eller tillstånd enligt 18 § konkurrenslagen (1982:729), förbud enligt 21 § samma lag eller förbud eller åläggande enligt 13 § marknadsföringslagen (1975:1418), 5 § lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden eller 21 § produktsäkerhetslagen (1988:000) kan prövas utan sammanträde enligt 14 § första stycket.

Förbud eller åläggande, som avses i andra stycket, eller återkallelse av tillstånd, som avses där, får inte beslutas utan att den som förbudet, åläggandet eller återkallelsen avser fått tillfälle att yttra sig i frågan, såvida det inte finns anledning anta, att han avvikit eller eljest håller sig undan. I ett ärende om åläggande eller förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen får marknadsdomstolen dock även i annat fall omedelbart meddela beslut enligt 21 § samma lag, om synnerliga skäl föreligger.

15 a §³

I ärende som avser prövning enligt 2 § konkurrenslagen (1982:729) kan marknadsdomstolen ta upp till särskild prövning frågan huruvida näringsidkare föranleder skadlig verkan av en konkurrensbegränsning.

Marknadsdomstolen kan till särskild prövning ta upp

1. i ärende som avser prövning enligt 2 § konkurrenslagen (1982:729) frågan huruvida näringsidkare föranleder skadlig verkan av en konkurrensbegränsning.

2. i ärende som avser prövning enligt 6-9 § eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen (1988:000) frågan huruvida en vara eller en tjänst medför särskild risk för skada på person eller egendom.

20 §²

Skall ansökan, kallelse eller föreläggande tillställas part eller annan, sker det genom delgivning. Detsamma gäller beslut som sänds enligt 19 §.

² Senaste lydelse 1985:927.

³ Införd genom 1982:731.

Annan handling får tillställas part eller annan genom delgivning, om det anses erforderligt.

Delgivning av beslut av marknadsdomstolen, vilket innefattar vitesföreläggande enligt konkurrenslagen (1982:729), marknadsföringslagen (1975:1418), lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden *eller* lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare, får inte ske enligt 12 § delgivningslagen (1970:428), om det inte finns anledning att anta att den sökta har avvikit eller på annat sätt håller sig undan.

Delgivning av beslut av marknadsdomstolen, vilket innefattar vitesföreläggande enligt konkurrenslagen (1982:729), marknadsföringslagen (1975:1418), lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare *eller produktsäkerhetslagen (1988:000)*, får inte ske enligt 12 § delgivningslagen (1970:428), om det inte finns anledning att anta att den sökta har avvikit eller på annat sätt håller sig undan.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1989.

4 Förslag till Lag om ändring i konsumentköplagen (1973:877)

Prop. 1988/89:23
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 7, 8 och 14 §§ konsumentköplagen (1973:877) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §¹

Har säljaren vid köpet eller på varans förpackning eller i annons eller annat meddelande avsett att komma till allmänhetens eller köparens kännedom lämnat vilseledande uppgift om varans beskaffenhet eller användning och kan uppgiften antagas ha inverkat på köpet, skall varan anses behäftad med fel. Detta gäller dock ej, om säljaren tydligt rättat uppgiften.

Har varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, för egen eller säljarens räkning lämnat sådan vilseledande uppgift som avses i första stycket och kan den antagas ha inverkat på köpet, skall varan anses behäftad med fel, om säljaren återopat uppgiften eller, fastän han insett eller uppenbarligen bort inse att uppgiften var vilseledande, underlåtit att tydligt rätta den.

Har säljaren underlåtit att lämna sådan information om varans beskaffenhet eller användning som han enligt marknadsföringslagen (1975:1418) har ålagts att lämna, skall varan anses behäftad med fel, om underlåtelserna kan antagas ha inverkat på köpet. Detsamma gäller, om åläggandet har meddelats varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, och säljaren har känt till eller bort känna till underlåtelserna att fullgöra åläggandet.

Har säljaren underlåtit att lämna sådan information om varans beskaffenhet eller användning som han enligt marknadsföringslagen (1975:1418) har ålagts att lämna eller att efter åläggande enligt 5 § produktsäkerhetslagen (1988:000) lämna säkerhetsinformation om varan, skall varan anses behäftad med fel, om underlåtelserna kan antagas ha inverkat på köpet. Detsamma gäller, om åläggandet har meddelats varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, och säljaren har känt till eller bort känna till underlåtelserna att fullgöra åläggandet.

8 §¹

Säljes varan i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller eljest i strid mot förbud att saluhålla vara, vilket meddelats i författning eller av myndighet väsentligen i syfte att förebygga att den som använder varan ådrager sig ohälsa eller drabbas av olycksfall eller för att eljest hindra användning av vara som ej är tillförlitlig från säkerhetssynpunkt, skall varan anses behäftad med fel. Detsamma gäller, om varan är så bristfällig att dess användning med-

Säljes varan i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller 6 § produktsäkerhetslagen (1988:000) eller eljest i strid mot förbud att saluhålla vara, vilket meddelats i författning eller av myndighet väsentligen i syfte att förebygga att den som använder varan ådrager sig ohälsa eller drabbas av olycksfall eller för att eljest hindra användning av vara som ej är tillförlitlig från säkerhetssynpunkt, skall varan anses behäftad med fel. Detsamma gäller, om varan är så

¹ Senaste lydelse 1975:1419.

för uppenbar fara för köparens eller annans liv eller hälsa.

bristfällig att dess användning medför uppenbar fara för köparens eller annans liv eller hälsa.

14 §¹

Har varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, för egen eller säljarens räkning på varans förpackning eller i annons eller annat meddelande avsett att komma till allmänhetens eller köparens kännedom uppsåtligen eller av vårdslöshet lämnat vilseledande uppgift om varans beskaffenhet eller användning och kan uppgiften antagas ha inverkat på köpet, skall han ersätta skada som därigenom tillfogas köparen. Motsvarande gäller, om varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, har underlåtit att lämna sådan information om varans beskaffenhet eller användning som han enligt marknadsföringslagen (1975:1418) har ålagts att lämna och underlåtelsen kan antagas ha inverkat på köpet.

Har varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, för egen eller säljarens räkning på varans förpackning eller i annons eller annat meddelande avsett att komma till allmänhetens eller köparens kännedom uppsåtligen eller av vårdslöshet lämnat vilseledande uppgift om varans beskaffenhet eller användning och kan uppgiften antagas ha inverkat på köpet, skall han ersätta skada som därigenom tillfogas köparen. Motsvarande gäller, om varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, har underlåtit att lämna sådan information om varans beskaffenhet eller användning som han enligt marknadsföringslagen (1975:1418) har ålagts att lämna eller att efter åläggande enligt 5 § produktsäkerhetslagen (1988:000) lämna säkerhetsinformation om varan och underlåtelsen kan antagas ha inverkat på köpet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1989.

¹ Senaste lydelse 1975: 1419.

5 Förslag till Lag om ändrig i konsumenttjänstlagen (1985:716)

Prop. 1988/89:23
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 5, 9, 15, 21 och 33 §§ konsumenttjänstlagen (1985:716) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Näringsidkaren skall särskilt iaktta att tjänsten inte utförs

1. i strid mot sådana författningsföreskrifter eller myndighetsbeslut som väsentligen syftar till att säkerställa att föremålet för tjänsten är tillförlitligt från säkerhetssynpunkt, eller

2. i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418).

Näringsidkaren skall särskilt iaktta att tjänsten inte utförs

1. i strid mot sådana författningsföreskrifter eller myndighetsbeslut som väsentligen syftar till att säkerställa att föremålet för tjänsten är tillförlitligt från säkerhetssynpunkt, eller

2. i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller 6 § produktsäkerhetslagen (1988:000).

9 §

Tjänsten skall anses felaktig, om resultatet avviker från

1. vad konsumenten med hänsyn till 4 § har rätt att kräva, även om avvikelsen beror på en olyckshändelse eller därmed jämförlig händelse,

2. sådana föreskrifter eller myndighetsbeslut som väsentligen syftar till att säkerställa att föremålet för tjänsten är tillförlitligt från säkerhetssynpunkt, eller

3. vad som därutöver får anses avtalat.

Tjänsten skall också anses felaktig, om den har utförts i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller om näringsidkaren inte har utfört sådant tilläggsarbete som han är skyldig att utföra enligt 8 § tredje stycket.

Tjänsten skall också anses felaktig, om den har utförts i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller 6 § produktsäkerhetslagen (1988:000) eller om näringsidkaren inte har utfört sådant tilläggsarbete som han är skyldig att utföra enligt 8 § tredje stycket.

15 §

Avser tjänsten förvaring av en lös sak gäller i stället för vad som sägs i 9, 10 och 12-14 §§ att tjänsten skall anses felaktig, om förvaringen anordnas på ett sätt som avviker från

1. vad konsumenten med hänsyn till 4 § har rätt att kräva, även om avvikelsen beror på en olyckshändelse eller därmed jämförlig händelse,

2. sådana författningsföreskrifter eller myndighetsbeslut som väsentligen syftar till att säkerställa att föremålet för tjänsten är tillförlitligt från säkerhetssynpunkt, eller

3. vad som därutöver får anses avtalat.

Tjänsten skall också anses felaktig, om förvaringen anordnas i strid

Tjänsten skall också anses felaktig, om förvaringen anordnas i strid

mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller på ett sätt som avviker från sådana uppgifter enligt 10 § som inte i tid har rättats på ett tydligt sätt.

mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) *eller 6 § produktsäkerhetslagen (1988:000)* eller på ett sätt som avviker från sådana uppgifter enligt 10 § som inte i tid har rättats på ett tydligt sätt.

21 §

Avhjälpas inte felet enligt vad som sägs i 20 §, får konsumenten göra avdrag på priset.

Om syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat, får konsumenten i stället häva avtalet. Detsamma gäller, om tjänsten har utförts i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418).

Har tjänsten utförts till en del och finns det starka skäl att anta att den inte kommer att fullföljas utan fel av väsentlig betydelse för konsumenten får denne häva avtalet beträffande återstående del. Är felet sådant att syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat eller utförs tjänsten i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen, får konsumenten i stället häva avtalet i dess helhet.

Om det redan innan tjänsten har påbörjats finns starka skäl att anta att den inte kommer att utföras utan fel av väsentlig betydelse för konsumenten, får denne häva avtalet.

Om syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat, får konsumenten i stället häva avtalet. Detsamma gäller, om tjänsten har utförts i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) *eller 6 § produktsäkerhetslagen (1988:000)*.

Har tjänsten utförts till en del och finns det starka skäl att anta att den inte kommer att fullföljas utan fel av väsentlig betydelse för konsumenten får denne häva avtalet beträffande återstående del. Är felet sådant att syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat eller utförs tjänsten i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen *eller 6 § produktsäkerhetslagen*, får konsumenten i stället häva avtalet i dess helhet.

33 §

Har någon som avses i 10 § första stycket 2 eller 3 uppsåtligen eller av vårdslöshet lämnat vilseledande uppgifter av betydelse för bedömningen av tjänstens beskaffenhet eller ändamålsenlighet och är tjänsten på grund därav felaktig enligt 10 § eller 15 § andra stycket, är han skyldig att ersätta konsumenten skada som denne därigenom tillfogas.

Har någon som avses i 10 § första stycket 2 eller 3 underlåtit att lämna sådan information av betydelse för bedömningen av tjänstens beskaffenhet eller ändamålsenlighet som han enligt marknadsföringslagen (1975:1418) har ålagts att lämna och kan underlåtenheten antas ha inverkat på avtalet om tjänsten, är han skyldig att ersätta konsu-

Har någon som avses i 10 § första stycket 2 eller 3 underlåtit att lämna sådan information av betydelse för bedömningen av tjänstens beskaffenhet eller ändamålsenlighet som han enligt marknadsföringslagen (1975:1418) har ålagts att lämna *eller säkerhetsinformation som han ålagts att lämna enligt 5 § produktsäkerhetslagen (1988:000)* och

menten skada som denne därigenom tillfogas.

kan underlåtenheten antas ha inverkat på avtalet om tjänsten, är han skyldig att ersätta konsumenten skada som denne därigenom tillfogas.

Skadeståndsskyldigheten enligt första eller andra stycket omfattar även ersättning för skada på föremålet för tjänsten eller på annan egendom som tillhör konsumenten eller någon medlem av hans hushåll.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1989.

Sammanfattning av särskilt yttrande fogat till produktåterkallelsekommitténs betänkande (SOU 1987:24) produktsäkerhetslag av ledamöterna Tengelin och Wallin.

Prop. 1988/89:23
Bilaga 3

Huvudpunkterna i det särskilda yttrandet kan summeras på följande sätt.

1. I betänkandet betonas i olika sammanhang det nära funktionella samband som föreligger mellan produktsäkerhet och produktansvar. Kommittén understryker vikten av att den fortsatta beredningen av produktsäkerhetsfrågan samordnas med övervägandena rörande produktansvaret. Vi ställer oss helt bakom detta men finner det angeläget att redan nu rikta uppmärksamheten på ett antal beröringspunkter mellan produktsäkerhet och produktansvar som vi anser särskilt beaktansvärda. Vi menar att vad vi anför i den frågan i avsnittet "Produktsäkerhet och produktansvar" utgör ett starkt stöd för kommitténs ståndpunkt.

2. Det lagförslag som kommittén lägger fram är i och för sig väl avvägt. Som också kommittén slår fast uppträder emellertid det stora flertalet företag redan nu seriöst när produktsäkerhetsåtgärder aktualiseras. Vi drar av detta för vår del slutsatsen att behovet av den föreslagna lagen inte är trängande i nuläget — om ett självcertifieringssystem blir aktuellt även för svenskt vidkommande blir bedömningen en annan.

Vi hyser också tvekan om en lag av det slag vi föreslår som sådan verkligen kommer att bli ett effektivt medel att tillrättaföra de, vanligtvis små och ofta rättsliga ingripanden svåråtkomliga, icke-seriösa företagen. Erfarenheterna från annan konsumenträttslig lagstiftning stämmer inte till optimism på den punkten. Även verkningsförmågan hos lagen som sådan när det gäller att få till stånd resurskrävande produktsäkerhetsåtgärder från seriösa men ekonomiskt svaga företags sida lär bli begränsad. Om man som mål för en produktsäkerhetslagstiftning ställer upp att konsumenterna obetingat skall kunna räkna med ett produktsäkerhetsskydd på den ambitionsnivå som kommittén förespråkar, framstår enligt vår bestämda uppfattning någon form av försäkring som den ofrånkomliga och enda realistiska lösningen.

3. Det utredningsmaterial som kommittén låtit samla in visar att företagens beredskap när det gäller att hantera uppkommande produktsäkerhetsproblem ofta varit otillräcklig. I likhet med övriga kommittémedlemmar anser vi att mått och steg på detta område bör vidtas i form av egenåtgärder. Underhandspropäer om sådana från vår sida har mottagits positivt inom närmast berörda näringslivskretsar.

Sammanställning av remissyttrandena över produktåterkallelsekommitténs betänkande (SOU 1987:24) produktsäkerhetslag

Prop. 1988/89:23

Bilaga 4

Remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av Göta hovrätt, kammarrätten i Jönköping, arbetarskyddsstyrelsen, försäkringsinspektionen, kemikalieinspektionen, kommerskollegium, konsumentverket, lantbruksstyrelsen, marknadsdomstolen, näringsfrihetsombudsmannen (NO), riksrevisionsverket, socialstyrelsen, sprängämnesinspektionen, statens energiverk, statens livsmedelsverk, statens pris- och kartellnämnd, statens provningsanstalt, statskontoret, trafiksäkerhetsverket, handelshinderutredningen, Kooperativa förbundet, Sveriges Industriförbund, Sveriges Grossistförbund, Sveriges Köpmannaförbund, Småföretagens Riksorganisation, Företagareförbundet, Svensk Industriförening, Svenska Tidningsutgivareföreningen, Annonsörföreningen, Sveriges Marknadsförbund, Sveriges Radio AB, Svenska Försäkringsbolags Riksförbund, Folk-sam, Husmodersförbundet Hem och Samhälle, Konsumentvägledarnas förening, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Sveriges Advokat-samfund, Motormännens Riksförbund-M.

Kommerskollegium har även överlämnat yttrande från Skånes Handelskammare.

Centralorganisationen SACO/SR har i sitt remissvar instämt i ett yttrande från Sveriges Civilingenjörsförbund, vilket har bifogat svaret.

Yttranden har också kommit in från Svenska Elektriska Materielkontrollanstalten AB (SEMKO), Stockholms Handelskammare, statens planverk och Bilindustriföreningen AB Bilstatistik.

Sveriges Köpmannaförbund har till sitt yttrande bifogat en skrivelse den 18 juni 1987 från förbundet till dåvarande chefen för justitiedepartementet beträffande köplagsreformen.

Företagarförbundet har förklarat att det instämmer i det yttrande som avgivits av Sveriges Industriförbund.

I sammanställningen är remissinstansernas synpunkter upptagna i följande avsnitt:

	sid.
1. Allmänt om behovet av lagstiftning	158
2. Tillämpningsområdet	176
3. Åtgärderna	180
4. Ansvarsfördelningen	187
5. Handläggningen	191
6. Övriga frågor	195

1. Allmänt om behovet av lagstiftning

Prop. 1988/89:23

Bilaga 4

1.1 Göta hovrätt

Hovrätten har inte någon erinran mot förslaget men anser det önskvärt att det klarläggs i vilka fall ett åläggande att lämna information skulle kunna kränka yttrandefriheten.

1.2 Kammarrätten i Göteborg

Kammarrätten tillstyrker att lagstiftning sker utifrån kommitténs förslag. Genom att lagen föreslås bli generell för varor och tjänster i konsumentledet bör detta förhållande i sig leda till att näringsidkare tar med produktansvar och produktsäkerhet som en del i sin verksamhet. Eftersom lagen skall vara subsidiär i förhållande till speciallagstiftning blir det antagligen ingen märkbar skillnad inom de branscher där samarbetet mellan företag och myndigheter är etablerat. De frågor som rör tillämpningen av lagen i materiellt hänseende är väl belysta av kommittén och ger en god grund för den föreslagna lagstiftningen.

1.3 Arbetskyddsstyrelsen

Arbetskyddsstyrelsen delar utredningens uppfattning att det finns behov av en produktsäkerhetslag med i huvudsak den inriktning som utredningen föreslagit. Styrelsen instämmer också i att behovet av en produktsäkerhetsreglering är större på konsumentensidan än inom arbetslivet. Även inom arbetslivet finns dock ett behov av bättre möjligheter till ingripande mot leverantörsledet när det gäller farliga produkter. Det finns därför skäl att för framtiden överväga möjligheten av att utvidga lagstiftningen till detta område.

Styrelsen vill i detta sammanhang framhålla att den internationella utvecklingen kan komma att starkt öka behovet av en motsvarande reglering på arbetsmiljöområdet. De modeller för kontroll av farliga produkter som är under utveckling inom EG synes nämligen innebära att tyngdpunkten förskjuts från förhandskontroller av myndigheter och riksprovplatser i riktning mot större egenansvar för företagen och olika former av icke-officiell certifiering. Om Sverige avser att ansluta sig till en sådan utveckling torde detta närmast förutsätta att man inför ett system med skyldighet att återkalla farliga produkter även inom arbetslivet.

1.4 Försäkringsinspektionen

Försäkringsinspektionen anser i likhet med kommittén att det är motiverat att konsumentskyddet stärks i frågor som rör vroduktsäkerhet och har inget att erinra mot att förslaget läggs till grund för lagstiftning. Inspektionen vill beträffande de i betänkandet berörda säkerhetsfrågorna tillägga följande.

De åligganden som enligt förslaget skall kunna riktas mot en näringsidkare kan innebära omfattande ekonomiska konsekvenser för honom. Mot denna bakgrund är det befogat att en näringsidkare har möjlighet att skydda sig genom försäkringar. Som kommittén påpekar förekommer redan i dag på marknaden s.k. återkallelseförsäkringar för vissa slag av produkter. Det är sannolikt att försäkringsbolagen kan komma att utveckla nya försäkringslösningar som ger ett skydd för kostnader som kan

uppkomma till följd av den föreslagna lagen. Det bör framhållas att det f. n. torde saknas underlag för en säker bedömning av vilka kostnader som kan täckas av en försäkring. Det förefaller dock troligt att, som kommittén anför, ett fullständigt försäkringsskydd inte kan erhållas.

Frågor som rör produktsäkerhet har uppenbarligen ett visst samband med det problemområde som rör produktansvar. Kommittén framhåller att det allmänt sett är önskvärt att en samordning sker av kommande lagstiftning om produktsäkerhet och produktansvar. Inspektionen vill understryka att det är angeläget att en samordning sker av lagstiftningsåtgärder som rör de båda områdena inte minst med hänsyn till att uppkommande försäkringsfrågor bör lösas i ett sammanhang.

1.5 Kemikalieinspektionen

Inspektionen instämmer i huvudsak i kommitténs förslag.

Kemikalieinspektionen välkomnar de påtryckningsmedel som kommittén föreslår. Kemikaliekontrollen är nämligen i allt väsentligt en egenkontroll hos företagen. Det är därför angeläget för tillsynsmyndigheterna att vid behov kunna tvinga fram varningsinformation om eller återkallelse av produkter som till följd av bristfällig säkerhetskontroll och produktinformation har blivit farliga. Inspektionen räknar med att det föreslagna systemet leder till ett generellt ökat tryck på dem som tillverkar eller importerar kemiska produkter att fullgöra sina skyldigheter, bl. a. att utreda, bedöma och informera om de inneboende egenskaperna. Systemet blir därmed ett värdefullt komplement till straffbestämmelserna i lagen (1985:826) om kemiska produkter.

1.6 Kommerskollegium

Kommerskollegium har i sak inget att invända mot förslaget till produktsäkerhetslag. Lagförslaget är väl avvägt och skyddar konsumenterna samtidigt som företagens intresse tas till vara i rimlig utsträckning.

De frågor som behandlas i betänkandet och i lagförslaget har nära samband med företagens produktansvar. För närvarande förbereder justitiedepartementet ett förslag till produktansvarslag. Kollegiet anser därför att man bör avvakta med att införa produktsäkerhetslagen tills detta arbete är slutfört och man kan bedöma de båda lagförslagen i ett sammanhang. Ytterligare ett skäl att avvakta med genomförandet är att EG i maj i år väntas presentera direktivförslag angående produktsäkerhet.

Kollegiet har granskat de förslag som läggs fram i betänkandet i förhållande till de förpliktelser som följer av Sveriges internationella handelspolitiska överenskommelser i GATT, EFTA och frihandelsavtalet med EEC. Sådana överenskommelser har tillkommit för att säkerställa att inte onödiga hinder uppställs för internationell handel. Allmänt gäller att nationella åtgärder inte får utgöra medel för godtycklig diskriminering eller innefatta en förtäckt begränsning av handeln mellan berörda länder. I den mån nya föreskrifter införs i Sverige som berör varors tekniska utformning och beskaffenhet i övrigt eller särskilda förfaranden med varor gäller vissa förhållningsregler enligt den särskilda GATT-överenskommelsen om tekniska handelshinder (TBT). Förutom att föreskrifter inte får utarbetas antas eller tillämpas med avsikt att skapa handelshinder och att de skall tillämpas ickediskriminerande gäller att det skall säkerställas att varken föreskrifterna i sig eller deras tillämpning får till effekt att oerättigade handelshinder skapas. Vidare gäller att nationella föreskrifter så nära som

möjligt ansluter sig till förekommande internationella regler/standarder, för att motverka uppkomsten av handelshinder.

Kollegiet har funnit att förslaget till produktsäkerhetslag liksom vissa förslag till ändringar i olika konsumenträttslagar bör notifieras enligt GATT/TBT-överenskommelsen och motsvarande bestämmelser i EFTA (den s.k. INST-proceduren). Sådan notifikation förbereds av kollegiet i samråd med produktåterkallelsekommitténs sekretariat. Kommentartiden för notifikationer i GATT och EFTA är 60 dagar. Eventuella reaktioner från andra länder på notifikationerna kan föranleda att det finns anledning för kollegiet att återkomma i ärendet.

Beträffande arbetet i EG kan konstateras följande. Som ett led i strävandena att underlätta och påskynda harmoniseringen av medlemsstaternas tekniska regler antog rådet 1985-05-07 en resolution (publ. i OJ C 136)85) om en ny metod ("New Approach") för den tekniska harmoniseringen. Denna EG:s nya metod innebär att man i direktiv endast anger de grundläggande säkerhetskraven. Dessa krav ska vara obligatoriska för medlemsstaterna. De västeuropeiska standardiseringsorganen CEN och CENELEC ges i uppdrag att mot bakgrund av de grundläggande säkerhetskraven utarbeta frivilliga standarder. En vara som uppfyller sådan standard skall anses uppfylla direktivets krav. I resolutionen anges följande alternativa sätt att styrka att en produkt uppfyller ställda krav: certifikat och märkning utfärdade av fristående organ; provningsresultat från fristående organ; deklaration om överensstämmelse utfärdad av tillverkaren eller hans agent i gemenskapen (krav om övervakning kan föreskrivas i sammanhanget); andra former för vidimering som kan finnas angivna i direktivet (i undantagsfall krav på förhandsgodkännande). "New Approach" skall företrädesvis användas på områden som ej täcks av EG:s hittillsvarande harmoniseringsarbete.

Harmoniseringsarbetet EFTA-EG har kommit längst på de områden där EG tillämpar den nya harmoniseringsmetoden, till stor del på grund av att mycket av EG:s harmoniseringsarbete enligt denna metod lagts över på CEN och CENELEC där de nationella standardiseringsorganen i EFTAländerna är fullvärdiga medlemmar. Avsikten är att resultatet av arbetet skall kunna tillämpas i hela Västeuropa. För att detta skall ske fordras dels samförstånd om de grundläggande säkerhetskraven i EG:s direktiv, dels enighet om de uppdrag (mandat) som EG och EFTA parallellt ger till CEN och CENELEC.

EG:s harmoniseringsarbete täcker konsumentssäkerhetssynpunkter vad gäller de risker från produkter som omfattas av olika sektoriella direktiv. Produkter som inte omfattas av EG-direktiv dvs. ligger utanför gemenskapslagstiftning, kan i vissa fall täckas av nationella bestämmelser i de olika EG-medlemsstaterna. För att fylla denna lucka förutses en övergripande konsumentssäkerhetslag i EG. EG-kommissionen har därför i ett tillkännagivande om produktsäkerhet (COM (87) 209 final) aviserat ett direktiv innehållande en generell skyldighet på gemenskapsnivå att endast marknadsföra produkter som är säkra för konsumenterna. Ett sådant direktiv skulle därmed utgöra ett komplement till de sektoriella direktiven enligt "New Approach". Ett sådant direktiv skulle även, enligt kommissionen, tillåta gemenskapen att agera i de fall farliga produkter återfinns på marknaden. Enligt vad kollegiet erfarit har kommissionen för avsikt att presentera ifrågavarande direktivförslag i maj i år. Särskilda expertöverläggningar EFTA-EG på detta område förutses äga rum när ett EG-förslag föreligger.

Kollegiet har med särskild remiss 1987-10-07 (dnr TBT6-127-87) berett konsumentverket, Industriförbundet och Grossistförbundet tillfälle att in-

komma med synpunkter på EG-kommissionens tillkännagivande enligt ovan. Härvid har i korthet framkommit följande. Konsumentverket ser positivt på strävandena inom EG att förstärka konsumentskyddet när det gäller produktsäkerhet och att harmonisera medlemslänternas lagstiftning på området. Resultatet av dessa strävanden får givetvis återverkningar för Sveriges del. Om man inom EG når fram till en generell produktsäkerhetslag, bör man i Sverige överväga om det behövs en motsvarande lag eller om tillämpningen och erfarenheterna av vår nuvarande produktsäkerhetslagstiftning ger vid handen att lagstiftningen åtminstone i dess huvuddrag är tillräcklig för att möta och motsvara de nya kraven. Om det i Sverige öppnas möjlighet att kräva återkallelse av farliga produkter — något som konsumentverket anser i hög grad önskvärt — kommer svensk produktsäkerhetslagstiftning att innehålla de huvudmoment som anges i EG-dokumentet (förbud mot marknadsföring, information om risker, övervakning av marknaden och produktåterkallelse). En närmare bedömning av förhållandet mellan EG:s och Sveriges regelsystem går dock enligt verket knappast att göra innan ett genomarbetat förslag till EG-direktiv presenterats. Industriförbundet framför i sitt yttrande, till vilket Grossistförbundet ansluter sig, att de rättspolitiska resonemangen i EG-dokumentet är allmänt hållna och slutsatserna vaga, bortsett från att generellt direktiv om produktsäkerhet anses nödvändigt. Förbundet framför vissa översiktliga kommentarer till dokumentet och avslutar med att det måhända viktigaste sammanhanget är att Sverige och EFTA i görlig mån påverkar utformningen av ett eventuellt produktsäkerhetsdirektiv så, att det inte tar formen av handelshinder mot stater utanför EG eller får sådana bieffekter. Det står också enligt förbundet klart att svensk lagstiftning i alla händelser bör avvakta utvecklingen i EG.

1.7 Konsumentverket

Intresset för produkters säkerhet är för närvarande mycket stort både internationellt och i Sverige. Konsumentverket har för sin del sedan länge prioriterat arbetet med produktsäkerhet.

Kommittén har enligt konsumentverkets mening presterat ett gediget utredningsarbete. Det framlagda reformförslaget är väl motiverat och präglas av ett realistiskt synsätt. Införandet av rättsliga möjligheter att driva fram produktåterkallelse och varningsinformation i enlighet med förslaget är ett angeläget komplement till den produktsäkerhetslagstiftning som finns i dag.

Konsumentverket tillstyrker förslaget.

Kommittén föreslår att marknadsföringslagens (MFL) regler om saluförbud och informationsplikt flyttas över till en produktsäkerhetslag som även innehåller regler om bl. a. återkallelse. Verket anser att detta lagtekniska grepp har goda skäl för sig, inte minst eftersom den nya lagen föreslås få en något vidare räckvidd än MFL.

Det är angeläget att svensk produktsäkerhetslagstiftning så långt möjligt står i samklang med rättssystem inom länder som har betydande tillverkning och export hit av konsumtionsvaror. Det remitterade förslaget ligger såvitt konsumentverket kan bedöma väl i linje med bl. a. EG-kommissionens arbete på ett produktsäkerhetsdirektiv.

1.8 Lantbruksstyrelsen

Lantbruksstyrelsen har inte någon erinran mot lagförslaget.

Frågorna om produktåterkallelse behandlas i betänkandet på ett grundligt och förtjänstfullt sätt. Marknadsdomstolen instämmer i allt väsentligt i kommitténs bedömningar. Visserligen torde det — som också belystes i betänkandet — möta stora praktiska svårigheter att tillämpa en lagreglering på detta område. Men marknadsdomstolen delar kommitténs uppfattning, att trots detta, övervägande skäl talar för en lagstiftning på området. Det bör dock understrykas att återkallelse och andra säkerhetsåtgärder beträffande farliga produkter så långt som möjligt bör ha frivillig form, vilket även synes vara kommitténs utgångspunkt. Marknadsdomstolen tillstyrker i huvudsak kommitténs lagförslag.

1.10 Näringsfrihetsombudsmannen

Näringsfrihetsombudsmannen delar i huvudsak kommitténs bedömning att det är motiverat med en utbyggnad av den svenska produktsäkerhetslagstiftningen genom införande av möjligheter att utfärda ålägganden om produktåterkallelse och varningsinformation beträffande farliga produkter. Speciellt gäller detta i ett läge där ökade inslag av självcertifiering i stället för förhandsprövning av produkter blir aktuella. Möjligheterna att uppnå effektiva lösningar förhandlingsvägen kan sannolikt påverkas positivt och likaså torde en sådan lagstiftning få förebyggande effekter.

Några väsentliga hinder i konkurrensen mellan utländska och svenska företag synes en lagstiftning enligt den föreslagna modellen knappast medföra. Det är dock viktigt att vid en kommande tillämpning vad gäller t. ex. märkningskrav diskriminering av utländska leverantörer undviks.

1.11 Riksrevisionsverket

Enligt verkets mening är såväl nyttan som de ekonomiska och administrativa konsekvenserna av det föreslagna systemet bristfälligt redovisade i betänkandet.

1.12 Socialstyrelsen

Ett ökande antal produkter är numera så komplicerade att konsumenterna i regel saknar möjlighet att bedöma en varas egenskaper ur säkerhets-, kvalitets- och effektivitetssynpunkt. Det är därför konsekvent att den som tillverkar och levererar dessa produkter åläggs bära ett större ansvar för sin produkt än vad som är fallet i dag.

Många av de grupper, vars intressen särskilt beaktas av socialstyrelsen, kommer att vara särskilt betänkta av det föreslagna systemet. Till dem hör t. ex. x invandrare och flyktingar, vars bristfälliga språkkunskaper många gånger kan försvåra möjligheten att ta till vara sina konsumentintressen. Även äldre, sjuka och handikappade med eget boende har ett särskilt intresse av att tingen omkring dem skall fungera på ett tillfredsställande sätt.

I betänkandet (SOU 1987:23) Medicinteknisk säkerhet föreslås att produkter som är avsedda för bruk inom hälso- och sjukvård samt tandvård skall vara säkra och tillförlitliga. Den föreslagna kontrollmyndigheten avses bl. a. kunna förbjuda att produkter som ej håller måttet tillhandahålls. Även om en sådan specialreglering kan leda till att den nu föreslagna produktsäkerhetslagen ej kommer att omfatta de medicintekniska produk-

terna, återstår dock ett antal varor som utnyttjas av personer med funktionshinder. Exempel härpå är förstoringsglas och ADL-hjälpmedel. Socialstyrelsen anser att även dessa varor, som befinner sig i ett ingenmansland mellan "rena" konsumtionsvaror och medicintekniska produkter, skall vara täckta av produktsäkerhetslagen.

Genom den föreslagna lagen får socialstyrelsen ökade möjligheter att ingripa mot naturmedel, kemiska och mekaniska preventivmedel, fabrikssteriliserade engångsartiklar samt kosmetiska och hygieniska preparat. Detta ser styrelsen med tillfredsställelse. Vad gäller läkemedel ger den föreslagna lagen inte anledning till legal konflikt och inte heller utökat bemyndigande.

Styrelsen vill peka på att erfarenheterna av läkemedelsförsäkringen visar att konsumenterna därigenom kunnat gottgöras på ett tillfredsställande sätt gentemot vissa oönskade effekter av läkemedel. En del småföretag kommer att ställas inför svårigheter om de skall leva upp till den föreslagna lagens syften, något som kan drabba just de konsumenter lagen avser att skydda. Styrelsen föreslår därför att förutsättningarna för någon form av produktskadeförsäkring närmare utreds innan slutligt ställning tas till betänkandet.

Socialstyrelsen delar trots vad ovan anförts i huvudsak kommitténs bedömningar och tillstyrker förslag till produktsäkerhetslag m. m. Med hänsyn till de extraordinära förhållanden som råder under beredskap och krig bör det finnas möjlighet att under sådana förhållanden medge undantag från kraven på produktsäkerhet.

1.13 Sprängämnesinspektionen

Inspektionen har ingen erinran mot förslaget.

1.14 Statens energiverk

Verket delar utredningens uppfattning att Sverige, efter mönster från EG, står inför en utveckling där större egenansvar läggs på företagen och myndigheternas arbete koncentreras på efterkontrollen. En sådan utveckling förutsätter att det finns möjlighet att meddela förelägganden om återkallelse. Verket har inga invändningar mot att förslaget genomförs. På samma sätt som lagförslaget i fråga om säljförbud innebär ett komplement till vissa myndigheters befogenheter i speciallagstiftning, bör motsvarande dubbla regelsystem kunna införas i fråga om återkallelse och varningsinformation.

1.15 Statens livsmedelsverk

Livsmedelsverket delar utredningens uppfattning att det är angeläget att regler införs om skyldighet för näringsidkare att vidta åtgärder som syftar till att förhindra att farliga produkter kommer in på marknaden och orsakar konsumenterna skador. Verket, som bedömer att några samordningsproblem inte skall behöva uppstå vid tillämpningen av livsmedelslagen och produktsäkerhetslagen, tillstyrker därför utredningens förslag.

Även om livsmedelslagstiftningen i stort sett fungerar tillfredsställande ger den föreslagna lagstiftningen bättre möjligheter för livsmedelsverket att agera mot näringsidkare som har ansvaret för livsmedel som är skadliga eller på annat sätt otjänliga till livsmedel och som kan drabbas av saluför-

bud. Livsmedelslagstiftningen enbart ger således inte tillsynsmyndigheterna befogenhet ålägga företagen att aktivt medverka till att avlägsna saluförbudna varor från marknaden eller att lämna sådan säkerhets- eller varningsinformation som förutsätts i det aktuella lagförslaget.

Det är emellertid samtidigt viktigt att det skapas säkerhet för att varor som återtas genom näringsidkares försorg fortfarande befinner sig under tillsynsmyndighetens kontroll. Har livsmedel drabbats av saluförbud regleras i 27 § livsmedelslagen vilka åtgärder som kan bli aktuella mot livsmedlet, nämligen att "under tillsynsmyndighetens kontroll göra varan duglig till livsmedel eller använda den för annat ändamål". Om detta inte är möjligt skall varan förstöras. Den frågan synes dock ha lösts tillfredsställande i lagförslaget som föreskriver skyldighet för näringsidkare att förse tillsynsmyndigheten med de uppgifter och det material som behövs för att kunna kontrollera att ett åliggande eller förbud verkligen har följts.

Det finns emellertid situationer, när livsmedelslagstiftningen inte ger allmänheten ett fullständigt skydd, eftersom ett livsmedels egenskaper kan innebära andra risker för konsumenterna än dem som omfattas av lagen. Ett exempel på detta är jordnötter som visat sig lätt kunna fastna i halsen hos mindre barn och följaktligen orsakat både dödsfall och allvarliga kvävningstillstånd. Sådana skador — närmare att betrakta som mekaniska skador — faller utanför livsmedelslagstiftningens skadebegrepp och kan således inte beivras med stöd av lagen.

Det redovisade exemplet får illustrera ett fall där livsmedelsverkets möjligheter att ingripa alltså är begränsade av formella skäl. Genom den föreslagna lagstiftningen skapas förutsättningar att ålägga de ansvariga att genom märkning på produkterna eller på annat sätt svara för att erforderlig information lämnas antingen som säkerhetsinformation eller varningsinformation.

När det gäller ingripanden mot otjänliga eller på annat sätt skadliga livsmedel spelar tidsfaktorn ofta en stor roll. Som regel måste de formella besluten från den ansvariga myndigheten följas av omedelbara ingripanden för att avlägsna livsmedlen från marknaden. Det ligger då i sakens natur att eventuella åtgärder med stöd av den föreslagna lagstiftningen, förutom att fylla kravet på effektivitet och tillförlitlighet, också måste ske med den skyndsamhet som omständigheterna fordrar. Det kan dock antas, att bara existensen av bestämmelser som kan tillgripas för att i sista hand tvinga fram åtgärder från näringsidkarnas sida också skall göra dem mer benägna att samarbeta med myndigheterna och att ställa de resurser till förfogande som kan behövas för att undanröja eller minimera skaderisken.

Genom den utformning som lagförslaget fått torde några kollisioner inte behöva uppstå vid tillämpningen av lagen och annan speciallagstiftning. I den utsträckning som de nödvändiga åtgärderna kan vidtas med stöd av livsmedelslagen är det också logiskt att den lagstiftningen primärt utnyttjas. Det är tillfredsställande att kompetensfördelningen i det avseendet är klart reglerad och att initiativet för eventuella åtgärder med stöd av den föreslagna lagen läggs på den närmast ansvariga tillsynsmyndigheten. Livsmedelsverket utgår från att verket som central tillsynsmyndighet kan få överta och till konsumentombudsmannen vidarebefordra också ärenden som överlämnas till verket från de lokala tillsynsorganen, miljö- och hälsoskyddsnämnderna, i de fall när en godtagbar förhandlingslösning inte gått att nå.

1.16 Statens pris- och kartellnämnd

Prop. 1988/89:23

Bilaga 4

Förslagets effekter på pris- och konkurrensförhållandena i näringslivet bedöms vara ringa och sakna betydelse. Nämnden har inget att invända mot utredningens förslag.

1.17 Statens provningsanstalt

Provningsanstaltens erfarenhet är att företagen, utan att rättslig skyldighet föreligger, normalt tar sitt ansvar för att avhjälpa brister hos levererade produkter.

Det pågår emellertid en utveckling som innebär att ansvaret för produktsäkerhet i ökad omfattning läggs på företagen själva. Detta är främst en följd av anpassningen till internationella förhållanden, främst inom EG. Avregleringsarbetet inom statsförvaltningen verkar i samma riktning. Preventiva myndighetsinsatser av typ förhandsgodkännande och obligatorisk kontroll kommer att successivt minska och ersättas av system med självcertifiering (tillverkardeklaration) och egenkontroll.

Enligt internationell förebild förutsätter denna utveckling ett klart definierat produktansvar för företagen. Utformningen av en lagstiftning om produktansvar övervägs för närvarande. Offentligrättsliga regler om produktåterkallelse har ytterst samma syfte som regler om produktansvar. Åtgärder som säkerhetsinformation, säljförbud, varningsinformation och återkallelse reducerar skadeverkningarna av farliga produkter och förebygger att sådana produkter överhuvudtaget når ut på marknaden.

Mot denna bakgrund tillstyrker provningsanstalten det framlagda förslaget till produktsäkerhetslag. Enligt anstaltens mening bör lagen samordnas med en kommande lagstiftning om produktansvar.

1.18 Statskontoret

Frågan om produktsäkerhet är väsentlig både för konsumenterna och för företagens egen del. Det grundläggande arbetet med åtagandena för produktsäkerhet ligger hos företagen. Myndigheternas resurser att bevaka produktsäkerheten är och bör vara begränsade. Kommittén har inte tillräckligt belyst de ekonomiska konsekvenserna av den föreslagna lagstiftningen för enskilda företag eller vilka positiva effekter för samhället som ytterligare lagstiftning på produktsäkerhetsområdet kan medföra. Överväganden bör göras om andra åtgärder kan vidtas för att uppnå samma syfte, exempelvis frivilliga åtaganden från företagens sida med hjälp av försäkringar eller om marknadsföringslagen kan byggas ut.

Statskontoret anser att frågorna om skaderapporteringssystem, produktidentifiering och rutiner för återkallelse bör utredas innan en produktsäkerhetslagstiftning genomförs. Kontoret finner för närvarande inte tillräckliga skäl att tillstyrka förslaget till produktsäkerhetslag.

1.19 Trafiksäkerhetsverket

Verket är av den uppfattningen att den föreslagna produktsäkerhetslagen för närvarande är av ett begränsat värde för trafiksäkerheten. En lag av detta slag torde inte komma att bli särdeles effektiv vad det gäller att med rättsliga medel komma åt de vanligen små och mindre seriösa företag som i dag kan vålla vissa problem. Otvivelaktigt kan det dock vara så att lagen enbart genom sin existens kan påverka denna grupp i positiv riktning. Vidare kan behovet och värdet av möjligheterna att vidta åtgärder mot en

näringsidkare komma att öka om EG inför ett system med självcertifiering. Eftersom lagstiftningen i sig måste anses väl avvägd och ägnad att fylla sitt syfte, motsätter sig TSV inte att den införs.

Prop. 1988/89:23
Bilaga 4

1.20 Handelshinderutredningen

Sverige har på olika sätt engagerat sig i det breda västeuropeiska samarbete som har växt fram efter andra världskriget. Intresset för de västeuropeiska integrationsfrågorna har ökat under senare tid, då integrationen går in i en ny fas. I regeringens proposition 1987/88:66 om Sverige och den västeuropeiska integrationen anfördes bl.a. att strävan måste vara att se till att konkurrensvillkoren — i den utsträckning de bestäms av den gemensamma marknaden — blir desamma för svenska företag som för EG-företag. Men också att se till att svenskt näringsliv får medverka i ansträngningarna att bygga upp ett ekonomiskt starkt och mot omvärlden konkurrenskraftigt Europa.

Handelshinderutredningen vill därför betona vikten av att den europeiska dimensionen ständigt hålls i åtanke vid utarbetandet av lagar och föreskrifter i Sverige.

Inom EG pågår en diskussion om ett generellt direktiv om produktsäkerhet som komplement till produkansvarsdirektivet och resolutionen om "New Approach". Det sistnämnda innebär att harmoniseringen av myndighetsföreskrifter skall begränsas till väsentliga säkerhetskrav och att de tekniska detaljlösningarna överläts till de europeiska standardiseringsorganen. Härav följer en utveckling mot ökad självcertifiering i företagen vilket kan kräva en skärpt eftermarknadskontroll. Samma utveckling kan förutses i Sverige. EG-kommissionen avser lägga fram ett utkast till produktsäkerhetsdirektiv i maj/juni 1988.

Även om kommitténs förslag i huvudsak synes överensstämma med innehållet i det planerade EG-direktivet, är det angeläget med fortsatt informationsutbyte mellan Sverige/EFTA och EG för att åstadkomma största möjliga samordning.

Sådant utbyte sker bl.a. i en expertgrupp för leksaker, säkerhet och allmän produktsäkerhet inom ramen för EFTA-EG-diskussioner om tekniska handelshinder. Frågor rörande produktansvar diskuteras likaledes i en gemensam EFTA-EG-arbetsgrupp. Sverige bör även begagna tillfället att till EG framföra de synpunkter som kan bli aktuella för svenskt vidkommande avseende EG:s direktivutkast.

Tillfälle till ytterligare synpunkter på det svenska förslaget till produktsäkerhetslag ges genom notifikationsproceduren i GATT och EFTA. En fråga som i detta sammanhang kommer under bedömning är om det svenska lagförslaget till de delar som gäller ålägganden vid risk för skada på egendom är förenliga med bestämmelserna i GATT och TBT-koden. Då länder som tidigare notifierat liknande förslag till produktsäkerhetslag exempelvis Finland, inte har erhållit några invändningar och då flertalet övriga länder i GATT själva har eller avser införa liknande produktsäkerhetslagstiftning, torde knappast några väsentliga invändningar kunna göras mot det svenska förslaget.

Handelshinderutredningen instämmer i huvudsak i kommitténs bedömningar och tillstyrker förslaget om en produktsäkerhetslag. Utredningen anser det angeläget att bestämmelserna på produktsäkerhetsområdet blir så likartade som möjligt mellan Sverige/EFTA och EG i syfte att förhindra uppkomsten av eventuella handelshinder. Utredningen vill därför fram-

hålla betydelsen av att största möjliga harmonisering av lagstiftningen på produktsäkerhetens område i Västeuropa eftersträvas. Vidare är det nödvändigt att anlägga en samlad syn på produktsäkerhet och produktansvar.

Prop. 1988/89:23
Bilaga 4

1.21 Kooperativa förbundet.

Förbundet tillstyrker förslaget.

1.22 Sveriges Industriförbund

Utredningen har genom de ambitiöst upplagda intervjuundersökningarna med såväl företag som myndigheter fått fram ett bra underlag för att man skall kunna bedöma behovet av lagstiftning av aktuellt slag.

Kommittén konstaterar, att företag trots avsaknad av lagstiftning, genomfört återkallelser i väsentlig omfattning. Det sägs dock att företag blir överraskade när det upptäcker att någon av deras produkter kan föranleda skada och att de metoder som kommit till användning därför kan vara mer eller mindre väl genomtänkta. Kommittén anser att företagen bör ha en viss beredskap för att genomföra säkerhetsåtgärder t. ex. i form av handbok för exempelvis återkallelser.

Att ett sådant behov finns skall inte förnekas, men förbundet ifrågasätter om lagstiftning är den rätta vägen att tillgodose detta. Behovet torde bättre kunna avhjälpas genom frivilliga åtgärder. I betänkandet konstateras ju också att man inom vissa särskilt viktiga branscher t. ex. läkemedelsindustrin och bilindustrin utarbetat väl fungerande rutiner som gör det möjligt att vid behov snabbt och effektivt återkalla varor med säkerhetsrisker.

Av det material man inhämtat drar kommittén slutsatsen att frekvensen av skador som orsakas av farliga produkter sannolikt inte är särskilt stor. Vidare uttalar kommittén att praxis ifråga om återkallelser framstår som i stort sett godtagbar. Även de omdömen om olika branschers vilja och förmåga till ett ansvarsfullt handlande, som framkommer i intervjuerna med olika myndigheter, är genomgående mycket positiva.

De skäl för införandet av en produktsäkerhetslag som kommittén redovisar är enligt förbundets mening så gott som uteslutande av teoretisk art. Således framhålls exempelvis att det är en brist i den förefintliga säkerhetsregleringen att denna i allmänhet inte ger möjlighet till offentlig-rättsliga ingripanden efter det att en produkt förvärvats av den slutliga användaren. Man framhåller också att det finns företag som inte alltid lever upp till sina plikter gentemot konsumenterna utan kanske t. o. m. gör sig oåtkomliga. Något försök att kvantifiera detta problem och bedöma i vilken utsträckning detta skulle kunna undanröjas med lagstiftning görs dock inte. Indirekt synes det ligga närmast till hands att av materialet dra slutsatsen att problemet är litet.

Vidare pekar kommittén på den pågående utvecklingen mot en viss avreglering vad gäller förhandskontroll och krav på myndighetsgodkännande innan produkter släpps ut på marknaden. Detta medför enligt kommittén ett ökat behov av effektiv eftermarknadskontroll. Visserligen låter detta sig sägas men enligt förbundets mening är denna utveckling inte så påtaglig att den motiverar en generell lag av förslaget innehåll. Behovet av eftermarknadskontroll kan i stället tillgodoses genom ändrad speciallagstiftning.

Enligt förbundets mening har inte kommittén visat på något praktiskt behov av en generell produktsäkerhetslag av föreslagen utformning. De i huvudsak rättsteoretiska skäl som anförs för en sådan lag är enligt förbun-

dets mening inte så tungt vägande att de motiverar den föreslagna lagstiftningen. Utvecklingen av frågan om produktansvar och inte minst arbetet inom EG på ett produktsäkerhetsdirektiv kan dock medföra att kommitténs förslag bör övervägas på nytt och då eventuellt också modifieras med hänsyn till vad som blir känt om dessa lagstiftningsprojekt.

Produktsäkerhetsfrågor är mycket nära besläktade med frågan om produktansvar. Sambandet mellan produktsäkerhet och produktansvar har på ett förtjänstfullt sätt utvecklats i det särskilda yttrande som avgivits av kommittéledamöterna Tengelin och Wallin. I detta yttrande påpekas också behovet av att det skapas en möjlighet för företag att försäkra sig mot de kostnader som en produktåterkallelse kan ge upphov till. Någon sådan försäkringsform existerar inte idag men av vad som kommittén inhämtat synes det finnas anledning till viss optimism ifråga om möjligheten att ta fram en attraktiv sådan försäkring. Särskilt med hänsyn till att kommittén föreslagit att, åtgärder enligt produktsäkerhetslagen i första hand skall riktas mot den eller de företagare som synes ha de största praktiska möjligheterna att effektivt genomföra en återkallelse, måste försäkringsfrågan få sin lösning innan en eventuell lag kan införas. I annat fall föreligger enligt förbundet en uppenbar risk att åtgärderna enligt lagen kan få effekter som inte är konkurrensneutrala genom att effektivitetssynpunkterna får väga väsentligt tyngre än rättvisesynpunkterna. Härigenom kan vissa företag komma att drabbas av återkallelsekostnader som inte står i rimlig proportion till deras insatser vid distribution av en farlig vara eller tjänst.

Inom EG förbereder man ett direktiv om produktsäkerhet. Som påpekas i regeringens proposition angående Sverige och den västeuropeiska integrationen (prop. 1987/88:66 s. 93) har utvecklingen inom EG den största betydelse även för förhållandena i Sverige. Vikten av ett gemensamt agerande inom Norden och EFTA understryks i propositionen särskilt i fråga om produktsäkerhetsområdet. Det vore utomordentligt olyckligt samt även i strid mot dessa intentioner om svenska generella produktsäkerhetsbestämmelser skulle komma att avvika från regler i andra nordiska länder och Europa i övrigt. Enligt förbundets mening är det därför absolut nödvändigt att man avvaktar utvecklingen inom både våra nordiska grannländer och Europa i övrigt, innan frågan om en generell produktsäkerhetslag kan få sin slutliga lösning.

1.23 Sveriges Grossistförbund

Förbundet bedömer att den föreslagna lagstiftningen sällan kommer att behöva tillämpas. Det ligger nämligen i företagets eget intresse att agera med stor skyndsamhet när ett fel upptäcks. Lagen kommer därför närmast att fungera som påtryckningsmedel i de få fall då frivilliga åtgärder inte vidtas.

Situationen kommer troligen inte att nämnvärt förändras när Sverige efter hand går över från den nuvarande ordningen med förhandskontroll av produkter till den typ av självcertifiering som växer fram inom EG inom ram för "The New Approach". Det är knappast troligt att antalet återkallelser genom övergången till detta system kommer att öka i någon mer påtaglig omfattning. Men självfallet kommer företagen i detta läge liksom i dag att vara angelägna att åtgärda de fel som kan uppstå, och det finns således skäl att utgå från att produktåterkallelse även i framtiden kommer att ske genom frivilliga insatser från företagets sida.

Vi anser att kommitténs förslag är väl avvägt, varför vi i princip kan tillstyrka förslaget. Vi hyser dock tväkan om en lag av detta slag verkligen

kommer att bli ett effektivt medel att komma till rätta med sådana företag som saknar intresse och framför allt resurser för att åstadkomma rättelse. Vi anser därför att någon form av försäkring framstår som den realistiska möjligheten att tillförsäkra konsumenterna ett i stor sett heltäckande skydd. Föresättningarna för en försäkringslösning bör därför närmare undersökas.

Med hänsyn till det nära sambandet mellan produktsäkerhet och produktansvar bör det pågående arbetet med de båda frågorna bedrivas i ett sammanhang så att lösningarna blir kongruenta.

1.24 Sveriges Köpmannaförbund

Produktsäkerheten är väl tillgodosedd i Sverige. Detta torde främst bero på att de svenska leverantörerna och detaljisterna är seriösa och omsorgsfulla och i hög grad är beroende av långsiktiga och förtroendefulla kontakter med kunderna. Även den omständigheten att många och särskilt de dominerande företagen är organiserade i branschorganisationer, som bl. a. värnar om branschens anseende och har egna konsumentskyddssystem, torde ha bidragit till detta. Till den goda produktsäkerhetsmiljön har givetvis också bidragit det allmänt sett goda samarbetet mellan företagen, deras organisationer och myndigheterna i dessa frågor.

Av naturliga skäl har vi i Sverige liksom i andra västländer ansett det önskvärt med rättsliga regler som skall garantera produktsäkerheten. Detta behövs för att kunna komma åt oseriösa företag, vilket i sin tur påverkar de seriösa företagens förutsättningar på marknaden och därmed produktsäkerhetsarbetet i vidare mening. Men lagstiftningen har en annan viktig funktion också när det gäller att ange ramar och spelregler som ofta behövs även för det informella säkerhetsarbete som ovan berörts. Köpmannaförbundet har därför i stort ställt sig bakom den produktsäkerhetslagstiftning vi f. n. har.

Förbundet anser att företagens hittillsvarande hantering av de frågor som aktualiseras i förslaget har fungerat bra. Förbundet vill trots detta inte avvisa tanken på lagbestämmelser med de avsedda ändamålen. Situationer kan givetvis tänkas där ett företag är ovilligt att medverka till att undanröja säkerhetsrisker hos varor som man tillhandahållit och som redan finns hos konsumenterna. En diskussion om hur långtgående formella skyldigheter en företagare därvid skall kunna åläggas kan dock inte föras fristående från arbetet med precisering av företagens produktansvar. Enligt Köpmannaförbundet är det ett absolut krav att beredningen av det nu aktuella betänkandet samordnas med dessa överväganden.

Generellt finns här även anledning att stryka under den tvekan om den förordade lagens effektivitet gentemot problem förorsakade av små, icke seriösa företag. Någon form av försäkring är den ofrånkomliga och enda realistiska lösningen för dessa situationer. Detta accentuerar ytterligare behovet av samordning med det generella produktansvarsområdet, där ju försäkringslösningar har förordats och delvis prövats.

1.25 Småföretagens Riksorganisation

I utredningen redovisas en undersökning av hur företagen för närvarande hanterar situationer där det visar sig att en produkt är farlig. Undersökningen ger en bild av hur vanligt förekommande det är med återkallelse och liknande åtgärder för att stoppa farliga produkter och i vilken utsträckning det förekommer missförhållanden.

Av vad som framkommit i denna undersökning kan konstateras att återkallelse av farliga produkter och motsvarande förfaranden redan i dag vidtas av företagen på frivillig grund, utan lagstiftning. Några direkta missförhållanden som skulle ha omintetgjorts om den av kommittén föreslagna lagstiftningen funnits, påvisas inte.

De svårigheter som har framkommit vid återkallelseförfaranden m. m. synes i stället bero på att företagen inte alltid har haft någon beredskap eller en utvecklad strategi för sådana situationer. Enligt organisationens uppfattning torde den föreslagna lagstiftningen inte kunna undanröja svårigheter av denna typ.

Vad gäller den föreslagna lagens effektivitet mot den lilla gruppens oseriösa företag som inte beaktar konsumenternas intressen, delar organisationen den tveksamhet som ledamöterna Tengelin och Wallin ger uttryck för i sitt särskilda yttrande.

Enligt organisationens mening måste frågan angående lagstiftning om produktsäkerhet och frågan om produktansvar behandlas i ett sammanhang.

1.26 Svensk Industriförening

Förslagen är i sig välvägdade med hänsyn till befintliga lagar på området och administrativ hantering. Föreningen har därför inget att erinra mot lagförslagens tekniska konstruktion. Det finns dock starka skäl som talar för att ändå avvakta med den föreslagna lagstiftningen.

Föreningen har nämligen samma betänkligheter som kommer till uttryck i kommittéledamöterna Tengelins och Wallins särskilda yttrande. I allt väsentligt är möjligheterna att genomföra lagstiftningsåtgärderna i praktiken avhängigt de ekonomiska resurserna hos den dömda näringsidkaren. Huvudintrycket man får efter att ha tagit del av utredningens praktikfallssammanställning är att de företag som inte hör sammar aktuella granskande myndigheters och organisationers utlåtande och för vilka lagstiftningen skulle medföra straffansvar i form av vite är mindre seriösa. Dessa näringsidkares beteende är snarast undantag i den regelmässigt beredvilliga hörsamhet som de företag som fått påpekande visat för att rätta till felen. Det är därför enligt föreningens mening tveksamt om den föreslagna lagen skulle tillföra något väsentligt i sak mer än ytterligare en lag att följa.

Lagstiftning i frågan bör anstå till dess den för näringslivet mycket centrala frågan om produktansvarslag fått ett konkret uttryck. Den ställning som särskilt de mindre företagen skulle få i detta sammanhang väcker otvivelaktigt frågan om en generell försäkring för att skadelidande part skall tillförsäkras ersättning och att de leverantörer som drabbas av skadeståndsanspråk inte skall tvingas till konkurs.

1.27 Annonssörföreningen

Annonssörföreningen har tagit del av Sveriges Industriförbunds yttrande och ansluter sig i allt väsentligt till det. Föreningen vill emellertid i övrigt lämna följande kommentarer.

Annonssörföreningen finner det inte entydigt klarlagt att ett behov av den föreslagna lagstiftningen föreligger. I stället är det vår uppfattning att de företag som råkat ut för problem av det slag som här behandlas normalt utan dröjsmål vidtagit lämpliga åtgärder både i form av återkallelser och information till berörda användare. Det kan på goda grunder antas att det

ligger i varje företags intresse att även fortsättningsvis vidtaga kraftfulla åtgärder för att inga skador eller andra negativa konsekvenser skall uppstå hos användaren vilket i sin tur skulle kunna skada företagets goda namn och rykte.

Annonsörföreningen föreställer sig att ett bättre alternativ än lagstiftning skulle vara att etablera s. k. näringslivets egenåtgärder av frivilligt slag, t. ex. av den typ som skett inom läkemedels- och bilindustrierna.

Föreningen vill också påpeka angelägenheten i att en eventuell lagstiftning inom produktsäkerhetsområdet bör harmoniseras med de planer av motsvarande slag som för närvarande finns inom gemensamma marknaden — EG. Även om Sverige formellt inte är medlem i EG finns det, enligt föreningen, starka skäl för att en enhetlig normbildning inom produktsäkerhetsområdet etableras för hela Europa. Det är därför utomordentligt angeläget att man avvaktar utvecklingen såväl inom de nordiska länderna som inom Europa i övrigt, innan någon form av produktsäkerhetslag utformas för Sverige.

1.28 Sveriges Marknadsförbund

Vi finner det angeläget med en lagstiftning på produktsäkerhetsområdet. Lagregleringen stärker konsumenternas ställning. Det bringar vår lagstiftning i överensstämmelse med systemen i Europa. Förslaget syns oss vara väl konstruerat och inrymmer en rimlig balans mellan de olika parternas intressen.

Genom antagande av lagen ges försäkringsväsendet möjlighet att täcka in det avsedda riskområdet. Man kan förvänta sig att försäkringsväsendet snabbt anpassar sig. Det är väsentligt för mindre kapitalstarka näringsidkare och därigenom för konsumenterna.

Vi noterar från utredningen, att man där förutsätter, att denna lag samordnas med den lag om produktansvar, som för närvarande förbereds inom justitiedepartementet. Eftersom produktsäkerhet och produktansvar som vi ser det är olika sidor av samma mynt, bör lagarna framläggas samtidigt eller inordnas i en lag såsom i England.

Att vara tillsynsmyndighet blir en ytterst grannlaga uppgift. För att lyckas krävs att såväl myndigheten som dess agerande omfattas med förtroende av alla inblandade parter. I utredningen föreslås marknadsdomstolen bli den instans, som skall pröva talan i tvist med näringsidkare. Det sätt på vilket denna domstol hanterat sina åligganden borde göra varje invändning mot dess lämplighet utesluten.

Dock tillstyrker vi på ovanstående grund lagförslaget men ställer oss trots allt tveksamma till utnyttjandet av Marknadsdomstolen. För oss framstår det som naturligare, att talan förs vid allmän domstol, då med Stockholms tingsrätt som första instans, förstärkt med konsumenträttsorienterade ledamöter. Skälen till vår ståndpunkt är följande: Produktansvarslagen får allmän domstol som prövningsinstans. Produktsäkerhetslagen inrymmer också civilrätts- och straffrättsselement av icke obetydlig omfattning. Marknadsdomstolen som institut är en ovanlig lösning internationellt. Specialdomstolar är icke tidsenliga i nuvarande situation.

1.29 Svenska försäkringsbolags riksförbund

Riksförbundet är positivt till lagstiftningens ändamål, nämligen att tillförsäkra konsumenterna att produkterna på marknaden är acceptabla från säkerhetssynpunkt och att skaderiskerna i möjligaste mån begränsas. Detta

är väl förenligt med försäkringsgivarnas intresse av skadeförebyggande verksamhet och försäkringstagarnas intresse av låg skadefrekvens och därav följande premienivå för produktansvarsförsäkring.

Utredningens egen slutsats är dock "att rimliga säkerhetskrav i allmänhet är uppfyllda när det gäller produkter på den svenska marknaden och att i fall när farliga produkter trots allt nått ut på marknaden de ansvariga näringsidkarna i regel söker åstadkomma rättelse" (s. 132) Förhållandena på marknaden ger således på det hela taget inte någon anledning till kritik. Det kan därför ifrågasättas om något behov av lagstiftning utöver den redan gällande egentligen föreligger. Den kontroll och omfattande administration som skisseras i betänkandet kommer dessutom att innebära avsevärda kostnader som konsumenterna slutligen får stå för.

Den föreslagna regleringen syftar i första hand till att komma tillrätta med osäkra respektive små och ekonomiskt svaga företag. Gentemot dessa kategorier torde lagstiftning bli mer eller mindre verkningslös. Seriösa och ekonomiskt starka företag vidtar av allt att döma självmant i tillräcklig omfattning skadeförebyggande åtgärder. Riksförbundet känner sig av anförda skäl således inte övertygat om behovet av den föreslagna lagstiftningen. I vart fall kan det ifrågasättas om tänkbara förbättringar står i rimlig proportion till kostnadssökningen.

På den svenska marknaden finns i dag ett litet antal recallförsäkringar (återkallelseförsäkringar) som tecknats av större företag. I allmänhet täcker försäkringen endast kringkostnader i återkallelsekedet, såsom annonser, informationsåtgärder, administrations- och transportkostnader. Någon större efterfrågan på denna typ av försäkring föreligger inte.

Förslaget till lagstiftning ger helt naturligt anledning att överväga olika försäkringslösningar. I betänkandet behandlas ytterst knapphändigt hur man tänkt sig att de krav som den föreslagna lagstiftningen uppställer skall lösas via försäkring. Självfallet kommer försäkringsbranschen att, så långt möjligt, tillgodose det utökade försäkringsbehov som den föreslagna lagstiftningen skulle medföra. I detta sammanhang måste dock särskilt påpekas att de kostnader som företagen skulle få vidkännas vid fullgörandet av de föreslagna åläggandena endast delvis torde vara försäkringsbara.

Riksförbundet anser att frågan om tänkbara försäkringslösningar bör utredas noggrant innan en produktsäkerhetslagstiftning beslutas. Eftersom det finns goda skäl att ta ett samlat grepp i fråga om produktansvar och produktsäkerhet torde det vara lämpligt att såväl produktsäkerhets- och produktansvarsreglerna som hithörande försäkringsfrågor behandlas utförligt i samband med den kommande produktansvarslagstiftningen.

Mot denna bakgrund anser riksförbundet att det föreliggande förslaget i nuvarande läge inte bör läggas till grund för lagstiftning.

1.30 Folksam

Enligt Folksamns mening föreligger ett klart behov av en produktsäkerhetslag. Kommitténs lagförslag är i allt väsentligt väl avvägt. De åtgärder som föreslås kommer att få en direkt skadeförebyggande effekt.

Produktsäkerhets- och produktansvarslagstiftningen bör samordnas så att man får en samlad utformning av lagstiftningen inom de båda närliggande områdena. En sådan samordning skulle också underlätta ett skapande av övergripande försäkringslösningar omfattande såväl produktsäkerhet som produktansvar.

Folksamns erfarenhet ger vid handen att företagen, såsom utredningen också konstaterat, ofta blir överraskade när de upptäcker att någon av

deras produkter kan föranleda skador. Eftersom utvecklingen synes leda till att företagen i allt större utsträckning själva får kontrollera produktstandarden är det angeläget att skapa möjligheter för myndigheterna till snabba och effektiva ingripanden med stöd av lag. Frivillighetens grund vad gäller varingsinformation och återkallelse är enligt Folksam erfarenheter inte helt tillfredsställande.

Vidare får Folksam i egenskap av försäkringsgivare stor kännedom om inträffade skadefall och bedriver med stöd av denna kunskap en omfattande forskning för att begränsa skaderiskerna. Försäkringsbolagen bör allmänt stimuleras till att registrera och analysera förekommande skador. Därigenom kan ytterligare underlag för åtgärder inom produktsäkerhetsområdet erhållas.

Det kommande sjukhusbaserade rapporteringssystemet kan säkert få stor betydelse för produktsäkerheten. Emellertid bör frågan om ett utbyggt skaderapporteringssystem noggrant övervägas.

En lämpligt utformad produktsäkerhets- och produktsansvarslagstiftning skall kunna förenas med ändamålsenliga försäkringslösningar för att ge konsumentskyddet ett reellt ekonomiskt innehåll. I samband med samordningen av produktsäkerhets- och produktansvarsreglerna bör försäkringslösningar ytterligare övervägas.

Med åberopande av det ovan anförda är Folksam berett att tillstyrka den föreslagna produktsäkerhetslagstiftningen.

1.31 Husmodersförbundet Hem och Samhälle

Husmodersförbundet Hem och Samhälle kan med tillfredsställelse konstatera att förslaget till lag verkar i väsentligt högre grad än vad nu är fallet ta i beaktande konsumentens behov av skydd mot farliga varor och tjänster. En tvingande lagstiftning är för konsumenternas trygghet nödvändig för efterrättelse.

Större konsumenttrygghet är av värde för allas säkerhet och trygghet. Med tanke på lässvaga grupper är det utomordentligt viktigt att all skriftlig information är enkel, klar och kortfattad. Speciell hänsyn vid information bör tagas till invandrargrupper.

Vi anser att kommittén har gjort ett mycket gott arbete med noggranna analyser, specialmotiveringar och ställningstaganden beträffande förslag till regler beträffande produktsäkerhet och produktansvar till gagn för konsumenterna—brukarna.

1.32 Konsumentvägledarnas förening

Föreningen anser att den föreslagna lagen är mycket angelägen. Den kan få en påtryckande effekt så att näringsidkarnas vilja att vidta egna säkerhetsåtgärder ökar. Vidare kommer den att göra det möjligt att tvinga fram säkerhetsåtgärder i de fall näringsidkarna inte på eget initiativ agerar för att förhindra skador på person.

1.33 Landsorganisationen i Sverige

Även om återkallelse av produkter i åtskilliga fall kommer till stånd på frivillig väg anser LO det önskvärt att frågan om behovet av åtgärder ska kunna prövas av en opartisk instans, och att säkerhetsåtgärder bör kunna tvingas fram i de fall där näringsidkare vägrar tillmötesgå berättigade krav

i sådant hänseende.

Det grundläggande ansvaret för bl. a. produktutveckling åvilar de enskilda företagen enligt gällande lagstiftning och ansvaret för att produkterna är konstaterade som säkra bör också åläggas företagen.

Kommitténs förslag till en lagstiftning som ska reglera frågan om återkallelser och varningsinformation tillstyrks därför av LO, som också tillstyrker ändring i marknadsföringslagen med motsvarande begränsningar.

En samordning av produktåterkallelse och produktansvar bör övervägas i en kommande lagstiftning.

1.34 Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)

TCO anser det angeläget att konsumenternas skydd mot farliga produkter förbättras. Huvudprincipen bör givetvis vara att produktkontrollen hos företag och myndigheter är sådan att farliga produkter överhuvudtaget inte når marknaden. Men om uppenbart farliga produkter når konsumenterna bör det finnas goda lagliga möjligheter att snabbt förbjuda fortsatt försäljning, eventuellt ålägga producent och /eller distributör att informera konsumenterna om hur risker med produkten skall kunna undvikas samt i särskilt allvarliga fall återkalla produkten från marknaden.

TCO tillstyrker därför att utredningens förslag, som täpper till en lucka i konsumentskyddet, genomförs. I sammanhanget vill TCO betona, att konsumenten ofta riskerar att få vidkännas olägenheter och kostnader i samband med återkallelse. En förutsättning för att lagstiftningen skall få avsedd effekt är att den innehåller regler, som ålägger företagen att ge konsumenterna kompensation för de uppoffringar i form av tid och pengar som en återkallelseprocess kan medföra.

1.35 Centralorganisationen SACO/SR

Organisationen instämmer med de synpunkter som medlemsförbundet Sveriges Civilingejörsförbund framfört i ett bilagt ytterande. Enligt detta är det viktigt att uppnå en rimlig köptrygghet för konsumenterna och att sträva efter hög produktkvalitet. Vid utformningen av den aktuella typen av förbrukarskydd är det väsentligt att beakta att den kommande svenska lagstiftningen måste vara harmoniserad med EG:s motsvarande lagstiftning. Vidare är det utomordentligt viktigt att ekonomiska skadestånd till följd av produktfel är nivåmässigt rimliga både utifrån leverantörens och förbrukarens synpunkt.

1.36 Sveriges Advokatsamfund

Enligt advokatsamfundets mening framstår behovet av den föreslagna lagen som påtagligt liten.

I en stor andel av de fall vid vilka återkallelse- eller informationsåtgärder av aktuellt slag behöver vidtas, kan de inte framtvingas med hjälp av en lag som den föreslagna. Utredningen beskriver att beredvilligheten att vidta åtgärder av de avsedda lagen i allmänhet är stor inom näringslivet. När berörda företag inte är beredda att vidta åtgärderna kan förklaringen därtill i många fall antas vara att de saknar ekonomisk möjlighet att genomföra dem. Det torde också kunna förekomma att företag, som borde vidta någon åtgärd, inte längre finns när det är aktuellt att vidta åtgärder. Vidare är det möjligt att utländska företag, som inte är känsliga för svenskt

opinionstryck, inte är beredda att självmant vidta återkallelseåtgärder. I fall som dessa är uppenbarligen inte nyttan så stor av en lag som den föreslagna.

Advokatsamfundet anser att man inte tillräckligt övervägt möjligheterna att finna en ordning som mera generellt tillgodoser behovet av att kunna åstadkomma återkallelseåtgärder.

I den föreslagna produktsäkerhetslagen skapas möjligheter att, genom att föra talan mot något särskilt företag, åstadkomma en förpliktelse för just det företaget. I många fall torde de brister i säkerhetshänsyn som behöver undanröjas föreligga för en hel produktgrupp. Den i lagförslaget valda ordningen att framtvunga återkallelse- och informationsåtgärder, nämligen att föra talan mot ett eller flera enskilda företag, framstår inte som något adekvat sätt att komma till rätta med problemet i de fallen.

Advokatsamfundet känner sig inte övertygat om att det är lämpligt att införa den föreslagna lagen nu. Till osäkerheten bidrar förhållandet att principerna för civilrättsligt ansvar kan förväntas klarläggas ytterligare de närmaste åren.

1.37 Motormännens Riksförbund

Förbundet har inte någon erinran mot förslaget.

1.38 SEMKO — Svenska Elektriska

Materiellkontrollanstalten AB

SEMKO ställer sig positivt till huvuddelen av förslaget till produktsäkerhetslag. Genom lagen skapas ett övergripande gemensamt synsätt på de åtgärder som lagen omfattar. Härigenom ges möjlighet att i speciallagstiftningar hänvisa till den föreslagna lagen vad gäller produktsäkerhetsåtgärder.

1.39 Stockholms Handelskammare

Handelskammaren finner kommitténs förslag till produktsäkerhetslag i huvudsak väl avvägt och vill i allt väsentligt hänvisa till vad som anförs i det särskilda yttrandet av Sten Tengelin och Per Wallin.

Handelskammaren vill ifrågasätta behovet av lagstiftning mot bakgrund av de positiva erfarenheterna av företagens frivilliga produktsäkerhetsåtgärder. Handelskammaren vill dock inte motsätta sig lagstiftning med hänsyn till att detta skulle kunna ha vissa fördelar, t. ex. att beredskapen hos företagen beträffande produktsäkerhetsåtgärder höjs.

Lagstiftning bör dock inte komma till stånd förrän det skett en samordning av arbetet med produktsäkerhet och förslag till lag om produktansvar samt resultatet av detta arbete redovisats. Härvid måste också uppmärksammas nödvändigheten av att de svenska reglerna så långt möjligt anpassas till såväl EG:s produktansvarsdirektiv som till ett eventuellt kommande direktiv avseende konsumentssäkerhet.

Inför den fortsatta beredningen måste vidare framhållas att den enda realistiska lösningen av produktsäkerhetsfrågorna synes vara försäkring. Det är därför väsentligt att detta alternativ utreds ytterligare.

Produktåterkallelsekommittén redovisar i sitt betänkande flera lagområden som berörs av förslaget, dock inte plan- och bygglagen (PBL). Planverket vill därför rikta uppmärksamheten på att en produktsäkerhetslag enligt föreslagna principer skulle kunna få betydelse även på byggområdet, som regleras av PBL, med bl. a. krav på säkerhet för dem som vistas i byggnader. Några av dessa krav avser produkttegenskaper som regleras genom den lagstiftning som nämns i betänkandet. Detta synes medföra att den möjlighet till återkallelse av otjänliga varor och tjänster, som produktsäkerhetslagen syftar till att säkerställa, kan ges en betydelsefull tillämpning inom byggsektorn.

Nya mer eller mindre dokumenterade byggprodukter introduceras ständigt på marknaden. Det kan i dag vara svårt att förutse vilka besvärande händelser som kan inträffa med dessa. En lag enligt de föreslagna principerna bör leda till att företagen grundligare klarlägger sina byggprodukters olika egenskaper. Risker att tvingas återkalla en undermålig, eller rent av farlig, produkt bör avhålla en producent från att alltför tidigt lansera produkter.

Statens planverk hälsar således utredningens förslag med tillfredsställelse.

1.41 Bilindustriföreningen — AB Bilstatistik

Bilindustriföreningen har mångårig erfarenhet av frivilliga återkallelseyrkanden. Vi kan därför konstatera att behovet av de föreslagna särskilda föreskrifterna om återkallelse av bristfälliga produkter är litet inom bilbranschen. Den praxis som tillämpas i dag är fullt betryggande.

Det är samtidigt angeläget att eventuell lagstiftning inom detta område samordnas och synkroniseras med motsvarande strävanden inom EG. Det är olyckligt om vi i Sverige även på detta område utvecklar ett avvikande regelsystem. Regelsystemet bör också koordineras med eventuellt kommande produktansvarslagstiftning.

2 Tillämpningsområdet

2.1 Arbetsrättsstyrelsen

Det finns i arbetslivet ett stort antal små och medelstora företag där kunskapen om reglerna i arbetsmiljön och resurserna för arbetsmiljöarbete är begränsade. Yrkesinspektionens tillsyn blir av naturliga skäl också begränsad när det gäller det stora antalet mindre arbetsställen. Detta pekar mot att det kan finnas skäl att på sikt överväga en utvidgning av tillämpningsområdet om det visar sig att den nu föreslagna lagstiftningen slår väl ut.

Även med den av utredningen valda begränsningen av tillämpningsområdet synes en betydande överlappning uppkomma gentemot arbetsmiljölagen. De produkter som kan bli aktuella för åtgärder enligt produktsäkerhetslagen torde många gånger ha en betydande användning även i arbetslivet. Å andra sidan gäller arbetsmiljölagens regler om ansvar för leverantörer för alla tekniska anordningar som kan användas yrkesmässigt, oavsett hur omfattande användningen är. Här omfattas alltså många produkter

vars huvudsakliga användning ligger inom konsumentområdet.

Detta förhållande gör det nödvändigt att samråd tas med arbetarskyddsstyrelsen innan ingripande sker mot produkter som även faller under styrelsens tillsynsområde. Detta borde på lämpligt sätt anges i den kommande lagstiftningen. Genom sådant samråd kan tillsynsmyndigheterna på konsumentområdet få del av t.ex. de kunskaper som styrelsen och yrkesinspektionen har om risknivån för olika produkter och de regler som gäller för produkterna i arbetslivet. Dessa regler bör finnas med i bilden vid bedömningen på konsumentområdet. Yrkesinspektionen bör också kunna ha en viktig roll när det gäller uppföljningen av att avseada åtgärder verkligen kommer till stånd.

2.2 Konsumentverket

Den föreslagna lagen omfattar inte "annan nyttighet" än varor och tjänster. När det gäller åläggande att lämna säkerhetsinformation innebär detta en inskränkning i förhållande till 3 § marknadsföringslagen, som ger möjlighet att driva fram säkerhetsinformation även i fråga om "annan nyttighet", t.ex. fast egendom. Från konsumentsynpunkt innebär förslaget sålunda en försämring. Konsumentverket kan inte finna några skäl som motiverar denna försämring utan anser att information av förevarande slag jämte möjligheten att ålägga en näringsidkare att lämna information fyller ett viktigt behov även när det gäller andra nyttigheter än varor och tjänster. Verket förordar därför att 5 § (åläggande om säkerhetsinformation) får omfatta även "annan nyttighet", vilket bör föranleda följdändringar i 1 § produktsäkerhetslagen.

Såvitt konsumentverket kan bedöma utesluter förslaget till ändring i 3 § marknadsföringslagen inte att säkerhetsinformation rörande "andra nyttigheter" skulle kunna krävas med stöd av marknadsföringslagen. I specialmotiveringen (s. 245) anförs dock en rakt motsatt ståndpunkt.

De föreslagna lagreglerna omfattar inte varor och tjänster som enskilda människor utnyttjar t.ex. i hälso- och sjukvården, i skolor och på daghem och fritidshem. Förslaget innebär i denna del ingen ändring i förhållande till 4 § marknadsföringslagen. På nu angivna områden saknas alltså också i fortsättningsen regler som ger grund för åtgärder i syfte att minska skaderiskerna. Detta är enligt verkets mening inte godtagbart, eftersom det här är fråga om människor som i mycket liten utsträckning själva kan bevaka sina intressen och därför är särskilt utsatta.

Konsumentverkets erfarenheter pekar på att barn ofta är utsatta för skaderisker i dessa miljöer beroende på förekomsten av potentiella farliga produkter och anordningar. Det kan gälla t.ex. gungor, klätterställningar och andra lekredskap. Riskerna är ofta sådana att de inte rimligen kan förutses eller uppmärksammas redan i samband med upphandlingen.

Det finns enligt konsumentverkets mening sålunda ett klart behov av att kunna tillämpa produktsäkerhetslagen också beträffande anordningar i denna miljö. De avgränsningsproblem som kommittén för fram bör inte utgöra några avgörande hinder mot utvidgning i angiven riktning.

Mot bakgrund av det anförda anser konsumentverket att man redan nu bör låta produktsäkerhetslagen omfatta skadebringande egenskaper hos sådana varor och tjänster som privatpersoner kommer i kontakt med i hälso- och sjukvård, skolor, daghem, fritidshem och liknande miljöer, i den mån inte annan lagstiftning ger möjlighet till säkerhetsåtgärder med samma ändamål och omfattning. När det gäller förhållandet mellan produktsäkerhetslagen med det utvidgade tillämpningsområde som verket

förordar och de medicintekniska säkerhetsfrågorna kan hänvisas till det i juni 1987 lämnade betänkandet (SOU 1987:23) Medicinteknisk säkerhet, som remissbehandlats.

Prop. 1988/89:23
Bilaga 4

Den föreslagna lagen gäller vid "tillhandahållande" av varor och tjänster och är därmed inte som nuvarande 4 § marknadsföringslagen begränsad enbart till "saluhållande". Begreppet tillhandahållande innefattar även vederlagsfria erbjudanden och överlåtelser, t. ex. reklampresenter. Verket anser denna utvidgning tillfredsställande.

Lagen föreslås bli tillämplig i fråga om varor och tjänster som konsumenter i inte obetydlig omfattning utnyttjar eller kan komma att utnyttja för enskilt bruk. Också på denna punkt är lagen utvidgad i förhållande till gällande rätt (3 och 4 §§ marknadsföringslagen). Ändringen är enligt verkets mening befogad.

2.3 Lantbruksstyrelsen

En produktåterkallelse enligt förslaget skulle inom detta området — som inom flera av de övriga för vilket den föreslagna lagen avses bli tillämplig — ses som ett komplement till speciallagstiftningen, i detta fall foderlagstiftningen. Lantbruksstyrelsen vill härvid anföra följande.

Produktåterkallelselagen avses endast gälla för varor och tjänster som tillhandahålls i näringsverksamhet och som konsumenter i inte obetydlig omfattning utnyttjar eller kan komma att utnyttja för enskilt bruk. Djurfoder används såväl på sådant sätt som omfattas av den föreslagna lagen som i näringsverksamhet. Foder som används i jordbruket måste således falla utanför lagens tillämpningsområde. Foder som används till sällskapsdjur måste däremot omfattas av lagen. Foderlagstiftningen gäller såväl i näringsverksamhet som vid användning av enskild konsument, med visst undantag för hantering i enskilda hem 2 § 2 st foderlagen. Som påpekats i betänkandet beträffande vissa andra produkter kan det förekomma att de används såväl i näringsverksamhet som av enskild konsument. Att gränsdragningsproblem här kan uppkomma är uppenbart. Lantbruksstyrelsen har emellertid inget att erinra mot den i förslaget gjorda avgränsningen.

Även om lantbruksstyrelsen är tillsynsmyndighet beträffande allt foder har det förekommit vissa underhandsdiskussioner med konsumentverket om vem som skall bevaka de rena konsumentsynpunkterna beträffande främst hund- och kattfoder. Detta har resulterat i att ansvarsfördelningen fastställs för lantbruksstyrelsens del till att omfatta den del av konsumentupplysningen som rör fodrets biologiska egenskaper och prestanda. Med hänsyn härtill är det lämpligt att konsumentverket ges en övergripande roll enligt den föreslagna lagstiftningen.

2.4 Statens livsmedelsverk

Enligt utredningens förslag bör lagens tillämpningsområde begränsas till konsumentprodukter i en snävare mening. Livsmedelsverket vill emellertid föreslå att tillämpningsområdet görs något vidare. Det finns nämligen produkter vars användning kan innebära vissa risker såväl för användarna som för tredje man men som indirekt kan inordnas i begreppet konsumentprodukt. Livsmedelsverket vill illustrera detta med ett exempel från verkets eget ansvarsområde. Verket uppmärksammades nyligen på att man i restaurangkök använde ett redskap vid rengöring av stekplåtar. Redskapet — en skrapa — bestod bl. a. av ett rakbladsliknande blad. Skrapan användes normalt för att avlägsna målarfärg från fönster men

hade också visat sig vara ett effektivt rengöringsredskap i restaurangköken. Bladet visade sig dock vara så svagt att bitar vid rengöringen kunde lossna och fastna på stekhällen. Detta upptäcktes genom att en restauranggäst vid förtäring av kött som beretts på hällen fick skärsår i munnen av det vassa splittret.

Enligt 7 § livsmedelsförordningen får bl. a. redskap och annan utrustning inte ha sådan beskaffenhet att genom dess användning fara uppkommer för att livsmedlet tillförs främmande ämne, förorenas eller blir otjänligt som människoföda. Med hänsyn till arten i detta fall av skadan bedömde verket att bestämmelserna inte var tillämpliga. Verket saknade därför lagligt stöd för ett ingripande. Frågan löstes dock genom att marknadsföraren frivilligt ändrade konstruktionen så att redskapet kunde användas utan risk.

Genom det redovisade exemplet vill verket peka på tänkbara situationer när det skulle vara önskvärt med författningsstöd för ett ingripande även mot produkter som inte direkt kan klassificeras som konsumentprodukter. Det vore därför enligt verkets mening värdefullt, om lagtexten också gav utrymme för den tolkningen att lagen kan tillämpas på produkter som med hänsyn till användningssättet kan jämföras med konsumentprodukter.

2.5 Konsumentvägledarnas förening

Förslaget till produktsäkerhetslag följer mycket nära marknadsföringslagens utformning och begrepp och har som marknadsföringslagen vidgats till att omfatta alla tjänster och att inte innefatta den begränsning som finns i konsumenttjänstlagen. Vi anser detta riktigt, men vill vidga tillämpningsområdet ytterligare till att omfatta även fast egendom, d. v. s. husköp.

Lagen omfattar varor och tjänster som orsakar skada på person eller egendom. Vi ser det som en brist att fast egendom inte omfattas av lagen, då skaderisker på personer och egendom i vissa fall i hög grad föreligger i hus. Ett hus kan ibland betraktas om en massproducerad produkt, såsom hyreshus och småhus i gruppbebyggelse, medan det däremot knappast är möjligt med enstaka uppförda hus. De delar ett hus är uppbyggt av är däremot så gott som alltid massproducerade. Vi har därför svårt att se varför husköp lämnats utanför produktsäkerhetslagens tillämpningsområde.

Risk för skador på både egendom och personer samt risk för sjukdomar finns i hög grad i många hus i dag. Som exempel på skaderisker i hus kan nämnas utvecklandet av allergi på grund av felaktigt val av material i väggar och golv, på grund av felaktigt ventilation och felaktigt byggande, t. ex. i fuktig miljö.

Om definitionen är problemet då det gäller att inlemma husköp i produktsäkerhetslagen kan man utan större problem betrakta skaderisker i hus som stora både avseende hälsoskador på person och ekonomiska skador varför ett litet antal skaderisker torde vara tillräckligt för ett ingripande. Ett enskilt småhus kommer, även om det inte finns i så många identiskt lika exemplar, sannolikt på grund av sin varaktighet att nyttjas av ett flertal konsumenter efter varandra inom den preskriptionstid som föreslås i lagförslaget. Lagen torde med ett sådant betraktelsesätt kunna bli tillämplig.

Vi anser med andra ord, på grund av vad som ovan sagts, att fast egendom, d. v. s. husköp, bör omfattas av produktsäkerhetslagen. Vi har gjort en problembeskrivning i detaljerad form med många konkreta exempel på skadliga produkter. Om fråga om fast egendom kommer att grans-

kas närmare i samband med denna lag sänder vi gärna in denna sammanställning eller om så inte blir fallet bör dessa frågor snarast tas upp i något annat lagstiftningssammanhang.

Prop. 1988/89:23
Bilaga 4

3 Åtgärderna

3.1 Göta hovrätt

Frågan huruvida det är förenligt med rådande syn på yttrandefrihetens innehåll att någon, som annars inte tänkt yttra sig, av en myndighet åläggs att göra det tycks ingenstans ha varit föremål för diskussion. Några utredningar har dock snuddat vid frågan. Sålunda har Reklamutredningen (SOU 1974:23, s. 82 f.) och Massmedieutredningen (SOU 1975:49, s. 174 f.) behandlat frågan om möjlighet att ålägga någon att lämna viss information i reklam. Reklamutredningen föreslog att så skulle kunna ske, men påpekade samtidigt att det inte var meningen att en näringsidkare skulle kunna åläggas att publicera ett visst meddelande i tryckt skrift. Enligt Massmedieutredningen medgav dess förslag till reglering av motsvarande fråga i den föreslagna massmediegrundlagen inte att tillverkare eller annan ålades skyldighet att införa annons av visst innehåll. Samma uttryckliga reservation gjordes, som produktåterkallelsekommittén (s. 140) anför, i propositionen till marknadsföringslagen.

Kommittén anför (s. 140) i denna fråga endast: Någon risk för att sådana informationsålägganden som vårt förslag avser skulle kunna användas för att inkräkta på den fria nyhetsförmedlingen och opinionsbildningen kan vi inte se. Huruvida en näringsidkare, om informationsåläggande inte hade meddelats, skulle ha använt sig av annonser eller annan reklam eller om han i sådant fall skulle ha helt avstått från att yttra sig i tryckt skrift kan inte gärna påverka bedömningen av frågan, om åläggandet är grundlagsenligt. Skyddet enligt grundlagen tar sikte på informationens innehåll, inte på sättet för dess spridande.

Kommittén anför vidare, att frågan om grundlagsenligheten av ett vitesförläggande enligt förslaget kommer att prövas av såväl marknadsdomstolen som — då utdömande av vite begärts — av allmän domstol samt att enligt kommittén grundlagsskyddet på så sätt kommer att bli omgärdat av dubbla rättssäkerhetsgarantier. Detta uttalande ger närmast vid handen att kommittén ändå finner att frågan om grundlagsenligheten i det föreslagna systemet är oklar.

Hovrätten finner det otillfredsställande att kommittén föreslår, att myndigheterna får möjligheter att meddela förelägganden, och samtidigt antyder att föreläggandenas grundlagsenlighet kan ifrågasättas.

Hovrätten anser för sin del att informationskyldighet av den föreslagna typen normalt inte berör det område, som yttrandefriheten avser att värna. Hovrätten har därför ingen erinran mot förslaget i denna del, men anser det önskvärt att det vid det fortsatta lagstiftningsarbetet klarläggs i vilka fall ett åläggande skulle kunna kränka yttrandefriheten.

3.2 Konsumentverket

Förslaget om åläggande om säkerhetsinformation har ett något vidare tillämpningsområde än bestämmelsen i 3 § marknadsföringslagen, som är begränsad till information som har särskild betydelse från konsumentsynpunkt.

Ett åläggande enligt förslaget får dock inte som i 3 § andra stycket 3 p marknadsföringslagen innehålla att information skall i viss form lämnas till konsument som begär det. Kommittén redovisar inga skäl för sitt förslag till ändring i detta avseende. Även om den nuvarande bestämmelsen hittills inte har visat sig ha någon större praktisk betydelse (jfr prop. 1975/76:34 s. 127), finns det enligt verkets mening ingen anledning att utan vidare avskaffa den. Verket föreslår därför att en motsvarighet till 3 § andra stycket 3 p marknadsföringslagen tas in i produktsäkerhetslagen.

Ett förbud som meddelas enligt 4 § marknadsföringslagen gäller endast den vara som bedömts i förbudsärendet. Andra varor som har väsentligen samma utformning och kan medföra personskador av samma slag kan däremot inte förbjudas i förbudsärendet (jfr marknadsdomstolens beslut 1987:22).

Det kan finnas flera i det närmaste identiska produkter på marknaden. Anta att en av dess produkter förbjuds därför att den är farlig. Det visar sig senare finnas andra liknande produkter med samma skaderisker. Proceduren att utverka förbud mot även dessa produkter måste då påbörjas på nytt med den tidsutdräkt och risk för skador som följer i avvaktan på att ett nytt förbud kan meddelas.

När det kan antas förekomma andra varor eller tjänster som liknar den vara eller tjänst som är föremål för en säkerhetsåtgärd bör enligt konsumentverkets mening ett åläggande eller ett förbud kunna utformas så att det omfattar inte bara den provade varan eller tjänsten utan också liknande varor eller tjänster som är förenade med samma slags skaderisk.

Konsumentverket vill understryka att såväl den föreslagna 7 och 8 § kan antas väsentligen förbättra nuvarande möjligheter att effektivt förebygga skaderisker och skadefall. Verket, som länge efterlyst lagregler av detta slag, hälsar därför förslaget med tillfredsställelse.

Ett föreläggande om återkallelse kan enligt förslaget komma i fråga endast vid risk för skada på person. Egendomsskador till följd av skadebringande egenskaper hos en vara eller tjänst kan dock medföra kännbara ekonomiska förluster för konsumenter. Det kan t.ex. röra sig om skador på fast egendom, fordon och dyrare hushållskapitalsvaror. Ett exempel är att en diskmaskin har en undermålig vattenslang och att detta leder till omfattande läckage och vattenskador. Möjligheten att vid särskild risk för skada på egendom kunna ingripa med återkallelse skulle sannolikt vara ägnad att skärpa företagens produkt- och produktionskontroll och härigenom minska risken för egendomsskador.

Sannolikt skulle återkallelse på grund av risk för egendomsskador bli aktuell bara i undantagsfall. I de situationer där produkter kan antas medföra särskild risk för egendomsskador kan det dock vid förhandlingar med näringsidkare (16 §) vara av värde att kunna hänvisa till en lagbestämmelse som ger möjlighet till återkallelse.

Mot denna bakgrund finns från konsumentsynpunkt skäl att låta produktsäkerhetslagen omfatta också sådana fall där det finns risk för egendomsskada.

Enligt förslaget (8 § andra stycket) skall vid återgång ersättningen för det återlämnade svaret mot återanskaffningskostnaden för en ny vara av samma eller motsvarande slag. I vissa fall får avdrag göras för den nytta som innehavaren av varan kan anses ha haft.

Det ankommer på marknadsdomstolen, konsumentombudsmannen och de ansvariga tillsynsmyndigheterna att göra de här aktuella bedömningarna, något som de inte har någon direkt erfarenhet av. Visserligen torde exempelvis bestämmandet av en varas återanskaffningsvärde normalt inte medföra några särskilda svårigheter. Det skulle dock vara av värde för den

praktiska tillämpningen om lagmotiven gav mer utförlig vägledning än den som lämnats i betänkandet. Det kan t. ex. gälla frågan vilka krav som bör ställas på utredning av återanskaffningskostnader och innehavarnas eventuella nytta av varan.

Enligt kommittén (s. 215) skulle det stöta på stora svårigheter att i ärenden om produktåterkallelse tillerkänna någon ekonomisk ersättning, ”stilleståndsersättning”, för avsaknanden av en produkt enligt några generella normer. I stället hänvisar kommittén till civilrättslig prövning, ytterst vid allmän domstol.

Konsumentverket har inte något att invända mot denna ståndpunkt. Det bör dock betonas att det många gånger ter sig naturligt att ta upp också ersättningsfrågor i samband med förhandlingar med företag om produktåterkallelse. Om företaget då åtar sig att ge rimlig ersättning efter standardiserade grunder till konsumenter som blir utan en produkt medan utbyte eller rättelse sker, bör mycket vara vunnet för båda parter, framför allt genom att man kan undvika diskussioner om ersättningens storlek etc. Det förekommer ibland redan nu att liknande utfästelser ingår i de uppgörelser som konsumentverket träffar med näringslivet. Verket ifrågasätter om det inte bör anges i lagmotiven att sådana utfästelser har sitt praktiska värde, även om de självklart inte kan hindra konsumenterna från att på civilrättslig väg få ut en högre ersättning.

Konsumentverket anser i likhet med kommittén att marknadsdomstolen bör ges möjlighet att ålägga en näringsidkare att låta förstöra eller eljest oskadliggöra sådana exemplar av en vara som tagits tillbaka i samband med utbyte eller återgång. Det bör övervägas att komplettera den föreslagna 8 § med regler om beslag, som kan fylla en funktion i detta sammanhang. Ett beslut om beslag kan exempelvis meddelas i avvaktan på ett förordnande om att ett lager med farliga varor skall förstöras (jfr 18 och 20 §§ marknadsföringslagen).

Föreskrifter om beslag skulle även kunna tjäna ett annat syfte. Under tiden som en tillsynsmyndighet eller konsumentombudsmannen utreder behovet av återkallelse eller andra säkerhetsåtgärder, kan en oseriös näringsidkare tillfälligt undanskaffa lagret för att omöjliggöra vidare utredning och fortsätta försäljningen antingen i mindre lättåtkomliga former eller genom vidareförsäljning. Härigenom skulle en farlig produkt kunna komma ut på marknaden igen och medföra fortsatt risk för skada. Att i sådana fall kunna ingripa med beslag av lagret av den farliga produkten skulle förbättra tillsynsmyndigheternas och konsumentombudsmannens möjligheter att snabbt kunna driva fram beslut om återkallelse eller andra säkerhetsåtgärder.

3.3 Marknadsdomstolen

Förslaget till produktsäkerhetslag innehåller i 7 och 10 §§ regler om informationsskyldighet som saknar motsvarighet i marknadsföringslagen. I de föreslagna reglerna är, som framhålls i betänkandet, det frågan om en ovillkorlig informationsskyldighet. En näringsidkare skall kunna åläggas att lämna information ”i reklam i tryckt skrift eller i andra typer av tryckalster, t. ex. bruksanvisningar, oavsett om han i övrigt har använt eller avser att använda sig av sådana meddelanden” (s. 140). Kommittén anger att förslaget endast tar sikte på rent kommersiella meddelanden. En förutsättning för att en framställning skall bedömas ha rent kommersiell natur har hittills ansetts vara att framställningen har ett kommersiellt syfte (se t. ex. prop. 1986/87:151 s. 54). Det är mycket tveksamt om den infor-

mation som avses i 7 och 10 §§ lagförslaget kan sägas ha ett sådant syfte. Det är knappast möjligt att beteckna informationen i sig såsom reklam. Detsamma gäller visserligen information enligt 3 § marknadsföringslagen, som kan ha ett i stort sett liknande sakinnehåll. Den informationen kan dock bara avse produkter som näringsidkaren har till försäljning, inte produkter som finns hos konsumenterna (och som ev. härrör från andra näringsidkare). Vidare kan ålägganden enligt 3 § marknadsföringslagen om information i tryckt skrift bara gälla information i framställningar som näringsidkaren använder i marknadsföringen. Som stöd för att detta slags ålägganden att lämna information i reklam i tryckt skrift kan meddelas utan hinder av tryckfrihetsförordningen har åberopats att åläggandena gäller endast i det fall att näringsidkaren väljer att göra sådan reklam (prop. 1975/76:34 s. 112). En av yttrandefrihetsutredningen föreslagen grundlagsregel om informationsålägganden har en likartad begränsning. Kommittén har i sitt yttrande över detta förslag pekat på det problem som föreligger beträffande informationsskyldighetens förhållande till tryckfriheten. I betänkandet (s. 141) hänvisas nu till att någon grundlagsreglering av frågan inte är aktuell, och kommittén anför att, om man framdeles anser sig böra klarlägga rättsläget genom en grundlagsbestämmelse, den typ av informationsskyldighet som kommittén föreslår måste beaktas. Marknadsdomstolen vill endast tillägga att ett genomförande av förslaget självfallet förutsätter att lagstiftaren, i likhet med kommittén, finner de avsedda åläggandena förenliga med den gällande grundlagen.

Lagtexten i 7 § bör närmare övervägas i ett avseende som har samband med det ovan anförda. I lagtexten sägs att information skall lämnas t. ex. i "annonser eller andra framställningar som näringsidkare använder vid marknadsföring". Denna formulering liknar den som används i lagförslagens 5 § och i 3 § marknadsföringslagen, där det talas om "annonser eller annan framställning som näringsidkaren använder vid marknadsföringen". Sistnämnda formulering markerar att ett åläggande inte får innebära att en näringsidkare direkt åläggs att t. ex. annonsera (jfr. betänkandet s. 203). Det är inte tillfredsställande att en mycket näraliggande formulering används i 7 § trots att där motsatt princip avses gälla. Syftet med formulering i 7 § är att hänvisa till de kommunikationsvägar som normalt används vid marknadsföring (s. 208). När ett åläggande meddelats enligt bestämmelsen, kan dock näringsidkaren inte sägas använda den ålagda framställningen "vid marknadsföring". Riktigare synes alltså vara att hänvisa till exempelvis framställningar "av samma typ som näringsidkare använder vid marknadsföring". Det bör kanske tilläggas att här berörda formuleringar allmänt kan sägas ha mindre betydelse, eftersom de endast är exemplifieringar som inte begränsar bestämmelsens räckvidd.

3.4 Sveriges Industriförbund

I lagförslagens 7 § finns en regel om varningsinformation. En näringsidkare skall kunna åläggas information "i reklam i tryckt skrift eller i andra typer av tryckalster t. ex. bruksanvisningar, oavsett om han i övrigt har använt eller avser att använda sig av sådana meddelanden" (s. 140).

Informationsskyldighetens förhållande till tryckfriheten är inte okomplicerad. Vid införandet av 3 § marknadsföringslagen (som såvitt gäller säkerhetsinformation nu föreslås överförd till produktsäkerhetslagen) angavs som stöd för att ålägganden att lämna information i reklam i tryckt skrift kan meddelas utan hinder av tryckfrihetsförordningen att åläggandena endast gäller i det fall att näringsidkaren väljer att göra sådan reklam

(prop. 1975/76:34 s. 112). Förslaget om varningsinformation skiljer sig alltså från denna typ av ålägganden genom att ett åläggande om varningsinformation är ovillkorligt. Förslaget innebär därför en viktig principiell nyhet och medför nya frågor som enligt förbundets mening ytterligare bör övervägas.

Med reklam och andra marknadsföringsåtgärder avses åtgärder som syftar till att främja avsättningen av exempelvis varor och tjänster (prop. 1970/57 s. 64). Varningsinformation är till sitt innehåll knappast att beteckna som avsättningsfrämjande. Dessutom riktas ju denna typ av information mot konsumenter som redan köpt den aktuella varan eller tjänsten. Varningsinformation kan av dessa skäl definitionsmässigt inte sorteras in under det rättsliga begreppet marknadsföring. Det kan ifrågasättas om det undantag från tryckfrihetsrättsligt skydd som enligt gällande rätt görs för reklam, gäller den nu föreslagna typen av varningsinformation. I vart fall kan det konstateras att den språkliga utformningen av lagförslagets 7 § inte är acceptabel.

En ytterligare tryckfrihetsrättslig komplikation i sammanhanget är, såsom kommittén påpekar, ansvarig utgivares uteslutande rätt att själv bestämma över innehållet i en periodisk skrift. Denna rätt avser också reklam i skriften. Kommittén synes mena att detta problem får lösas genom att en näringsidkare inte kan anses ha åsidosatt ett åläggande att lämna varningsinformation om han av ansvarig utgivare vägrats att få en annons med den ålagda informationen införd i tidskriften. Det är möjligt att problemet inte är svårare att lösa än så. Förbundet anser dock att de nu påpekade tryckfrihetsrättsliga komplikationerna med förslaget om varningsinformation är av sådan dignitet att, i den mån ett lagförslag läggs fram, de måste underställas lagrådets överväganden innan en proposition kan föreläggas riksdagen.

3.5 Svenska tidningsutgivareföreningen

Enligt lagförslaget skall en näringsidkare kunna åläggas en ovillkorlig skyldighet att lämna information i kommersiell reklam i bl. a. tryckta skrifter rörande varor och tjänster som kan orsaka skada på person eller egendom. Kommittén understryker att en ansvarig utgivare av tryckt periodisk skrift inte bör kunna tvingas att ta in information i skriften. Förslaget innebär således att en näringsidkare endast kan åläggas att försöka få information införd i en tryckt periodisk skrift. Om utgivaren vägrar är intet att göra åt saken, framhåller kommittén.

Eftersom kommittén förutsatt att bestämmelsen om ansvarige utgivarens rätt att utesluta material ur tidningen enligt 5 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen skall gälla har Svenska tidningsutgivareföreningen ingen erinran mot lagförslaget i förevarande hänseende.

3.6 Sveriges Radios Aktiebolag

Utredningen konstaterar med hänvisning till statens avtal med koncernens bolag att det inte föreligger någon skyldighet för dessa att sända produktsäkerhetsinformation från näringsidkare. I denna slutsats instämmer Sveriges Radios Aktiebolag fullt ut liksom i det redovisade antagandet att för allmänheten allvarliga produktsäkerhetsrisker har ett så betydande nyhetsvärde att de i regel får offentlighet genom radions och televisionens nyhetsverksamhet.

Till frågan om en ovillkorlig informationsförpliktelse, som inte har sin

grund i en tidigare felaktig eller vilseledande annons eller dylikt, vill Sveriges Radios Aktiebolag slutligen tillägga att det enligt företagets mening här rör sig om ett ytterligare undantag från grundlagens principer. Det kan därför finnas anledning att mer ingående än vad som skett i betänkandet klarlägga den motsättning som föreligger mellan grundlagens fri- och rättigheter å ena sida och intresset av att skydda köpare och konsumenter mot skador å den andra sidan.

3.7 Konsumentvägledarnas förening

Vår erfarenhet av hittillsvarande problem vid fel på produkter är att konsumenten alltid får vidkännas stora olägenheter, tidsödande kontakter och förhandlingar, paketering, transporter m. m., samt måste visa stor generositet och tålamod genom att inte kunna nyttja en köpt produkt — detta till förmån för alla möjliga och omöjliga skäl till tidsutdräkt och fördröjningar. Mot detta förhållande hjälper varken lag eller reklamationsnämnd. Det gäller ofta månader, inte sällan halvår eller mer. Därutöver kommer så gott som alltid ekonomiska kostnader av något slag för konsumenten.

Vi anser därför att konsumenternas nytta av produkten ska vägas mot konsumenternas olägenheter på grund av produktfelet. På så sätt kan utredningens oklara skrivningar om avräkning för konsumenternas nytta utgå helt ur lagförslaget.

3.8 Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)

TCO vill betona, att konsumenten ofta riskerar att få vidkännas olägenheter och kostnader i samband med en återkallelse. En förutsättning för att lagstiftningen skall få avsedd effekt är att den innehåller regler, som ålägger företagen att ge konsumenterna kompensation för de uppostringar i form av tid och pengar som återkallelseprocessen kan medföra.

3.9 Sveriges Advokatsamfund

De två slagen av information (säkerhets- och varningsinformation) kan rimligen behandlas i en och samma paragraf.

Även om det obestridligen föreligger en skillnad mellan att lämna information vid marknadsföringen av en vara och att lämna information efter att varan sålts framstår uppdelningen i "säkerhetsinformation" (5 §) och "varningsinformation" (7 §) som obehövlig och något ansträngd. Förutsättningarna för att ålägga information av ena eller andra slaget är så lika att de torde kunna beskrivas i ett sammanhang.

De bedömningar marknadsdomstolen ges möjlighet att göra dels enligt förslagens 8 §, dels enligt dess 9 §, är mer detaljerade och civilrättsligt anknutna än de överväganden marknadsdomstolen kan göra enligt andra existerande lagar. (Jfr utredningen s. 143, 214 f och 218.)

Bedömningar enligt andra lagar som marknadsdomstolen tillämpar, t. ex. lagen om avtalsvillkor i konsumentförhållanden och konkurrenslagen kan förvisso också ha en betydelsefull inverkan på civilrättsliga förhållanden. Den inverkan är emellertid typiskt sett mer indirekt och generell. Bedömningarna enligt de nu aktuella reglerna kan däremot bl. a. innefatta att ersättningsbelopp fastställs i kronor och ören (jfr rättsliga felregler, berörs i utredningen, s. 145). Det kan också tänkas att innehavaren köpt

varan väl medveten om felet i fråga. I fall som dessa är det ofta inte motiverat med någon ersättning.

Även om utredningens ambition att åstadkomma enkla och schablonarade villkor för återkallelserna är lovvärd, är den föreslagna regleringen svår att acceptera, eftersom den kan förväntas i många fall, t. ex. då det finns en fungerande andrahandsmarknad för varan, leda till oproportionerligt stor ersättning. Förhållandet att en hög ersättning typiskt sett leder till att återkallelseåtgärden vinner stor anslutning är inte tillräckligt skäl för en sådan generositet. Detta i synnerhet som näringsidkare kan drabbas av ålägganden även om varken vårdslöshet eller annat kan läggas dem till last.

Att redan innehavet av varan skall utgöra legitimation för att få en återkallelseåtgärd utförd kan föranleda svårlösta problem, t. ex. i förhållandet mellan ägaren och innehavaren.

Lagförslaget är uppbyggt så att marknadsdomstolen skall bedöma om åtgärder är motiverade av säkerhetsskäl. I samtliga fall, då sådana åtgärder befinnes vara försvarbara ur säkerhetssynpunkt, kan näringsidkare åläggas att genomföra dem.

Advokatsamfundet ser det som en allvarlig brist att inte domstolen också skall pröva om det allmänt sett är skäligt att åläggande utfärdas. I stor utsträckning delar advokatsamfundet inte utredningens uppfattning att åläggande bör kunna utfärdas oavsett karaktären av felet (jfr s. 92 f). Exempelvis kan det ifrågasättas om åläggande skall kunna utfärdas vid s. k. utvecklingsfel. I enstaka fall kan tänkas att felet består av något som näringsidkaren av myndighet ålagts att förse varan med eller att föreskrifter på motsvarande sätt inverkat på utformningen av varan. Rimligen bör förhållanden av de slagen kunna inverka på om ålägganden skall kunna utfärdas. Vidare vore det i många fall motiverat att beakta om risken för fel av det aktuella slaget var känd och — i de fall den inte direkt var känd — hur den kunde bedömas.

Situationen skall ses mot bakgrund bl. a. av att ersättningsreglerna vid återkallelse är påtagligt generösa.

3.10 Bilindustriföreningen — AB Bilstatistik

Enligt produktåterkallelsekommitténs förslag skulle återkallelse kopplas till rättelse, utbyte eller återgång. Det bör betonas att i likhet med amerikansk praxis utbyte eller återgång rimligen endast skall behöva tillämpas i de fall då reparation inte är möjlig. Att byta ut eller återta vara som varit i bruk under kortare eller längre tid skulle snarast innebära oproportionerligt stora kostnader och olägenheter. Det är över huvud taget viktigt att återkallelseåtgärder kan utformas med hänsyn till vad som är praktiskt genomförbart och som uppfattas som meningsfullt av kunden.

I de undantagsfall där utbyte eller återgång av en levererad vara skulle vara aktuell är frågan om hur avräkningen skall ske väsentlig. Utredningens resonemang att ersättning för den återtagna varan normalt skall svara mot återanskaffningskostnaden av en ny vara är svårförståeligt. Endast om särskilda skäl förelåg skulle, enligt utredningen, avdrag få göras för den nytta som innehavaren av varan kunde ansetts ha haft. Så fort det är fråga om kapitalvaror — och det är ju bara för sådana som längre preskriptionstider kan vara aktuella — skulle möjligheten att få ersättning motsvarande kostnaden för ny vara innebära en orimlig vinst för köparen. Avdrag för den nytta innehavaren haft av varan måste vara huvudregeln. Ett sådant regelsystem har utvecklats bland annat inom den gängse nybilsgarantin.

4.1 Marknadsdomstolen

Regler om ansvarsfördelning mellan olika näringsidkare behövs enligt marknadsdomstolens mening bara för åtgärder beträffande produkter som finns ute hos brukarna. En näringsidkare kan då få ett ansvar även för produkter som härrör från andra näringsidkare. När det gäller säkerhetsinformation och säljförbud är det — som anförs i betänkandet s. 152 — klart att varje näringsidkares ansvar gäller de produkter han har i sin hand, eller med andra ord de produktexemplar som han tillhandahåller. Ett åläggande enligt 5 § eller förbud enligt 6 § förslaget till produktsäkerhetslag är begränsat till dessa exemplar. Det är därför oegentligt att — som 12 § lagförslaget — säga att ett åläggande enligt 5 § eller ett förbud enligt 6 § kan avse flera näringsidkare. Självfallet kan flera näringsidkare meddelas åläggande eller förbud avseende samma produktslag, men flera näringsidkare kan inte komma i fråga för ett identiskt lika åläggande eller förbud. Hänvisningen till 5 och 6 § i 12 § bör sålunda utgå. Någon regel motsvarande 12 § finns inte heller i marknadsföringslagen, som har väsentligen samma bestämmelser om ålägganden och förbud av detta slag. Att åläggande eller förbud inte behöver meddelas varje näringsidkare som uppfyller kriterierna i 3 och 4 §§ marknadsföringslagen resp 5 och 6 §§ produktsäkerhetslagen är självklart.

I fråga om ansvarsfördelningen mellan olika näringsidkare beträffande varningsinformation och återkallelse ansluter sig marknadsdomstolen i stort till kommitténs synpunkter. Lagtexten i 12 § ger dock anledning till tveksamhet. I motiven (s. 153) tas som utgångspunkt att varje näringsidkares ansvar i princip bör vara begränsat till produkter som han själv har tillhandahållit. Detta torde också ha starkt stöd i den allmänna rättsuppfattningen. Av effektivitetsskäl kan dock, som kommittén funnit, principen inte tillämpas fullt ut. I sina slutsatser och i lagtexten sätter emellertid kommittén generellt effektivitetshänsynen i första hand. Detta är enligt marknadsdomstolens mening rimligt när det gäller akuta risksituationer. I andra fall bör det kunna finnas större utrymme för rättvisesynpunkter. Det kan ifrågasättas om inte 12 § bör jämkas på denna punkt.

För marknadsdomstolens del blir övervägandena angående vem som skall vara adressat för ett åläggande eller ett förbud beroende av partsförhållandena i varje särskilt fall. Det blir konsumentombudsmannen — eller annan sökande — som bestämmer ramen för prövningen. Detta förhållande är i frågor om varningsinformation och återkallelse inte helt tillfredsställande. Det skulle vara önskvärt om domstolen i sådana ärenden hade möjlighet att mer allsidigt pröva vem som är lämplig adressat för ett åläggande. En tänkbar lösning är att näringsidkare mot vilka ansökan riktats ges viss möjlighet att dra in även andra näringsidkare i processen vid domstolen. Enligt domstolens mening bör denna fråga övervägas ytterligare.

I detta sammanhang uppkommer även frågan om, när KO begränsar sin talan till viss motpart, en sammanslutning enligt 18 § andra st. kan föra talan mot andra motparter med i princip samma yrkanden. Specialmotiveeringen på s. 233 kan närmast tyda på att detta inte skulle vara möjligt. Förslaget är dock oklart på denna punkt. Beträffande säkerhetsinformation och säljförbud torde en talan av angiven art var möjlig, liksom i frågor enligt marknadsföringslagen. Förhållandena är mera svårbedömda när det gäller varningsinformation och återkallelse.

Näringsfrihetsombudsmannen vill understryka vikten av att myndigheterna tillämpar produktsäkerhetslagstiftningen över huvud taget på ett så vitt möjligt konkurrensneutralt sätt. Detta gäller bl.a. vid förhandlingar om lämpliga åtgärder där hänsyn bör tas inte bara till stora väletablerade företags synpunkter. Inte minst viktigt är att intresset av konkurrensneutralitet beaktas vid valet enligt 12 § av företag som skall meddelas ålägganden och förbud. Här kan också uppkomma avvägningsproblem mellan olika intressen såsom att uppnå effektiva åtgärder, att få en "rättvis" ansvarsfördelning mellan olika distributionsled och att inte slå ut seriösa småföretag. Det kan också finnas en risk för att små tillverkare får svårt att få ut nya produkter om senare led inte vill ta risken av att få stå för kostnaden för eventuella säkerhetsåtgärder. Dock torde, som kommittén påpekar, försäkringssystem komma till stånd som fördelar risker och kostnader.

4.3 Köpmannaförbundet

Förbundet håller sig till frågan om mot vem ålägganden eller förbud enligt den föreslagna lagen skall kunna riktas. I lagen anges endast att åläggande eller förbud skall kunna meddelas den som tillhandahållit varan. Av motiveringen framgår dock att dessa åtgärder i första hand skall riktas mot den eller dem, som har de bästa förutsättningarna att uppfylla ändamålet med åtgärden i fråga. Kommittén föreslår därutöver "att man vid prövningen även fäster vikt vid vem eller vilka som först fört in produkten på marknaden". Detta anses sammantaget leda till "att ansvaret... ofta får läggas på tillverkare eller importör...".

Enligt förbundet måste det vara självklart att ansvaret för säkerhetsrisker hos produkter i första hand måste utkrävas av tillverkare och importörer; dvs. av dem som normalt har kunnat påverka utformning och egenskaper — och därmed säkerhetsrisker — hos produkterna. Härutöver kan naturligtvis tänkas situationer när någon form av krav bör kunna riktas mot senare led i distributionskedjan, exempelvis mot en detaljist som trots vetskap om säkerhetsrisken fortsätter att sälja den farliga varan eller inte varit rimligt aktsam eller omsorgsfull i sitt sortimentsval. Motsvarande krav måste även kunna riktas bakåt i distributionskedjan.

När det gäller de regler om säkerhetsinformation och säljförbud som materiellt motsvarar reglerna i den nuvarande marknadsföringslagen vill förbundet hänvisa till den sedan länge framförda åsikten att regressrätten bakåt i distributionskedjan måste vara rättsligt normerad. Den nu förordade utvidgade regleringen ställer denna fråga än mer i centrum. Ett åläggande om återkallelse och rentav "återköp" kan få utomordentligt vittgående ekonomiska konsekvenser. Kommittén avstår från att lämna förslag till reglering av regressfrågorna och menar att dessa bör kunna klaras av genom branschvisa avtal inom näringslivet. Kommittén räknar med, att man på detta sätt kan nå balanserade lösningar där huvudansvaret kommer att läggas på tillverkaren eller importören, och framhåller att detta är huvudregeln vid de frivilliga förfaranden som nu förekommer.

Enligt förbundet blir situationen dock en helt annan för de fall som lagförslaget tar sikte på. Lagen är ju tänkt att användas i lägen där frivilliga åtgärder inte kommer till stånd. Det är rimligt att anta att det i dessa fall inte kommer att vara ovanligt att leverantörerna av olika skäl blir svåra att nå med ålägganden enligt lagen, vilket givetvis innebär att också regress-

anspråk från senare led blir svåra att få tillgodsedda. Även en direkt reglerad regressrätt kan ofta ha ett ringa värde exempelvis om den ansvarige gått i konkurs. Saken är särskilt allvarlig eftersom det i lagförslaget inte ställs upp någon som helst gräns för åtgärdernas ekonomiska räckvidd. Mot sådana här oförutsebara situationer kan man — i vart fall i viss utsträckning — gardera sig försäkringsvägen. Under beredningen av ärendet om möjligheterna till ett fullgott försäkringsskydd liksom kostnaderna bör detta klarläggas.

Det anförda måste innebära att ålägganden om varningsinformation och återkallelse — utom i de situationer där företag i senare led handlat i "ond tro" eller inte förfarit rimligt aktsamt — i första hand bör riktas mot den ansvarige leverantören. En annan sak är att exempelvis återkallelse av varor av praktiska skäl många gånger kan och bör förmedlas genom detaljhandeln till de villkor som parterna kan vilja komma överens om.

Förbundet avstyrker därför förslaget att lagstiftningen skall lämna valfrihet beträffande mot vem eller vilka ålägganden om varningsinformation och återkallelse skall kunna läggas. Förslaget uppfyller inte rimliga krav på rättssäkerhet. Det måste entydigt läggas fast vem som har vilket ansvar för produktsäkerhet och därmed var det skall kunna utkrävas. Skulle förslaget ändå genomföras krävs en genomtänkt regressreglering i kombination med begränsningar i den kostnadsmässiga räckvidden av åläggandena. En generell genomlysning av regressfrågorna inom köprätten är f.ö. allmänt sett påkallad, vilket förbundet närmare har utvecklat i en särskild skrivelse till justitiedepartementet.

4.4 Småföretagens Riksorganisation

Frågan om vem ett åläggande eller ett förbud skall riktas mot är inte närmare reglerad i den föreslagna lagen. En viss precisering har gjorts (12 § i förslaget) med innebörd att åläggande eller förbud som avser flera näringsidkare kan begränsas till att gälla någon av dem. Vidare skall åläggande eller förbud i första hand meddelas den eller de som har de bästa förutsättningarna att uppfylla ändamålet med åtgärderna. Med hänsyn till att åtgärder enligt den föreslagna lagen, framför allt återkallelse och varningsinformation, kan bli utomordentligt kostsamma för enskilda företag är det enligt organisationens mening anmärkningsvärt att den föreslagna lagtexten i stort sett lämnar öppet mot vem åtgärder skall riktas.

Även om marknadsdomstolen i och för sig kan förväntas göra en nyanseerad bedömning i ansvarsfrågan är det inte acceptabelt att det finns utrymme för ett visst mått av godtycke i ansvarsfrågan. Detta gäller i särskilt hög grad för de mindre företagen som av ekonomiska skäl kan ha svårt att klara de kostsamma åtgärder som ålägganden enligt produktsäkerhetslagen kan ge upphov till.

Enligt organisationens uppfattning är det, i det fall lagstiftning kommer i fråga, nödvändigt att det entydigt blir klarlagt vem som har ansvaret för produktsäkerheten. Detta innebär i sin tur att det även krävs en analys av de regressfrågor som blir aktuella mellan de olika distributionsleden och mellan de olika företagen inom varje distributionsled.

4.5 Sveriges Advokatsamfund

Enligt förslaget 12 § kan ålägganden beträffande någon viss vara utfärdas för flera företag samtidigt. Regeln innefattar naturligt nog ingen skyldighet för den som för talan att föra talan mot alla som skulle kunna drabbas av

åläggandet. Åläggandet kan innefatta att företag solidariskt skall genomföra någon viss åtgärd. (Jfr s. 151 ff, särskild s. 154 och 159.) Till följd härav kan åläggandet eller det praktiska genomförandet av åtgärden i fråga komma att fördelas annorlunda mellan dem som omfattades av åläggandet eller skulle kunna ha omfattats av det än vad som allmänt sett är rimligt och motiverat.

Advokatsamfundet utgår från att företagen har möjlighet att i efterhand genom regresskrav sinsemellan fördela bördan på ett motiverat sätt. Även om den möjligheten finns är det — särskilt sett mot bakgrund av att de principer om fördelning av gemensamt ansvar som finns är oklara och svåra att tillämpa — en brist att förslaget inte innehåller någon reglering av den saken.

Det kunde vara rimligt med en regel som ger anmälda näringsidkare möjlighet att dra in andra näringsidkare i processen och låta talan omfatta även dem.

4.6 Bilindustriföreningen — AB Bilstatistik

Den tioåriga preskriptionstid som utredningen föreslår är oproportionerligt lång. Under den tiden kan bristande underhåll och felaktiga eller uteblivna reparationer ha kommit att spela en avgörande roll. Det blir allt svårare att avgöra vad som beror på brister hos fordonet eller på eftersatt underhåll.

Varningsinformation är i många fall ett rimligt alternativ till en återkallandekampanj. Det kan dock ifrågasättas om en sådan åtgärd är meningsfull till och med efter längre tid än tio år. Det är inte sannolikt att ett systematiskt fel i en produkt visar sig så sent.

När det gäller genomförande av återkallandekampanjer finns inom bilbranschen ett väl utvecklat system att med hjälp av bilregistret kontakta berörda bilägare och att följa upp i vilken mån bilägarna hörsammat kallelsen. Det kunde också vara möjligt att vid de årliga kontrollbesikningarna kontrollera om bilen åtgärdats.

Vad som anförs i utredningen att återkallelseåtagandet inte skall omfatta andra exemplar av produkten än den som näringsidkaren i fråga själv tillhandahållit är väsentligt. Det är inte rimligt att en billeverantör (generalagent) tvingas ta på sig ansvaret för fordon som andra levererat.

5.1 Kammarrätten i Jönköping

Kammarrätten anser att besvärfrågan framförallt gällande vite bör belysas ytterligare.

Kommittén har i förslaget till produktsäkerhetslag i stor utsträckning följt marknadsföringslagens uppbyggnad. Det innebär att s.k. förfarandeviten och vissa ersättningskrav kan komma under prövning av kammarrätt enligt 25 § förslaget till produktsäkerhetslag. Enligt 24 § samma lagförslag skall talan om utdömande av vite föras vid allmän domstol. Marknadsdomstolen prövar enligt 22 § lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m. fråga om utdömande av vite som domstolen förelagt med stöd av 18 § samma lag.

Kammarrätten vill ifrågasätta det rationella i att förutom marknadsdomstolen ha både allmänna domstolar och allmänna förvaltningsdomstolar att döma i vitesfrågor som har sin grund i de frågor som marknadsdomstolen som specialdomstol har särskild kompetens att bedöma.

I specialmotiveringen till 11 och 16 §§ marknadsföringslagen sägs lakoniskt att beslut om tillhandahållande av handling m.m. skall kunna överklagas till kammarrätt (prop. 1975/76:34 s. 130—131). De korta formuleringarna tyder inte på några djupare systematiska överväganden. Produktåterkallelsekommittén synes inte heller ha närmare penetrerat frågan. I samband med tillkomsten av lagen (1985:206) om viten behandlades i propositionen vissa frågor om vite med anknytning till bl.a. marknadsföringslagen (prop. 1984/85:96 s. 40—41). Kammarrätten anser likväl att saken är värd närmare överväganden även med avseende på vites utdömande av allmän domstol.

Så vitt har kunnat utrönas har klagomöjligheten till kammarrätt i marknadsföringslagen inte inneburit någon belastning för kammarrätterna. Det kan dock inte uteslutas att det kan bli fallet med den nu föreslagna lagstiftningen. I ett tänkt fall kan tillsynsmyndigheten eller konsumentombudsmannen vid ett kraftigt vite vilja framtvinga handlingar och annat av en näringsidkare. Denne besvarar sig till kammarrätten och har en helt annan bedömning av den akuta situationen samt det som begärs av honom. Det kan här bli fråga om att snabbt ta ställning i en ovanlig måltyp med betydande ekonomiska värden samt stora vitesbelopp. — I en sådan situation bör marknadsdomstolen vara den som är bäst skickad att bedöma saken. Möjlighet finns också enligt lagförslaget att hos marknadsdomstolen begära interimistiskt förordnande. Ur handläggningssynpunkt kan en sådan prövning bli likartad den i kammarrätt. I ett senare skede kan allmän domstol få döma ut ett sådant vite som kammarrätt eller regeringsrätt dömt över.

Kammarrätten vill med det anförda inte motsätta sig den föreslagna ordningen. Erfarenheter från andra rättsområden visar emellertid att om olika handläggnings- och besvärfrågor blivit mer genomarbetade i lagstiftningssammanhang, så hade både en mer rationell och en mer ekonomisk beslutsordning kunnat genomföras utan åsidosättande av rättssäkerheten.

5.2 Konsumentverket

Konsumentverket för ofta förhandlingar med företag, olika branschorgan och andra organisationer rörande produktsäkerhetsfrågor. Det har bl.a. möjliggjort frivilliga åtgärder, t. ex. återkallelse av farliga produkter.

Enligt kommittén skall tillsynsmyndigheten förutom rollen som förhandlingspart även ha rollen som rådgivare till företagen i produktsäkerhetsfrågor. Konsumentverket har dock normalt inte resurser att ge förhandsbesked om vilka åtgärder som är lämpliga på produktsäkerhetsområdet. Under alla förhållanden kan sådana besked eller råd som tillsynsmyndigheten lämnar inte binda myndigheten för framtiden. Utredningar och plötsligt uppkomna, oväntade skador kan förändra förutsättningarna och medföra att omedelbara säkerhetsåtgärder måste företas.

Det bör också framhållas att det är företagen som har tillgång till utredningsmaterial och i regel den expertkunskap som erfordras för att bedöma risker för skador.

Kommittén berör inte den situationen att konsumentombudsmannens motpart inför marknadsdomstolen under processen förklarar sig beredd att vidta de åtgärder konsumentombudsmannen begär. I ett sådant fall bör det vara konsumentombudsmannens sak att ta ställning till om talan skall vidhållas eller inte. Självfallet bör konsumentombudsmannen samråda med tillsynsmyndigheten.

Enligt den föreslagna lagen är den subsidiära talerätten begränsad till vissa organisationer. Däremot kan inte annan berörd näringsidkare föra talan hos marknadsdomstolen, t. ex. en näringsidkare som tillhandhåller en liknande produkt som uppfyller säkerhetskraven.

Enligt konsumentverkets mening kan det inte uteslutas att fall förekommer då konsumentombudsmannen av resursskäl eller efter bedömning av angelägenhetsgraden väljer att inte föra talan vid marknadsdomstolen i produktsäkerhetsfall. En berörd näringsidkare kan i ett sådant fall ha uppgifter om att en konkurrents produkt kan vara farlig, vilket gör att det kan te sig motiverat att saken prövas av marknadsdomstolen på ansökan av näringsidkaren.

Konsumentverket anser därför till skillnad mot kommittén att berörda näringsidkare bör ges rätt att själva föra talan vid marknadsdomstolen, då konsumentombudsmannen beslutat avstå från sådan talan.

I motiveringen till 22 § sägs att tillsynsmyndigheten bör skriva av sådana ärenden där en näringsidkare efter förhandlingar utfäst sig att vidta behövliga säkerhetsåtgärder (s. 238, jfr s. 231). Detta kan tolkas så att det i sådana fall inte kan bli aktuellt med en formell tillämpning av lagens 7–10 §§.

Enligt konsumentverkets mening kan det dock finnas anledning att "sy upp" en överenskomst eller ett åtagande med ett föreläggande om återkallelse enligt 22 §. Syftet är då att genom föreläggande vid vite skapa garantier för att företaget verkligen vidtar åtgärderna. Läget kan kanske vara det att företaget tidigare har lämnat motsvarande utfästelser men sedan inte följt dem lojalt, samtidigt som en talan i marknadsdomstolen ter sig onödig. I fall som de här skisserade bör tillsynsmyndigheten tillsammans med KO kunna överväga ett återkallelseföreläggande. Denna möjlighet är enligt verkets mening särskilt väsentlig just på produktsäkerhetsområdet.

5.3 Riksrevisionsverket

Enligt kommittén skall frågor enligt förslaget till produktsäkerhetslag prövas av marknadsdomstolen. Riksrevisionsverket menar att skälen till ett sådan ställningstagande ytterligare måste utvecklas. Det är inte uteslutet att högre effektivitet skulle uppnås om i stället tillsynsmyndigheterna och konsumentverket gavs möjlighet att fatta beslut om t. ex. försäljningsför-

bud. Modellen med domstolsprövning kan nämligen få till följd att beslut om att förbjuda en farlig produkt inte skulle kunna fattas tillräckligt snabbt.

5.4 Statens energiverk

En viktig och avgörande fråga för tillsynsmyndigheternas möjligheter att snabbt få bort uppenbart farliga produkter från marknaden är om myndigheterna själva ges befogenhet att besluta om återkallelse eller om beslutet måste fattas av domstol. Verket diskuterar denna fråga utifrån verkets erfarenheter på elmaterielområdet. På detta området måste en återkallelse kunna genomdrivas snabbt. En felaktig clapparat kan innebära direkt livsfara för en presumtiv användare.

Som verket ser det har utredningen underskattat nödvändigheten av att beslut om återkallelse fattas snabbt. Utredningen anser i och för sig att "beslut som regel bör kunna fattas snabbt" men anser att en nackdel med tillsynsmyndigheterna som beslutande organ är att myndigheternas funktion blir mindre entydig. Utredningen har nämligen uppfattningen att tillsynsmyndigheterna främst skall fungera som förhandlingspartner med inriktning på att åstadkomma samförståndslösningar. Utredningen anser uppenbarligen att ett gott förhandlingsklimat har ett egenvärde. Verket delar i viss mån denna uppfattning, men avgörande är att konsumenterna skyddas genom att uppenbart farliga produkter snabbt kan återkallas. Verkets hittillsvarande erfarenhet visar att man torde kunna räkna med att detta kan ske i samförstånd i de allra flesta fall. Möjligheten att nå samförstånd torde knappast i någon större grad påverkas av om myndigheten har möjlighet att själv genomdriva ett återkallande.

För verkets uppfattning talar också det förhållandet — vilket för övrigt påpekas av utredningen — att tillsynsmyndigheten i många fall med stöd av speciallagstiftningen kan meddela säljförbud, en åtgärd som även den kan vara ganska allvarlig.

Vi föreslår därför att verket genom ändring av ellagen ges möjlighet att besluta om återkallelse och varningsinformation på elmaterielområdet. Den ändringen bör göras i samband med att den nya kontrollordningen för elektrisk materiel beslutas.

5.5 Sveriges Industriförbund

En bärande tanke i lagförslaget är att frågan om eventuella återkallelseåtgärder i första hand skall lösas genom förhandlingar mellan näringsidkare och tillsynsmyndigheter (16 §). Förhandlingslösningar av detta slag är redan i dag mycket vanliga i samband med ärenden enligt olika marknadsrättsliga lagar exempelvis marknadsföringslagen. Genom att i en särskild bestämmelse betona att lagen i första hand är ett förhandlingsinstrument ges dock förhandlingslösningar mellan näringsidkare och tillsynsmyndigheter en annan tyngd. Även om det som kommittén påpekar självfallet inte finns något hinder för företag att utan föregående kontakt med tillsynsmyndigheterna företa återkallelseåtgärder, kan man enligt förbundets bedömning förvänta sig att företag ofta kommer att kontakta myndigheterna för diskussion innan eventuella återkallelseåtgärder genomförs.

Enligt exempelvis marknadsföringslagen är konsumentverket/konsumentombudsmannen inte bundna av eventuella överenskommelser rörande lösningen av en marknadsrättslig fråga. Ärenden där en näringsidkare medgivit kritik kan således trots medgivandet föras till marknadsdomsto-

len för slutlig prövning. Den ökade tyngd som förhandlingar enligt produktsäkerhetslagen ges bör enligt förbundets mening medföra att tillsynsmyndigheterna inte skall kunna föra vidare ärenden där en förhandlingslösning nåtts till prövning i marknadsdomstolen. I den mån ett lagförslag läggs fram bör detta uttryckligen anges i lagen.

Prop. 1988/89:23
Bilaga 4

5.6 Sveriges Advokatsamfund

Advokatsamfundet anser att det är en betydande brist att inte talan i marknadsdomstolen om åläggande eller förbud får tas upp av enskilda företag (jfr s. 173).

En av erfarenheterna av marknadsföringslagen är att konsumentombudsmannen tvingats vara utomordentligt restriktiv i valet av frågor att föra talan om. Då konkurrenter anmäler missförhållanden, som omfattas av marknadsföringslagen till konsumentombudsmannen, är det inte ovanligt att denne antyder att förhållandet strider mot lagen men att konsumentombudsmannen inte önskar använda sina resurser till att anmäla saken. Konsumentombudsmannen vill för övrigt vid sådana anmälningar ofta veta om den anmälande anser sig ha resurser att själv föra talan för den händelse konsumentombudsmannen inte gör det.

I vissa fall kan konkurrenter ha intresse av att föra talan enligt den föreslagna lagen, t. ex. då konkurrenten själv säljer eller har sålt varan men av praktiska skäl har svårt att genomföra återkallelseåtgärden på egen hand eller då konkurrenten har ett stort allmänt intresse av att varutypens eller branschens renommé bibehålls. Förutom att möjligheten för konkurrenter att föra talan skulle kunna innebära att lagen kom till användning i högre grad skulle en sådan talerätt förbättra möjligheten att nå förhandlingslösningar.

För marknadsföringslagen anses det särskilt värdefullt att man, genom att få avgöranden i marknadsdomstolen, relativt snabbt kan utveckla en praxis. Det är i praktiken inte helt ovanligt att konsumentombudsmannen driver mål i marknadsdomstolen t. ex. enligt marknadsföringslagen trots att svarandeparten helst skulle vilja förlikas och kanske t. o. m. är beredd att helt acceptera konsumentombudsmannens önskemål. Ordningen, att försöka påverka företagen genom att i enstaka fall ”statuera exempel”, anses motiverad vad gäller bedömning av reklam bl. a. därför att behovet av vägledande praxis är stort.

Den föreslagna lagen torde syfta till att lösa säkerhetsproblem i konkreta situationer. Det vore därför motiverat med en möjlighet för det anmälda företaget att undgå process genom att medge talan och t. ex. acceptera yrkandena såsom ålägganden. Yrkandena måste då uppenbarligen vara tillräckligt detaljerade för att kunna ligga till grund för ålägganden.

5.7 SEMKO Svenska Elektriska Kontrollanstalten AB

Vi anser att lagens syfte, att motverka att varor och tjänster orsakar skada på person eller egendom, förfelas genom kommitténs förslag (§ 17), att tillsynsmyndighet skall överlämna frågan till konsumentombudsmannen med begäran om att denne skall ansöka hos marknadsdomstolen om sådant åläggande eller förbud. För att produktsäkerhetsåtgärder — i synnerhet återkallelse — skall ha avsedd effekt måste de vidtas omedelbart. Kravet på snabbhet kan endast tillgodoses om tillsynsmyndigheterna själva får fungera som beslutande organ. Kommittén framhåller själv vikten av snabbhet och anger effektivitet som den främsta fördelen med

tillsynsmyndigheten som beslutande organ (sid. 169). Enligt vår uppfattning har domstolsförfarandet en inneboende procedurordning som gör att snabbheten går förlorad.

Kommittén anser att rättssäkerhetsaspekten är väsentlig bl. a. för att den föreslagna lagstiftningen kan få stor ekonomisk betydelse för de berörda företagen (mitten sid. 170). Kommittén förordar därför att lagen prövas av marknadsdomstolen. SEMKO delar ej denna uppfattning utan menar att skyddet för konsumenternas liv och egendom (t. ex. vid användning av elektrisk materiel) har minst samma prioritet som rättssäkerheten och därför måste kravet på snabbhet i verkställandet vara av avgörande betydelse. Rättssäkerhetsaspekten kan tillgodoses genom att part i efterhand ges möjlighet att söka ändring i domstol (marknadsdomstolen).

Skulle hinder anses föreligga att i produktsäkerhetslagen generellt ge tillsynsmyndigheten befogenheter enligt våra synpunkter ovan, anser vi det nödvändigt att ellagen utformas så att erforderliga befogenheter ges statens energiverk (STEV) vid sidan av produktsäkerhetslagen.

6 Övriga frågor

6.1 Arbetskyddsstyrelsen

Det kan uppkomma fall där det kan finnas anledning att tillämpa den föreslagna lagen på produkter som förekommer både inom arbetslivet och privatlivet. Dessa frågor torde få handläggas så att inspektionen eller styrelsen efter utredning gör framställning till konsumentverket om ingripande. För att tydligare markera detta bör formuleringen i 15 § andra stycket arbetsmiljöförordningen kompletteras med en hänvisning til den nya lagen.

Styrelsen är något tveksam om skillnaden mellan de båda valda beteckningarna "säkerhetsinformation" och "varningsinformation" är tillräckligt stor för att den skall uppfattas av allmänheten. Det kunde också vara lämpligt att i stället för ordet "varningsinformation" välja ett ord med större uppmärksamhetsvärde, t. ex. "produktvarning" eller enbart "varning".

Det bör även övervägas hur man skall förfara när krav på återkallelse riktas mot produkter som är typgodkända av styrelsen eller annan myndighet i det avseende som återkallelsen gäller. Styrelsen har i sin verksamhet inte ansett sig i normalfall kunna utfärda förbud mot användning av sådana produkter utan att typgodkännandet först återkallas.

Om det skulle bli aktuellt att införa något mera omfattande system för skaderapportering bör samråd ske med arbetskyddstyrelsen så att dubbelarbete kan undvikas i förhållande till styrelsens informationssystem för arbetsskador (ISA).

6.2 Kemikalieinspektionen

Inspektionen delar kommitténs uppfattning att konsumentombudsmanen, även när ärendet härrör från en annan tillsynsmyndighet än konsumentverket, bör vara den som för talan i marknadsdomstolen. I fråga om kemiska produkter bör, efter förebild i 27 § förordningen (1985:835) om kemiska produkter, föreskrivas att annan tillsynsmyndighet än kemikalieinspektionen skall samråda med inspektionen innan anmälan görs.

I kommitténs uppdrag ingick att överväga införandet av regler om tillverkares, distributörers och detaljhandlares skyldighet att rapportera till ansvarig myndighet när de får information om att en vara inte uppfyller kraven enligt utfärdade säkerhetsnormer eller är defekt. Som förebild för sådana regler hänvisades till det rapporteringssystem som finns i USA. Kommittén har dock av tidsbrist inte varit i tillfälle att utreda denna fråga.

Erfarenheterna från USA pekar på att det är möjligt att på ett tidigt stadium få reda på skaderisker endast om näringsidkarna är skyldiga att rapportera till tillsynsmyndigheten när de får information om att en vara inte uppfyller fastställda säkerhetskrav eller är defekt.

Enligt konsumentverkets uppfattning kan ett system för inrapportering av skador inte helt ersätta en sådan anmälningsskyldighet. Skador har ju redan inträffat. Möjligheten att förhindra ytterligare skador kan dock givetvis förbättras genom ett sådant system.

Mot bakgrund av det anförda anser konsumentverket att det bör övervägas om inte en regel om anmälningsplikt bör införas i produktsäkerhetslagen.

Konsumentverket delar kommitténs bedömning att företagen själva i stor utsträckning kan väntas medverka till att farliga produkter återkallas och varningsinformation lämnas. Detta gäller de seriösa företagen. Verkets erfarenhet är dock att det därutöver finns företag av vilka man inte kan vänta någon sådan frivillig medverkan. Verket räknar därför med att den formella tillämpningen av återkallelseinstitutet och varningsinformation kan komma att aktualiseras inte alltför sällan.

Även i sådana fall där näringsidkaren är beredd att själv vidta åtgärder för att minska skaderisken kommer tillsynsmyndighetens resurser att behöva tas i anspråk. Det kan då gälla att tillsammans med företagen diskutera vilken form för varningsinformation eller vilken typ av återkallelseåtgärd som är den mest ändamålsenliga, osv.

För att lagen skall få avsedd effekt krävs kraftiga insatser från konsumentverkets sida. Förhandlingsförfarandet enligt 16 § torde inte kunna bedrivas inom ramen för oförändrade resurser. Det behövs en beredskap för att kunna hantera produktsäkerhetsfrågor som typiskt sett måste behandlas mycket skyndsamt. De nya reglerna förutsätter grundligare undersökningar om förhållanden på marknaden är nuvarande produktsäkerhetslagstiftning. Det torde t. ex. ofta bli nödvändigt att klarlägga hur distributionsvägarna är uppbyggda, hur inställningen till frivillig återkallelse och varningsinformation är inom olika säljled, var varulager finns, i vilka delar av landet försäljningen har varit störst samt vilka önskemål och intressen som konsumenter har när det gäller att på bästa sätt minska riskerna för skadefall.

Vidare ställer produktsäkerhetslagen bestämda krav på information och kontakter från verkets sida gentemot företagen och branschorganisationerna. Det gäller nämligen att från början "arbeta upp" smidiga former och rutiner för samarbete i fråga om säkerhetsåtgärder. För att det nya systemet skall fungera väl behöver också allmänheten informeras om lagen.

Nu angivna uppgifter är enligt konsumentverkets bedömning så krävande att det är nödvändigt med en förstärkning av verkets personal- och utredningsresurser för att intentionerna bakom den föreslagna lagen skall kunna förverkligas.

När det gäller konsumentombudsmannen delar verket kommitténs bedömning att belastningen sannolikt kommer att bli märkbar, i synnerhet

som de olika tillsynsmyndigheterna kan väntas göra anspråk på konsumentombudsmannens medverkan redan på ett tidigt stadium av kontaktarna med företag i återkallelscärenden (s. 232).

6.4 Trafiksäkerhetsverket

Vad det gäller författningstexten får trafiksäkerhetsverket peka på, att såvitt framgår av motiveringen, är avsikten att trafiksäkerhetsverket skall vara en myndighet som svarar för tillämpningen av den föreslagna lagen. I 4 § uttrycks detta på så sätt att en myndighet som har att utöva tillsyn enligt annan författning är tillsynsmyndighet även beträffande denna lag. Trafiksäkerhetsverket har bara en begränsad tillsynsfunktion. Således följer inte av fordonskungörelsen att trafiksäkerhetsverket har att utöva tillsyn över efterlevnaden av regler om produktsäkerhet i fråga om en vara eller tjänst på fordonsområdet.

6.5 Småföretagens riksorganisation

Om förslaget leder till lagstiftning anser organisationen att det finns ett behov av skydd mot att företag tvingas in i ett rättsligt förfarande enbart därför att tillämpande myndigheter önskar ett vägledande prejudikat. Erfarenheter från annan lagstiftning visar att en sådan oro kan vara befogad. Inte minst mot bakgrund av de betydande kostnader ett företag därigenom kan åsamkas är det direkt stötande att i övrigt seriösa enskilda företag kan tvingas in i rollen som part i en rättegång enbart därför att det finns intresse av ett prejudikat.

Organisationen ifrågasätter om det inte direkt i lagtexten bör införas någon form av spärr mot opåkallad talan i marknadsdomstolen, dvs i sådana fall där det i och för sig finns möjlighet att lösa en återkallelssituation på frivilligt grund men där myndigheterna ändå vill få saken prövad i marknadsdomstolen på grund av ett starkt intresse av ett prejudikat. Ett alternativ kan vara att enskilda företag ges rätt till ersättning för sina kostnader i de fall en fråga drivs till stor del av prejudikatskäl.

6.6 Konsumentvägledarnas förening

Konsumentverket utövar tillsyn över efterlevnaden av produktsäkerhetslagen och av de föreskrifter som har meddelats med stöd av den. Eftersom hemkonsulenter vid länsstyrelserna inte längre finns tillgängliga för konsumentverket för uppföljningar på fältet blir det de kommunala konsumentvägledarna som kan komma i fråga. Säkerhetsföreskrifter är mycket viktiga att följa upp, t. ex. genom lokala undersökningar av marknaden. Det är ofta angeläget att göra det relativt snabbt, samt att det sker med viss geografisk spridning.

Kommunernas engagemang i konsumentvägledning är frivilligt och resursinsatserna är därför mycket olika i kommunerna — från några timmar per vecka till tio, tjugo heltidstjänster. På alltför många håll kan det komma att visa sig mycket svårt att snabbt kunna prioritera om resurser till uppföljningsinsatser eller till medverkan i en undersökning. Ett visst behov av utbildning i riskvärdering kan man också förutse eftersom vi arbetar närmast konsumenterna. Vi anser därför att kommunerna ska kunna påräkna ersättning för sin medverkan i lokala undersökningar och uppföljningsinsatser som kommer att ske i samband med denna lag. Kon-

summentverket bör därför tilldelas ett extra anslag för detta ändamål.

Avslutningsvis vill vi framhålla följande:

- att märkning på produkterna med uppgift om var och när de tillverkats borde vara en självklarhet.
- att en tillsynsmyndighet borde vara bäst informerad om skaderisker och skadefall. Därför borde det, gärna enligt amerikansk modell, finnas en skyldighet för näringsidkare i alla led att rapportera om skaderisker som kommer till deras kännedom. Gärna inom 24 timmar som i USA. Det påskyndar åtgärdsarbetet samt ger värdefull, aktuell riskkunskap hos tillsynsmyndigheten och ökar dess beredskap.
- att vi starkt ifrågasätter kommitténs resonemang på sidan 168 i betänkandet om att konsumentverket genom rådgivning till näringslivet skulle binda sig vid speciella lösningar på säkerhetsproblem, och därigenom förlora möjligheten att återkomma med ytterligare krav på säkerhet vid en senare tidpunkt — t. ex. om nya fakta från fältet kommit till verkets kännedom. Med tanke på det vida produktområde som säkerhetsfrågorna gäller, och eftersom avgöranden måste fattas vid fortlöpande dialoger med företagen, kan konsumentverket inte vid varje tidpunkt antas ha de resurser och kunskaper som är nödvändiga för att klara en sådan roll.

Det bör klart framgå i lagen att ansvaret för produktsäkerheten ligger hos företagen. Konsumentverket kan delge företagen sina strategier, men om verket också iklär sig ett delansvar för erfarenheter är risken uppenbar att verket med tiden blir handlingsförlamat genom att sitta på två stolar samtidigt.

1 Förslag till Produktsäkerhetslag

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § Denna lag har till ändamål att motverka att varor och tjänster orsakar skada på person eller egendom. För detta ändamål får en näringsidkare

1. åläggas att lämna *säkerhetsinformation*,
2. förbjudas att tillhandahålla varor och tjänster (*säljförbud*),
3. åläggas att lämna *varningsinformation*,
4. åläggas att återkalla varor och tjänster (*återkallelse*).

Lagen tillämpas i fråga om varor och tjänster som tillhandahålls i näringsverksamhet och som konsumenterna inte obetydlig omfattning utnyttjar eller kan komma att utnyttja för enskilt bruk.

2 § Vad som sägs i denna lag om tillhandahållande och överlåtelse av en vara gäller även erbjudande om och upplåtelse av nyttjanderätt till en vara.

3 § Ett åläggande eller ett förbud enligt denna lag får inte meddelas i den mån det i annan författning eller i beslut av myndighet har meddelats särskilda bestämmelser om varan eller tjänsten med samma ändamål som åläggandet eller förbudet.

4 § Konsumentverket utövar tillsyn över att denna lag och föreskrifter som har meddelats med stöd av den efterlevs. En myndighet, som enligt annan författning skall se till att regler om produktsäkerhet i fråga om vissa varor eller tjänster efterlevs, är dock tillsynsmyndighet även enligt denna lag och föreskrifter som har meddelats med stöd av den.

En fråga om åläggande eller förbud enligt denna lag får alltid väckas hos konsumentverket. Om verket inte är tillsynsmyndighet beträffande den vara eller tjänst som frågan gäller, skall frågan överlämnas till tillsynsmyndigheten, om den inte är uppenbart ogrundad.

Åläggande om säkerhetsinformation

5 § Tillhandahåller en näringsidkare en vara eller en tjänst, utan att lämna information som har särskild betydelse för att förebygga att varan eller tjänsten orsakar skada på person eller egendom, kan marknadsdomstolen ålägga honom att lämna sådan information. Åläggandet får även avse annan liknande vara eller tjänst med samma skaderisk.

Åläggandet får innebära att informationen skall

1. lämnas genom märkning på varan eller den egendom som tjänsten avser eller i bruksanvisning som medföljer varan eller egendomen,
2. tillhandahållas i annan form på säljställen,
3. lämnas i annonser eller andra framställningar som näringsidkaren använder vid marknadsföringen,
4. lämnas i viss form till konsument som begär det.

6 § Tillhandahåller en näringsidkare en vara eller en tjänst som medför särskild risk för skada på person eller egendom, kan marknadsdomstolen förbjuda honom att fortsätta med det.

Förbudet får även avse annan liknande vara eller tjänst med samma skaderisk.

Åläggande om varningsinformation

7 § Har en näringsidkare överlåtit en vara eller utfört en tjänst som medför särskild risk för skada på person eller egendom, kan marknadsdomstolen ålägga honom att informera om skaderisken och om hur den skall förebyggas. Sådan information skall lämnas till dem som innehar varan eller som tjänsten utförts åt eller som innehar den egendom som tjänsten avsett.

Informationen skall lämnas på sådant sätt att den kan antas komma till de berördas kännedom, genom direkta meddelanden, annonser eller andra framställningar som näringsidkare använder vid marknadsföring. Informationen skall lämnas i en omfattning som är skälig med hänsyn till behovet av att förebygga skadefall.

Åläggande om återkallelse

8 § Har en näringsidkare överlåtit en vara som medför särskild risk för skada på person eller egendom, kan marknadsdomstolen ålägga honom att återkalla varan från dem som innehar den för att bruka den. Återkallelsen skall ske i en omfattning som är skälig med hänsyn till behovet av att förebygga skadefall.

Åläggandet skall avse att näringsidkaren

1. avhjälper det fel som skaderisken hänför sig till (*rättelse*),
2. tar tillbaka varan och levererar en annan, felfri vara av samma eller motsvarande slag (*utbyte*),
3. tar tillbaka varan och lämnar ersättning för den (*återgång*).

Åläggandet skall innebära att näringsidkaren är skyldig att erbjuda sig att åt innehavarna vidta åtgärden på vissa villkor. Villkoren skall bestämmas så att erbjudandet kan förväntas bli godtaget av innehavarna. Villkoren skall innebära att erbjudandet skall fullgöras inom skälig tid utan väsentlig kostnad eller olägenhet för dem som utnyttjar det. Vid återgång skall ersättningen för det återlämnade svara mot kostnaderna för att återanskaffa en ny vara av samma eller motsvarande slag. Finns särskilda skäl till det, får avdrag göras för den nytta som innehavarna av varan kan anses ha haft.

Om det av särskilda skäl krävs för att hindra att sådana exemplar av en vara som tagits tillbaka i samband med utbyte eller återgång orsakar allvarlig skada på person eller egendom, får marknadsdomstolen ålägga näringsidkaren att låta förstöra eller på annat sätt oskadliggöra de återtagna exemplaren.

9 § Har en näringsidkare utfört en tjänst som medför särskild risk för skada på person eller egendom, kan marknadsdomstolen ålägga honom att återkalla tjänsten från dem, åt vilka tjänsten utförts för direkt bruk. Detsamma gäller i fråga om dem som innehar egendom som tjänsten avsett för att bruka den. Återkallelsen skall ske i en omfattning som är skälig med hänsyn till behovet av att förebygga skadefall.

Åläggandet skall avse att näringsidkaren

1. avhjälper det fel som skaderisken hänför sig till (*rättelse*),
2. lämnar ersättning för att avhjälpa felet (*återgång*).

Vid återkallelse enligt första stycket tillämpas 8 § tredje stycket. Vad som där sägs om ersättningen vid återgång skall dock inte tillämpas på återgång enligt 9 §. Vid återgång skall ersättningen, om så behövs, lämnas också för kostnaden för att återställa den egendom som tjänsten avsett i ursprungligt skick.

10 § Ett åläggande enligt 8 eller 9 § skall innebära att näringsidkaren är skyldig att tillkännage erbjudandet och villkoren för detta samt skaderisken. För tillkännagivandet tillämpas 7 § andra stycket om varningsinformation.

Gemensamma bestämmelser om ålägganden om varningsinformation och återkallelse

11 § Ett åläggande enligt 7-9 § får meddelas endast om det kan antas få en skadeförebyggande verkan som inte är obetydlig. Vid prövningen skall beaktas i vilken omfattning varan eller den egendom som tjänsten avsett kan antas finnas i behåll och brukas, skaderisken och omständigheterna i övrigt.

12 § Ett åläggande enligt 7-9 § som kan avse flera näringsidkare får begränsas till att gälla någon eller några av dem. Vid prövningen av vem som skall meddelas åläggande bör hänsyn tas till vem eller vilka som har de bästa förutsättningarna att uppfylla ändamålet med det, vem eller vilka som först fört in varan eller tjänsten på marknaden samt åläggandets verkan för den mot vilken det meddelas.

Ett åläggande att återkalla en vara eller en tjänst gäller alla exemplar av varan eller tjänsten, om det inte beträffande ett visst exemplar framgår att det ej har tillhandahållits av den näringsidkare som fått åläggandet.

En näringsidkare som kan meddelas åläggande enligt 7-9 § kan i stället åläggas av marknadsdomstolen att medverka till att genomföra ett sådant åläggande, som har meddelats en annan näringsidkare.

13 § Har mer än tio år förflutit sedan näringsidkaren upphörde att tillhandahålla varan eller tjänsten, får ett åläggande om återkallelse meddelas honom endast om tillsynsmyndigheten eller en sådan sammanslutning som avses i 17 § andra stycket före tioårsfristens utgång har framställt skriftligt krav på återkallelse.

14 § Om ett åläggande enligt 7-9 § inte kan meddelas någon näringsidkare som förmår genomföra åtgärden, skall tillsynsmyndigheten lämna varningsinformation i skälig omfattning i den mån det behövs för att förebygga skada på person eller egendom.

Vite

15 § Ett åläggande eller ett förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket skall förenas med vite, om det inte av särskilda skäl är obehövligt.

16 § Om åtgärder enligt denna lag behöver vidtas för att motverka att en vara eller en tjänst orsakar skada på person eller egendom, bör tillsynsmyndigheten ta upp förhandlingar med näringsidkare som kan meddelas åläggande eller förbud i syfte att denne skall åta sig att genomföra behövliga åtgärder. Vad som sagts nu gäller dock inte, om saken brådskar eller omständigheterna i övrigt talar mot att förhandlingar tas upp.

17 § Finner en tillsynsmyndighet att ett åläggande eller ett förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket behövs, skall myndigheten överlämna frågan till konsumentombudsmannen. Delar konsumentombudsmannen tillsynsmyndighetens uppfattning, skall han ansöka hos marknadsdomstolen om sådant åläggande eller förbud.

Beslutar i ett visst fall en tillsynsmyndighet att inte framställa en begäran enligt första stycket eller konsumentombudsmannen att inte göra ansökan hos marknadsdomstolen, får ansökan göras av en sammanslutning av konsumenter, arbetstagare eller näringsidkare.

18 § En fråga om åläggande eller förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket tas upp av marknadsdomstolen efter ansökan.

19 § En näringsidkare är skyldig att på anmaning av en tillsynsmyndighet eller av konsumentombudsmannen avge yttrande och lämna upplysningar i ett ärende enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket. Näringsidkaren är även skyldig att tillhandahålla handlingar, varuprover och liknande, som kan ha betydelse för utredningen.

Om en anmaning enligt första stycket inte följs, får tillsynsmyndigheten eller konsumentombudsmannen förelägga näringsidkaren att fullgöra sin skyldighet vid vite.

För varuprover och liknande, som tillhandahålls enligt första stycket, har näringsidkaren rätt till ersättning av tillsynsmyndigheten eller konsumentombudsmannen, om det finns särskilda skäl.

20 § Ett beslut i fråga om åläggande eller förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket hindrar inte att samma fråga prövas på nytt, när ändrade förhållanden eller annat särskilt skäl föranleder det. För talan om förnyad prövning gäller 17 och 18 §§.

21 § Om det finns särskilda skäl, kan åläggande eller förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket meddelas även för tiden till dess frågan slutligt har avgjorts.

Informations-, förbuds- och återkallelseförelägganden

22 § Om det i visst fall, som inte är av större vikt, finns förutsättningar för ett åläggande eller ett förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket, får konsumentombudsmannen efter begäran som sägs i 17 § vid vite förelägga näringsidkaren,

1. åläggande att lämna säkerhetsinformation eller varningsinformation eller att medverka till varningsinformation enligt 12 § tredje stycket (*informationsföreläggande*),

2. förbud att fortsätta tillhandahålla en vara eller en tjänst (*förbuds-föreläggande*)

3. åläggande att återkalla en vara eller en tjänst eller att medverka till återkallelse enligt 12 § tredje stycket (*återkallelseföreläggande*).

För att bli gällande skall föreläggandet godkännas omedelbart eller inom viss tidsfrist. Ett godkänt föreläggande gäller som ett åläggande eller ett

förbud av marknadsdomstolen enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket. Ett godkännande som sker sedan den i föreläggandet utsatta tidsfristen har gått ut är utan verkan.

Prop. 1988/89:23
Bilaga 5

23 § Vad som sägs i 20 § skall tillämpas i fråga om informations-, förbuds- och återkallelseförelägganden.

Tillsyn m.m.

24 § En näringsidkare som har fått åläggande eller förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket är skyldig att på anmaning av tillsynsmyndigheten avge yttrande och lämna upplysningar, som behövs för tillsynen över att åläggandet eller förbudet följs. Näringsidkaren är även skyldig att på anmaning av myndigheten tillhandahålla handlingar, varuprover och liknande, som behövs för tillsynen.

Följer en näringsidkare inte en anmaning enligt första stycket, får tillsynsmyndigheten förelägga honom att fullgöra sin skyldighet vid vite.

För varuprover och liknande, som tillhandahålls enligt första stycket, har näringsidkaren rätt till ersättning av tillsynsmyndigheten, om det finns särskilda skäl.

Föreskrifter om skyldighet för den som skall tillhandahålla varuprover och liknande enligt första stycket att ersätta tillsynsmyndigheten kostnader för provtagning och undersökning av prov får meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

25 § Talan om utdömande av vite som förelagts av en tillsynsmyndighet eller konsumentombudsmannen förs vid allmän domstol av den som utfärdat föreläggandet. Har vitet förelagts av marknadsdomstolen, förs talan av konsumentombudsmannen. Om vitet förelagts på talan av en sammanslutning som avses i 17 § andra stycket får talan om utdömande föras även av sammanslutningen.

Överklagande

26 § Följande beslut enligt denna lag får inte överklagas,

1. beslut av konsumentverket enligt 4 § andra stycket andra meningen,
2. beslut av en tillsynsmyndighet enligt 14, 16 eller 17 §,
3. beslut av konsumentombudsmannen enligt 17 §,
4. beslut av en tillsynsmyndighet eller av konsumentombudsmannen om anmaning enligt 19 § första stycket första meningen eller om vitesföreläggande efter sådan anmaning,
5. beslut av konsumentombudsmannen om informations-, förbuds- eller återkallelseföreläggande enligt 22 §,
6. beslut av konsumentombudsmannen eller av en tillsynsmyndighet enligt 25 §.

Beslut av en tillsynsmyndighet eller av konsumentombudsmannen i annan fråga som avses i 19 § eller av en tillsynsmyndighet i en fråga som avses i 24 § första—tredje styckena överklagas hos kammarrätten. Detsamma gäller beslut av en tillsynsmyndighet enligt föreskrifter som avses i 24 § fjärde stycket.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1989.

2. Ett åläggande enligt 7—9 § eller 12 § tredje stycket får meddelas en näringsidkare endast om han överlåtit sådana varor eller utfört sådana tjänster som åläggandet skulle avse efter ikraftträdandet.

3. Har ett förbudsföreläggande eller ett informationsföreläggande som rör produktsäkerhet meddelats enligt marknadsföringslagen (1975:1418) före ikraftträdandet, och har den i föreläggandet utsatta tidsfristen för godkännande inte gått ut, får ett godkännande lämnas inom den angivna tidsfristen. Föreläggandet får i så fall samma verkan som motsvarande föreläggande enligt 22 § i denna lag.

Prop. 1988/89:23

Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 3 och 4 §§ samt rubriken närmast före 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Underlåter näringsidkare vid marknadsföring av vara, tjänst eller annan nyttighet att lämna information, som har särskild betydelse från konsument synpunkt, kan marknadsdomstolen ålägga honom att lämna sådan information. Åläggande kan meddelas även anställd hos näringsidkare och annan som handlar på näringsidkares vägnar.

Åläggande enligt första stycket får innehålla att informationen skall

1. lämnas genom märkning på vara eller tillhandahållas i annan form på säljställe,

2. lämnas i annonser eller andra framställningar som näringsidkaren använder vid marknadsföringen,

3. i viss form lämnas till konsument som begär det.

Bestämmelser om information som har särskild betydelse för att förbygga att en vara eller en tjänst orsakar skada på person eller egendom finns i produktsäkerhetslagen (1988:000).

Produktsäkerhet m.m.

Produktotjänlighet

4 §¹

Saluhåller en näringsidkare till konsument för enskilt bruk en vara, som *på grund av sina egenskaper medför särskild risk för skada på person eller egendom*, kan marknadsdomstolen förbjuda honom att fortsätta därmed. *Detsamma gäller, om varan är uppenbart otjänlig för sitt huvudsakliga ändamål.*

Saluhåller en näringsidkare till konsument för enskilt bruk en vara, som *är uppenbart otjänlig för sitt huvudsakliga ändamål*, kan marknadsdomstolen förbjuda honom att fortsätta därmed.

I den mån det behövs för att motverka att en vara som avses i första stycket saluhålls på sätt som där sägs, kan marknadsdomstolen meddela en näringsidkare som i egenskap av tillverkare, importör eller annars saluhåller varan till annan näringsidkare förbud att fortsätta därmed.

Förbud enligt första och andra styckena kan meddelas även anställd hos näringsidkare och annan som handlar på näringsidkares vägnar.

Vad som sägs i första—tredje styckena om förbud mot saluhållande gäller i motsvarande fall även då nyttjanderätt till varor erbjuds mot ersättning eller tjänster tillhandahålls mot ersättning.

¹ Senaste lydelse 1985:926.

Förbud enligt denna paragraf får inte meddelas i den mån det i författning eller beslut av myndighet har meddelats särskilda bestämmelser om varan eller tjänsten med samma ändamål som förbudet skulle fylla.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1989.

Ett ärende om tillämpning av 3 eller 4 §, som anhängiggjorts före ikraftträdandet, prövas enligt äldre bestämmelser.

Härigenom föreskrivs att 1, 3, 4, 9, 11, 13, 15, 15 a, 19 och 20 §§ lagen (1970:417)¹ om marknadsdomstol m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Marknadsdomstolen handlägger ärenden enligt konkurrenslagen (1982:729), marknadsföringslagen (1975:1418), lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden och lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare.

Marknadsdomstolen handlägger ärenden enligt konkurrenslagen (1982:729), marknadsföringslagen (1975:1418), lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare och *produktsäkerhetslagen (1988:000)*.

3 §

Marknadsdomstolen består av en ordförande, en vice ordförande samt tio andra ledamöter, av vilka fyra är särskilda ledamöter, tre för ärenden om konkurrensbegränsning och ärenden om avtalsvillkor mellan näringsidkare samt en för ärenden om marknadsföring och ärenden om avtalsvillkor i konsumentförhållanden.

Marknadsdomstolen består av en ordförande, en vice ordförande samt tio andra ledamöter, av vilka fyra är särskilda ledamöter, tre för ärenden om konkurrensbegränsning och ärenden om avtalsvillkor mellan näringsidkare samt en för ärenden om marknadsföring, ärenden om avtalsvillkor i konsumentförhållanden och *ärenden om produktsäkerhet*.

4 §

Ordföranden, vice ordföranden och en av de särskilda ledamöterna för ärenden om konkurrensbegränsning och avtalsvillkor mellan näringsidkare skall vara lagkunniga och erfarna i domarvärv. De två övriga ledamöterna för sådana ärenden skall ha särskild insikt i näringslivets förhållanden. Ledamoten för ärenden om marknadsföring och avtalsvillkor i konsumentförhållanden skall ha särskild insikt i konsumentfrågor. Ordföranden, vice ordföranden och de särskilda ledamöterna får ej utses bland personer som kan anses företräda företagariintressen eller konsument- och löntagariintressen.

Ordföranden, vice ordföranden och en av de särskilda ledamöterna för ärenden om konkurrensbegränsning och avtalsvillkor mellan näringsidkare skall vara lagkunniga och erfarna i domarvärv. De två övriga ledamöterna för sådana ärenden skall ha särskild insikt i näringslivets förhållanden. Ledamoten för ärenden om marknadsföring, avtalsvillkor i konsumentförhållanden och *produktsäkerhet* skall ha särskild insikt i konsumentfrågor. Ordföranden, vice ordföranden och de särskilda ledamöterna får ej utses bland personer som kan anses företräda företagariintressen eller konsument- och löntagariintressen.

¹ Lagen omtryckt 1984:294

För vice ordföranden och var och en av de särskilda ledamöterna finns en eller flera ersättare. Bestämmelserna om vice ordförande och särskild ledamot gäller även ersättare.

9 §

Marknadsdomstolen är beslutsför, när ordföranden och fyra andra ledamöter är närvarande. I beslut skall lika antal ledamöter som företräder företagarrintressen samt konsument- och löntagarrintressen delta.

Av de särskilda ledamöterna deltar vid handläggning av ärenden om konkurrensbegränsning eller avtalsvillkor mellan näringsidkare endast de som har utsetts för sådana ärenden och vid handläggning av ärenden om marknadsföring *eller* avtalsvillkor i konsumentförhållanden endast den som har utsetts för sådana ärenden.

Av de särskilda ledamöterna deltar vid handläggning av ärenden om konkurrensbegränsning eller avtalsvillkor mellan näringsidkare endast de som har utsetts för sådana ärenden och vid handläggning av ärenden om marknadsföring, avtalsvillkor i konsumentförhållanden *eller produktsäkerhet* endast den som har utsetts för sådana ärenden.

Om förhandling som avses i 4 eller 5 § konkurrenslagen (1982:729) finns särskilda föreskrifter i 14 §.

Ordföranden kan ensam på domstolens vägnar förakta förberedande åtgärd och pröva fråga om avskrivning av ärende.

11 §

För konkurrensbegränsningsfrågor finns en näringsfrihetsombudsman och för frågor om marknadsföring *och* frågor om avtalsvillkor i konsumentförhållanden en konsumentombudsman.

För konkurrensbegränsningsfrågor finns en näringsfrihetsombudsman och för frågor om marknadsföring, frågor om avtalsvillkor i konsumentförhållanden *och frågor om produktsäkerhet* en konsumentombudsman.

Ombudsman utses av regeringen för viss tid och skall vara lagkunnig.

13 §

Ansökan som avses i 17 § konkurrenslagen (1982:729) görs skriftligen. Detsamma gäller ansökan om förbud eller åläggande enligt 2-4 §§ marknadsföringslagen (1975:1418), 1 § lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden *eller* 1 § lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare. Av ansökningen skall framgå de skäl på vilka ansökningen grundas och den utredning sökanden åberopar.

Ansökan som avses i 17 § konkurrenslagen (1982:729) görs skriftligen. Detsamma gäller ansökan om förbud eller åläggande enligt 2-4 §§ marknadsföringslagen (1975:1418), 1 § lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, 1 § lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare *eller 5-9 § eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen (1988:000)*. Av ansökningen skall framgå de skäl på vilka ansökningen grundas och den utredning sökanden åberopar.

15 §²

Ärende får avgöras och beslut med anledning av särskild prövning enligt 15 a § meddelas utan sammanträde enligt 14 § första stycket, om tillfredsställande utredning föreligger och part inte begär sammanträde. Ansökan som uppenbart ej förtjänar avseende får avslås utan sådant sammanträde.

Fråga om förbud, åläggande eller tillstånd enligt 18 § konkurrenslagen (1982:729), förbud enligt 21 § samma lag eller förbud eller åläggande enligt 13 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller 5 § lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden kan prövas utan sammanträde enligt 14 § första stycket.

Förbud eller åläggande, som avses i andra stycket, eller återkallelse av tillstånd, som avses där, får inte beslutas utan att den som förbudet, åläggandet eller återkallelsen avser fått tillfälle att yttra sig i frågan, såvida det inte finns anledning anta, att han avvikit eller eljest håller sig undan. I ett ärende om förbud enligt 4 § marknadsföringslagen på grund av särskild risk för skada på person eller egendom får marknadsdomstolen dock även i annat fall omedelbart besluta om förbud enligt 13 § samma lag, om synnerliga skäl föreligger.

Fråga om förbud, åläggande eller tillstånd enligt 18 § konkurrenslagen (1982:729), förbud enligt 21 § samma lag eller förbud eller åläggande enligt 13 § marknadsföringslagen (1975:1418), 5 § lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden eller 21 § produktsäkerhetslagen (1988:000) kan prövas utan sammanträde enligt 14 § första stycket.

Förbud eller åläggande, som avses i andra stycket, eller återkallelse av tillstånd, som avses där, får inte beslutas utan att den som förbudet, åläggandet eller återkallelsen avser fått tillfälle att yttra sig i frågan, såvida det inte finns anledning anta, att han avvikit eller eljest håller sig undan. I ett ärende om åläggande eller förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen får marknadsdomstolen dock även i annat fall omedelbart meddela beslut enligt 21 § samma lag, om synnerliga skäl föreligger.

15 a §

I ärende som avser prövning enligt 2 § konkurrenslagen (1982:729) kan marknadsdomstolen ta upp till särskild prövning frågan huruvida näringsidkare föranleder skadlig verkan av en konkurrensbegränsning.

Marknadsdomstolen kan till särskild prövning ta upp

1. i ärende som avser prövning enligt 2 § konkurrenslagen (1982:729) frågan huruvida näringsidkare föranleder skadlig verkan av en konkurrensbegränsning.

2. i ärende som avser prövning enligt 6-9 § eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen (1988:000) frågan huruvida en vara eller en tjänst medför särskild risk för skada på person eller egendom.

19 §³

I marknadsdomstolens beslut

I marknadsdomstolens beslut

² Senaste lydelse 1985:927.

³ Senaste lydelse 1985:927.

varigenom ärende eller sådan fråga som avses i 15 a § avgörs anges de skäl på vilka beslutet grundas. Beslut som nu nämnts och beslut som avses i 15 § andra stycket sänds till parterna *och* till den som medverkar enligt 13 a § samma dag som det meddelas.

varigenom ärende eller sådan fråga som avses i 15 a § avgörs anges de skäl på vilka beslutet grundas. Beslut som nu nämnts och beslut som avses i 15 § andra stycket sänds till parterna, till den som medverkar enligt 13 a § *och till sådan myndighet som avses i 4 § produktsäkerhetslagen (1988:000)* samma dag som det meddelas.

20 §⁴

Skall ansökan, kallelse eller föreläggande tillställas part eller annan, sker det genom delgivning. Detsamma gäller beslut som sänds enligt 19 §. Annan handling får tillställas part eller annan genom delgivning, om det anses erforderligt.

Delgivning av beslut av marknadsdomstolen, vilket innefattar vitesföreläggande enligt konkurrenslagen (1982:729), marknadsföringslagen (1975:1418), lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden *eller* lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare, får inte ske enligt 12 § delgivningslagen (1970:428), om det inte finns anledning att anta att den sökta har avvikit eller på annat sätt håller sig undan.

Delgivning av beslut av marknadsdomstolen, vilket innefattar vitesföreläggande enligt konkurrenslagen (1982:729), marknadsföringslagen (1975:1418), lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, *lagen* (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare *eller produktsäkerhetslagen (1988:000)*, får inte ske enligt 12 § delgivningslagen (1970:428), om det inte finns anledning att anta att den sökta har avvikit eller på annat sätt håller sig undan.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1989.

⁴ Senaste lydelse 1985:927.

4 Förslag till Lag om ändring i konsumentköplagen (1973:877)

Prop. 1988/89:23
Bilaga 5

Härigenom föreskrivs att 7, 8 och 14 §§ konsumentköplagen (1973:877) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §¹

Har säljaren vid köpet eller på varans förpackning eller i annons eller annat meddelande avsett att komma till allmänhetens eller köparens kännedom lämnat vilseledande uppgift om varans beskaffenhet eller användning och kan uppgiften antagas ha inverkat på köpet, skall varan anses behäftad med fel. Detta gäller dock ej, om säljaren tydligt rättat uppgiften.

Har varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, för egen eller säljarens räkning lämnat sådan vilseledande uppgift som avses i första stycket och kan den antagas ha inverkat på köpet, skall varan anses behäftad med fel, om säljaren åberopat uppgiften eller, fastän han insett eller uppenbarligen bort inse att uppgiften var vilseledande, underlåtit att tydligt rätta den.

Har säljaren underlåtit att lämna sådan information om varans beskaffenhet eller användning som han enligt marknadsföringslagen (1975:1418) har ålagts att lämna, skall varan anses behäftad med fel, om underlåtelsen kan antagas ha inverkat på köpet. Detsamma gäller, om åläggandet har meddelats varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, och säljaren har känt till eller bort känna till underlåtelsen att fullgöra åläggandet.

Har säljaren underlåtit att lämna sådan information om varans beskaffenhet eller användning som han enligt marknadsföringslagen (1975:1418) har ålagts att lämna *eller underlåtit att efter åläggande enligt produktsäkerhetslagen (1988:000) lämna säkerhetsinformation om varan*, skall varan anses behäftad med fel, om underlåtelsen kan antagas ha inverkat på köpet. Detsamma gäller, om åläggandet har meddelats varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, och säljaren har känt till eller bort känna till underlåtelsen att fullgöra åläggandet.

8 §²

Säljes varan i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller eljest i strid mot förbud att saluhålla vara, vilket meddelats i författning eller av myndighet väsentligen i syfte att förebygga att den som använder varan ådrager sig ohälsa eller drabbas av olycksfall eller för att eljest hindra användning av vara som ej är tillförlitlig från säkerhetssynpunkt, skall varan anses behäftad med fel.

Säljes varan i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) *eller 6 § produktsäkerhetslagen (1988:000)* eller eljest i strid mot förbud att saluhålla vara, vilket meddelats i författning eller av myndighet väsentligen i syfte att förebygga att den som använder varan ådrager sig ohälsa eller drabbas av olycksfall eller för att eljest hindra användning av vara som ej är tillförlitlig från säkerhetssynpunkt,

¹ Senaste lydelse 1975:1419.

² Senaste lydelse 1975:1419.

Detsamma gäller, om varan är så bristfällig att dess användning medför uppenbar fara för köparens eller annans liv eller hälsa.

skall varan anses behäftad med fel. Detsamma gäller, om varan är så bristfällig att dess användning medför uppenbar fara för köparens eller annans liv eller hälsa.

14 §³

Har varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, för egen eller säljarens räkning på varans förpackning eller i annons eller annat meddelande avsett att komma till allmänhetens eller köparens kännedom uppsåtligen eller av vårdslöshet lämnat vilseledande uppgift om varans beskaffenhet eller användning och kan uppgiften antagas ha inverkat på köpet, skall han ersätta skada som därigenom tillfogas köparen. Motsvarande gäller, om varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, har underlåtit att lämna sådan information om varans beskaffenhet eller användning som han enligt marknadsföringslagen (1975:1418) har ålagts att lämna och underlåtelsen kan antagas ha inverkat på köpet.

Har varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, för egen eller säljarens räkning på varans förpackning eller i annons eller annat meddelande avsett att komma till allmänhetens eller köparens kännedom uppsåtligen eller av vårdslöshet lämnat vilseledande uppgift om varans beskaffenhet eller användning och kan uppgiften antagas ha inverkat på köpet, skall han ersätta skada som därigenom tillfogas köparen. Motsvarande gäller, om varans tillverkare eller annan, som i tidigare säljled tagit befattning med varan, har underlåtit att lämna sådan information om varans beskaffenhet eller användning som han enligt marknadsföringslagen (1975:1418) har ålagts att lämna *eller underlåtit att efter åläggande enligt produktsäkerhetslagen (1988:000) lämna säkerhetsinformation om varan* och underlåtelsen kan antagas ha inverkat på köpet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1989.

³ Senaste lydelse 1975:1419

Härigenom föreskrivs att 5, 9, 15, 21 och 33 §§ konsumenttjänstlagen (1985:716) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Näringsidkaren skall särskilt iakttä att tjänsten inte utförs

1. i strid mot sådana författningsföreskrifter eller myndighetsbeslut som väsentligen syftar till att säkerställa att föremålet för tjänsten är tillförlitligt från säkerhetssynpunkt, eller

2. i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418).

Näringsidkaren skall särskilt iakttä att tjänsten inte utförs

1. i strid mot sådana författningsföreskrifter eller myndighetsbeslut som väsentligen syftar till att säkerställa att föremålet för tjänsten är tillförlitligt från säkerhetssynpunkt, eller

2. i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller 6 § produktsäkerhetslagen (1988:000).

9 §

Tjänsten skall anses felaktig, om resultatet avviker från

1. vad konsumenten med hänsyn till 4 § har rätt att kräva, även om avvikelser beror på en olyckshändelse eller därmed jämförlig händelse,

2. sådana föreskrifter eller myndighetsbeslut som väsentligen syftar till att säkerställa att föremålet för tjänsten är tillförlitligt från säkerhetssynpunkt, eller

3. vad som därutöver får anses avtalat.

Tjänsten skall också anses felaktig, om den har utförts i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller om näringsidkaren inte har utfört sådant tilläggssarbete som han är skyldig att utföra enligt 8 § tredje stycket.

Tjänsten skall också anses felaktig, om den har utförts i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller 6 § produktsäkerhetslagen (1988:000) eller om näringsidkaren inte har utfört sådant tilläggssarbete som han är skyldig att utföra enligt 8 § tredje stycket.

15 §

Avser tjänsten förvaring av en lös sak gäller i stället för vad som sägs i 9, 10 och 12-14 §§ att tjänsten skall anses felaktig, om förvaringen anordnas på ett sätt som avviker från

1. vad konsumenten med hänsyn till 4 § har rätt att kräva, även om avvikelser beror på en olyckshändelse eller därmed jämförlig händelse,

2. sådana författningsföreskrifter eller myndighetsbeslut som väsentligen syftar till att säkerställa att föremålet för tjänsten är tillförlitligt från säkerhetssynpunkt, eller

3. vad som därutöver får anses avtalat.

Tjänsten skall också anses felaktig, om förvaringen anordnas i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller på ett

Tjänsten skall också anses felaktig, om förvaringen anordnas i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller 6 §

sätt som avviker från sådana uppgifter enligt 10 § som inte i tid har rättats på ett tydligt sätt.

produktsäkerhetslagen (1988:000) eller på ett sätt som avviker från sådana uppgifter enligt 10 § som inte i tid har rättats på ett tydligt sätt.

21 §

Avhjälpas inte felet enligt vad som sägs i 20 §, får konsumenten göra avdrag på priset.

Om syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat, får konsumenten i stället häva avtalet. Detsamma gäller, om tjänsten har utförts i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418).

Har tjänsten utförts till en del och finns det starka skäl att anta att den inte kommer att fullföljas utan fel av väsentlig betydelse för konsumenten får denne häva avtalet beträffande återstående del. Är felet sådant att syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat eller utförs tjänsten i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen, får konsumenten i stället häva avtalet i dess helhet.

Om syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat, får konsumenten i stället häva avtalet. Detsamma gäller, om tjänsten har utförts i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) *eller 6 § produktsäkerhetslagen (1988:000)*.

Har tjänsten utförts till en del och finns det starka skäl att anta att den inte kommer att fullföljas utan fel av väsentlig betydelse för konsumenten får denne häva avtalet beträffande återstående del. Är felet sådant att syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat eller utförs tjänsten i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen *eller 6 § produktsäkerhetslagen*, får konsumenten i stället häva avtalet i dess helhet.

Om det redan innan tjänsten har påbörjats finns starka skäl att anta att den inte kommer att utföras utan fel av väsentlig betydelse för konsumenten, får denne häva avtalet.

33 §

Har någon som avses i 10 § första stycket 2 eller 3 uppsåtligen eller av vårdslöshet lämnat vilseledande uppgifter av betydelse för bedömningen av tjänstens beskaffenhet eller ändamålsenlighet och är tjänsten på grund därav felaktig enligt 10 § eller 15 § andra stycket, är han skyldig att ersätta konsumenten skada som denne därigenom tillfogas.

Har någon som avses i 10 § första stycket 2 eller 3 underlåtit att lämna sådan information av betydelse för bedömningen av tjänstens beskaffenhet eller ändamålsenlighet som han enligt marknadsföringslagen (1975:1418) har ålagts att lämna och kan underlåtenheten antas ha inverkat på avtalet om tjänsten, är han skyldig att ersätta konsumenten skada som denne därigenom tillfogas.

Har någon som avses i 10 § första stycket 2 eller 3 underlåtit att lämna sådan information av betydelse för bedömningen av tjänstens beskaffenhet eller ändamålsenlighet som han enligt marknadsföringslagen (1975:1418) har ålagts att lämna *eller säkerhetsinformation som han enligt 5 § produktsäkerhetslagen (1988:000) har ålagts att lämna* och kan underlåtenheten antas ha inverkat på avtalet om tjänsten, är

han skyldig att ersätta konsumenten skada som denne därigenom tillfogas.

Skadeståndsskyldigheten enligt första eller andra stycket omfattar även ersättning för skada på föremålet för tjänsten eller på annan egendom som tillhör konsumenten eller någon medlem av hans hushåll.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1989.

Närvarande: justitierådet Nils Mannerfelt, justitierådet Bertil Freyschuss, regeringsrådet Åke Bouvin.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 14 juni 1988 har regeringen på hemställan av statsrådet Bengt K.Å. Johansson beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. produktsäkerhetslag
2. lag om ändring i marknadsföringslagen (1975:1418)
3. lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m. m.
4. lag om ändring i konsumentköplagen (1973:877)
5. lag om ändring i konsumenttjänstlagen (1985:716).

Förslagen har inför lagrådet föredragits av revisionssekreteraren Gunilla Hedesten Nordin.

I ärendet har till lagrådet inkommit en skrift från Sveriges köpmannaförbund.

Förslagen föranleder följande yttrande av *lagrådet*.

Förslaget till produktsäkerhetslag

Remissförslaget går ut på att det skall införas en ny lag med syfte att på konsumentområdet motverka att produkter, dvs. varor och tjänster, orsakar skada på person eller egendom. Till den nya lagen förs över marknadsföringslagens reglering i de delar som avser säkerhetsinformation och säljförbud på varu- och tjänsteområdena. Vidare föreslås i lagrådsremissen att det införs två nya rättsinstitut, nämligen varningsinformation och återkallelse. Den principiella innebörden av de nya instituten framgår av förslagets 7 § respektive 8 och 9 §§. Till dessa ansluter preciserande regler om institutens användning och förfarandet, delvis med marknadsföringslagen som mönster.

Lagförslaget innebär, att det näringsrättsliga konsumentskyddet förstärks, särskilt genom att man, jämfört med vad som nu gäller, skapar ökade möjligheter att göra ingripanden i fråga om produkter som redan har nått ut till konsumenterna. Den formella utformningen av de nya instituten och deras hanterande föranleder inte några principiella erinringar från lagrådets sida, varvid dock kan förutsickas att i det följande jämkningar kommer att förordas i några avseenden.

Att ett utökat konsumentskydd, innebärande vidgade möjligheter för det allmännas organ att gentemot näringsidkare vidtaga åtgärder för att främja produktsäkerheten, medför att för näringslivet uppkommer vissa tilläggsförpliktelser med ekonomiska konsekvenser i släptåg; det ligger i den offentligrättsliga konsumentskyddslagstiftningens natur att så måste bli fallet. Den allmänna avvägning som har skett i förevarande lagstiftningsärendet framstår inte såsom på något sätt oskälig med hänsyn till de

skyddsintressen som samhället naturligen vill tillgodose. I sammanhanget är att anmärka, att det tjänar även näringslivets eget intresse i olika hänseenden att produktsäkerheten förbättras, något som belyses av att redan nu åtgärder på aktuellt område i stor utsträckning kommer till stånd på frivillighetens väg. Föreliggande förslag förutsätter också, att en dylik på frivilliga åtaganden byggd ordning bibehålls och främjas, vilket kommer till uttryck genom föreskrifter att tillsynsmyndighet skall ta upp förhandlingar med berörda näringsidkare när skadeförebyggande åtgärder visar sig behövliga.

Enligt förslaget kan åläggande att vidtaga åtgärder enligt lagen begränsas till att gälla någon eller några näringsidkare. Praktikabilitetssynpunkter gör det ofrånkomligt att sådant förfarande måste stå till buds i en hel del situationer. Fråga kan då uppkomma vad som bör gälla i fråga om möjligheterna för dem som åläggs förpliktelser att partiellt få täckning för sina kostnader från andra näringsidkare, som har medverkat till att den aktuella produkten tillhandahållits konsumenterna men ej drabbats av åläggande. Spörsmålet har behandlats i remissprotokollets avsnitt 2.5.1 och 2.5.2 samt i specialmotiveringen till 12 §. Vad som där anförs synes på ett nöjaktigt sätt ge hållpunkter för praktiska lösningar av hithörande problem såvitt dessa nu kan överblickas. Om framtida erfarenheter ger anledning därtill, får upptas till övervägande i vad mån lagreglering i ämnet bör komma till stånd. Enligt lagrådets bedömning utgör avsaknaden av formell reglering i berört avseende ej skäl att dröja med genomförandet av de presenterade reformtankarna.

En ny lagstiftning av civilrättslig natur angående produktskador är under beredning inom regeringskansliet. Oavsett att en sådan lagstiftning och en näringsrättslig produktsäkerhetslag kommer att fungera enligt rättsligt sett olika mönster, är det klart att sakliga samband dem emellan finns. Det är därför önskvärt att de — när respektive reglerings särart ej lägger hinder i vägen — begreppsmässigt och på annat sätt harmonierar med varandra i och för det ändamål som båda lagprodukterna ytterst är avsedda att tjäna. Detta kan tillgodoses under det fortsatta arbetet med produktskadelagstiftningen: i det sammanhanget kan prövas om jämkningar i nu förevarande lagstiftning behövs för att åstadkomma samordning när sådan är önskvärd. Skäl att fördröja genomförandet av en förstärkt produktsäkerhetslagstiftning på grund av nu berörda förhållanden kan ej anses föreligga.

I vad mån EG:s framtida ståndpunktstagande på produktsäkerhetens område bör inverka på den svenska lagstiftningen i ämnet får bedömas utifrån läget när ståndpunktstagandet kommit till stånd.

Beträffande förevarande lagförslag i övrigt får lagrådet anföra följande.

1 §

Ett av de rekvisit som enligt paragrafens andra stycke uppställs för att lagen skall bli tillämplig är att fråga är om "varor och tjänster — — — som konsumenterna inte obetydligt omfattning utnyttjar eller kan komma att utnyttja för enskilt bruk". Termen "enskilt bruk" föranleder inga bekymmer när det gäller varor. Såvitt angår tjänster är det däremot språkligt sett diskutabelt att använda sig av uttryckssättet att någon utnyttjar "en tjänst

för eget bruk". Det synes gå för sig att — såsom en sorts språklig ellips — formulera sig på angivet sätt, om tjänsten avsett en sak som är föremål för enskilt bruk; tjänsten blir då något av ett bihang till den enskilt brukade saken. Mer tvivelaktigt blir formuleringssättet när det gäller tjänster utan anknytning till saker, varvid kan erinras om remissprotokollets exempel beträffande tjänster som går ut på kroppsvård eller rådgivning. Det ligger då närmare till hands att tala om tjänster som konsumenten velat få utförda "för enskilt ändamål" (jfr terminologivalet i 1 § konsumenttjänstlagen). Emellertid blir det språkligt tungt att i lagtexten på nu aktuellt område laborera med båda de nämnda uttrycken. Att beakta är också ordvalet i 1 § lagen om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, där lagstiftaren mötte fall som omfattade såväl avtal som gäller vara och avtal om tjänst. I det sammanhanget godtogs en språkkonstruktion som innebär att en tjänst ansetts kunna vara föremål för "enskilt bruk" (jfr. prop. 1976/77:110 s. 183). Mot bakgrund härav kan man knappast motsätta sig att förevarande förslags 1 § använder samma ordval.

5—7 §§

Om en näringsidkare tillhandahåller en vara eller en tjänst utan att lämna information som har särskild betydelse för att förebygga att varan eller tjänsten orsakar person- eller egendomsskador, skall han enligt 5 § kunna åläggas att lämna säkerhetsinformation. Enligt 6 § skall en näringsidkare som tillhandahåller varor eller tjänster, som medför särskild risk för person- eller egendomsskador, kunna förbjudas att fortsätta med detta. Ett åläggande enligt 5 § eller ett förbud enligt 6 § får avse annan liknande vara eller tjänst med samma skaderisk. Vad som menas med uttrycket "samma skaderisk" har inte närmare angivits i motiven. Enligt lagrådets mening måste därmed avses såväl nivån på risken som arten av skada.

Med syftning på 5 och 7 §§ har i den allmänna motiveringen under särskild rubrik i slutet av avsnitt 2.3.4 behandlats tryckfrihetsrättsliga aspekter på sådana kommersiella meddelanden som förslagets regler angående informationsålägganden kan föranleda. Efter konstaterande att i ämnet ännu inte skapats någon fullständig författningsmässig klarhet görs i remissprotokollet en kort skildring av hur förslagets informationsregler anses förhålla sig till tryckfrihetsgrundsatserna. Vad som därvid anförts föranleder inte någon gensaga från lagrådets sida.

9 §

Vid uppbyggnaden av 8 och 9 §§ i remissförslaget har man eftersträvat att uppnå viss parallellitet beträffande regleringarna för återkallelse av vara och för återkallelse av tjänst. Lagtexten i 9 § synes dock vinna i klarhet om man tar konsekvensen av de skillnader som otvivelaktigt måste förekomma när vara återkallas och när så sker beträffande tjänst. Att utbyte beträffande utförd tjänst är uteslutet konstateras i remissprotokollets specialmotivering till 8 §. Ytterligare konstateras där att en utförd tjänst — till skillnad från en levererad vara — inte kan återgå till näringsidkaren. En likhet med återgång av vara anses dock föreligga i och med att utgivande

av ersättning kan bli aktuellt även i tjänstefallet. Detta har lett till att remissförslaget i 9 § andra stycket punkt 2 lanserar "återgång" som teknisk term för den åtgärd som där avsett åläggande skall leda till.

Det är emellertid inte naturligt att beteckna den sist nämnda punktens fall som återgång. I själva verket rör det sig här om en variant av punkt 1:s rättelsefall. Enda skillnaden är att punkt 1 åsyftar det fallet att felets avhjälpande ombesörjs av näringsidkaren själv (i princip på egen bekostnad) medan punkt 2 gäller det fallet att felet avhjälpas genom annans försorg, i vilket fall näringsidkaren skall utge ersättning för vad felets avhjälpande (rättelsen) kostar.

Ytterligare är att anmärka att förslagets regel i 9 § tredje stycket tredje meningen — språkligt upphängd på att fråga är om ett återgångsfall — får aktualitet endast i det fall att, som lagrådet vill karakterisera det, fel avhjälpas genom annan eller m.a.o. den situation som åsyftas i förslagets andra stycke punkt 2. Det ger ökad klarhet om frågan om ersättning för egendomens återställande i ursprungligt skick — när så behövs som ett led i rättelseförfarandet genom annans försorg — får sin reglering i andra stycket av 9 § i anslutning till fallet att fel avhjälpas genom annan.

I enlighet med det anförda förordar lagrådet att 9 § andra stycket ges följande lydelse:

"Åläggandet skall avse att näringsidkaren själv avhjälpes det fel som skaderisken hänför sig till eller lämnar ersättning för felets avhjälpande genom annan. När ersättning utgår, skall den, om så behövs, täcka även kostnaden för att återställa den egendom som tjänsten avsett i ursprungligt skick."

En sådan omskrivning av 9 § andra stycket leder till att paragrafens tredje stycke kan förkortas i enlighet med följande:

"Vid återkallelse enligt första stycket tillämpas 8 § tredje stycket första — tredje meningarna".

Att på nu angivet sätt skära bort 8 § tredje styckets fjärde och femte meningar från hänvisningen i 9 § tredje stycket är en naturlig följd av att någon "återgång" på tjänsteområdet med lagrådets synsätt inte ifrågakommer.

Övriga lagförslag

Förslagen lämnas utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 13 oktober 1988

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Feldt, Sigurdsen, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Hellström, Johansson, Hultström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Thalen, Nordberg, Engström, Freivalds, Wallström

Föredragande: statsrådet Wallström

Proposition om produktsäkerhetslag

1 Anmälan av lagrådsyttrande

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande (beslut om lagrådsremiss, fattat vid regeringssammanträde 1988-06-14) över förslag till

1. produktsäkerhetslag,
2. lag om ändring i marknadsföringslagen (1975:1418),
3. lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m. m.,
4. lag om ändring i konsumentköplagen (1973:877),
5. lag om ändring i konsumenttjänstlagen (1985:716).

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

Lagrådet har inte haft några principiella erinringar mot de remitterade lagförslagen eller mot lagstiftningens allmänna utformning. Lagrådets uttalande om uttrycket "samma skaderisk" i 5 och 6 §§ i förslaget till produktsäkerhetslag instämmer jag i. Detsamma gäller lagrådets synpunkter på utformningen av 9 § i samma lagförslag. Vidare föreslår jag att några redaktionella ändringar görs i de remitterade förslagen.

2 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att anta de av lagrådet granskade lagförslagen med vidtagna ändringar.

3 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	4
Utdrag ur protokoll vid regerings sammanträde den 14 juni 1988	21
1 Inledning	21
2 Allmän motivering	22
2.1 Allmänna utgångspunkter	22
2.1.1 Översikt av produktsäkerhetsregleringen	22
2.1.2 Behovet av ytterligare produktsäkerhetslagstiftning	26
2.1.3 Huvuddragen i en generell produktsäkerhetslagstiftning	31
2.2 Lagens tillämpningsområde	34
2.3 Åtgärderna	36
2.3.1 Inledning	36
2.3.2 Säkerhetsinformation	37
2.3.3 Säljförbud m.m.	39
2.3.4 Varningsinformation	41
2.3.5 Återkallelse	43
2.3.6 Destruktion m.m.	47
2.4 Förutsättningar för ålägganden och förbud	48
2.5 Ansvarsfördelningen	50
2.5.1 Adressater för ålägganden och förbud	50
2.5.2 Regler om näringsidkares inbördes förhållanden m.m. .	54
2.6 Preskription	56
2.7 Handläggningen av produktsäkerhetsfrågor	59
2.7.1 Förhandlingar	59
2.7.2 Tillsynsmyndigheter	61
2.7.3 Myndighetsprövning eller domstolsprövning	63
2.7.4 Talan i marknadsdomstolen m.m.	64
2.7.5 Förfarandet	67
2.7.6 Särskilda åtgärder	69
2.8 Kostnader och resursbehov	72
3 Upprättade lagförslag	73
4 Specialmotivering	74
4.1 Förslaget till produktsäkerhetslag	74
4.1.1 Inledande bestämmelser	74
4.1.2 Åtgärderna	81
4.1.3 Gemensamma bestämmelser om ålägganden om var-	
ningsinformation och återkallelse	103
4.1.4 Vite	110
4.1.5 Handläggningsregler	111
4.1.6 Informations-, förbuds- och återkallseförelägganden .	118
4.1.7 Tillsyn m.m.	120
4.1.8 Överklagande	122
4.1.9 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	123
4.2 Förslaget till lag om ändring i marknadsföringslagen	
(1975:1418)	125
4.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1970:417) om marknads-	
domstol m.m.	126
4.4 Förslaget till lag om ändring i konsumentköplagen (1973:877) .	130
4.5 Förslaget till lag om ändring i konsumenttjänstlagen	
(1985:716)	132
5 Hemställan	133
6 Beslut	133

Bilaga 1	Sammanfattning av produktåterkallelseskommitténs betänkande (SOU 1987:24) Produktsäkerhetslag	134
Bilaga 2	Kommitténs författningsförslag	140
Bilaga 3	Sammanfattning av särskilt yttrande av två av kommitténs ledamöter	156
Bilaga 4	Sammanställning av remissyttranden över kommitténs betänkande	157
Bilaga 5	Lagrådsremissens lagförslag	199
	Utdrag ur lagrådets protokoll den 5 oktober 1988	216
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 13 oktober 1988..	220